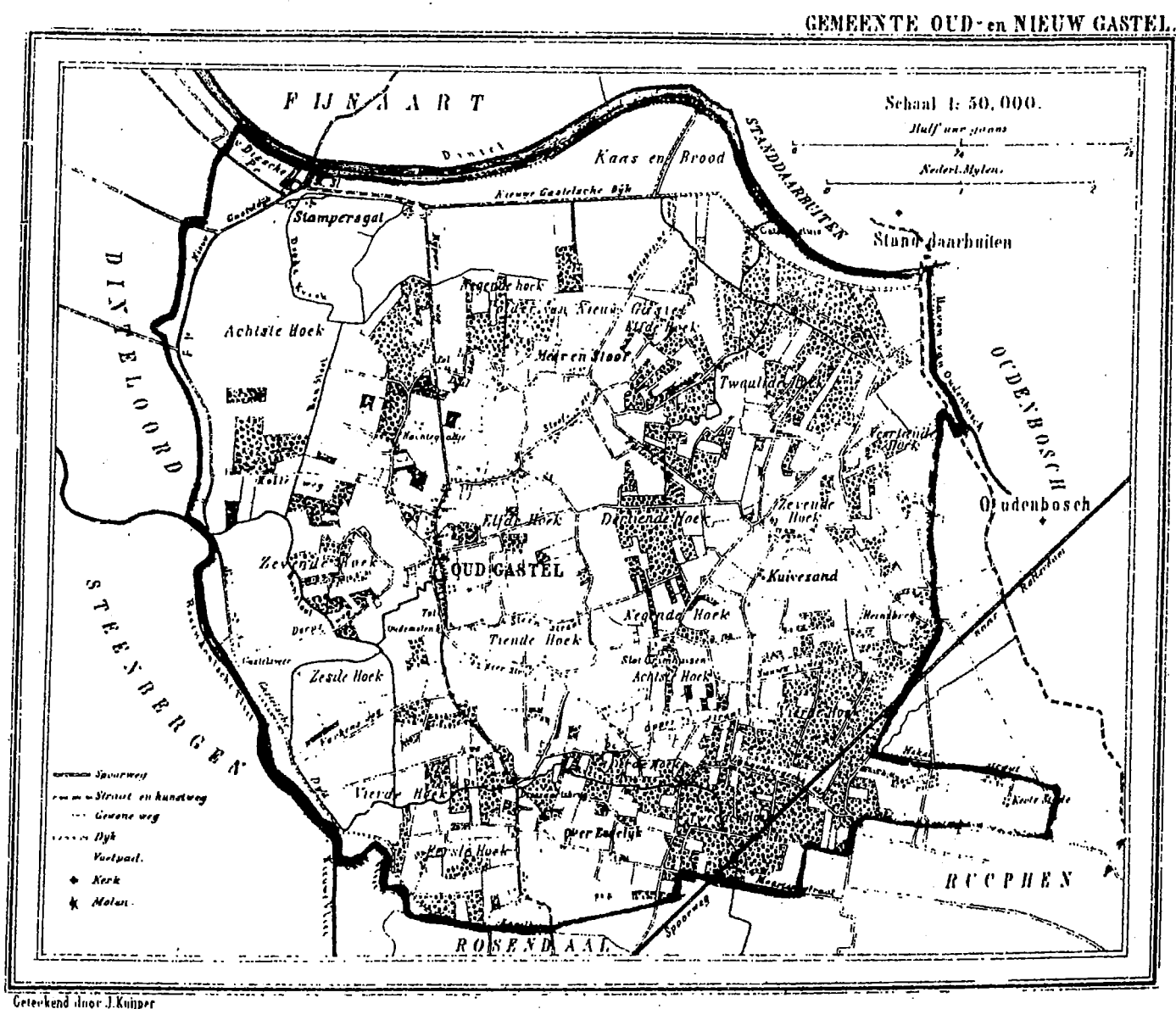

JAARBOEK

heemkundekring het land van gastel

1992

INHOUDSOPGAVE

blz.

Voorwoord.....	3
Wat zullen wij eten?.....	4
Het zanggezelschap Sint Cecilia.....	12
Honderd jaar geleden 1892.....	32
Een 'Gastelse' straatnaam in Barlo.....	41
Zij gingen voor orde en vrede.....	46
Het gebeurde in 1942.....	64
Oud, de duvel is oud	
- Gastels oudste elftal.....	74
- Interview met Geert Corsmit.....	75
Overste M.P.A. den Ouden.....	83
Gastelse kroniek van 1991.....	101
Symbolische tekeningen op woonhuizen.....	108
Aktiviteitenkalender 1992.....	117
Het hof van Oud Gastel.....	120
Archieven nieuws.....	156
Ledenlijst 'Het Land van Gastel' 1992.....	158
Informatie heemkundekring 'Het Land van Gastel'.....	160
Aanvulling op jaarboek 1991.....	162

COLOFON

Jaarboek 1992

Uitgave van: Heemkundekring
Het Land van Gastel
Oud Gastel

Redactie: de heer P.F.A. Akkermans
de heer J. Laros
de heer F. van Merrienboer
de heer P. Peeters
de heer H. Zandbergen

Realisatie: ~~Blusschrift~~
Oud Gastel

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

Foto's, voor zover de eigenaar niet is aangegeven, zijn uit het archief van Heemkundekring Het Land van Gastel.

VOORWOORD

 Ook dit jaar zijn de redactieleden er in geslaagd om U -voor de 9e keer- het jaarboek van de heemkundekring 'Het Land van Gastel' aan te bieden. Vele uren zijn ze er mee bezig geweest om het weer aantrekkelijk te maken.

Het boek staat weer vol met interessante verhalen uit het verleden maar we kijken ook in de toekomst. Want het volgend jaar bestaat de heemkundekring 'Het Land van Gastel' 125 jaar. De voorbereidingen zijn in volle gang.

Ondergetekende dankt alle redactieleden, bestuursleden, reiscommissieleden en medewerkers voor hun grote inzet op verschillende dagen en avonden.

Ook een woord van dank aan de dames voor hun vrijwillige bijdrage van het onderhoud van ons museum.

Ik wens jullie en alle leden van de heemkundekring veel leesgenot en hopelijk ontmoeten wij elkaar weer bij een of andere tentoonstelling, vergadering of uitstapje.

Ik hoop dat iedereen weer zijn steentje er toe bij zal dragen om gezamenlijk iets te bereiken.

BR. CORNELIUS,
voorzitter.

WAT ZULLEN WIJ ETEN?

Tegen de jaarlijkse hoogtijdagen en bij andere bijzondere gelegenheden wordt tegenwoordig aan de regionaal verschijnende dagbladen een aantal extra pagina's toegevoegd die uitsluitend advertenties bevatten voor alle mogelijke eetgelegenheden. Er is nogal wat verscheidenheid in de talrijke aanbiedingen. De eenvoudige restaurants bieden een populair menu aan voor de prijs van f 25,- tot f 35,- per persoon.

Anders ligt dat bij de meer gerenommeerde zaken waar voor de culinaire genoegens dikwijls f 55,- tot f 100,- of meer moet worden betaald. Het aangeboden menu bestaat meestal uit vier gangen. Bij de gewone eetgelegenheid worden op de kaart de gerechten in het Nederlands vermeld maar de *sjiekere* restaurants houden zich daarvoor nog aan de Franse benamingen met eventueel wel daaronder (in kleine letters) een vertaling daarvan.

Naast de Nederlandse restaurants zijn er heden ten dage nog vele eetgelegenheden van buitenlandse origine. In iedere gemeente treft men minstens een Chinees-Indisch restaurant aan. Voornamelijk in de grote plaatsen kan men nog verder dineren in Italiaanse, Joegoslavische, Griekse, Hongaarse, Duitse, Oostenrijkse, Turkse, Marokkaanse en nog meer buitenlandse eethuizen.

In het begin van de jaren vijftig, na de beeindiging van de koloniale verhoudingen en de totstandkoming van de zelfstandige staat Indonesië, repatrieerden er uit dat land een groot aantal Nederlanders. Deze waren, door hun dikwijls langdurig verblijf aldaar, de Indische keuken gewend en bleven die ook in het moederland prefereren boven de hier gebruikelijke aardappelen met groenten. Ook de militairen van het Nederlandse expeditieleger, door de regering na 1945 uitgezonden naar het toenmalig Nederlands Indië voor het herstel en de handhaving van orde en rust in dit overzees gebiedsdeel, keerden weer naar het vaderland terug. Zij hadden daar eveneens kennis gemaakt met de Chinees-Indische gerechten en deze ook leren waarderen.

Als gevolg hiervan ontstond er in ons land al spoedig een nieuwe eetcultuur waarin de Indische keuken een grote rol ging spelen. Handige Chinezen haakten in op deze ontwikkeling en openden al spoedig in het hele land hun welbekende *eethuizen* waar voor een redelijk bedrag goede Chinese en Indische gerechten werden geserveerd. De repatrianten en ex-militairen,

vergezeld van hun familieleden, gingen regelmatig van deze gelegenheden gebruik maken en bevorderden daarmee voor het eerst het eten buitenshuis.

Na het herstel van de door de Tweede Wereldoorlog veroorzaakte oorlogsschade brak er voor de meeste Europese landen een periode van welvaart aan. Het toerisme werd bevorderd en er kwamen diverse mogelijkheden tot het maken van buitenlandse reizen. De Nederlandse toerist kwam hierdoor in contact met andere culturen. Daarvan vormden onder andere de eetgewoonten van de bewoners en de speciale gerechten van het bezochte land een vast onderdeel. Men leerde zodoende andere spijzen kennen en die ook waarderen. Daarom wilde de toerist graag ook buiten zijn vakantie blijven genieten van de zo goed bevallen buitenlandse gerechten.

Spoedig vestigden zich restaurateurs uit verschillende Europese landen die, voornamelijk in de grotere steden, speciale Italiaanse, Joegoslavische, Griekse, Spaanse, Duitse, Oostenrijkse en in verband met de aanwezigheid van vele buitenlandse werknemers ook Turkse en Marokkaanse restaurants openden.

ZOMERMENU

Salade van Hollandse garnatijs
toast en boter

Gaspacho
Spaanse soep op basis van komkommer, tomaat, ui, etc.

Waterzoot van piepkuitken, garnituur

Aardbeiendessert

Inclusief 1 fles Pinot-Blanc '90 Gustave-Lorenz voor 2 personen.

f 69,50 per persoon

STIJEN BEP BOSTERS
Wouwsestraatweg 19
Bergen op Zoom
tel. 016 41 11 11

Café-Restaurant
DE BLOEMKOOI

Restaurant Bellevue

Bovenkade 1
4797 AT Willemstad
Tel.: 01687 - 23 55
Fax: 01687 - 21 51

MAANDMENU JULI

Salade van diverse groenten- en
vissoorten, gedrapeerd met cocktailsaus

Heldere bouillon met champignons en
broccoli

Gestookte zeewol in roombotersaus

Citroenijs met kiwi en slagroom

f 45,- p.p.

augustus serveren wij weer
volop mosselen

Alle dagen geopend.
Keuken open
van 11.00 tot 22.00 uur.
evens voeren wij een uitgebreide
lunch- en dinerkaart.

HOTEL

CENTRAL ROOSENDAAL

Restaurant Susterma

STATIONSPLEIN 9
TEL. 01650 - 3 56 57

MAANDMENU JULI '92

TRUITE FUMÉE, SAUCE RAUFORT
Gerookte forel met mierikswortelsaus

CONSUMME MADRILÈNE
AU BASILICUM
Heldere tomatenbouillon met
basilicum

FILET DE PORC
SAUCE FRAMBOISE
Varkenshaasmedallions met
frambozensaus

*SYMPHONIE DES FRAISES
Compositie van verschillende
aardboogerechten

f 52,50

Tijdens de weekenden serveren
wij in ons plate-service
restaurant
een 3-gangen-keuzemenu
f 32,50

MENU POPULAIRE

Garnalencocktail

Visspies
(div. soorten vis aan spies)

of
Steak Roquefort
(twee biefstukjes in roquefortsaus)

Ijs met verse
aardbeien en slagroom

f 31,50

HOTEL-RESTAURANT

"de Ram"

Steenbergseweg 1 - Halsteren - Tel. 01641 - 23 50

MAANDMENU JULI

*Garnalensalade met een romige cocktailsaus

*Boeuf stroganoff

*Yoghurtijs met borsvrichen en slagroom

f 47,50

U heeft bij ons de mogelijkheid tot het houden van vergaderingen, recepties,
bruiloften en partijen. Tevens hét adres voor uw perfect verzorgde zakenlunch.
Ruime parkeergelegenheid
Onze keuken is geopend van 10.30 tot 21.30 uur.

Het Nederlandse hotel- en restaurantwezen bleef niet achter en ging gerechten presenteren die meer gebaseerd waren op binnenlandse produkten. Naast de gebruikelijke vleesgerechten bood de spijkskaart ook een aantal visschotels en er werd bijzondere aandacht besteed aan de seizoensgebonden heerlijkheden zoals nieuwe haring, mosselen, oesters en asperges.

De doorsnee-burger, die vóór 1950 alleen maar thuis de maaltijden gebruikte, was geleidelijk en bijna ongemerkt aan het eten buitenshuis gaan deelnemen. Het bleek ook zo gemakkelijk te zijn wanneer er iets te vieren viel. Men behoefde dan thuis geen moeite te doen en voor het bereiden van een feestmaaltijd niet meer uren in de keuken te staan. Bovendien kon worden gekozen uit een groot aantal restaurants die voor een schappelijke prijs een smakelijk en verzorgd etentje aanboden.

Thans is het een heel normale zaak dat men van tijd tot tijd een maaltijd buitenshuis gaat gebruiken. Het is niet altijd zo geweest. Direct na de Tweede Wereldoorlog kon de bemiddelde klasse zich bij uitzondering wel eens een maaltijd in een restaurant permitteren. Het bleef echter dan ook bij een enkele maal want eten en feestvieren behoorde men volgens de oude traditie in de huiselijke kring te doen.

Toch waren er toen ook al wel gelegenheden waarbij buitenshuis werd gegeten zoals bijvoorbeeld de jaarlijkse potvertering van de schutterijen en andere verenigingen waarbij de meerdaagse smulpartijen in het verenigingslokaal plaats hadden. En voor de viering van een gouden bruiloft ging men naar het dichtstbijzijnde cafe om het feest te organiseren als de echtelieden hiervoor te klein waren gehuisvest.

Bij deze gelegenheden werd een stevige maaltijd opgediend bestaande uit een krachtige soep, aardappelen, vlees en groente met als dessert meestal een puddinkje. De kok, de huisvrouw van de eigenaar van de lokale gelegenheid bijgestaan door enkele helpsters, maakte het eten klaar en had geen kennis van speciale gerechten.

Ieder jaar, rond 22 november, hield het parochie zangkoor St. cecilia zijn traditionele teerdagen. Dit koor onderscheidde zich van andere verenigingen door in plaats van een of twee, wel vier dagen feest te vieren. De meerdaagse smulpartijen vonden ook buitenshuis plaats en wel in het lokaal van een van de koorleden *café-houders*. Het officiële diner genoot men 's middags op de tweede teerdag. Bij de St. ceciliaviering in 1878, zo vermeldt het notulenboek der vereniging, bestond het menu uit: 1. bouillonsoep, 2. waterzooi, 3. runderhaas, 4. kalfsbraad, 5. kip met salade en 6. dessert. De Cecilianen moeten over een gezonde eetlust hebben beschikt.

De Cecilia-feesten werden in de loop der jaren van vier dagen teruggebracht naar een. Ze zijn altijd vermaard gebleven om de uitstekende diners. Een toevallig in handen gekregen spijskaart van het Cecilia-diner in het jaar 1910 vermeldde de navolgende gerechten:

1. soep,
2. tarbot,
3. runderhaas - aardappelen - worteltjes,
4. kalfsvlees - aardappelen - bloemkool,
5. saucijzen met erwtjes,
6. kip met salade,
7. taart,
8. dessert.

Dit uitgebreide etentje schijnt goed te zijn befallen want op het menu van de St. Ceciliaviering van 1912 komen precies dezelfde gerechten voor.

Zoals reeds vermeld gaf men er vroeger de voorkeur aan de gewone maaltijden en zeker de bij bijzondere gelegenheden aangelegde feestmalen aan huis te gebruiken. Er waren dikwijls diverse redenen om thuis feest te vieren. Meestal betrof dit echter de viering van een jubileum van een belangrijke functionaris en zilveren of gouden bruiloften. Soms werd er een feestmaal aangericht ter gelegenheid van de H. Communie van een kind en zelfs bij het herstel van een ziekte.

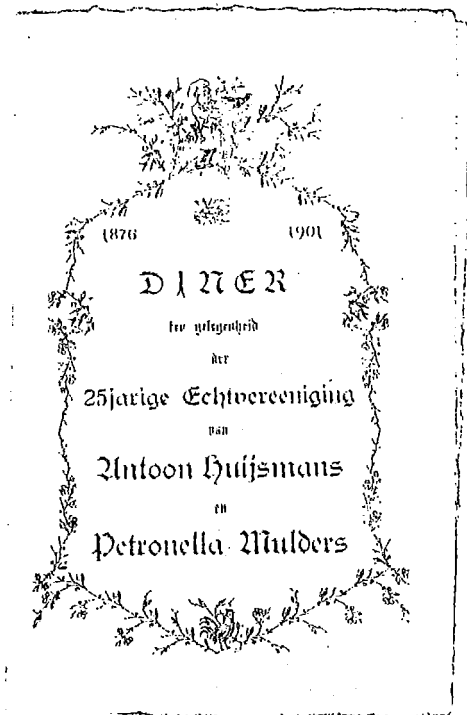
SPIJSKAART
VAN HET
FEESTMAAL
op 25 April 1894,
ter gelegenheid van het herstel van
Mej. A^e C^e MASTBOOM.

Zeeuwsche Oesters
Waterzooi van Paling, Baars en Snoek
Vleeschpastijfjes
Ossenhaas met Worteltjes en Aardappelen
Tarbot op zijn Hollandsch
Kalfshep. met Schildpadsaus
Aspergies
Zwezerik met Kompot
Poddings
Taart
Ananas, Vruchten en Nagerecht.

◀ Op 25 april 1894 gaf mejuffrouw A. C. Mastboom een uitgebreid diner ter gelegenheid van het heuglijke feit dat zij hersteld was van haar ziekte.

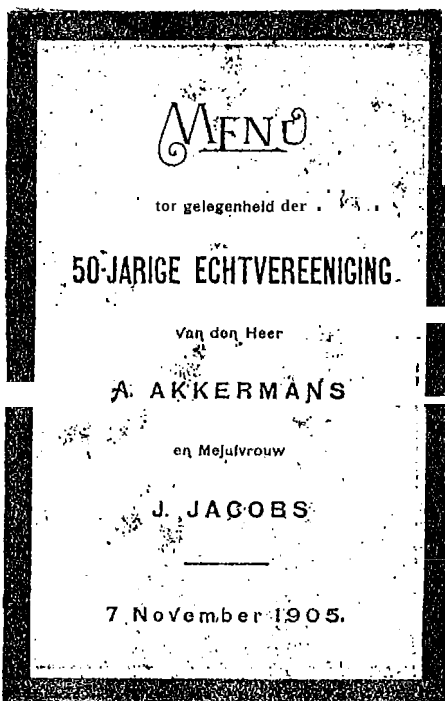
In 1901 vierden Antoon Huijsmans en Petronella Mulders hun zilveren bruiloft en op 7 november 1905 waren A. Akkermans en J. Jacobs 50 jaar getrouwd. De bij deze laatste festiviteiten gegeven diners bestonden uit een veelheid van gerechten.

In een dertiental gangen werden vis, vlees, wild en gevogelte met bijbehorende groenten, etc. geserveerd. Daarna volgden nog pudding, fruit en gebak en dan werd de maaltijd besloten met een kop sterke koffie. Het waren dagvullende maaltijden.

Menu

Bouillonsoep
 Kalfsvleeschpastei
 Tarbot met eijersaus - aardappelen
 Runderhaas met godardsaus
 Doperwtjes - aardappelpuree
 Poularden met compôte
 Cabinetspudding - Rijnwijnsaus
 Patrijzen met abricozen
 Taarten
 Ananas - verschillend fruit
 Dessert

Menu

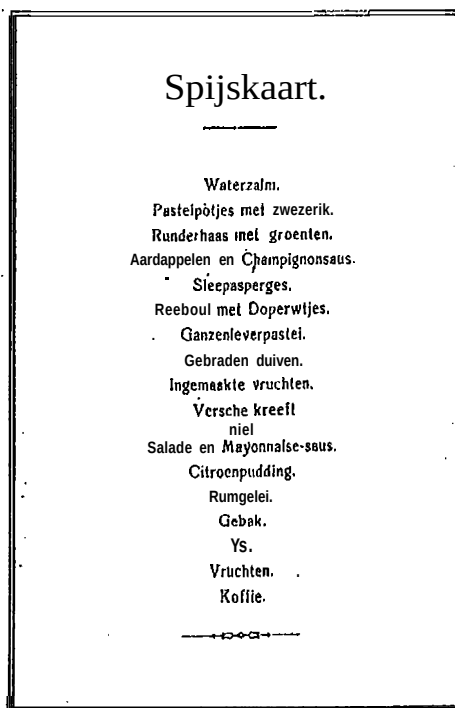
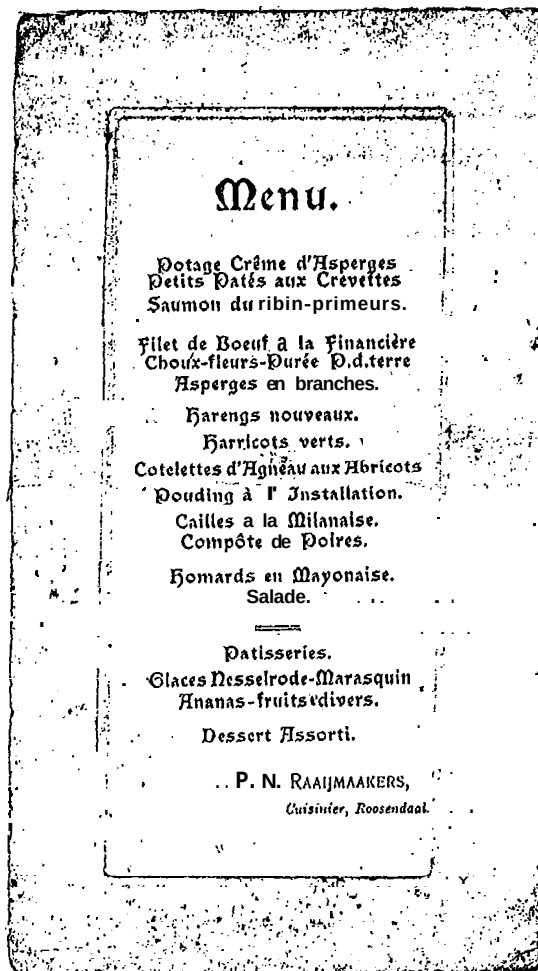
Waterzoo - Paling
 Vol au vent
 Runderhaas - Aardappelen - Spruitjes
 Supieten - Asperges
 Haas - Appelmoes
 Kalfsoesters - Doperwtjes
 Ossentong - Rozijnen
 Kippen - Andijvie
 Houtsnippen - Abrikozen - Reine Claudes
 Kreeften - Salade
 Pudding
 Vruchten
 Gebak

Ze werden geheel aan huis klaargemaakt. Daarvoor engageerde men een kok die zich had gespecialiseerd in het bereiden van feestelijke maaltijden. Zo'n man had, vooral hier in het zuiden des lands, dikwijls zijn vak geleerd in de chique hotels en restaurants in Antwerpen en Brussel. Daarom noemde hij zich 'cuisinier' in plaats van kok. Een van de bekendste 'cuisiniers', die in het begin van deze eeuw ook in Gastel de thuisfeesten verzorgde, was P.N. Raaijmakers, banketbakker en kok te Roosendaal. Vanwege zijn culinaire deskundigheid kreeg hij in de volksmond de bijnaam 'lekkere Piet'.

Een in het Frans gesteld menu van 'cuisinier' P.N. Raaijmakers. ►

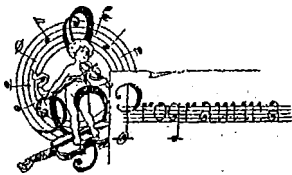
In overleg met de opdrachtgever stelde de 'cuisinier' het menu samen. De daarvoor benodigde bi)zondere ingrediënten werden door hem ingekocht bij de voor deze omgeving enige speciaalzaak van Cornelia Abels aan de Bloemenmarkt te Roosendaal. Later na haar overlijden, werd de zaak voortgezet door Tuur van Nieuwlande.

Voor het bereiden van een uitgebreid diner diende de kok over vele en uitstekende materialen te beschikken. Zoals bijvoorbeeld blijkt uit de spijskaart van de feestmaaltijd ter gelegenheid van de plechtige kerkwijding alhier op 14 mei 1907. Het menu bestond uit 16 gangen welke bijna stuk voor stuk culinaire specialiteiten waren. Dit diner moet heel lang hebben geduurd, zeker als men daarbij nog rekening houdt met de noodzakelijke pauzes tussen de gangen voor het afruimen van het gebruikte eetgerei en het opdienen van het volgende gerecht. Dikwijls werd deze onderbreking benut voor het houden van toespraken of het maken van muziek.

In het begin van deze eeuw ontstond er naast het uitgebreide eten zelfs een afzonderlijk programma om de leemten tussen de gangen op te vullen. Het werd een taak van de genodigden om een gezellige sfeer te scheppen door zelf komische voordrachten te houden of al dan niet toepasselijke feestliederen ten gehore te brengen. Er was altijd wel een piano aanwezig voor de begeleiding. De diverse optredens werden op de destijds gebezigde humoristische wijze in een afzonderlijk gedrukt boekje vermeld. Aan iedere gast werd een exemplaar hiervan ter beschikking gesteld zodat hij precies kon bepalen wanneer het zijn beurt was voor de artistieke bijdrage.

8

1. „Brailoffsmarsch“ aus ein Sommernachtstraum,
p. piano à 4 mains . . . F. MENDELSSOHN-BARTHOLDY.
2. Jubel Ouverture à 4 mains WEBER.

3. **MADemoisELLE „JEANETTE.“**
1ste Soubrette „Scala“ te Kuierend.
ENORM SUCCES-

4. Von Wien bis Berlin. Polka EILENBERG.

5. **Optreden van den heer François**
in de nieuwste creaties.

9

6. **VERSTOMT. BEEFA SIDDERT.**

Extra geengageerd.

Vreeselijke, verschrikkelijke, harentenbergenreizende, ontzettende, onrustbarende, beroertekrijgende, gebeurtenissen in den jare

„1880“

Vrij naar 't leven, door het Duo „ROYAL.“

Décora vanden beroemden schilder „Lutjebroek“

Sensatiestuk dan dezen tijd.

N.B. Mochten er onder dit drama sonimigen flauw-vallen, dan is er bevroren ijs te verkrijgen om bij te komen.

7. Bl. Blanc. Valse lente R. BERGE.

8. Oh! Rendez moi monnetel. Solo pr. soprano. Jos. BELTJES.

9. **Optreden van Neerlands' grootste, langste Karakterkomek**

de Heer LAMBERTUS

HEDEN AVOND
„HANNES DE KALVERKOOPMAN“

Enorm succes te Borteldonk.

Heden ten dage zijn de menu's niet meer zo uitgebreid en zoals reeds in de aanvang van dit artikel is vermeld bevatten ze meestal vier gangen.

De behoefte aan een aanvullend programma wordt, misschien op een enkele uitzondering na, dan ook niet meer gevoeld. De vraag 'wat zullen wij eten?' kon, zoals uit het voorgaande blijkt, in vroeger tijd ruimschoots positief worden beantwoord en dat is, getuige de vele advertenties in de kranten, heden nog zo.

H.C.J. ZANDBERGEN.

HET ZANGGEZELSCHAP SINT CECILIA

VAN DE PAROCHIE VAN DE H. LAURENTIUS TE OUD GASTEL

INLEIDING

Met zekerheid kan niet worden vastgesteld wanneer het kerk-
koor van de parochie van de H. Laurentius is opgericht.
Vermoedelijk zal dit zijn geweest bij de ingebruikneming van
de oude kerk toen die na 150 jaar door de protestantse
gemeente in 1802 aan de katholieken werd teruggegeven.

Het gebouw moest geheel opnieuw worden ingericht en gemeubi-
leerd om het voor de katholieke eredienst weer geschikt te
maken.

Van de Cisterciënser-abdij van Hemiksem (later Bornem) werden
de nodige voorwerpen verkregen voor het houden van eucha-
ristievieringen en verdere godsdienstoefeningen. Voor de
opluistering van de kerkelijke diensten werd er zelfs een
orgel geplaatst. Waarschijnlijk ontstond gelijktijdig ook de
behoefte aan een goed zangkoor dat voornamelijk de
Gregoriaanse gezangen op waardige wijze kon vertolken. De
leiding hierbij zal zeker in handen zijn geweest van de
plaatselijk geestelijkheid. Die kende immers de Latijnse
gezangen en konden ook het daarbij behorende notenschrift
lezen.

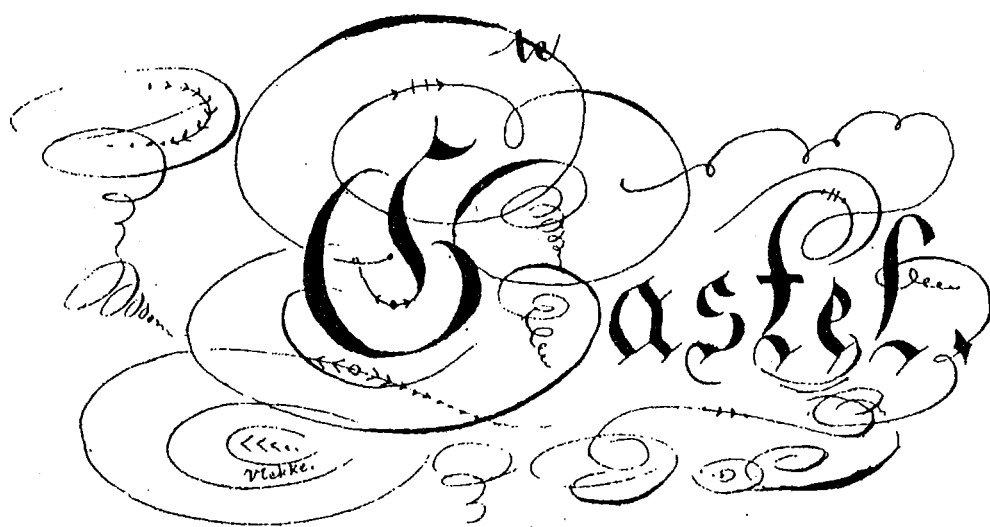
Helaas geven de parochiele archieven met betrekking tot het
kerkkoor over die beginperiode weinig of geen uitsluitel.
Jaren later kreeg het koor, als een afzonderlijk onderdeel,
een eigen plaats binnen de kerkelijke activiteiten. Dit blijkt
vooral uit een door pastoor P. van Aalst in 1869 opgesteld
reglement voor het zanggezelschap St. Cecilia. Voor de
inwerkingtreding moesten de koorleden dit echter eerst
bekrachtigen. Het werd zelfs in 1874 nog herzien.

Het gehele Reglement is vermeld in het notulenboek van het
koor dat door de secretaris hiervan in 1874 werd aangelegd.

Notulen
der Vergaderingen

van het Zanggezelschap:

ST. CECILIA,

— 1874. —

HET NOTULENBOEK MET REGLEMENT EN VERSLAGEN VAN DE

3A

Het boek begint met de titel 'Notulen van het Zanggezelschap St. Cecilia te Gastel 1874'. Daarna volgt het reglement opgesteld en ondertekend door pastoor P. van Aalst, de president van het koor. Uit het reglement kan worden opgemaakt dat het koor kerkgebonden is en alleen bestemd om kerkelijke diensten met gezang op te luisteren.

Ter verduidelijking van een en ander is de tekst van dit reglement hierna in het kort weergegeven.

Artikel 1 t/m 4

De leden van het koor zijn aan de pastoor ondergeschikt. Zij worden door hem aangesteld en ontslagen. Dit gebeurt echter niet willekeurig. Om tot lid te worden toegelaten dient men de leeftijd van achttien jaar te hebben bereikt en voldoende kennis van de muziek in het algemeen en van het Gregoriaans te bezitten. Daarvoor zal de aspirant zich moeten onderwerpen aan een examen dat wordt afgenomen door de organist en twee leden van het zangkoor in tegenwoordigheid van de dekens. De aanneming geschiedt alleen op de Algemene Vergadering bij een meerderheid van stemmen. Voor de geldigheid der aanneming wordt de bekrachtiging door de pastoor gevorderd. Het zangkoor kent ook Dekens, twee in getal, aangesteld door de pastoor. Zij zijn belast met de leiding van de vergaderingen en feesten. Zij zorgen voor het collecteren en dienen verantwoording af te leggen over de door hen beheerde gelden op de Algemene vergadering. Bovendien zijn zij belast met de handhaving van de orde en eerbied op het koor.

'Deken' is een titel (overgebleven uit de tijd der Gilden) die wordt toegekend aan een persoon met een grote staat van verdiensten. Thans kent het koor nog een Deken met name de heer A. van Hasselt.

Het zangkoor was een louter mannen-aangelegenheid, veelal neringdoenden, zoals kleermakers, schilders, kappers en cafehouders, die zich door de week konden vrijmaken voor het zingen van de uitvaarten en bruiloftsmissen. Het bestond uit ongeveer 14 à 15 'werkende' leden.

Artikel 5 en 6

De zangers zullen de organist en de Dekens goedwillig onderdanig zijn in alles wat het zangkoor aangaat. Zij zullen trachten in de gezongen diensten tegenwoordig te zijn en naar hun vermogen mede te zingen. Zij zullen zich wachten voor alle oneerbiedigheid, altijd gedachtig dat zij zich in Gods huis bevinden, en daar het Officie der Engelen bedienen.

voor het
der Kerk van den H. Laurentius
te Oostel.

Artikel 1. De Afdien van het Aangefoor xijer by de uitoefening van
hunne Heerfchappij dient alleen aan den daator onderge-
schikt; zy worden door den daator aangesteld en ontslagen
Art. 2.

Artikel 1.
De Orden van het Raadgeverij by de uitspreking van
hemme Heerlykhe dient alleen aan den daerom onderge-
schikt; hy worden door den Raad van goetdaden ontboden
Art. 2.
De bevoegdheid van verandering is gegeven aan die Orde-
nen. Het is niet heilzaam de veranderingen door iemand, dien hy daar-
toe bekwaam oordeelt. Hy heeft de Raadgeverij naar hy
goedduncken.

geedduiken. — 'F

geedduiken. — 'F

Voor de reden wordt by meerderheid van stemmen uit hun
 midden in de eerste gekozen, welke besluit is met het houde
 van de Wethelden der Heeren te vinden en met de Boeking der
 jaarlyksheden te bevestigen, welke den dienaar door de He-
 rend niet anders overzigt. Het deel of het jaar-
 lye deel heeft van de Heeren dit bevestigend worden
 Heeren Wethelden van de Heeren, doch is weder herleidbaar.

He Harward Kleebe, der Bogenmeister in dem Heiligtum geordnet.

Artikel 7

De toegang tot het koor staat alleen open voor de leden van het zangkoor, voor hen die in het belang van de zang daartoe vergunning hebben van de pastoor en voor hen, die elders Ceciliaan zijnde, een enkele maal in de kerk komen.

Aan hen die zich niet eerbiedig gedragen kan de toegang tot het koor door de Dekens ontzegd worden.

Dit artikel houdt in, dat een zanger, lid van een RK-kerkkoor elders met toestemming mag meezingen. Maar het betekent ook dat het eenieder die niet bij het zangkoor betrokken is wordt verboden het oksaal te betreden. Het oksaal is de uitgespaarde nis met balkon in de toren waar ook het grote orgel staat. Aan deze regel werd streng de hand gehouden. Dat is altijd zo gebleven tot ongeveer 1960 toen ook dameskoor en gemengd koor werden toegestaan.

Artikel 8 en 9

Deze gaan over de inkomsten van het zangkoor. Het koor kende geen contributie, wel boetebetalingen. Dit werd als volgt geregeld:

'De zangers verbinden zich de volgende boetes te betalen:

- 1^e 25 centen voor afwezigheid in de Hoogmis en het Lof op de feestdagen van de H. Laurentius en de daarop volgende zondag, op Hemelvaartsdag en de twee missen voor de Ceciliaanen;
- 2^e 10 centen voor afwezigheid op de feestdagen van Pasen, Pinksteren, Kerstmis, Sacramentsdag, Allerheiligen, Sint Marcus en de processies in de Goede Week;
- 3^e 5 centen voor de afwezigheid op alle andere zondagen en feestdagen door het jaar, de wekelijkse oefening in de zang en voor het praten en lachen op het koor.'

Het zangkoor ontvangt van de kerk f 12,-- per jaar. Dit bedrag wordt aangevuld met giften voor bepaalde gelegenheden, onder andere huwelijken.

Wanneer een zanger in de loop van het jaar zijn ontslag neemt of ontslagen wordt of komt te overlijden dan kan hij of zijn erfgenamen niets vorderen van de kas van het zangkoor en ook zullen zij niet verplicht zijn de opgelopen boeten te betalen.

Artikel 10

In iedere vergadering van het zangkoor zullen de zangers zich beijveren niemand aanstoot te geven, de broederlijke Liefde niet te kwetsen en geen opspraak te veroorzaken. Zij zullen zich op een gepaste wijze vermaken en zorgen dat zij 's avonds uiterst elf uren huiswaarts keren.

Aldus vastgesteld den 23 november 1869,
herzien den 25 november 1874.
was getekend P. van Aalst, pastoor.

Dit reglement moest nog door de leden worden bekrachtigd en dat gebeurde in de vergadering die er op volgde.

Vergadering ten huize van J. van Helvert in november 1874. De vergadering wordt bijgewoond door al de leden van het zangkoor. Na opening wordt overgegaan tot de lezing en de beraadslaging over het Huishoudelijk Reglement, hetwelk na enige discussie wordt goedgekeurd en vastgesteld. De heer Mangelaars was tegen en wenste hiervan aantekening. Ingevolge dit reglement is de benoeming van een secretaris aan de orde. Na gehouden stemming en herstemming wordt de heer Vlekke voor die betrekking aangewezen, welke haar verklaart aan te nemen, Er is ingekomen een schrijven van de heer Meijers, meldende dat door hem ontslag is gevraagd als lid van het zangkoor. Van dit schrijven wordt lezing gegeven en de inhoud met ondubbelzinnige blijken van droefheid voor kennisgeving aangenomen. Niets meer te behandelen zijnde wordt de vergadering gesloten. de secretaris J.F. Vlekke

Kort daarop volgde er weer een vergadering en wel de Algemene Vergadering van 1874 ten huize van J. van Mechelen. Het verslag: 'De vergadering wordt bijgewoond door al de leden van het zangkoor. De notulen der vorige vergadering worden, na gelezen te zijn, goedgekeurd. De Dekens delen de leden mede, dat deze vergadering, zoals bekend is, alleen is belegd om naar gewoonte te beraadslagen over de wijze, waarop het feest van Cecilia dit jaar zal gevierd worden. Niemand der leden heeft enige verandering in de aloude gewoonte voor te stellen, zodat de regeling van een en ander wordt overgelaten aan de heer Van Mechelen, waar dit jaar geteerd wordt. Eveneens wordt op voorstel van de heer Van der Vaart besloten, weder tegen betaling van de gevorderde som, gebruik te maken van de piano van de organist en de EEHH Geestelijken te inviteren het feest een avond met hunner tegenwoordigheid te vereren. Niemand heeft verder iets meer voor te stellen, zodat de vergadering door de Dekens gesloten wordt.'

de secretaris J.F. Vlekke

Naast het Algemeen Reglement, waaruit reeds enkele gegevens zijn vermeld, kende het koor ook nog een huishoudelijk reglement. De inhoud daarvan betrof meest de viering van het Ceciliafeest onder andere waar er gefeest moest worden. Dat gebeurde meestal om de beurt. Toch werd daar ieder jaar opnieuw weer over gediscussieerd omdat er meerdere koorzangers cafe-houder waren. Zij waren ook elkaars concurrent en dat gaf nog al eens problemen. Dit blijkt ook uit het verslag van de Algemene Vergadering van 15 november 1875.

'De heer Van der Heijden, Deken, wil in de eerste plaats de leden bekend maken, dat deze vergadering niet alleen is belegd

om te bespreken op welke wijze, maar ook waar het feest van de H. Cecilia dit jaar gevierd zal worden. Spreker geeft een kort overzicht van de geschiedenis van het zangkoor en toont daarbij aan, hoe de feesten werden verplaatst ten huize van die leden, welke een huwelijk aangegaan hebbende, een eigen geschikt lokaal hadden, om het koor te ontvangen. Thans, zegt spreker, staan wij weder voor een zelfde geval. Ons medelid, de heer J. van Helvert, is door zijn huwelijk in staat gesteld, ons zelf te ontvangen en heeft dan ook mij gevraagd, daarvoor in aanmerking te komen. Volgens spreker bestaan er geen termen om op dat verzoek afwijzend te beschikken, doch blijft het aan de leden overgelaten, hierin een beslissing te nemen. De secretaris merkt op dat hiervoor het huishoudelijk reglement gewijzigd moet worden. Dat gebeurt. De Dekens stellen voor hierover met geheime stemming te beslissen. Na de opneming der stemmen door de Deken Van der Heijden blijkt dat er dertien stemmen zijn uitgebracht. De vergadering telt veertien leden. De heer Nijssen heeft zich vóór de stemming verwijderd en niemand heeft verklaard zich buiten stemming te houden, zodat tot een nieuwe stemming moet worden overgegaan. Thans worden uitgebracht veertien stemmen, waarvan een blanco, acht vóór en vijf tegen de wijziging van het reglement waardoor het mogelijk wordt het Ceciliafeest bij Jan van Helvert te vieren.'

Dat hield verder ook in, dat een jaar lang alle vergaderingen en feesten in hetzelfde lokaal plaats vonden. Er was geen eensgezindheid, er waren duidelijk twee partijen wat blijkt uit het volgende. Twee weken later op 1 december 1875 wordt een buitengewone vergadering gehouden ten huize van J. van Helvert. Deken Van der Heijden deelt daarin mede dat in overleg met de Zeereerwaarde heer pastoor-President, een nieuw Reglement voor het zangkoor is opgesteld dat beide vroegere reglementen in zich verenigd. Een reglement bestaande uit zeven hoofdstukken en in totaal 33 artikelen, samengesteld door secretaris J.F. Vlekke. Het Reglement wordt voorgelezen, artikelsgewijs, en met algemene stemmen goedgekeurd en aangenomen.'

In deze zelfde vergadering komt, heel merkwaardig, het volgende aan de orde. 'Door enige leden wordt ter sprake gebracht het oprichten ener leesbibliotheek door het zangkoor, welk denkbeeld algemeen bijval vindt en dan ook met unanieme stemmen wordt aangenomen. Door de secretaris wordt staande de vergadering een Voorlopig Reglement voor de bibliotheek ontworpen en goedgekeurd.!

In het jaarverslag van 23 oktober 1876 wordt daarover nog geschreven: 'Tevens werd de grondslag gelegd voor een bibliotheek, welke, hoe bescheiden ook in haar begin, nuttig kan worden voor onze vereniging en daarbuiten¹.

Hierbij rijst de vraag of dit het begin was van de Gastelse

bibliotheek?

Even nog een terugblik op het reglement, dat geheel herzien, door de leden werd vastgesteld. Enkele artikelen zullen we nader bezien.

Artikel 7.

Het bestuur der vereniging bestaat uit:

Een president, dat is de pastoor van de parochie.

Twee Dekens, die worden door de pastoor aangewezen.

Een secretaris, wordt door de leden gekozen.

Daarmee behoorde alle zeggenschap aan de pastoor, want hij moest alle besluiten van de vereniging bekrachtigen. Hij was in die tijd nooit op vergaderingen aanwezig, maar had de touwtjes wel in handen.

Artikel 11.

Op iedere repetitie heeft elke zanger recht op twee glazen bier ten koste van het zangkoor.

artikel 18.

De feesten worden onderscheiden in Vaste en Toevallige.

De Vaste feesten zijn:

1^e Het feest van de H. Cecilia, precieze dag is 22 november;

2^e De avond van Kopper-maandag, maandag na Driekoningen;

3^e De jaarvergadering, gewoonlijk gehouden eind oktober.

Het Ceciliafeest wordt op de jaarvergadering geregeld, terwijl op de twee laatsten een vat bier en avondmaal ten koste van de kas worden genomen.

Artikel 28.

Wanneer iemand lid wordt van het zangkoor, of lid zijnde, in het huwelijk treedt, onthaalt hij het gezelschap op minstens een vat bier.

Indien iemand vijf en twintig jaren of vijftig jaren lid is van de vereniging wordt hem een feest aangeboden, hetwelk door het Bestuur wordt geregeld.

Komt een lid te overlijden, dan zullen zijn medeleden hem grafwaarts dragen en zich 's avonds in hun gewoon lokaal verenigen onder het genot van een vat bier, hetwelk evenals het feest, bedoeld in de vorige alinea van dit artikel, uit de kas van het zangkoor zal worden betaald.

Kijk, dat waren mooie tijden. Als wij het zelf hadden meegemaakt zouden wij er zeker met weemoed aan terugdenken. Getuigenissen van smartelijk verlies en katholiek optimisme. Zo behoort de intentie van een kerkganger ook te zijn. Hierbij kan tevens worden vastgesteld dat bier een gunstige invloed uitoefent zowel op de stem als op het geestelijk leven van de kerkganger. Bier houdt de stembanden soepel en zijn gistende

werking verruimt de geest. Helaas drinken de zangers tegenwoordig tijdens de pauze alleen maar koffie. Koffie werkt echter als roest op ijzer en geeft aanslag op de stembanden, bovendien werkt het verdovend. Die mannen van vroeger met hun krachtige stemmen hadden nog het fuoco sacro, het heilig vuur. Dat moet in de tegenwoordige tijd in stand worden gehouden door middel van geluidsinstallaties.

Op 10 april 1876 werd een spoedvergadering belegd in het repetitielokaal bij J. van Helvert. Hier volgt het woordelijk weergegeven verslag:

'Reeds lange tijd, zo zegt Deken Van der Heijden, bestond onder het merendeel der choristen het verlangen om ene pianino aan te kopen teneinde de repetitien met vrucht te kunnen houden. Daar zich de gelegenheid voordoet dat zodanig instrument publiek wordt verkocht, zijn de leden bijeen geroepen ten einde hun gevoelens over een desbetreffend voorstel bekend te maken. De heer Van der Vaart, het woord gevraagd en bekomen hebbende, zet het voorstel nader uiteen. Spreker betoogt dat het gemis van ene pianino zich op elke repetitie duidelijk doet voelen. Vroeger, toen de pianino van den organist in het repetitielokaal aanwezig was en deze de beleefdheid had deze voor onze oefeningen af te staan, werden de stukken ras aangeleerd terwijl wij heden met de grootste moeite niet vooruit kunnen komen.

Verreweg het grootste gedeelte der kerkmuziek is gecomponeerd om met begeleiding van orgel te worden uitgevoerd. Zonder accompagnement (=begeleiding) is het daarom moeilijk aan te leren. De voorzitter stelt vooraf in omvraag te brengen of er al dan niet ene pianino zal worden aangekocht teneinde dan over de prijs en de geldopneming en aflossing te beraadslagen. Het eerste punt in omvraag gebracht zijnde wordt met 10 tegen 2 stemmen besloten ene pianino aan te kopen. Als maximum van prijs wordt met algemene stemmen f 300,-- vastgesteld.

Thans komt de wijze van geldopneming ter sprake. De heer Van der Vaart wenst loten of aandelen van f 10,-- onder de leden uit te geven en hiervan jaarlijks een aandeel bij uitloting af te lossen terwijl hij de intrest op 4% wilde bepaald zien.

Op aanmerking van de secretaris dat dan voor de aflossing dertig jaren benodigd zijn en de pianino zoveel lentes niet zal beleven, geeft de heer Knaap de bedenking het eerste jaar f 40,-- , het tweede f 30,-- , het derde f 20,-- en verder de aflossing op de laatste som bepaald te houden. Dit voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen. De vervalldag wordt op het feest van St. Cecilia bepaald. De organist en de heer Van der Vaart worden verzocht, en nemen bereidwillig op zich, de pianino, welke eerstdaags te Oudenbosch verkocht zal worden, in ogenschouw te gaan nemen en te oordelen of deze voor ons gebruik geschikt is.'

Enkele dagen later wordt de pianino gekocht. De pastoor was bereidwillig het bedrag van f 300,-- te verstrekken tegen een intrest van 4% en de aflossing zoals op de vergadering was voorgesteld. De aankoop bleef niet zonder resultaat. In het jaarverslag van 23 oktober 1876 wordt vermeld:

'Spreker (de voorzitter) merkt op dat dit jaar niet zonder verdienste is geweest voor het koor. De repetitien zijn met ijver bijgewoond en vooruitgang in de muzikale kennis is daarvan het gevolg geweest. De uitvoeringen in de kerk verwierven dan ook steeds den bijval van de H.H. Geestelijken. Het is spreker een waar genoegen geweest dit van de Eerwaarde Heren verscheidene malen te vernemen. Wij hebben voorts dit jaar onze financiën weten dienstbaar te maken aan het welslagen onzer studien door de aankoop ener pianino voor het repetitielokaal.'

(Pianino was de naam voor een piano waarvan de snaren opwaarts lopen, bij een vleugel lopen de snaren dwars. Een pianino is dus een gewone piano.)

Verslag van de vergadering van 23 oktober 1876. 'In de derde plaats spreekt de voorzitter over de eerbied van de zangers in de kerk. Zonder dat hij daarover klagen heeft, meent hij ernstig te mogen aandringen om in deze goede weg te blijven volharden. Evenals wij in eigenlijke zin het hoogste standpunt in de kerk innemen, laat ons zorgen dat wij, figuurlijk gesproken, dit ook doen met betrekking tot ons gedrag in Gods huis. Laat ons verder trouw blijven aan ons reglement opdat uit ons notulenboek aan het nageslacht moge blijken, dat de eer en de waardigheid van het zangkoor St. Cecilia door ons ook op waardige wijze is opgehouden. Spreker resumeert zijn overzicht in de uitdrukking, dat hij alle reden tot tevredenheid heeft. Hij hoopt dan ook, dat de zangers in een genotvolle viering van het feest van de H. Cecilia hun beloning mogen vinden voor hun goed gedrag in het afgelopen jaar. De heer Van der Vaart vraagt hierop het woord. Spreker zegt dat het hem heeft getroffen van de dekens te vernemen dat zij tevreden zijn over het bestuur. Zij zijn dankbaar voor de wijze leiding der vereniging en hopen dat deze dekens lang aan het hoofd mogen staan. De vergadering stemt bij applaus met deze woorden in. Door de voorzitter wordt thans de beraadslaging over het teren aan de orde gesteld. Spreker vraagt, wat zullen wij drinken en eten?

Met algemene stemmen wordt aangenomen hierin te handelen als het vorig jaar. De dranken zullen dus zijn bier en onder het diner ene fles wijn. Een kleine discussie ontstaat over het bier daar de kwaliteit nogal eens te wensen overlaat. Om de verandering stelt de heer Van der Vaart voor een muzikaal bier op te doen als 'Leuvens', 'Amsterdams' of 'Beijersch'. Het slot van de conclusie is dat het aan de kastelein wordt

overgelaten voor goed bier te zorgen.

Een tweede vraag is of er bij de bierkeuring zal gegeten worden. Slechts twee stemmen zijn daar tegen, zodat instemmend beslist wordt. Bij de vraag wat zal er gegeten worden, wint de ingelegde paling op de kalfskop met twee stemmen. De zorg voor het diner wordt aan de kastelein overgelaten terwijl als teerdagen bepaald worden 21, 22, 23 en 24 november. Door de heer Van der Vaart wordt de heer Mangelaars verzocht een paard te geven voor de overbrenging der pianino hetwelk door laatstgenoemde heer wordt op zich genomen.

Tevens wordt besloten de H.H. Geestelijken uit te nodigen tot het bijwonen van de feesten. En daarmee sluit de vergadering.'

In die tijd werd door iedere vereniging een teerdag of -avond georganiseerd. Dikwijls werd een spaarpot gevormd uit boetes maar ook uit contributies om het feest van het jaar te vieren. Er bestond zelfs een rivaliteit in het zo groots mogelijk vieren. En daarbij kwam nog de onderlinge rivaliteit van wie het meest kon eten en drinken. De verhalen daarover deden dan ook volop de ronde in het dorp. Gaan teren was voorbehouden aan de mannen, vrouwen hoorden daar niet bij.

Het gezelschap St. Cecilia onderscheidde zich in alle opzichten van andere verenigingen. Zij vierden vier dagen feest. Dat begon met de avond van de bierkeuring. Het woord verklaart zichzelf en daarbij werd een souper genomen dat gewoonlijk bestond uit broodjes met ham. De tweede en de derde dag waren de grote teerdagen. Dat begon in de voormiddag met een déjeuner (= ontbijt) bestaande uit broodjes met rookvlees. Het diner in de namiddag kende meer variatie zoals bijvoorbeeld in 1878. Het bestond toen uit:

1. bouillon(soep) of waterzoo
= gekookte in het nat opgediende kip
(de schrijver van dit artikel kan u het juiste recept verschaffen).
2. rundsaars
= hier zal vermoedelijk runderhaas bedoeld zijn.
3. kalfsbraad.
4. kip met salade.
5. dessert.

Dan volgde er 's avonds nog een souper bestaande uit broodjes met vlees. De vierde dag was de kliekjesdag, dat ook wel de kaai-avond werd genoemd. Details over het diner en feest worden in de notulen niet vermeld. De heren namen 's morgens afscheid van hun vrouw en ter elfder ure 's nachts keerden zij weer huiswaarts, waar moeder de vrouw, bij het olielampje, ongeduldig haar operazanger zat op te wachten. Hij is moe en wil zo gauw mogelijk naar bed. Marie helpt hem nog bij het veters los maken en uitdoen van zijn schoenen. Als Jan al zwaar ligt te snurken in de bedstee is Marie nog druk bezig om

met verse aardappelschillen enige vetvlekken te verwijderen uit het vest van zijn driedelig kamgaren kostuum. Marie is toch trots op haar man. Vorige week zondag nog tijdens het lof zong Jan de litanie van Alle Heiligen voor. Het was stil in de kerk. Stiekem had ze een traantje weggepinkt. Nu ligt hij in een diepe slaap. Het is hem gegund.

De jaarvergadering van 20 oktober 1879 begint met een jammerlijke mededeling. De voorzitter acht het niet ondienstig, alvorens te spreken over de wijze waarop het Ceciliafeest zal gevierd worden, dat onze financiën niet meer zijn zoals vroeger. Vanzelf doet zich de vraag voor zullen wij teren als naar gewoonte of niet? De heer Van der Vaart wil de begroting der inkomsten weten om daarmee de uitgaven te regelen. Door de heren A. van Helvert en J. Vlekke wordt medegedeeld dat de pastoor aan ieder van hen in het bijzonder heeft te kennen gegeven dat zijn wens is geen verandering in onze feestviering aan te brengen. Daar Zijne Eerwaarde niet wil dat het tekort door ons betaald wordt, kan daarmee slechts bedoeld worden, dat Zijne Eerwaarde het tekort op een andere wijze zal weten te dekken.

Zo simpel was het. Het feest kon zoals gebruikelijk doorgang vinden. Het jaar daarop werd de bijdrage van de kerk aan het koor verhoogd van f 12,-- naar f 30,--. Ook de bedragen voor het zingen van diensten werden verhoogd. De kas staat er dan in oktober 1880 goed bij. Aldus de voorzitter die doet uitkomen 'dat wij ons, met het oog op de betere toestand van de kas, wel enige meerdere weelde kunnen veroorloven dan het vorige jaar. Bovendien, ons gezelschap is geen vereniging met het doel de leden geldelijk voordeel te bezorgen. Wanneer wij de Cecilieviering van andere zangkoren in aanmerking nemen en daarbij hoe de leden dier koren maandelijks de boeten in contanten moeten aanzuiveren, dan zouden wij beschaamd moeten zijn als ons feest niet beter, niet rijker werd aangericht. En toch verleden jaar stonden wij op dat punt, beneden de koren van andere gemeenten. De voorzitter stelt dus voor dat onze Cecilieviering wederom zal zijn als twee jaar geleden.'

De heer Hack tracht te betogen dat de uitgaven voor zulke feestviering te hoog zullen worden. Bovendien kan men niet zeggen dat er over het teren van het vorig jaar algemene ontevredenheid heerst. De heer Van der Vaart merkt op, dat de heer Hack van een verkeerd standpunt uit redeneert, Na aftrek van f 90,-- verteer zullen door velen aanzienlijke sommen geld gedeeld worden en dat mag de bedoeling niet zijn. Daarvoor heeft de kerk zeker niet ons salaris van f 12,-- naar f 30,-- verhoogd. Andere gezelschappen kosten ons ook veel geld en wij zien er toch niet tegenop daarbij behoorlijk te teren. Hoe rijmt dat met ons streven naar een inkorting van de Cecilieviering?

De heren Knaap en P. Luyten betogen dat het zangkoor niet moet gelijk gesteld worden met een ander gezelschap. Daar is men lid voor zijn plezier, van het koor niet. Wij vervullen hier een betrekking die aanspraak geeft op beloning. Er moet gezongen worden of men er zin in heeft of niet.

De heer Van der Vaart verklaart dat laatste niet goed te begrijpen. Volgens hem is men voor zijn vermaak lid van het koor, evenals van elk ander gezelschap. En wanneer de natuur het verbiedt, wordt zingen niet gevegd. Terwijl men overigens aan nukken van gaarne of niet gaarne doen nergens en nooit mag toegeven. De voorzitter, deken Van der Heijden, merkt dan op, dat een feestviering, zoals hij op het oog heeft, zeer waarschijnlijk wel niemand ene toelage zal moeten betalen. Overigens acht hij het voorstel voldoende toegelicht en zal het in omvraag (= stemming) brengen. Er zijn dus twee mogelijkheden namelijk een groot feest, het geld is er voor, of een wat mindere viering en het overige geld onder de leden verdelen. Het eerste voorstel verliest het met 9 tegen en 5 voor. Vóór waren de heren Van der Vaart, A. van Helvert, J. van Helvert, de voorzitter en de secretaris.

De heer Van der Vaart roept in het voorrecht bij Artikel 16 van het Reglement dat het aan ieder lid is toegestaan om op een genomen besluit de goedkeuring van de Pastoor-president te mogen vragen. In dit geval een voorrecht voor de minderheid. De voorzitter is het daarmee eens en verzoekt de secretaris een afschrift van de notulen zo spoedig mogelijk bij de pastoor af te geven.

Op 3 november wordt op verzoek van de Pastoor een vergadering belegd. In een schrijven aan de vergadering stelt de pastoor voor om aan zijn verlangen te voldoen en het voorstel van de voorzitter betreffende het teren alsnog aan te nemen. Aan het verlangen van de pastoor wordt bij acclamatie voldaan.

In diezelfde vergadering werd nog het volgende aan de orde gesteld:

'De voorzitter doet mededeling dat de heer P.J. Cranen zich heeft laten voordragen als lid van het zangkoor. Spreker stelt voor over de aanneming op deze vergadering te stemmen. Enige leden verklaren het nut van deze stemming niet in te zien, omdat er over hun hoofden heen toch andere besluiten genomen worden. Er wordt dan gerepliceerd, dat het de pastoor-president niet onverschillig zijn kan het gevoel der leden te kennen, vooral wanneer het de aanneming van een nieuw lid betreft. Zij kunnen zich wel indenken het geval, dat bij aanneming van een nieuw lid de Zeer Eerwaarde Heer Pastoor overwegende redenen zou kunnen hebben om zodanige aanneming niet goed te keuren; doch Zeer Eerwaarde zal toch wel nooit van zijn macht gebruik maken om iemand lid te verklaren die

door het zangkoor zou zijn afgewezen. Na re- en dupliek over deze zaak wenst de voorzitter stemming zolang het reglement niet buiten werking is gesteld.

Welke bezwaren zou men kunnen hebben om de heer Piet Cranen niet aan te nemen. Hij is toch een zeer begaafd musicus. Het menselijk oordeel. Het was een publiek geheim dat Piet, afkomstig uit Princenhage, in zijn jonge jaren aldaar een meisje, Anna van Aken, zijn latere vrouw, had geschaakt. Ojee, en kan zo iemand dan nog in de kerk zingen? Maar men was voorzichtig geworden met stemmen.

Uitgebracht werden 13 stemmen, 6 stemmen voor en 7 blanco. Daar niemand zich tegen de aanneming heeft verklaard, wordt de heer P. Cranen beschouwd als lid te zijn aangenomen. Piet Cranen, met of zonder scrupules aangenomen, bleek een grote aanwinst voor het koor. Hij was muzikaal, beschikte over een mooie stem en kon dirigeren. Dat laatste is hij vanzelfsprekend ook gaan doen. Zo is hij automatisch de eerste dirigent in onze kerk geworden. Hij was een trouw lid en miste zelden een repetitie en kerkdienst. Ook de organisatie van de muziekstukken was in zijn handen. Vele jaren heeft men van zijn talenten gebruik kunnen maken.

Het is het einde van het jaar 1880. De laatste handtekening van secretaris J.F. Vlekke staat onder het verslag. Bij nader onderzoek blijkt dat hij in september 1881 benoemd werd tot directeur van de Gastelse beetwortelsuikerfabriek als opvolger van de overleden dr. van Sprangh. J.F. Vlekke was reeds sinds 1873 boekhouder van deze fabriek.

Van 1880 tot 1888 zijn er geen volledige verslagen in het notulenboek doch slechts korte aantekeningen waaruit weinig valt te vermelden. In 1895 wordt J.G. de Jong (Ko) gekozen tot secretaris.

De geschiedenis van het koor in de periode van ca. 1915 tot heden zal in een volgend artikel worden beschreven.

DE LEDEN VAN HET KOOR

Een opsomming geven van alle personen die in de loop der jaren lid van het kerkkoor zijn geweest is onmogelijk en ook niet zinvol. Voor een klein aantal kan er toch een uitzondering

worden gemaakt. In de aanvang van het notulenboek bevindt zich een lijst die niet alleen de namen vermeld doch ook het jaartal waarin zij zijn aangenomen als koorlid. Daarnaast heeft de heer Frans Akkermans uit zijn herinnering gegevens over deze personen neergeschreven in het jaar 1967. Deze zijn verder aangevuld door de heer H. Zandbergen en de schrijver van dit artikel.

Namen der Leden.

Joannes de Meulder, aangenomen	Anno 1833.	eervol ontslagen
Philippus Wangelwaars	" 1834.	" " " "
Chronius Wijzen	" 1835.	overleden
Joannes van Meebelen	" 1835	- Deken - overleden
Petrus vander Meijden	" 1841	- id. - overleden
Joannes Dueken	" 1843	eervol ontslagen
Cornelius den Honden	" 1860	overleden 16 Dec. 1911
Petrus Luyken	" 1860	overleden
Joannes Lambertus Knaap	" 1860	overleden
Joannes van Kladtbaan	" 1861	eervol ontslagen
Joannes Bock	" 1862	overleden
Adrianus van Helvert	" 1862	- Organist - overleden
Pieter A. H. vander Vaart	" 1866	overleden 24 Dec. 1912
Joannes van Helvert	" 1867	overleden
Joannes Frederik Kiecke	" 1873.	- Secretaris. overleden
Antonius Buchkens jnr.	" 1878	eervol ontslagen
Antonius Luyken	" 1878	" " " "
Petrus Josephus Bransen	" 1880	- Deken eervol ontslagen
ac. Ger. de Jong	" 1892	- Secretaris overleden
Joh. van der Vaart	" 1893	heeft bedankt
Simon van Helvert Albrecht	" 1901	vertrokken
Edr. Akkermans	" 1902	
W. van Nalot	" 1902	vertrokken
Jan Luyken	" 1902	" " "
Sim van Helvert jnr.	" 1902	" " "
Hub. Janssen	" 1905	" " "
Jan Bavel	" 1908	overleden
F. Akkermans	" 1908	bedankt
Jongeneelen	" 1908	vertrokken
Edr. v. Helvert	" 1910	"
H. Pieterse	" 1912	"
Ed. Luyken jnr	" 1913	heeft bedankt

Jan de Meulder

Zoon van Andries de Meulder, was koperslager. Beiden droegen de bijnaam 'het kuras' omdat Andries met het leger van Napoleon naar Moskou was geweest en bij die veldtocht veel had geleerd van de Franse wapensmeden. Hij is de maker van de grote kandelaar die nog altijd de Paaskaars draagt. Zoon Jan, die lid geworden is in 1833, had een mooie basstem. Hij was een zeer goed ambachtsman doch zeer arm. Omdat hij lid was van de schutterij 'Eendracht maakt macht' werd voor hem een huisje gebouwd in de Rijpersweg, thans no. 62.

Flip Manselaars

Was bierbrouwer en woonde Veerkensweg 1 alwaar sinds mensenheugenis een brouwerij stond. Hij was een goede afnemer van zijn eigen produkt.

Antonius Niissen

Kleermaker en winkelier, woonde op Markt 4-5. Hij was gehuwd met Maria Buckens.

Jan van Mechelen

Was gehuwd met Adriana Buckens. Hij was opgeleid tot wagenmaker. Daarna heeft hij een leerschool rondreis gemaakt via Antwerpen, Brussel naar Parijs en is als meubelmaker in Oud Gastel teruggekeerd. Hij heeft gewoond op de Markt waar heden juwelier-opticien Jan Oomen en JB-supermarkt gevestigd zijn. Hij exploiteerde er ook een cafe. Een kleinzoon van Jan, Henricus genaamd, was vele jaren gemeente-secretaris van Oud en Nieuw Gastel.

Petrus van der Heijden

Was landbouwer en heeft gewoond op Stampersgat, Gastelsedijk West nr. 130, samen met zijn broer en drie zusters die allemaal ongehuwd zijn gebleven. Zij hebben een woning gebouwd in Oud Gastel, thans Kerkstraat 32 en 32A. Petrus is lang deken van het koor geweest.

Johannes Buckens

Was bakker en heeft gewoond in de Dorpsstraat, thans no. 61. Hij had drie zoons die allen ongehuwd zijn gebleven. Zoon Antoon was ook lid van het zangkoor en 2e organist.

Cornelius de Ronden

Smid, vader van Klaas en zelf ook zoon van Klaas, woonde Dorpsstraat 33, waar heden rijwielzaak Buursteek is gevestigd.

Petrus Luyten

Was kleermaker en woonde in herberg De Kroon, Kerkstraat 10, thans Jan van Zundert, elektra.

Johannes Knaap

Was schilder en woonde Kerkstraat 18.

Johannes van Kalmthout

Was kleermaker en kastelein in de Drie Snoeken, Dorpsstraat 50, waar heden het museum van de Heemkundekring is gevestigd.

Johannes Hack

Aannemer van waterwerken en handel in rijshout, woonde Dorpsstraat 37. Hij stond bekend om zijn grote voeten en zijn abnormale schoenmaat.

A. van Helvert Sr.

Johs. Hack

TWEE GOUDEN JUBILARISSEN VAN SINT CECILIA

Adrianus (Ariaan) van Helvert

Was organist en had tevens de leiding over het zangkoor. Hij besliste wat er gezongen werd, leidde de repetities en gaf muzikles. Bovendien regelde hij tevens wie de solopartijen moest zingen. Meestal deed hij dit zelf want hij beschikte over een sterke tenorstem.

Zijn zoon Simon, lid vanaf 1901, was onderwijzer. Hij vertrok uit Gastel en werd hoofd van een school in Budel.

De volgende zoon Adrianus (Janus), lid vanaf 1910, was schilder van beroep. Hij had een machtige baritonstem. Bovendien was hij een voortreffelijk organist. Later vestigde hij zich in Dinteloord.

Diens zoon Kees van Helvert was tot 1990 directeur van de Roosendaalse Muziekschool. Na zijn pensionering functioneert hij nog als dirigent en organist in de Fatimakerk te Roosendaal. Ook Kees heeft een prachtige stem.

Een andere zoon van Adriaan sr., Cornelis genaamd, verhuisde van **Gastel** naar Antwerpen waar hij een slagerij had. Wederom diens zoon Robert was muzikaal begaafd en zong als tenor bij de Koninklijke Vlaamse Opera te Antwerpen. In talrijke **opera's** vertolkte hij voorname rollen zoals onder andere de hoofdrol in 'Parcival' van Richard Wagner een tiental jaar geleden.

Joannes van Helvert

Broer van Adriaan sr., was koperslager en woonde in de herberg 'Duizend Vreeze' gelegen op de hoek Veerkensweg-Kerkstraat. Na de aanleg van de tramverbinding naar Oudenbosch en Steenberg en werd het cafe 'Tramstation' genoemd. Thans is de naam 'Auberge 't Hof'.

Zijn zoon Simon, lid vanaf 1902, was koperslager en vertrok naar Breda.

De familie Van Helvert kwam oorspronkelijk uit Baarle Nassau. Enige tijd woonden zij in Oosterhout en kwamen uiteindelijk in Oud **Gastel** terecht. Zoals uit de bovenstaande beschrijving blijkt was het een zeer muzikale familie die zich vooral verbonden voelde met de kerkmuziek.

Jan Frederik Vlekke

Was schoolmeester, afkomstig uit Steenberg en. Hij was menig jaar secretaris van het zangkoor. Later is hij directeur van de Gastelse beetwortelsuikerfabriek in Stampersgat (zogenaamde 'ouw' fabriek) geworden. Hij was een zeer sociaal man en dat heeft hij ook in praktijk gebracht. In zijn proefschrift 'Jan Frederik **vlekke**' geeft dr. Jan Theunisse een volledige beschrijving van deze sociale ondernemer.

Antonius Buckens

Was een zoon van Johannes Buckens zoals reeds vermeld.

Antonius Luvten

Was eigenaar van een schoenfabriek genaamd 'Alenzo', gevestigd Dorpsstraat 36.

Piet Cranen

Afkomstig uit Princenhage, was goudsmid van beroep en woonde Kerkstraat 4. Hij was directeur-dirigent van **Gastels** Fanfare en Mannenkoor. Hij was een zeer goed musicus en bezat een fraaie baritonstem. Voor de fanfare componeerde hij de mars 'Anna', opgedragen aan zijn vrouw Anna van Aken. Hij bespeelde diverse instrumenten onder andere de piccolo. Ook het koor heeft hij gedirigeerd.

Jac. G. de Jong (Ko)

Was onderwijzer aan de school van Wittenaar aan de Steenstraat. Hij was gehuwd met Mathilda Stenten, dochter van Karel Leopold Vincent Stenten goudsmid, Dorpsstraat 21. Hij had een mooie baritonstem. Later is hij naar Roosendaal vertrokken.

Joh. van der Vaart

Was een zoon van Florentius. Hij is uit Gastel vertrokken naar elders. Enige tijd was hij exploitant van de Harmoniezaal.

Adrianus Akkermans

Was wagenmaker en later carrosseriebouwer. Vanaf 1930 woonde hij Veerkensweg nr. 1. Hij had een mooie stem tussen tenor en bariton.

Willem van Aalst

Woonde Markt 3 en was koperslager. De familie van Aalst was via de familie Ratte verwant aan de adellijke familie Re Pottere. Willem vertrok naar België waar hij nabij Antwerpen een staalconstructiebedrijf en een goed beklante winkel in ijzerwaren heeft gehad. Hij onderhield goede contacten met zijn leeftijds-, plaatsgenoot en schoolkameraad Hubertus Indewey, destijds prelaat van de cisterciënzer abdij te Bornem. Hij was zeer bemiddeld. Bij een feestelijke gelegenheid schonk hij aan de abdij van Bornem een centrale verwarmingsinstallatie.

Frans Akkermans

Was een broer van Adrianus, schilder van beroep en woonde op de Markt waar thans nog de drogisterij van Michel Akkermans is gevestigd. Hij was de oprichter van de eerste Gastelse drogisterij. Als hobby bestudeerde hij de plaatselijke en regionale geschiedenis en schreef hierover tal van artikelen. Zijn veelzijdigheid blijkt ook uit zijn illustraties bij de publicaties en de fraaie schilderstukken die hij vervaardigde. Vele jaren was hij lid van het kerkkoor van St. Laurentius. Hij beschikte over een baritonstem.

Jan Luijten

Zoon van Petrus voornoemd, was onderwijzer. Hij is later naar Haarlem vertrokken.

Hubert Janssen

Was directeur van het postkantoor. Hij was afkomstig uit Amsterdam en was een muzikkenner.

Jan van Bavel

Was kleermaker en barbier. Hij beschikte over een sterke tenorstem. Hij woonde Dorpsstraat 38 en later Kerkstraat 12.

Jan Jongenelen

Woonde Dorpsstraat 18, toen een oud huis. Nog jong is hij uit Gastel vertrokken.

Mart. Pieterse

Smid, woonde Markt 5. Hij kwam uit Dongen en is weer naar Dongen teruggekeerd. Hij had een krachtige stem en was een gevierd humorist.

Zoon van eerder genoemde Petrus, was kleermaker en barbier. Hij woonde in en was de laatste eigenaar van herberg 'De Kroon', Kerkstraat 10.

In dit artikel heb ik getracht een beeld te schetsen van het kerkkoor zoals dat functioneerde in de periode van ca. 1802 tot 1915. In verband met de beschikbare plaatsruimte in het jaarboek van de Heemkundekring was ik echter genoodzaakt de beschrijving te beperken tot het jaar 1915.

In een volgende publikatie, omvattende de jaren 1916 tot heden, zal ook aandacht worden besteed aan de organisten en dirigenten die vanaf het begin hun beste krachten gaven aan de begeleiding van het kerkkoor. Eveneens zal worden beschreven de overgang van mannenkoor naar een gemengd koor zoals dat heden ten dage de kerkdiensten opluistert.

PAUL VAN DER HEIJDEN.

KERKKOOR ± 1952 tijdens reisje naar Schiphol.

Met o.a.:

C. van Sprundel, P. Akkermans, pastoor v/d Elzen, Br. Canisius, Br. Frederik,
Fm. A. Buys, G. van Domburg, J. Jonkers, A. v/d Lint, N. Roebroeks, A. van Hassel,
J. de Bont, A. van Ginneken, J. Jansen en C. Uilleman.

HONDERD JAAR GELEDEN 1892

In deze tijd van basisschool en leerplichtwet is het voor velen niet meer voor te stellen, dat er ook een periode geweest is, waarin de kinderen nog niet naar school gingen. Vrijwel alle huidige inwoners van Gastel hebben te maken gehad met de leerplichtwet. Ze hebben, voorzover dat in Gastel was hun schooljaren doorgebracht op de school in de Steenstraat, in de Koelestraat, de Sint Bernardusschool, de Sint Joannesschool of in latere jaren op de Linde.

Daarnaast waren er vroeger ook de VGLO, de ULO Sint Maarten en we hadden ook nog het internaat Sint Jozef met de school voor schippers- en kermiskinderen.

In 1892 hadden we in Gastel ook al enkele scholen en daar zowel in de Grondwet, jaargang 1892 en in de raadsverslagen van dat jaar het onderwijs vaak terugkomt was dit aanleiding om iets meer in te gaan op het onderwijs 100 jaar geleden.

In dat jaar was er nog geen leerplicht. Deze is pas in 1901 van kracht geworden. Dat wil niet zeggen, dat de kinderen nog niet naar school gingen. Het nut van onderwijs werd door velen al wel ingezien. Zo konden de kinderen van Gastel in het begin van de 19e eeuw naar de school in de Dreef van meester Verhaven (op de plaats van zaal Dreefzicht). Daar werd in de zomer maar door enkele kinderen gebruik van gemaakt, maar in de winter was de school druk bevolkt met 100 kinderen. Het verschil in het schoolbezoek lag in het feit dat in de zomer veel kinderen moesten werken, thuis of bij de boer. In de winter zaten de kinderen op school droog en er was enige warmte, hoewel daar niet zo grote voorstelling van gemaakt moet worden. Het vuur midden in de klas kon gestookt worden door de goedwillendheid van de ouders die het zich konden permitteren om de kinderen hout mee te geven naar school. Andere kinderen kregen een stoof mee. Maar er werd meer gerekend op de lichaamswarmte van de honderd kinderen, die in een kleine ruimte bijeen zaten.

Deze toestand was echter al veel verbeterd in het jaar, waarover het in dit artikel gaat.

In Gastel stonden honderd jaar geleden twee scholen. De school aan de Dreef was in 1863 gesloten omdat deze te klein werd. Er werd een nieuwe school gebouwd aan de Koelestraat (nu HN 34). Deze werd ook weer te klein en zo kwam er ook aan de Steenstraat HN 10 (nu de Boerenbondwinkel) een nieuwe school.

N°. 88.

VERGROOTEN
DER
1^e Openbare School.

Dienst 1892. 24 Oct

29 okt 1892

BESTEK en VOORWAARDEN

waarnaar door het Gemeente-Bestuur van *Oud- en Nieuw-Gastel*, onder nadere goedkeuring van I-Ieren Gedeputeerde Staten van *Noord-Brabant*, zal worden AANBESTEED:

Het VERGROOTEN DER SCHOOL, met aanleve van dien, in de *Koelestraat*, ten dienste van het lager onderwijs in deze gemeente, met bijlevering van eenige Schoolmeubelen en benodigde materialen.

INHOUD:

- I^e AFDEELING: BESCHRIJVING.
IIe " " VOORWAARDEN VOOR DE UITVOERING.
IIIe " " " VAN ALGEMEENEN AARD.

EERSTE AFDEELING.

ARTIKEL 1.

B e s c h r i j v i n g.

Uit te voeren werk

§ 1. Het uit te voeren werk bestaat in het vergrooten der bestaande school in de *Koelestraat*, door het bijbouwen van een lokaal voor hondert leerlingen, lang 15.—, breed 7.—, met binnenwerks, met buitenportaal, het leveren van schoolborden, banken, kast, enz., gelijk verder omschreven wordt en zooals bij de uitvoering zal worden bepaald.

Peil

§ 2. Het peil is de bovenkant van den bestaanden schoolvloer, waarnaar alle hoogten en diepten gemeten worden.

ART. 2.

A f b r a a k.

Afbraak.

§ 3. Het noordelijk dakschild, met half kapgebint, muurplaat en gant afbreken, spijkerschoon maken, de pannen afschrobben en alles naar aanwijzing weder gebruiken.

ART. 3.

Ontgraving en aanvulling.

Ontgraving

§ 4. De ontgraving moet ruim genoeg geschieden om ongehinderd te kunnen werken. Indien de grondsoort, geheel of gedeeltelijk, in de ontgraving onvoldoende geoordeeld wordt om de gebouwen zonder vrees voor scheuren en verzakken op te trekken, zal de aannemer deze tot op den vasten bodem moeten uitgraven en niet zuiver klap- of bergzand weder aanvullen, stampen, afvolop inwateren, totdat er eene voldoende vastheid verkregen is.

Ophooging en aanvulling.

Het te bebouwen terrein liggende + f 15 cM. beneden het peil, moet tot op het zand worden afgegraven en tot aan het peil weder inrt zuiver zand worden aangevuld, de overtollige aarde moet door den aannemer vervoerd worden.

De zoden van het bloekje ter grootte van 30 bij 30 cM. en ter dikte van 6 cM. afsteken en naar aanwijzing weder plaatsen.

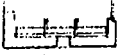
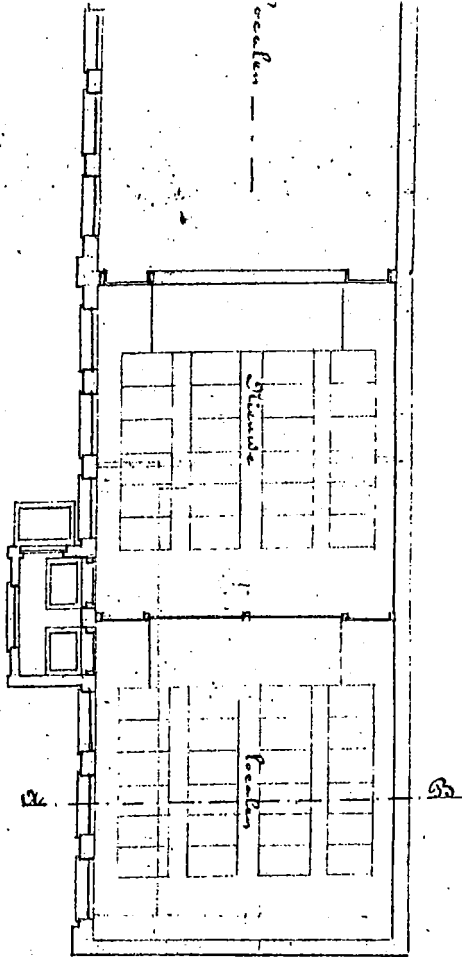
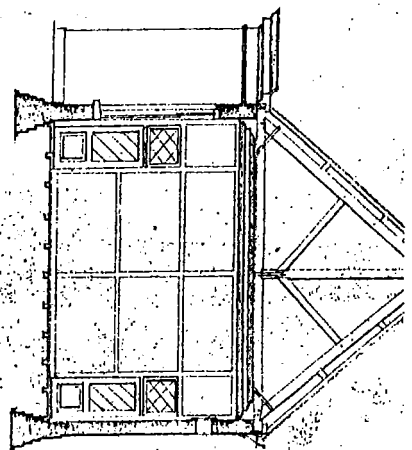
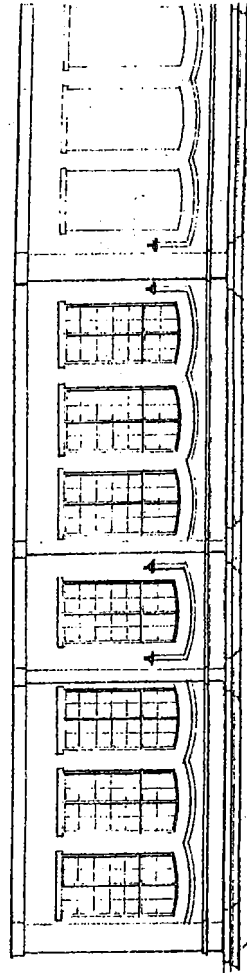
En de opmetseling en volwasseling der fundamenteu deze behoorlijk aanvullen, stampen of volop inwateren.

ART. 4.

M e t s e l w e r k.

Fundamenteu.

§ 5. In verband met de bestaande funderingen moeten deze een boeren-grauw, waalvorm in bastardtras geinnkt worden.

Unkrup tot het vergrooten van

1ste Openbare School in de

Wijkstrant te Grooten

Begeerte van het Openbaar

Onderwijs, het hier aangegeven

plan met 4. Klassen

Deel 1111

Deel 1111

Deel 1111

Opzien van de school

Wijk, Wijkstrant

Deel 1111

Deel 1111

Deel 1111

Zoals in de meeste plaatsen waren dit allebei openbare scholen. Dat wil zeggen scholen waarvan het gemeentebestuur het bestuur vormt. Dit in tegenstelling tot bijzondere scholen, die een eigen schoolbestuur hebben. Deze kwamen in ons land nog niet veel voor, omdat die nog niet door het rijk gesubsidieerd werden. Tussen de beide openbare scholen was er toch een verschil. De school aan de Steenstraat was er een voor onvermogenen. Daar hoefde geen schoolgeld voor betaald te worden. Om de school aan de Koelestraat te bezoeken werd er van de ouders een geldelijke bijdrage gevraagd.

De lokalen waren ruim gebouwd, 7 bij 7 meter en 4 meter hoog. Er waren grote ramen, zodat er veel licht naar binnen kon, maar de onderste ruiten waren van matglas, zodat de jeugd niet werd afgeleid door hetgeen er buiten gebeurde. Dit alles volgens de regels van het bouwbesluit, dat door het ministerie van onderwijs was voorgeschreven.

Deze voorschriften waren nog lang van kracht en werden ook toegepast bij de bouw van de bijzondere scholen in 1921, toen de Lager Onderwijswet van 1920 van kracht werd, die de gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs regelde.

In de lokalen echter zaten honderd jaar geleden soms vijftig tot honderd kinderen bij elkaar op lange banken waarop ze met zijn tienden naast elkaar zaten.

De kinderen schreven over het algemeen met een griffel op een lei. Daarvoor hadden ze een griffel-sponzendoos. Ze bewaarden die spullen in een houten schooltas.

De schoolmeester had de beschikking over een schoolbord. Toch werd er wel eens met een pen geschreven en daarvan zijn fraaie staaltjes met schrijfoefeningen bewaard gebleven, zoals U kunt zien op de volgende pagina.

Sedert de schoolwet van 1857 werden er op de lagere school negen verplichte vakken gegeven: lezen, schrijven, rekenen, Nederlandse taal, aardrijkskunde, geschiedenis, vormleer (een soort meetkunde), kennis der natuur en zingen. Daar kwamen in 1878 nog bij: nuttige handwerken en gymnastiek. Voor dat laatste was er geen apart gymlokaal vereist en dat was er in Gastel dan ook niet.

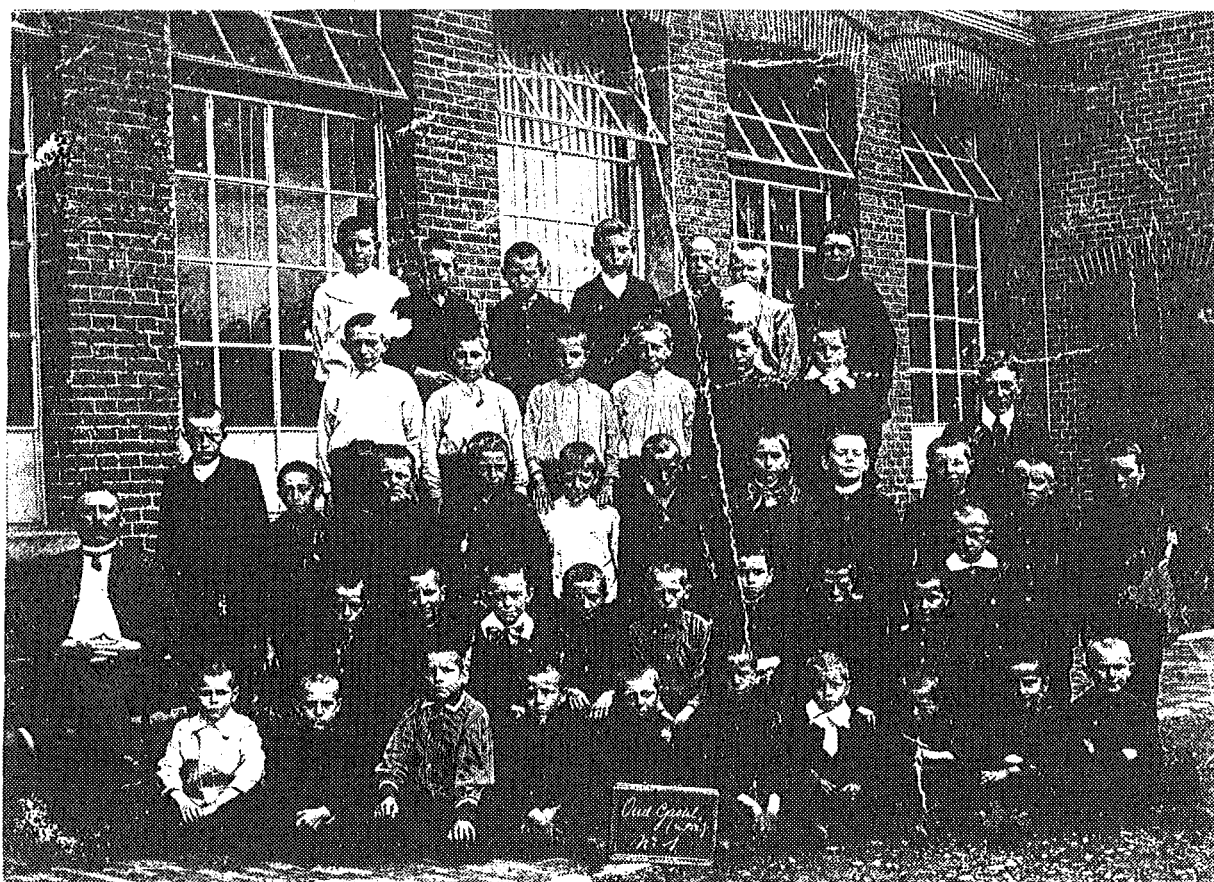
Aan de school van de Steenstraat was meester Wittenaar de bovenmeester en in de Koelestraat was dat meester Vermeulen. De laatste was zeer actief in de weer voor zijn school en was daardoor een vaste verschijning op de bijeenkomsten van het college van B en W. Hij was niet ongenegen om ook aan de

Maar zoals ook nu speelde geld een grote rol en als er ook maar ergens op bezuinigd kon worden dan werd dat gedaan. Het bouwen van een nieuwe school zou aanzienlijk duurder worden dan het uitbreiden van de twee bestaande scholen.

Het voorstel tot het bouwen van de school op Kuivezand werd in de gemeenteraad ter stemming gebracht en werd met 5 tegen 4 stemmen afgewezen.

Toen kwam het voorstel aan de orde om zowel de school aan de Steenstraat als die aan de Koelestraat uit te breiden, maar dat kostenplaatje viel ook weer tegen. Dan maar de beslissing om aan een van de twee scholen een groot lokaal voor 50 tot 100 kinderen erbij te bouwen.

Wat de ligging betreft, lag het voor de hand om dit te doen bij de school aan de Steenstraat, zodat de Kuivezandse jeugd dan niet zover hoefde te lopen. Maar dat was, zoals al aangegeven was een school voor onvermogenen. Dan zou de kans bestaan dat er toch kinderen naar toe zouden moeten, waarvan de ouders schoolgeld betaalden.

SCHOOLFOTO MET HEESTER VERMEULEN (Koelestraat)

Zo kwam de beslissing om de school van meester Vermeulen, aan de Koelestraat uit te breiden met een lokaal voor 80 tot 100 kinderen. Er volgde een aanbesteding voor het lokaal. Dat moest 15 meter lang en 7 meter breed worden, zodat er 100 leerlingen in konden.

De architect was F. van der Vaart en de bouw werd gegund aan aannemer J. van Domburg uit Oud Gastel, die had ingeschreven voor f 3.374,--. De bouw moest worden opgeleverd voor of op 31 december 1892 met een boete van f 10,-- per dag bij overschrijding van de termijn.

Het inrichten van het lokaal werd gegund aan J. van Oers uit Oudenbosch voor het bedrag van f 413,--.

Tot dat interieur behoorde onder andere 30 vurenhouten schoolbanken van 1 meter 10 lang, 4 borden van geslepen marmerglas, 1 kast met dubbele deuren voor de schoolbibliotheek, twee trapjes en 6 krijtbakjes met griften. Voor een kachel werd 50 gulden gereserveerd.

In dat jaar verzocht meester Vermeulen ook om een afscheiding op het speelplein voor jongens en meisjes. Dat werd afgewezen want dan moesten er ook privaten (toiletten) bijkomen en dat zou alles bij elkaar te duur worden.

Meester Vermeulen wilde op verzoek van diverse ouders uitbreiding van de school voor het geven van ULO onderwijs. Daar wilde hij moderne talen en wiskunde geven. Dat plan ging wel door en in het eerste jaar bezochten al 50 kinderen de ULO.

Voor de boeken op die school zorgde meester Vermeulen gedeeltelijk zelf. Hij schreef schoolboeken zowel voor het lager onderwijs als het ULO. Maar daarmee zijn zijn activiteiten nog niet allen vernoemd. Hij was ook de oprichter van de plaatselijke afdeling van de bond van onderwijzers.

Daarnaast kwam hij ook nog met een voorstel om een hoofdaktebezitter een premie te geven van f 100,-- en voor de bezitter van een akte Frans f 50,-- maar dat werd door de raad afgewezen.

Het waren echter niet alleen onderwijszaken die we konden terugvinden in het archief en De Grondwet.

Er was in het najaar en de winter van 1891/1892 veel werkloosheid. De oorzaak daarvan lag in een wet van de regering om de suikerbietenteelt aan banden te leggen. De suikeropbrengst van twee jaar terug was zo hoog geweest, dat de teeltopbrengst

drastisch omlaag moest. De fabrieken kregen een toewijzing, waardoor de teelt met 40 procent verminderd werd. Dat had weer als gevolg, dat de bietencampagne al in november eindigde. (Een bietencampagne, die in de winter onderbroken werd en in het voorjaar weer verder afgewerkt werd, was niet ongewoon.)

Dat had voor Gastel, waar veel mensen in de bietenoogst en de suikerindustrie werkten rampzalige gevolgen. Om de ergste nood te lenigen werd een comité gevormd door onder andere dokter J. Dautzenberg en de heer G. Mastboom.

De societeit 'Onze gezellige Avond' gaf f 10,-- voor de noodlijdenden. Deze societeit was gevestigd in het lokaal van J. van Helvert. (Thans Auberge 't Hof¹, Kerkstraat 2.) Een collecte die door bovengenoemd comité gehouden werd bracht f 439,50 op.

Diverse malen kwam de tram ter sprake; Op 11 juni werd beslist dat de tramlijn Breda-Steenbergen niet door de Dorpsstraat, maar over de Achterdijk aangelegd zou worden. Daarvoor werd bij Cafe van Helvert (nu Kerkstraat 2) aan de achterkant een wachtlokaal gebouwd. De tram zou gaan rijden met ingang van 1 januari 1893. Ten behoeve van die tram moest ook de draaibrug bij Gastelsveer aangepast worden. Die werd voor de duur van de werkzaamheden afgesloten. Voor de oversteek konden de mensen gebruik maken van een gratis veer.

Op 1 maart werd dokter Dautzenburg benoemd tot regent van Liefdegesticht Sint Jozef.

Dokter Dautzenberg wilde in dat jaar ook een hek zetten bij zijn woning aan de Kerkstraat. Het gemeentebestuur gaf aan waar het hek moest komen. Dat hek werd geplaatst zodat het welbekende hek aan Kerkstraat 67 dit jaar al weer een eeuw deze straat siert.

Meester Vermeulen liet zich ook in augustus op het gemeentehuis zien. Hij vroeg een subsidie aan voor het feestcomite. Dit comite dat onder andere bestond uit de heren J. Vlekke, G. Mastboom en H. van Mechelen wilde op koninginndag 31 augustus een kinderfeest organiseren. Dit om meer achting bij de jeugd bij te brengen voor de koningin. Maar het gemeentebestuur als zodanig wees deze aanvraag af. Toch zagen de raadsleden wel iets in het idee van het kinderfeest want de leden gaven uit eigen middelen f 12,50. Daarvan zal ook in die tijd wel geen knallend kinderfeest gehouden zijn, maar het was toch iets.

En zowaar het onderwijs kwam nog eens in de vergadering van B. en W. Het hoofd van de school in Stampersgat, meester Braun, verzocht om drie dagen vrij om het huwelijk van zijn nicht bij te wonen. Die nicht trouwde in Zeeuws Vlaanderen en dat vroeg veel reistijd. Het verzoek werd ingewilligd, jawel! Maar zijn klas kreeg geen drie dagen vakantie. Meester Meyers moest deze klas erbij nemen, zodat hij met zo'n 100 kinderen indirect genoot van het huwelijksfeest van het nichtje. Zo kostte de vervanging geen cent en de jeugd kon toch naar school.

In het najaar kwamen er klachten over het drinkwater van de school aan de Steenstraat. De kwaliteit van het putwater was erg slecht.

En dat brengt ons bij het jaarverslag van de gemeente, dat aangeeft dat er in 1892 twee gevallen waren van Aziatische griep met dodelijke afloop. Er waren ook enkele typhuspatienten, maar daarmee liep het wel goed af.

P. PEETERS.

Bronnen:

- De Grondwet, blad voor Roosendaal en Zevenbergen, jaargang 1892.
- Gemeente-archief van de gemeente Oud en Nieuw Gastel: Jaarverslag 1892.
- Verslagen van B. & W., vergaderingen.
- Verslagen van de raadsvergaderingen.
- Stukken met betrekking tot het onderwijs.
- prof. A.J. Manning e.a.: 58 Miljoen Nederlanders en de lagere school. Uitg. Amsterdamboek 1977.
- A. Delahaye: Gastel Land van Abten en Markiezen. Uitg. Gemeente Oud en Nieuw Gastel 1975.
- G. Schrauwers: Pedagogische Platenatlas. Uitg. o.a. Parcival Breda.
- dr. J. Theunisse: Jan Frederik Vlekke 1849-1903. Stichting Zuidelijk Historisch Contact Tilburg 1966.

EEN 'GASTELSE' STRAATNAAM IN BAARLO*

In Gastel kennen we diverse bekende families, waarnaar een straat is genoemd. Maar ook in andere gemeenten vinden we (oud) Gastelaren vernoemd in een straatnaam.

Een van die gemeenten is Maasbree in Midden-Limburg. In Baarlo, een dorp dat toebehoort aan de gemeente Maasbree is sedert enkele jaren een Pater Thijsstraat.

Wie was pater Thijs?

Pater Cornelis Thijs werd op 1 januari 1894 als vijfde kind van Adriaan Thijs en Geertruida Traets geboren in de woning op Vierschaarstraat 24 in Oud Gastel.

Als twaalfjarige trad hij in het klooster te Baarle Nassau. In 1911 ontving hij het noviciaat van de congregatie van de paters van Het Heilig Hart te Baronville (Belgie) en op 13 september 1913 legde hij zijn kloostergelofte af.

Op 15 maart 1919 werd hij priester gewijd in Den Bosch.

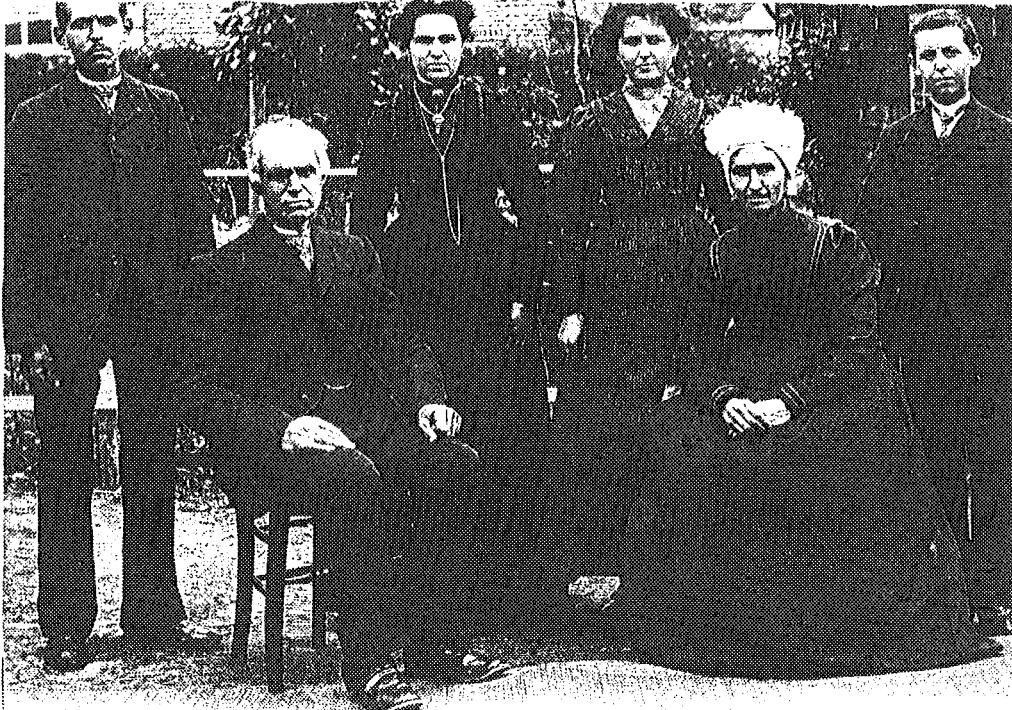
In augustus 1919 werd hij leraar aan klein-seminarie Brakkensteyn bij Nijmegen, een plaats waar hij nog meermalen zou terugkeren.

In 1923 werd pater Thijs plaatsvervangend overste en assistent van de novice-meester te Bassenge (Bitsingen, Belgie). Daarna keerde hij weer terug naar Brakkensteyn, waar hij zorgde voor scholen en andere voorzieningen voor de jeugd. Daarnaast nam hij de zorg voor diverse verenigingen op zich.

* Zie voor uitgebreide beschrijving van Pater Thijs het artikel in jaarboek 1988.

Intussen groeide het aantal kloosterlingen van zijn orde in Nederland zodanig dat er een grotere huisvesting gevonden moest worden. Pater **Thijs** kreeg de opdracht om hiernaar uit te kijken.

Na lang zoeken vond hij in **Baarlo** (Limburg) een leegstaand klooster: 'Huize de Berckt'. Hij sloot een grote lening voor de aankoop en bracht daarna in **1932** met enige medepaters het gebouw in orde voor gebruik.

*Gouden bruiloft **Thijs Traets***

Van links naar rechts:

Geert, Adriaan, Adriana, Wilhelmina, Geertruida Traets en Kees (pater Thijs).

Al spoedig daarna kon het klooster bewoond worden door 72 paters. Van 1935 tot **1939** was pater **Thijs** overste en directeur in **Bothey** (Belgie) en tijdens de oorlogsjaren was hij ook als overste en directeur van het seminarie in **Lommel** (Belgie). In die periode vond hij toevalligerwijze een urn en dat was het begin van zijn belangstelling voor archeologie.

Hij was daarnaast ook kapelaan en vicaris van **Bitsingen**.

In **1951** was hij weer terug op de **Berckt** tot **1957**. Toen werd hij weer enkele jaren overste in **Rotweil** (Duitsland). Na nog zes jaar gewerkt te hebben in **Ommerborn** (Belgie) kwam hij in **1961** voorgoed terug naar zijn geliefde **Baarlo**, waar hij tot zijn overlijden in **1988** is gebleven.

Hoewel hij maar een zeer kort gedeelte van zijn lange leven in **Gastel** woonde bleef zijn interesse toch uitgaan naar zijn geboorteplaats.

GEMEENTE MAASBREE

RAAD

82/89

D.D. 27 JUNI 1989

Conform voorstel

Raadsvergadering: 27 juni 1989
Voorstel behorende bij agendapunt
nr. 14

Straatnaamgeving verbindingsweg Veldstraat-Molenveldstraat

AAN:
De Raad

Tussen de Veldstraat en de Holenveldstraat is een verbindingsweg aangelegd. Aan deze verbindingsweg worden o.m. 16 sociale huursektor woningen gebouwd, die binnenkort gereed zullen komen. Voor deze woningen is aansluiting gevraagd op de nutsvoorzieningen. De aansluitingen op de nutsvoorzieningen worden niet gerealiseerd, zolang er nog geen straatnaam is vastgesteld voor deze verbindingsweg. In verband hiermede is het van belang, dat zo spoedig mogelijk een straatnaam wordt vastgesteld.

Wij zijn van mening dat als waardering voor de vele verdiensten van de heer Pater C. Thijs (overleden op 13.11.1988) voor de Baarlose gemeenschap het een goede zaak zou zijn wanneer zijn naam verbonden zou worden aan een nieuwe straat in Baarlo. Wij stellen U derhalve voor de straatnaam Pater Thijsstraat vast te stellen voor de verbindingsweg tussen de Veldstraat en de Holenveldstraat, zoals aangegeven op bijgaande situatietekening.

Maasbree, 16 juni 1989.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN MAASBREE,
De Secretaris, De Burgemeester.

J.B. Degen,

C.E.J.M. van Berckel,

juni035
CV/RVR

GEMEENTE MAASBREE

Straatnaamgeving verbindingsweg
Veldstraat-Molenveldstraat
nr. 89/89

DE RAAD DER GEMEENTE MAASBREE;

gezien het voorstel van Burgemeester en Wethouders d.d. 16 juni 1989;

gelee op artikel 167 van de gemeentewet;

b e s l u i t :

voor de verbindingsweg tussen de Veldstraat en de Holenveldstraat vast te stellen de straatnaam Pater Thijsstraat, zoals aangegeven op de bij dit besluit behorende en als zodanig gewaarmerkte situatietekening.

Aldus besloten in de openbare
vergadering van 27 juni 1989

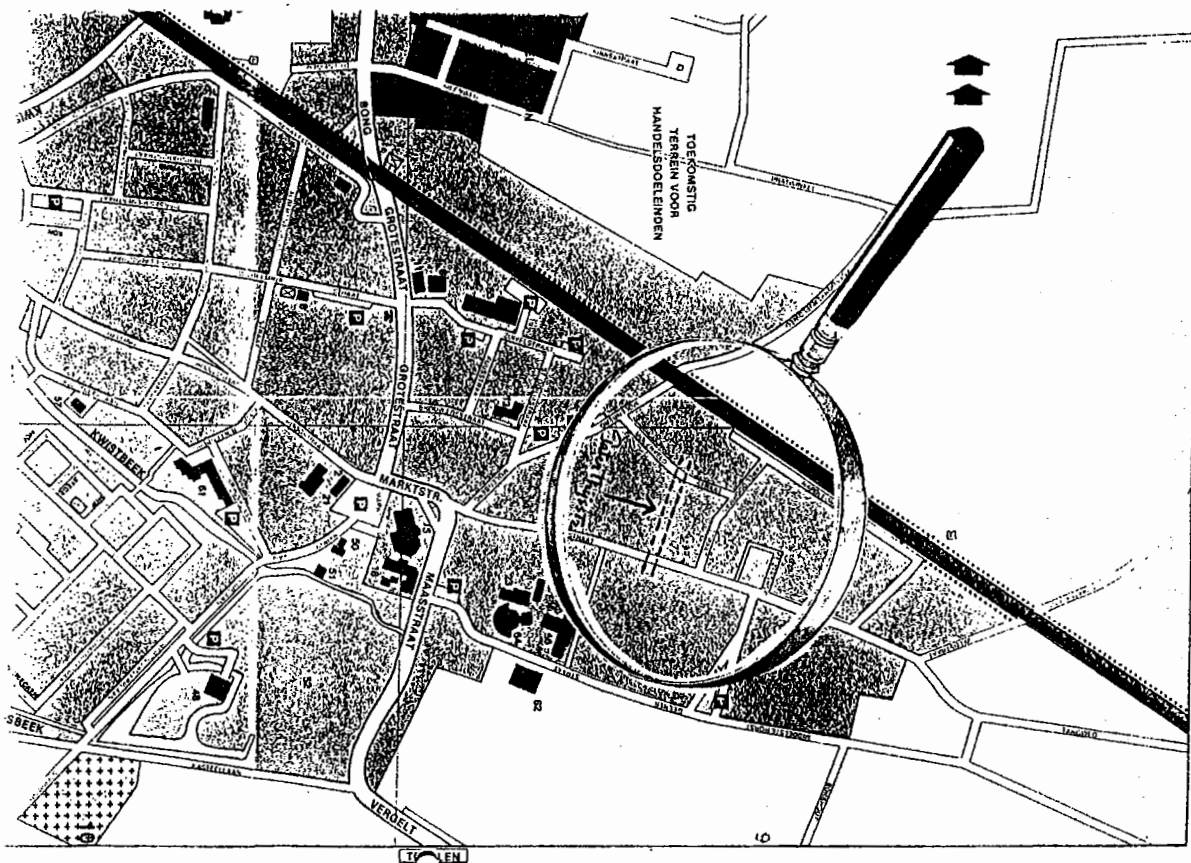
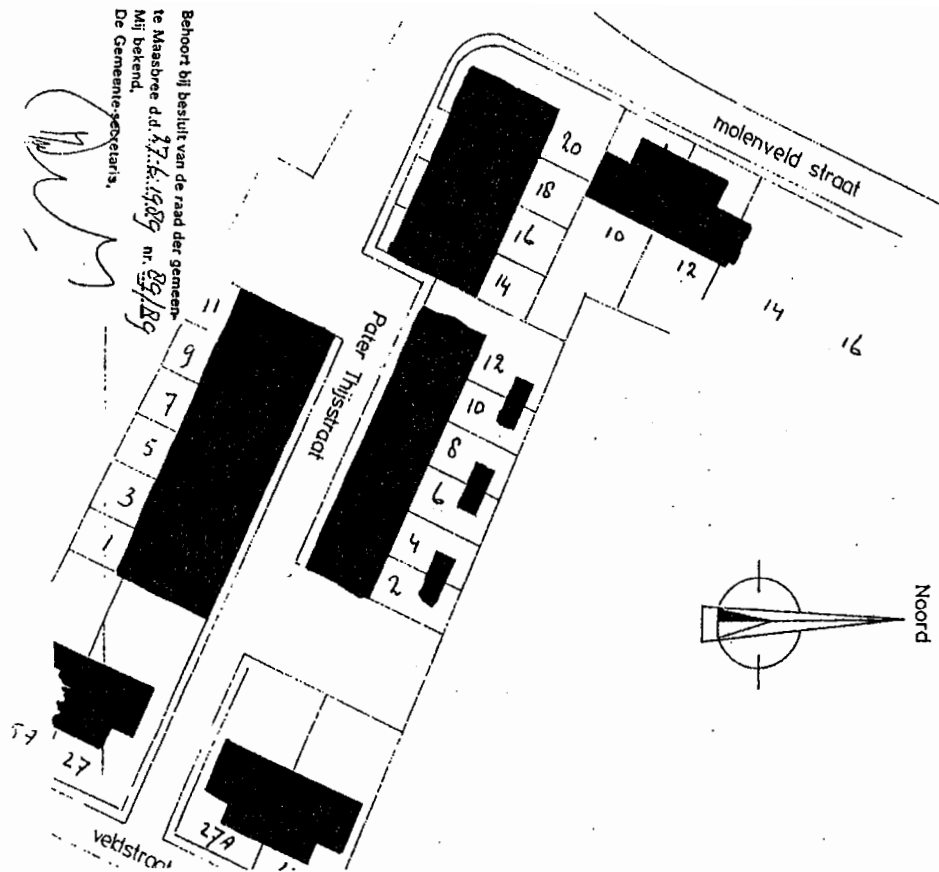
De Secretaris, De Voorzitter,

Afschriften verzonden aan:

- Kamer van Koophandel Venlo
- Inspectie Belastingen Venlo
- FIT Telecom Venlo
- Postkantoor Venlo
- NV Waterleidingmij. Helden
- Limagas Limburg N.V.
- Edsas Horst
- Hoofdkantoor Plem
- Algemene Zaken
- Openbare Werken
- Financien
- afd. Welzijn

juni049
CV/MST
CS

42 82 13 5000 10

Hij kwam hier nog lang bij familie en kennissen en liet zich graag op de hoogte stellen van het wel en wee in Gastel. Hij was ook altijd blij als er bezoek uit Gastel kwam en keek ook uit naar het jaarboek van de Heemkundekring.

In Baarlo was hij voor de gemeenschap zeer actief op verschillende gebieden zoals de heemkunde, de archeologie en ook verschillende verenigingen hadden in pater Thijs een goede kracht zoals de voetbalclub, de visclub, de rijvereniging en de heemkundekring.

Hij schreef verschillende historische artikelen en maakte diverse gedichten.

Als dank voor zijn vele verdiensten werd pater Thijs geridderd in de orde van Oranje Nassau en zoals al hiervoor aangegeven: Na zijn overlijden werd een straat in Baarlo naar hem genoemd.

P. PEETERS.

Bronnen:

Gemeente-archief Maasbree:

Dagblad voor Noord Limburg van

15 maart 1969, maart 1979, 20 mei 1979, 14 september 1983, 6 januari 1984, 18 november 1988.

Raadsstukken 27 juni 1989.

P. Peeters; Pater C. Thijs. Herinneringen aan zijn geboorteplaats.

Jaarboek van 'Het Land van Gastel', 1988.

† In memoriam Pater Cornelis Thijs SSS!

Een markante en fijne persoonlijkheid is van ons heen gegaan. Pater Thijs was in de open van velen onbrekkelijk verbonden met "de Berck". Dat is ook zo, want Pater Thijs zelf noemde "de Berck" zelf zijn meest geliefde huis. Hij was het, die in 1931 het nogal vervallen kasteel kocht van de Paters Franciscanen, die reeds in 1926 het klooster verlaten hadden. Na heel wat pogingen om voor de congregatie van het H. Sacrament een nieuw klooster in Nederland te vinden, kwam hij uiteindelijk op "de Berck" terecht.

Op 7 juli 1931 werd de koopacte getekend en op 9 juli werd de eerste H. Mis in de kapel opgedragen. En op 31 augustus van datzelfde jaar namen 12 paters, broeders en studenten hun intrek op "de Berck".

Pater Thijs heeft heel wat functies binnen de congregatie van het H. Sacrament bekleed. Wij geven een beknopt overzicht van de vele activiteiten en ambten welke hij gedurende zijn lange leven verricht heeft.

Hij werd geboren op 1 januari 1894 in het Brabantse Oud-Gastel. Als 12-jarige trad hij in het klooster te Baarlo-Nassau en op 14 september 1913 werd hij geprofeest. In 1919 werd hij met vier confraters in Den Bosch tot priester gewijd. Langs de lijst van functies die hij bekleedde; wij noemen er enkelen.

Na zijn priesterwijding was hij overste en rector van het toenmalige rectoraal en klooster Brakkesteintje Nijmegen; daarnaast was hij ook nog novicemeester. Van 1935 tot 1940 was hij overste en directeur van het Klein Seminarie van Bothey (Wallonië). In België werkte hij ook als overste en directeur van het seminarie in Lommel (B) en was hij kapelaan en vicaris van de bedevaartplaats Bitsingen (O). In 1951 was hij weer terug op "de Berck", en was tot 1953 directeur voor het instituut voor late roepingen. In 1959 vierde hij in het Duitse plaatsje Rottebeld zijn 40-jarig priestertekst, waar hij tot 1961 overste was. Na nog een verblijf van 6 jaar in Ommenboorn in het Duitse Belgische Land kwam hij in 1967 voorgoed naar zijn geliefde Baarlo.

Pater Thijs had een zeer ruime belangstelling en was een geweldig bewegend sociaal mens. Vooral voor Baarlo had hij een warm hart. Dat hij geïnteresseerd was in geschiedenis blijkt niet alleen uit de grote verzameling prehistorische vondsten die hij aangelegd heeft, maar ook uit het feit dat hij de eerste historische verhandeling over de rijke geschiedenis van het "oud-nederlandsche Baarlo" publiceerde. Hij was ook de initiatiefnemer tot oprichting van een Historische Werkgroep.

De sport droeg Pater Thijs een zeer warm hart toe. Hij was een echte supporter van voetbalclub Baarlo en toen hij nog goed ter been was sloeg hij geen enkele thuiswedstrijd van zijn club over. De plaatselijke visclub had van Pater Thijs

ook een trouw lid. Deze nestor van klooster "de Berck" was enorm begaan met al het wel en wee wat er in de parochie Baarlo plaats had. Bij de meeste parochiale gebeurtenissen - verenigingsfeesten - recepties - begrafenissen e.d. was Pater Thijs een gewaardeerd gast. In de bejaardensociëteit van Baarlo was hij, toen hij nog enigszins mobiliteitsas, in de praalgroep een onmisbaar element. Bovendien was hij lid van de Stichting Hainnesse d'Erp.

Voor het vele werk op maatschappelijk en religieus terrein benoemde H.M. de Koningin hem op 31 mei 1979 tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

In 1984 toen hij zijn 90 ste verjaardag vierde, vereerde de Historische Werkgroep "de Berck" hem met een feestelijke uitgave van een bloemlezing uit de vele gedichten die hij vele jaren lang in het weekblad "op d'n Baum" publiceerde. En met een van zijn laatste gedichten - ook afgedrukt op zijn gedachtenisprentje - willen wij deze vrometelgheus en geliefde oud medeparochiaan (hij was de oudste parochiaan) in dit memoriam gedenken:

Onze Verrijzenis

Dit is de eigenlijke boodschap van ons kerkelijk genootschap De aardse dood

is niet de laatste grens

Van het leeren van de mens!

Veel eer 't moogt morgenrood

dat ons wordt gegeven

Door de kracht van Christus' kruis!

Dit brengt de overwinning eindelijk thuis

Wij moeten wel verrijzen!

Dit we waard zijn te verrijzen!

Moge onze goede Pater Thijs ruste in vrede!

P. Houben, Voorzitter

Historische Werkgroep "de Berck".

ZIJ GINGEN VOOR ORDE EN VREDE

INDIE VOOR DE TWEEDE WERELDOORLOG

Na de onlusten in Atjeh heersten er orde en rust in de gehele Archipel, er begon een tijdperk van grote bloei.

In 1912 werd Indie financieel onafhankelijk, het maakte zijn eigen begroting, mocht leningen aangaan onder eigen naam en behoefde onder geen beding meer bij te dragen aan het budget van de Nederlandse Staatshuishouding.

Het gouvernement kon nu zijn volle aandacht schenken aan de bevordering van de Indische belangen.

In het daaropvolgens tijdvak tot aan de tweede wereldoorlog werd alles gedaan voor de ontwikkeling van het economische leven en de voorziening in de materiele en geestelijke behoeften van de bevolking.

Grote bedragen werden besteed aan de aanleg van spoorlijnen, havens, en irrigatiewerken, het stichten van scholen, de oprichting van een landbouwvoorlichtingsdienst, voor de openbare gezondheidsdienst, het volkscredietwezen. Hoewel over het algemeen het streven van het gouvernement er op gericht was de bevolking op te voeden tot zelfbestuur, kwamen mede onder invloed van de politieke ontwikkelingen in andere Aziatische gebieden, ook in Indie stromingen tot uiting, gericht op volledige onafhankelijkheid.

Als eerste nationalistische beweging kan worden genoemd, de in 1912 opgerichte **SARIKAT ISLAM** (Islamieten bond).

Deze werd later gevolgd door andere soortgelijke bewegingen. Het doel van al deze verenigingen was economische en sociale verheffing van het volk, medezeggenschap in het bestuur van Indonesie c.q. zelfbestuur.

INDONESIE NA DE TWEEDE WERELDOORLOG

Tijdens de tweede wereldoorlog zijn door het optreden van Japan de bestaande stromingen versterkt en de verhoudingen veranderd.

Japan kon tijdens de bezetting van Indonesie het beste zijn eigen belangen nastreven door op de nationalistische gevoelens van de bevolking te werken.

Hoewel in feite de bevolking werd onderdrukt, werd de aandacht hiervan afgeleid door een intensieve propaganda onder de leuze 'Azië voor de Aziaten'.

Dit ging gepaard met het vernederen van Europeanen (openbare tewerkstelling, mishandeling, internering van Europese vrouwen en kinderen, enz.) waardoor gepoogd werd bij de bevolking minachting voor en afkeer van al wat Nederlands was op te wekken en deze tegen het Nederlandse gezag op te zetten.

Voorts werden onder Japanse leiding talloze verenigingen (jeugdorganisaties, vakgroepen, e.d.) opgericht.

Dergelijke verenigingen hadden nu eens een politieke, dan weer een militaire grondslag, ofwel berustten ze op een combinatie van beide, doch steeds werd hiermede beoogd het nationale bewustzijn aan te moedigen en te versterken.

Dit alles heeft niet nagelaten een blijvende indruk te vestigen, in het bijzonder op de bevolking van de grote steden, op de opgroeiende jeugd, enz.

Ook door de Nederlandse Regering werd begrepen, dat er grote veranderingen in Indonesië plaats vonden.

Dit blijkt uit de bekende radiorede van 7 december 1942 waarin H.M. Koningin Wilhelmina de vier-eenheid van het Rijksgebied als volgt omschrijft: 'Ik ben overtuigd... dat het Rijk na de oorlog zal kunnen worden opgebouwd op de hechte grondslag van volledige deelgenootschap, die de voltooiing zal betekenen van hetgeen zich in het verleden reeds heeft ontwikkeld'.

Dit betekent in wezen niets anders dan een voortbouwen in de richting welke reeds voor de tweede wereldoorlog was ingeslagen.

Wil dit echter worden bereikt dan is de eerste voorwaarde waaraan moet worden voldaan, dat er orde, rust en veiligheid heersen.

Waar deze niet heersen, zal ze moeten worden hersteld voordat aan de opbouw, zowel van het economische, als het staatkundige leven kan worden begonnen.

Na de capitulatie van Duitsland besloot de Nederlandse regering militairen in te zetten in Indonesië.

In eerste instantie waren dat oorlogsvrijwilligers, later werden ook dienstplichtigen vanaf de Lichting '25 uitgezonden.

Omdat het leger na de oorlog in opbouw en er gebrek aan kader was, werden reserve-officieren en onderofficieren die voor de oorlog in dienst waren geweest opgeroepen om de nieuwe lichtingen op te leiden voor de taak die hen wachtte.

De eerste divisie dienstplichtigen die werd uitgezonden, had de naam '7 December Divisie' deze naamgeving was naar aanleiding van de radiorede van H.M. Koningin Wilhelmina op 7 december 1942.

De reis naar Nederlands Indie was voor deze jongens, opgegroeid in de oorlog, waarin reizen haast niet mogelijk was, velen waren amper buiten hun eigen woonplaats geweest, een groot avontuur.

Nederlands Indie, men kende het van de aardrijkskundeles op school, en wist dat het 47 maal groter was dan Nederland en in de tropen lag.

De eilanden met hun hoofdsteden waren geleerd, bij de vraag van de Soenda-eilanden werd de reeks, Bali, Lombok, Soemba, Soembawa, Flores en Timor afgeraffeld.

Waarschijnlijk niemand van de jongens die dit leerde zal ooit gedacht hebben daar zelf nog eens te komen.

Toch zijn ruim 160 jongens uit onze gemeente daar gekomen, zelfs teveel hebben er hun graf gevonden.

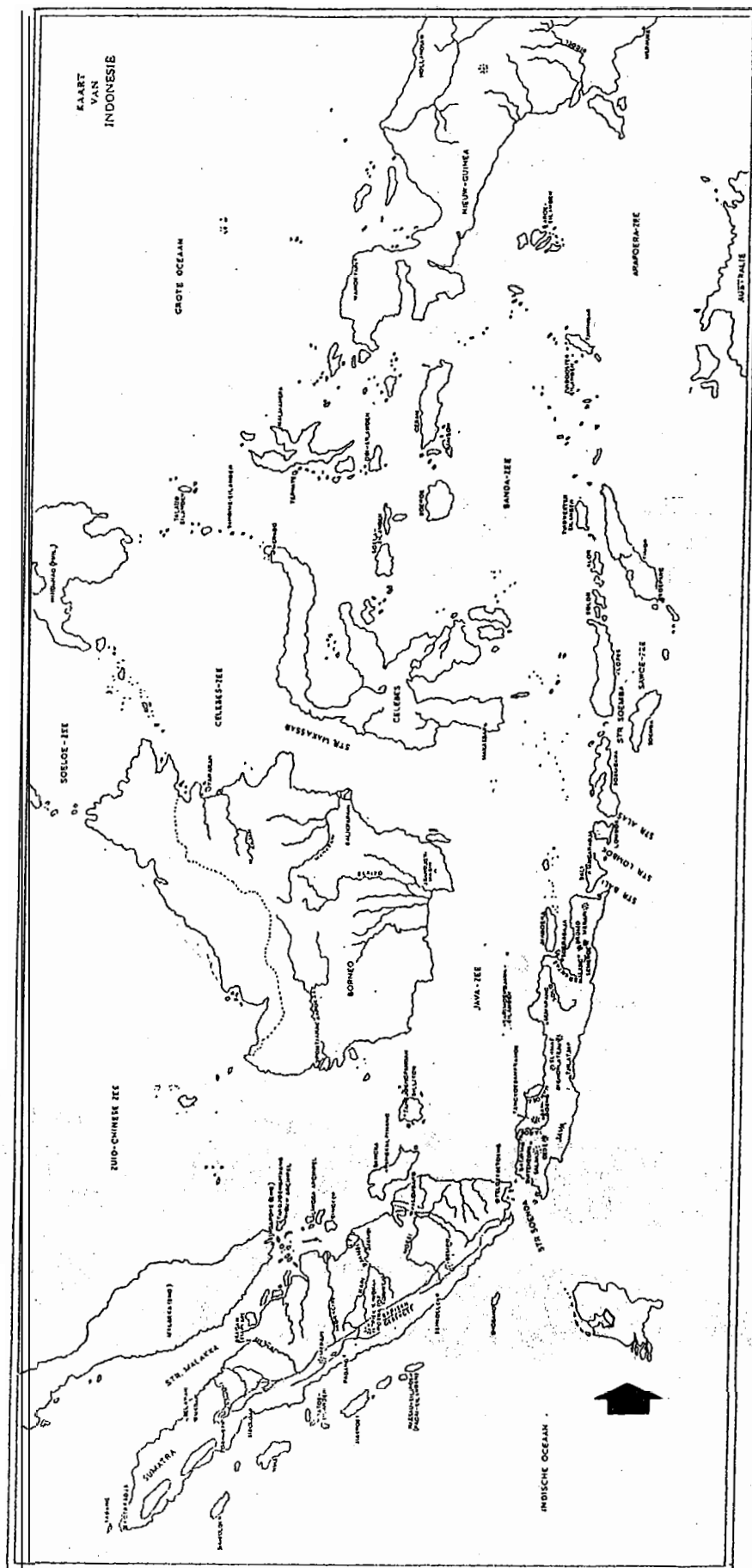
SEDADO TENGAH DJALAN DARI BELANDA KE INDONESIA (soldaten onderweg van Nederland naar Indonesie)

De oorlogsvrijwilligers zijn vanaf mei '45 naar Engeland vertrokken, meestal naar Wolverhampton. Vandaar ging de Landmacht naar Malakka vanwaar zij begin '46 in toenmalig Indie voet aan wal zetten.

De Luchtmacht vrijwilligers gingen van Wolverhampton naar Australië om een opleiding te volgen aan de Technische school bij Melbourne.

Hier was ook een deel van de Militaire Luchtvaart van het KNIL (Koninklijk Nederlands Indisch Leger) gestationeerd met meest in Amerika opgeleid personeel.

De dienstplichtigen vertrokken vanuit Rotterdam of Amsterdam. Na een opleiding, die van 6 weken tot 3 maanden duurde, werd begonnen aan de grote reis.

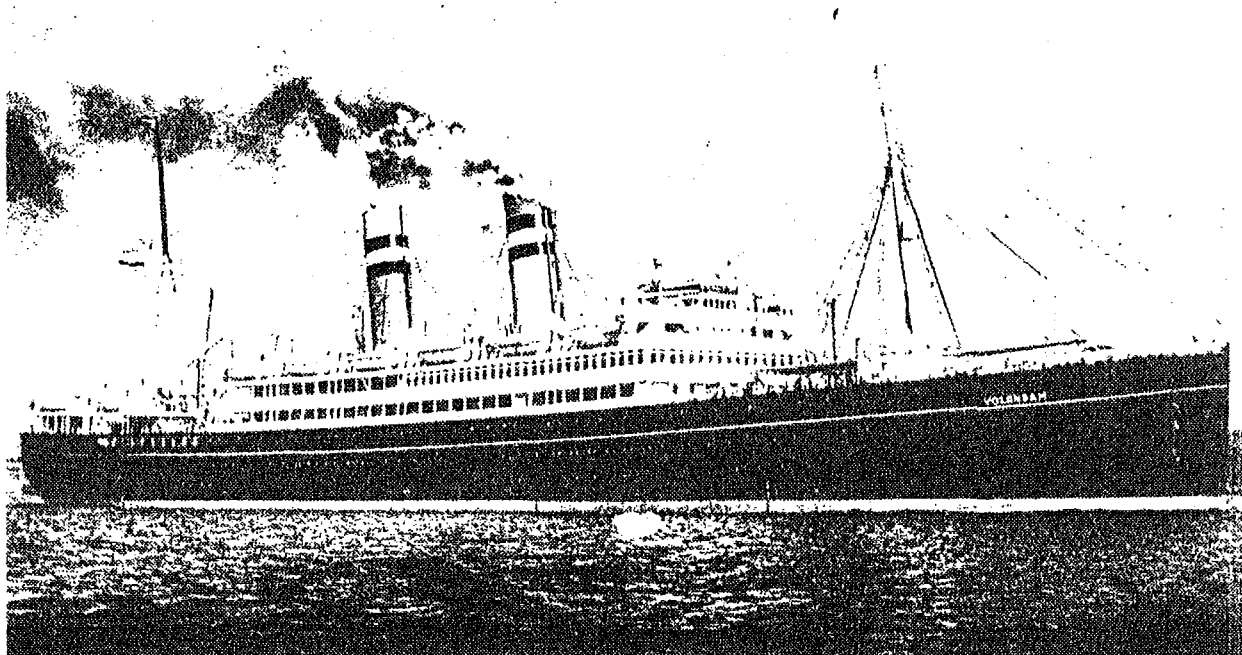

KAART VAN INDONESIA met als inzet NEDERLAND op dezelfde schaal

ROEPENSCHEPEN
Verreweg de meeste troepentransporten vonden per schip plaats.

Tussen 1945 en 1951 voer een aantal Nederlandse en enkele Britse, Franse en Amerikaanse troepenschepen heen en terug tussen Nederland en Indonesië.

Het waren in alfabetische volgorde: Alcantara, Atlantis, Asturias, General Ballou, General Black, Bloemfontein, Boissevain, Castel Bianco, Chesshire, Dundalk Bay, Empire Brent, Fair Sea, Georgic, Goya, Grote Beer, General Gruly, General Heinzelm, General Hershey, General Howze, Indrapoera, Johan van Oldebarnevelt, Johan de Witt, Kota Agoeng, Kota Baroe, Kota Inten, General Macrae, General Muir, Nelly, New Australia, Nieuw Amsterdam, Nieuw Holland, Ormonde, Pasteur, Sibajak, Skaugum, Sloterdijk, General Sturgis, Sommeldijk, Tabinta, General Taylor, Tegelberg, Volendam, Waterman, Willem Ruys, Zuiderkruis,

Troepentransportschip s.s. 'VOLEDAM'

Vanaf de plaats van legering ging het per trein naar de plaats van inschepping.

Deze treinreis was nu niet bepaald een gezelligheidsritje, op iedere trein zat Militaire Politie en bij iedere spoorwegovergang stond een politie-agent te posten.

In Rotterdam, waar de trein vanaf het station over een industriespoor door de stad reed, stond Militaire Politie op de treeplanken van de trein, dit alles om te voorkomen dat er militairen uit de trein zouden springen.

Langs de spoorlijn stonden duizenden mensen, meest familie en vrienden van de jongens die vertrokken.

Bij de terreinen van de Rotterdamse haven werden de belangstellenden tegengehouden.

Nadat de trein voor een van de loodsen was gestopt, werd per wagon uitgestapt en werd in de loods koffie verstrekt, ook was er nog gelegenheid om telegrammen te verzenden, waar druk gebruik van werd gemaakt.

Na enige tijd als de eenheden waren verzameld en appel werd gehouden begon het inschepen.

Bij het aan boord gaan werd aan iedereen een etenskaart en het nummer van het ruim waarin men zou worden ondergebracht uitgereikt. Sommige ruimen waren ingericht met stapelbedden (5 hoog) andere ruimen met hangmatten. Nadat de plunjezakken, koffers etc., naar de slaapplaatsen waren gebracht begaf iedereen zich naar de dekken.

Op de kade was inmiddels een militair muziekkorps gearriveerd om ons muzikaal uitgeleide te doen.

Nadat alle militairen aan boord waren, (2200) mochten de belangstellenden de kade betreden. Ondertussen voeren kleine bootjes, met meest familieleden in de nabijheid van het schip.

Als door de scheepshoorn het sein voor vertrek gegeven was, werden de trossen losgegooid. Terwijl de Militaire kapel het volkslied inzette ging het schip langzaam van de wal. Wat men op dit moment voelde, is niet weer te geven, dit moet men zelf beleefd hebben.

Na het volkslied klonk er een gejuich op van de achterblijvenden op de kade, de reis was begonnen.

De kleine bootjes met familie vergezellen het troepenschip tot Vlaardingen, sommigen zelfs tot Hoek van Holland.

Op volle zee gekomen wordt gevaren met een snelheid van 26 km per uur.

Meteen wordt er oefening gehouden, de zogenaamde sloepenrol,

hierbij moet iedereen een zwemvest omdoen en zich naar de aangewezen plaatsen bij de reddingboten of vloten opstellen. Deze oefeningen zullen tijdens de reis diverse keren worden herhaald.

Bij het invaren van de Engelse wateren wordt de klok een uur terug gezet, het slapen wil de eerste nacht nog niet zo best lukken.

2e dag.

Bij het opstaan varen we voor de Franse kust en passeren het eiland Guernsey. Aan boord is het wennen, voor douchen mag alleen zout water worden gebruikt, hiervoor is ook speciale zeep die veel lijkt op een blok klei, zoet water mag alleen gebruikt worden om tanden te poetsen en je gezicht te wassen. 's Middags om 13.00 uur zijn we 252 mijl (467 km) van Nederland verwijderd, vandaag varen we de Golf van Biscaye in en worden de eerste dolfijnen waargenomen, zij zwemmen met het schip mee en springen regelmatig boven water, nu er alleen maar water en lucht te zien zijn is dit een leuke afwisseling.

3e dag.

De Golf van Biscaye staat er om bekend dat het er ruw kan zijn, het schip begint inderdaad wat te stampen en de eerste zeezieken melden zich aan. Bij de meting om 13.00 uur (Zonnetje schieten) is de afstand tot Nederland 594 mijl (1100 km).

4e dag.

Na de Golf van Biscaye komen we voor de Portugese kust. Het eerste wat we passeren is Kaap Finisterre, deze rotspunt waarop een klooster is gebouwd, biedt een prachtige aanblik.

5e dag.

Vandaag wordt Gibraltar gepasseerd, dit is een geweldig gezicht voor ons, die gewend zijn aan vlakke polders, om zo'n stad gebouwd op een berg te zien. Aan de andere kant van de straat van Gibraltar aanschouwen we Tanger, maar die stad is verder weg gelegen en is daarom niet zo goed te zien. Inmiddels zijn we 1313 mijl (2432 km) van Nederland verwijderd.

6e dag.

We varen nu in de Middellandse zee, vrij dicht langs de Afrikaanse kust zodat we een goed zicht hebben op het imposante Atlasgebergte. In de avond passeren we Algiers, deze stad is gebouwd tegen een berghelling, het is een prachtig aanzicht al die brandende lichtjes.

7e dag.

Vandaag is het vrij rustig, buiten de dolfijnen is er niet veel te zien, de afstand tot Nederland bedraagt 1934 mijl (3582 km).

8e dag.

Vandaag passeren we het eiland Malta, dit tijdens de tweede wereldoorlog sterk verdedigde eiland is mooi gelegen. De fleurige huisjes steken fraai af tegen de donkere bergen.

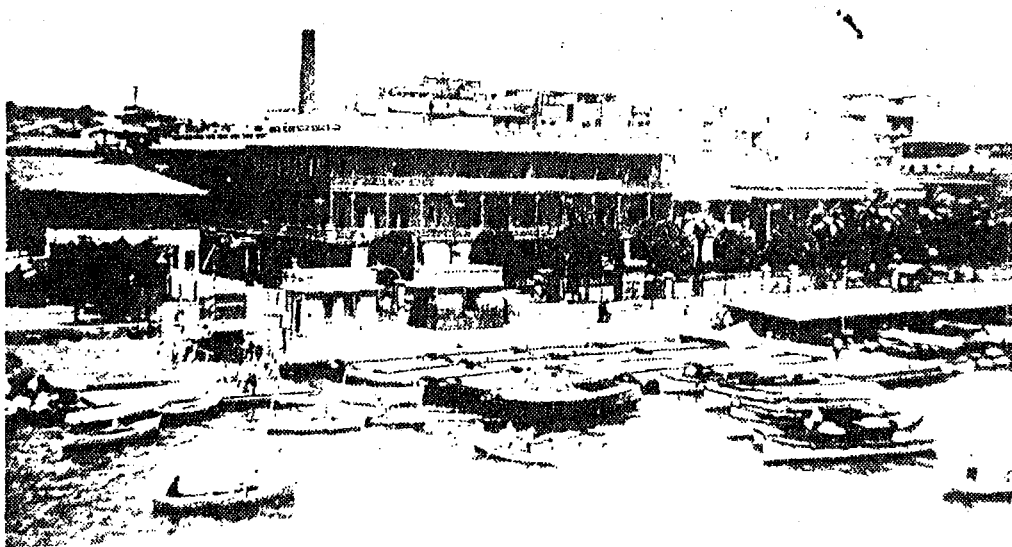
9e dag.

Alleen water en lucht zijn er vandaag te zien, inmiddels zijn we 2679 mijl (4960 km) van Nederland verwijderd.

10e dag.

Weer alleen water en lucht, soms is er even wat afleiding als we een schip tegenkomen, van verveling is echter geen sprake. We krijgen dan les in de Maleise taal opdat we ons toch wat verstaanbaar kunnen maken.

11e dag.

Port-Said

Vandaag komen we aan in Port-Said. Hier wordt afgemeerd in de haven. In de kortste tijd is het schip omringd door Egyptische kooplieden in kleine bootjes die hun slechte koopwaar voor veel geld aanbieden. We waren echter gewaarschuwd en er werd flink afgepingeld. Werd tot koop besloten dan ging het geld in een mandje naar beneden en de koopwaar naar boven. We ontvangen vandaag ook onze eerste post, in korte tijd is iedereen aan het lezen. Onze brieven gaan vandaag ook op de post naar Nederland, zodat ze thuis ook iets van onze reis kunnen vernemen. Aan boord was er

enig amusement. Wie een reis naar Indie heeft meegemaakt zal ongetwijfeld de goochelaar met z'n kuikentjes herinneren. Het is verbazend wat deze man uithaalt met z'n goocheltoeren.

12e dag.

Vandaag gaat de reis door het Suez-kanaal, het is zeer interessant nu van alles eens dichtbij te zien. Het kanaal is ca. 65 meter breed en heeft een lengte van 160 km. Wanneer twee schepen elkaar tegenkomen, moet een van de twee in een uitvoeghaven wachten. Ook is er 'n Nederlandse baggermolen aan het werk. Vanaf Port-Said passeren we de volgende plaatsjes en meren:

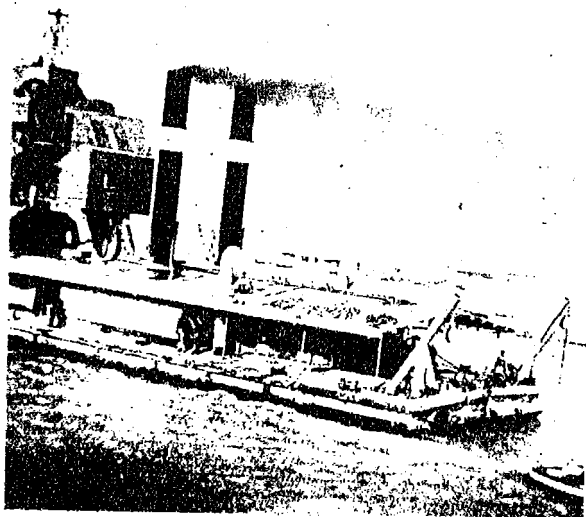
Bos el Eck, Al Cantasa, Bollakmeer, El Ferdana, Ismaile, Tinsameer, Seropeum, Bittermeer, Chalauf en Suez.

Langs het Suezkanaal ligt de spoorlijn van de Suez-Port-Said-Expres.

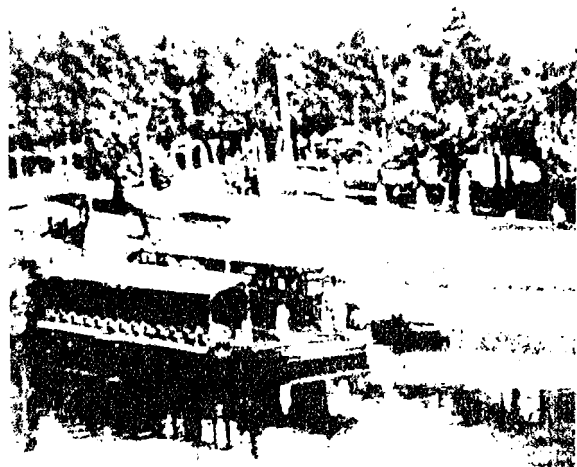
Er ligt ook een weg waar veel Engels militair verkeer is.

STANDBEELD DE LESSEPS (ontwerper van het Suezkanaal)
bij de ingang van het kanaal bij Port-Said

NEDERLANDSE BAGGERMOLEN
aan het werk in het Suezkanaal.

VEERPONT IN HET SUEZKANAAL.

13e dag.

We bevaren nu de Rode zee, rechts van ons ligt de Arabische woestijn, links Saoedi-Arabie, soms zien we wat van de kust. Al lijkt de Rode zee op de kaart een smalle strook, toch heeft zij een breedte van ca. 200 km. De temperatuur is ontzettend hoog, de bemanning slaapt 's nachts aan dek, dit is voor ons niet toegestaan. Door de hitte in de ruimen is er van slapen geen sprake, en het is dan ook een verademing als we 's morgens weer aan dek kunnen. De klok wordt vandaag weer een uur vooruit gezet.

14e dag.

Vandaag passeren we de Kreeftskeerkring en zijn dan in de tropen. Inmiddels zijn we 3966 mijl (7345 km) varende en haast op de helft van de reis.

15e dag.

Op deze weer zeer warme dag met niets dan water en lucht, komen we het troepenschip Grote Beer tegen, op weg naar Nederland om een nieuwe lichting op te halen. De bemanning wenst ons via de radio een goede reis.

16e dag.

De Rode zee wordt verlaten en we varen nu in de Golf van Aden. Deze havenstad wordt aangedaan om te bunkeren. Het is een prachtige stad met veel witte gebouwen tussen veel groen, dit is een bijzonder fraai gezicht. Ook hier is het zoals in Port-Said; de kooplieden zijn erg actief, zij zien er echter niet zo vies uit als daar.

17e dag.

Weer water en lucht vandaag. Alleen de dolfijnen en vliegende vissen geven nog een beetje afleiding. Er is ook vandaag weer Maleise les en we krijgen tevens een voorlichtingsfilm. Of het aan de beelden of aan de temperatuur lag, is niet bekend, maar er moesten diverse jongens de zaal verlaten of ze werden er uit gedragen.

18e dag.

Het water in de Indische oceaan is behoorlijk woelig, met als gevolg dat er weer zeezieken zijn. De eerste haaien worden ook gesignaleerd. Iedereen rende naar stuurboord om ze te zien.

19e dag.

De Indische oceaan is vrij rustig vandaag, land is niet te zien. Om 13.00 uur is er vanaf Rotterdam, 5666 mijl (10494 km) afgelegd.

20e dag.

Deze dag is er kermis aan boord. Op het promenade-dek staan diverse attracties opgesteld. Om 14.00 uur wordt de kermis door de COT (Commanderend Troepen Officier) geopend. De attracties kunnen worden betaald met het eerder uitgereikte boordgeld, wat alleen aan boord van een troepenschip geldig is. De kermis was een welkome afwisseling.

21e dag.

Bij het opstaan vanmorgen zaten we in een behoorlijke regenbui, het blijft vandaag een sombere dag.

22e dag.

Vandaag komt het eiland Ceylon (thans Srilanka) in zicht. Er wordt aangemeerd in de haven van Colombo om olie te tanken. 's Avonds is er een knetterend tropisch onweer. (Niet ieder troepenschip doet deze haven aan.)

23e dag.

Het is vandaag een regenachtige dag, er is niets te zien. We houden ons bezig met het schrijven van brieven of met kaartspelen.

24e dag.

Nog steeds slecht weer. We krijgen weer Maleise les. Daarbij maken we vorderingen, maar of het in de praktijk ook zo is zullen we moeten afwachten.

25e dag.

Weer een sombere dag. Ook nu is er weer geen land te zien, maar van verveling is echter geen sprake.

26e dag.

Er is weer land in zicht. We varen door de Baai van Sabang.

TROEPENSCHIP
s.s. VOLENDAM
in de haven van
Sabang. t

In Sabang wordt aangemeerd. Sabang is een klein eiland boven Sumatra. Hier mogen we uur aan land doorbrengen, het doet prettig aan om na bijna een maand op een schip weer vaste grond te voelen. Er wordt voor gewaarschuwd om niet in zee te zwemmen wegens gevaar voor haaien. Aan boord was er gelegenheid roepiahs te wisselen. In de kortste keren heb je een stapel papieren geld, vanaf 5 cent is alles papier. Al wandelend komen we op de *passar* (markt). Hier zijn volop vruchten te koop: een cocosnoot kost 1 dubbeltje of 3 tot 5 sigaretten, want ruilhandel wordt ook veel bedreven, een tros bananen kost 30 cent of 10 sigaretten. Door de wandeling op dit eerste Indonesische eiland, merken we wel dat flink doorstappen zoals we thuis gewend zijn, hier niet meevalt ook al omdat het heuvelachtig is.

's Avonds wordt weer vertrokken, de afstand tot Nederland is nu 7739 mijl (14332 km).

27e dag.

We varen nu in de Straat van Malakka. Langs de kust van Sumatra worden diverse eilandjes gepasseerd. 's Middags zijn we in Belawan bij Medan. Hier worden enkele troepenonderdelen ontscheept. (Niet ieder troepenschip vaart deze route, meestal gaat het langs de westkust van Sumatra.)

28e dag.

Het ontschepen gaat vandaag door, vele jongens moeten afscheid nemen van hun tijdens de dienstitijd gemaakte vrienden.

29e dag.

Na de ontschepping is het veel minder druk aan boord. De klok wordt voor de 7e keer een uur vooruit gezet, op sommige schepen gebeurt dit met halve uren.

30e dag.

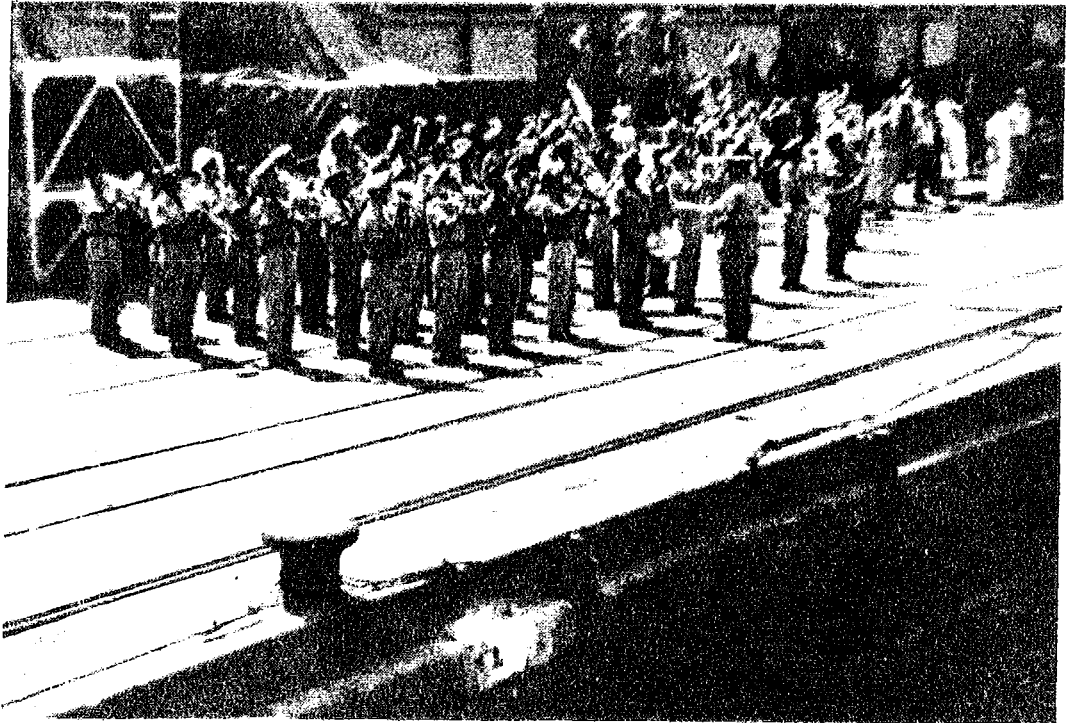
Vandaag passeren we Singapore, een grote haven waar veel grote schepen liggen. Iedereen wordt nu op het eind van de reis een beetje stil. Menigeen is al bezig met de vraag: Hoe zal het zijn als we in Indonesie zijn, en waar komen we terecht?

31e dag.

De Evenaar wordt vandaag gepasseerd, dit wordt aan boord uitgebreid gevierd. Neptunis en z'n vrouw komen aan boord om de opvarenden de Neptunis-doop te laten ondergaan. De doop bestaat uit het drinken van een glas zeewater tijdens het uitspreken van wat onverstaanbare woorden van Neptunis. Daarna worden rug en borst van iedere dopeling ingesmeerd met een smeersel van chocolade, meel, stroop etc. Daarna wordt de dopeling ondergedompeld in een sloep die vol

zeewater is gepompt. Het gaat er beslist niet zachtzinnig aan toe. 's Avonds wordt aan iedereen het 'Neptunis Diploma' uitgereikt.

32e dag.

MILITAIRE MUZIEKKEPEL
bij aankomst in de haven van Priok.

Inmiddels zijn we de eilanden Banka en Billiton gepasseerd. Het einddoel komt in zicht, we naderen Batavia (thans Jakarta). Bij het invaren van de haven van Priok staan vele Nederlandse militairen, deels om de ontscheping te regelen deels belangstellenden om te kijken of er geen bekenden aan boord zijn. Sommigen lukt het een bekende te ontmoeten. Na de ontscheping, die vlot verloopt, wordt iedereen door de gereedstaande militaire voertuigen naar de voor elk onderdeel bestemde kazerne of tentenkamp gebracht. Deze rit is een geweldige belevenis. Het linkse verkeer doet vreemd aan. Langs de weg die we berijden staan bloeiende prunissen waar apen lustig in buitelen. Dan Batavia met z'n drukke verkeer met de meest vreemde voertuigen. Ook de kleding van de bevolking is totaal vreemd voor ons. We komen ogen te kort om dit alles te zien.

Onze reis zit er op. Enkele onderdelen die naar Soerabaja gaan, hebben nog 800 km voor de boeg. Na 32 dagen waarin een afstand van 8889 mijl (f 16.500 km) werd afgelegd zijn we op onze voorlopige bestemming aangekomen.

JACK LAROS.

BIJLAGE I

AFGELEGDE AFSTANDEN PER DAG				
dag	mijlen per dag	mijlen totaal	kilometer per dag	kilometer totaal
1e	vertrek vanuit Rotterdam			
2e	252	252	467	467
3e	343	594	633	1100
4e	353	947	654	1754
5e	366	1313	678	2432
6e	357	1670	661	3093
7e	264	1934	489	3582
8e	405	2339	750	4332
9e	340	2679	630	4962
10e	351	3030	650	5612
11e	246	3276	456	6068
12e	99	3375	183	6251
13e	260	3635	481	6732
14e	331	3966	613	7345
15e	334	4300	619	7964
16e	340	4640	630	8594
17e	341	4981	631	9225
18e	340	5321	630	9855
19e	345	5666	639	10494
20e	367	6033	680	11174
21e	342	6375	633	11807
22e	359	6734	665	12477
23e	31	6765	57	12529
24e	319	7084	590	13119
25e	415	7499	769	13888
26e	240	7739	444	14332
27e	244	7983	452	14784
28e	-	7983	-	14784
29e	-	7983		14784
30e	310	8293	574	15358
31e	355	8648	658	16016
32e	241	8889	446	16462

Aan voeding werd verbruikt: 2.500 kg kaas
 3.000 kg boter
 4.000 kg suiker
 25.000 kg meel
 30.000 kg vlees en vleeswaren
 60.000 kg aardappelen
 10.000 blikjes melk

BIJLAGE II

MILITAIREN UIT ONZE GEMEENTE DIE ALS OORLOGS-VRIJWILLIGER OF ALS DIENSTPLICHTIGE NAAR INDONESIE ZIJN UITGEZONDEN

<u>NAAM</u>	<u>LEGERONDERDEEL</u>
A. Aanraad	Aan en afvoertroepen
J. Aanraad	Pantser Esq.
P. v.d. Aarssen	Militaire Politie
	Gesneuveld 16-3-47 Medan
M. Aarts	
P. van Aken	1e Reg. genie
A. Antonissen	7e Reg. Infanterie
A. Antonissen	Kon. Marine
A. van As	6e Reg. Infanterie
C. van As	Reg. Stoottroepen
L. van As	Aan en Afvoertroepen
P. van As	Corps Mariniers
A. Bartelen	3e Bat. Reg. Tech. Troepen
J. Bartelen	
P. Bartelen	3e Reg. Infanterie
Q. van Bavel	Aan en Afvoertroepen
W. van Bavel	Luchtmacht
C. Bennaerts	Aan en Afvoertroepen
J. Bierbooms	Corps Mariniers
P. Bierbooms	8e Reg. Veld Artillerie
P. v.d. Brand	Aan en Afvoertroepen
A. Bogers	
A. de Bont	Reg. Grenadiers
J. v.d. Borst	
A. v.d. Broek	Reg. Lichte Infanterie
M. v.d. Broek	3e Reg. Stoottroepen
C. Broos	2e Reg. Stoottroepen
Jac. Broos	3e Reg. Infanterie
P. Broos	
H. v.d. Bosch	8e Reg. Veld Artillerie
M. Brouwers	Reg. Limb. Jagers
J. Brugmans	Stoottroepen
J. de Bruyn	
Th. de Bruyn	KMC LTD RTT
M. Buys	6e Reg. Infanterie
A. Buckens	6e Reg. Infanterie
Jac. Buckens	3e Reg. Infanterie
A. van Caam	3e Reg. Infanterie
P. van Caam	3e Reg. Infanterie
P. Daas	
J. Dam	3e Reg. Infanterie
P. Dingenouts	2e Reg. Luchtdoel Art.

G. van Drunen	10e Reg. Jagers
J. van Eekelen	3e Reg. Infanterie
J. Ernest	Corps Mariniers
M. Ernest	Corps Mariniers
Chr. Flipsen	
B. Frik	Reg. Lichte Infanterie
P. Franken	
A. van Gaans	Reg. Lichte Infanterie
J. van Gaans	
M. van Gaans	
C. Hagenaars	Kon. Marine
F. van Ham	3e Reg. Infanterie
J. Hertog	11e Limb. Jagers
M. Hertogh	Kon. Marine
A. v.d. Heyden	6e Reg. Infanterie
P. v.d. Heyden	
L. v.d. Heyden	
G. v.d. Heyden	
A. van Hooydonk	6e Reg. Infanterie
L. van Hooydonk	
H. Heynen	
G. Hopstaken	
L. Huyskens	Reg. Grenadiers
F. Jansen	KMG VTD
Jac. Jansen	
L. Jansen	6e Reg. Infanterie
A. de Jong	7e Reg. Infanterie
C. de Jong	
M. Jozen	4e Reg. Infanterie
P. v.d. Kastelen	Aan en Afvoertroepen
A. Kavelaars	Stoottroepen
Th. Kepers	6e Reg. Infanterie
P. Kerstens	Huzaren van Boreel
C. v.d. Klundert	Geneeskundige Troepen
A. Kop	
J. Kuppens	Stoottroepen
Jef. Kuppens	Stoottroepen
	Gesneuveld 1-2-47 Moeara Batoan
M. Kuppens	Kon. Marine
L. Lambrechts	3e Reg. Infanterie
J. Laros	Luchtmacht
M. Laros	7e Reg. Infanterie
L. van Leengoed	
G. v.d. Lint	Stoottroepen
W. Lips	Stoottroepen
A. van Loenhout	3-12 Reg. Veld Art.
A. Luyks	7e Reg. Infanterie
M. Luysterburg	
F. Luyten	6e Reg. Prinses Irene

J. Maas	
J. v.d. Maas	
H. Manjé	6e Reg. Infanterie
H. van Mechelen	Geneesk. Troepen
A. van Merrienboer	Reg. Lichte Infanterie
F. van Merrienboer	8e Reg. Veld Artillerie
W. van Merrienboer	Reg. Lichte Infanterie
P. Mouws	
C. Muys	3e Reg. Infanterie
C. Nagtzaam	11e Reg. Infanterie
	Gesneuveld 22-3-49 Grantoeng
	10 Reg. Infanterie
F. van Nispen	
P. van Nijnatten	
	Gesneuveld 22-7-49 Ratau-Prapat
G. van Oers	Corps Mariniers
P. van Oers	10e Reg. Infanterie
A. Oomen	
A. van Oosterhout	
Arn. den Ouden	
	T. Brigade
	Overleden 22-12-49 Sernarang
F. Palings	3e Reg. Infanterie
P. Palings	Kon. Marine
C. Palings	Kon. Marine
	Gesneuveld 16-1-43 Freeman
	Luchtmacht
	Reg. Prinses Irene
G. Perdaems	
W. de Peyper	
L. Reniers	
L. Reuvers	
A. Rockx	3e Reg. Infanterie
A. Rockx	
J. Rockx	IV VRA
M. Rockx	
W. Rockx	
F. Rockx	Corps Mariniers
J. Roebroeks	Huzaren van Boreel
J. de Rond	
Chr. de Rooy	6e Reg. Infanterie
C. van Rijsbergen	
A. Rijsdijk	
A. Rijsdijk	3e Reg. Infanterie
J. Rijsdijk	
W. Rijsdijk	
J. Rijsdijk	Kon. Marine
	Gesneuveld 27-2-42 Java Zee
	11e Reg. Infanterie
M. Rijsdijk	
A. Schoone	
M. Schouw	
F. Schijven	Kon. Marine
C. Schijvenaars	35e Hulp Verbandpost

G. Schijvenaars	6e Reg. Infanterie
P. Schijvenaars	1e Reg. Jagers
	Overleden 11-5-46 Batavia
G. van Sprundel	3e Reg. Infanterie
J. van Sprundel	
C. Suykerbuyk	Reg. Jagers
A. Sweere	
A. Timmermans	Stoottroepen
A. Thijs	
A. Traets	3e Reg. Infanterie
J. Traets	Reg. Jagers
G. Tak	
W. van Unen	
H. van Unen	
W. Venhorst	
A. Veraart	3e Reg. Infanterie
J. Veraart	3e Reg. Infanterie
F. Veraart	
W. Vergouwen	Hulp Verbandpost
A. Voermans	
J. Verhagen	Corps Mariniers
J. Verstraten	10e Reg. Infanterie
J. de Vet	3e Reg. Infanterie
J. de Veth	
A. Voorbraak	
J. Waalwijk	43e ZIBVA
J. Wagemakers	Geneesk. Troepen
C. Wierickx	Luchtmacht
N. de Wild	Kon. Marine
	Gesneuveld 12-1-42 Tarakan
J. de Wild	4e Anti Tank Art.
C. de Wolf	
A. de Wolf	
Th. v.d. Zee	

Voorgaand reisverslag is aan de hand van enkele dagboeken geschreven. Iedereen die zo'n reis heeft meegemaakt, zal z'n eigen herinneringen hieraan hebben.

Om het vervolg op dit reisverslag, 'Het verblijf in Indië', te schrijven, wil ik gaarne 'n beroep doen op alle oud-militairen, die in de periode '45-'51 in Indie hebben verbleven. Ieder zal daar z'n eigen belevenis aan hebben, het zou interessant zijn voor later, deze te bundelen. Zet uw belevenissen op papier, of wilt u ze liever vertellen, neem dan contact op met:

J. Laros, telefoon: 01651 - 1726.

De lijst van militairen die in Indie hebben verbleven is misschien niet volledig, mocht iemand vergeten zijn, geef dit dan door, evenals de niet vermelde legeronderdelen. Het was niet mogelijk deze terug te vinden.

HET GEBEURDE IN 1942

In de rubriek 50 jaar geleden passeert deze keer 1942 de revue.

Nederland zit dan in het tweede jaar van de Duitse bezetting. Veel mensen proberen om het gewone leven voort te zetten, maar toch krijgen ze natuurlijk te maken met de ongemakken, de tekorten en beperkingen, die deze periode met zich meebrengt. En voor vele families in Gastel blijft het daar niet bij. Verschillende Gastelaren zitten in het buitenland zoals in Duitsland, om te werken, anderen in Oost Indie, ook voor hun werk of in het leger en bij de Marine. Over het lot van die personen wordt pas in vele gevallen veel later meer bekend. Dat alles brengt onzekerheid voor de achterblijvers. Maar zoals gezegd voor de meeste mensen is er ogenschijnlijk nog niet zoveel aan de hand.

Wel is de winter van 1941-1942 zeer streng en dat brengt met zich mee, dat scholen gesloten worden bij gebrek aan kolen voor de kachels.

Een gebeurtenis, waarmee iedere inwoner wel te maken heeft is het invoeren van zinken munten voor de zilveren en koperen geldstukken.

En dan blijft de distributie steeds weer aandacht vragen. In de krant kun je terugvinden welke bonnen er geldig zijn. Daarin wordt ook medegedeeld, dat er extra rantsoenen zijn voor 'vuilen' arbeid.

De krant, dat is voor Gastel Het Brabants Nieuwsblad. Daarin vinden we in 1942 diverse berichten terug over Gastel. Er is nog geen TV, en de mensen zijn veelal aangewezen op de eigen plaats.

Januari

Verschillende verenigingen zijn zeer actief. Ze geven uitvoeringen voor de Gastelaars en getuige de berichten is daar veel belangstelling voor. Deze uitvoeringen vinden plaats in zaal Concordia, Dorpsstraat 80 en in de Harmoniezaal op Kerkstraat 27. Het komt zelfs wel voor dat op beide plaatsen tegelijk iets te doen is. Zo geeft het Gastels toneelensemble eind januari een uitvoering van het toneelstuk 'Peper'.

12 januari. Aan boord van 'Oranje' sneuvelt Nico de Wild. Hij werd geboren aan de St. Antoinedijk in buurtschap de 'Schans'

en is bij zijn overlijden in dienst van de Koninklijke Marine. Het schip is ter hoogte van Tarakan (Borneo).

Februari

In februari voert het Aloisiuspatronaat twee toneelstukken op in een uitvoering: 'Eccè Sacerdos', een spel van haat en liefde tijdens de Spaanse burgeroorlog en een klucht: 'Schilder in huis'.

Ondertussen houdt de Heilige Familie een triduum en de NVL (Nationale Vereniging voor Luchtbescherming) houdt blokvergaderingen in cafe de Drie Snoeken en café Mies op de Meir. De toneeluitvoering van het patronaat wordt nog eens herhaald tegelijk met een tweede uitvoering van het stuk 'Peper' door Gastels toneelensemble.

Het Gastelse Winterhulpcomite keert f 2.130,-- uit aan hulpbehoevenden. Hulpbehoevenden zullen er wel geweest zijn. Er staan in februari 175 werklozen, die in de steunregeling vallen, geregistreerd. Er zijn toch mensen, die wel een zakcentje hebben. De landbouwer P.K. doet aangifte van diefstal van f 1.500,--. Dat was hem ontstolen in het ziekenhuis te Roosendaal.

Ook in februari wordt een uitbreidingsplan ingediend met bebouwingsvoorschriften. Hiertegen wordt onder andere bezwaar gemaakt betreffende de Meireweikes. Deze zouden niet geschikt zijn voor bouwgrond vanwege de grondslag. De provinciale Waterstaat stelt een onderzoek in en dat wijst uit, dat de wateroverlast in dit gebied komt door gebrekkige afwatering. En dit is volgens P.W. eenvoudig te verhelpen.

Door deze en andere bezwaren wordt dit plan pas goedgekeurd door Gedeputeerde Staten in 1943. Het wordt op zijn beurt het uitgangspunt van de uitbreidingsplannen van na de oorlog en zal pas wezenlijk gewijzigd worden in 1981.

Op het einde van de maand vindt de slag in de Javazee plaats. Deze slag tussen de Japanse vloot en een groep schepen van de geallieerden wordt een Japanse overwinning, hetgeen ook voor het Brabants Nieuwsblad een verrassing is. Berichten over deze slag komen mondjesmaat in de krant en het is ook voor de Duitsers een verrassing dat de Japanners zo snel overwinnen. Bij die slag sneuvelt 1e klas stoker J.F. Rijdsdijk. Hij bevindt zich aan boord van H.M. van Nes. Hij werd geboren in Gastel. Als gevolg van de Japanse bezetting van Oost Indie komen er verschillende Gastelaren in Japanse gevangenschap waaronder Bernard en Piet Smoor. De eerste overlijdt later in een kamp en Piet wordt te werk gesteld aan de beruchte Birmaspoorweg. Berichten hierover zullen pas na de oorlog doordringen in Gastel.

Maart

In deze maand zijn er 203 werklozen geregistreerd.

Op 4 maart wordt een plan bekendgemaakt om een bioscoop te openen in de Harmoniezaal. De naam is 'Cine Rio'. Op tweede paasdag is de eerste filmvoorstelling. Er worden zowel voorstellingen gedraaid voor de ingekwartierde Duitse militairen, als de inwoners van Gastel.

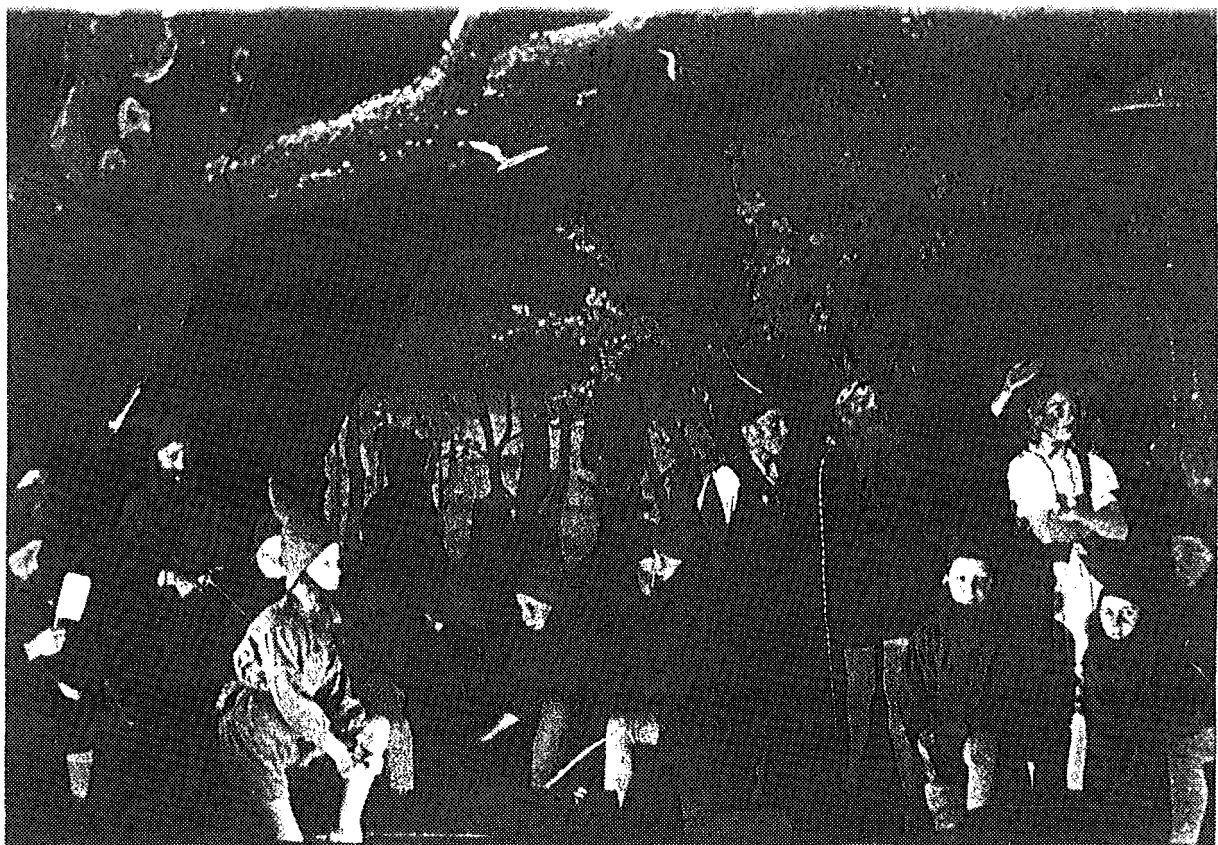
In de krant staat tevens een oproep om Duitse kinderen op te nemen in gezinnen. Op de vraag of deze oproep succes had moeten we het antwoord schuldig blijven want daarover is verder geen bericht te vinden.

Een van de gevolgen van de Duitse bezetting is, dat de benzine op rantsoen staat. Er is voor de gewone burger niet meer aan te komen. Om nu toch op pad te gaan wordt er gebruik gemaakt van koetsen en rijtuigen. Een autosloper en taxi-ondernemer Adrie van Campenhout (Campie) spant een paard voor zijn auto en is daarmee een bekende verschijning geworden in Gastel en omgeving.

April

In deze maand ontvangt de familie Dictus via het Rode Kruis bericht, dat hun zoon ongedeerd is. De familie had van hun zoon niets meer gehoord sinds de Duitse inval op 10 mei 1940.

In deze maand beginnen de voorstellingen van de kinderoperette Hans en Grietje. Ze vinden steeds plaats voor een uitverkochte zaal. Voor deze operette was in februari officieel toestemming gegeven door de afdeling Dans en Theater van het departement van Volksvoorlichting en Kunsten.

Dit muziek en zangspel, gecomponeerd door broeder Otger en broeder Ferdinand uit Oudenbosch wordt in studie genomen door het Laurentiusknappenkoor. Daarbij wordt medewerking verleend door het Gastels Toneelensemble.

De bedoeling is om deze kinderoperette op te voeren in april en mei. De opvoering is een initiatief van de broeders in Gastel, om de jeugd actief bezig te houden en om voor de ouderen iets te bieden in Gastel. Aan de operette doen ruim 50 medewerkers mee. Vooral jongens, die spelen ook de meisjesrollen.

Voor Hans speelde onder andere Jan Jonkers en voor Grietje Coory Hack. Dan speelden er onder andere ook mee: Jan Backx, Louis Hoefsloot, Piet van de Bosch, Kees Bus, Remi Janssen, Corry Bellemans, Jan Kerstens, Li van den Aarsen, Piet van der Heyden, Fien Voermans, Piet Vergouwen, Geert van Sprundel en Tinie Meesters.

De opvoeringen vinden plaats in de Harmoniezaal. Voor de decors zorgt de heer P. Akkermans en Nard Heshof en de verlichtingsinstallatie komt van de heer Reichard uit Roosendaal. Er werkt ook een orkest aan mee onder leiding van H. van Poll.

Het aantal deelnemers is zo groot dat er kleegelegenheid gemaakt moet worden in het naast de Harmoniezaal gelegen cafetaria van G. Hoppenbrouwers. De bedoeling is, dat er acht uitvoeringen worden gegeven, maar dat worden er tien!

M E N U
ter gelegenheid van het wel-
slagen van de eerste Gastel-
sche Operette HANS en GRIETJE
op woensdag 20 Mei 1942 in de
Harmoniezaal te OUD-GASTEL.

=====

Kippen - pasteitjes
Kippensbep
Hors d'oeuvre
Aardappelen, vleesch
asperges en spinazie
Citroenpudding
Taart
Koffie.

Broeder Willibrord.

Na de tiende uitvoering is er nog een gezellige avond voor de medewerkers met een extra uitvoering. Dit op het welslagen van de eerste Gastelse operette. Hiervoor werd de tekst bewerkt zodat diverse medewerkers nog eens extra in de bloemetjes gezet worden, zoals Piet Akkermans de decorschilder, Piet Corstjens, Piet Luyten, Piet van Iersel, kapelaan Peeters en Broeder Gerard.

Ook verschijnen er verschillende berichten over arrestaties in verband met vervalsen van voedselbonnen, het houden van duiven en het in bezit hebben van tabak. Voor dit laatste is er in

Gastel een bron, namelijk de Nicotinefabriek. Deze verschaft diverse Gastelaren de gelegenheid om in deze jaren van schaarste toch op tijd een rokertje te fabriceren, of althans anderen te laten genieten door de tabak te verhandelen. Er wordt overigens ook wel hier en daar zelf tabak geteeld, gedroogd en gefermenteerd, maar de kwaliteit hiervan is meer 'Fleur de matras'.

Er wordt ook een begin gemaakt met de bouw van een gemaal aan de Standaardbuitensedijk bij Oudenbosch, zodat het gemaal bij Stampersgat niet alleen meer voor de waterstand hoeft te zorgen in Heerjansland. Dit waterschap krijgt ook een nieuw bestuur; de heer M. Oomen wordt voorzitter, secretaris is de heer L.P. Vrolijk en penningmeester de heer F. Veraart. In het bestuur zitten onder andere de heer P. Akkermans en de heer P. Uit de Willigen.

Mei

Er is in deze maand een diamanten bruiloft van het echtpaar van Merrienboer-Tak, en een gouden van M. Vergouwen-Broos.

Ook worden er enkele werklozen geschorst van steunuitkering. Ze zijn

herhaalde malen in het café signaleerd!

Het Cuipersmast op Kuivezand verdwijnt en er verdwijnt ook een doelman van Gastels Sportclub, want de heer C.J. den Ouden neemt afscheid, nadat hij tien competities het Gastelse doel heeft verdedigd. Dit tot volle tevredenheid van de club.

Juni

Nadat hij in maart bediend is, overlijdt pastoor Mouwen op 6 juni. Hij werd op 4 januari 1870 geboren te Wouw en werd na zijn studie in de abdij van Bornem (Belgie) kapelaan

Luchtbeschermingsdienst Gemeente Oud- en Nieuw-Gastel.

Ik deel U mede, dat ik U, ingevolge het bepaalde in artikel 8 der Nieuwe Luchtbeschermingsverordening, bij den gemeentelijken Luchtbeschermingsdienst heb aangewezen als:

Chauffeur
bij den hulpdienst:

Gemeentelijke dienst
Als zoodanig zijt gij verplicht oogenblikkelijk bij het signaal „Luchtalarm“ (loeien der sirenes met janktoon) U te begeven naar de verzamelplaats van genoemden hulpdienst

S. J. J. J. J. J.
teneinde hulp te verleen overeenkomstig ter plaatse alsnog te verstrekken opdrachten door

Chef Gemeentelijke dienst
Het niet voldoen aan deze vordering is strafbaar gesteld.

28 MEI 1942

20 JUN 1942
OUD-GASTEL, den 20 JUN 1942.

De Plaatselijke Luchtbeschermingsleider,

N.B. Deze vordering goed te bewaren.

TIP Fa. J. P. X. DITVOORST, OUDENBOSCH

in Gastel in 1901. Op 31 augustus 1935 werd hij pastoor in Gastel. Hij was oprichter van de Boerenbond, de katholieke vrouwenbond en het patronaat St. Aloysius. Hij was de bouwer van het patronaatsgebouw, het jeugdhuis St. Lutgardus aan de Kerkstraat en de kapel van gasthuis St. Joseph aan de Veerkensweg.

In deze maand brandt bij de landbouwer W. van O. aan de Pietseweg een hooimijt af. Deze is door spelende kinderen aangestoken. Ook wordt van gemeentewege meegedeeld, dat er wegens tijdsomstandigheden geen kermis zal zijn, maar als in augustus toch een Lunapark (cake walk) van de fa. Janvier uit Bergen op Zoom arriveert, krijgt deze wel verlof om enkele dagen op de Markt te staan tot vreugde van talloze kermisvierders. Deze attractie gaat ook nog naar Stampersgat met evenveel succes!

In juni wordt ook de opvolger van pastoor Mouwen ingehuldigd, namelijk pastoor Th.L. Jansen. Hij zal hier pastoor blijven tot hij in 1951 overlijdt.

In die tijd worden er enige dames op de bon geslingerd wegens het lachen en praten in de kerk!

Juli

Ondanks het fait, dat er geen kermis is worden er toch kennisuitvoeringen gegeven in de harmoniezaal door De Rotterdammers en is er een wipschiettoernooi op de wei bij cafe Rademakers aan de Dreef.

September

Er zijn diverse gevallen van dyphteritus, maar deze zijn gelukkig niet ernstig.

Ook wordt een zogenaamde zwijntjesjager gearresteerd wegens diefstal van een rijwiel.

De oogst wordt van het land gehaald maar kennelijk niet altijd op een eerlijke manier want diverse personen worden gearresteerd omdat ze graan en aardappelen stelen.

In deze maand brandt de wagenmakerij van Jac Meesters aan de Koelestraat uit en wordt een pomp op de Markt in puin gereden.

Er zijn weer verschillende uitvoeringen in de Harmoniezaal onder andere door het show en dansorkest 'de Melodians' onder leiding van H. van Poll en het 'Orquestra Tipica' uit Roosendaal.

In september worden verschillende jeugdverenigingen in Gastel ontbonden om zich aan te sluiten bij Nationaal-Socialistische organisaties op straffe van opheffing. Indien de vereniging zich niet aansluit, moet de kas worden overgedragen aan de verenigingen, die wel mogen blijven. verschillende

organisaties in Gastel heffen zichzelf op, omdat ze niet aan willen sluiten bij de Duitsgezinde verenigingen. Ze schrijven de kas 'leeg'. Er wordt nog wel bedreigd met controle door de overheid, maar dat loopt gelukkig met een sisser af. In het parochie-archief worden enkele verenigingen genoemd, die opgeheven worden: de RK Gymnastiekvereniging, de jeugdafdeling Sobrietas, de RK Jonge Boerenstand, de RK Jonge Werkgeversvereniging, het Jongenspatronaat en de tekenavondschool van middenstandsvereniging 'De Hanze'. Dit was een tekenschool voor degenen die bouwtekenen wilden leren. Om deze school toch verder te laten bestaan, vraagt het bestuur van de 'Hanze' aan het RK Kerkbestuur St. Laurentius om de school over te nemen. De reden waarom dit aan het kerkbestuur gevraagd wordt, is omdat het kerkbestuur tevens schoolbestuur is van de beide lagere scholen in Gastel, en de tekenlessen worden op de St. Joannesschool gegeven. Op haar beurt vraagt het kerkbestuur per brief aan bisschop Hopmans van Breda en het Departement van Opvoeding en Kultuurbescherming of overname mogelijk is. Dit is echter niet toegestaan. De school mag blijven als de gemeente deze overneemt, hetgeen in oktober 1942 gebeurt.

Oktober

Er is ook een gouden bruiloft van een Zeeuws echtpaar uit Souburg. Deze mensen maken deel uit van een groep evacuees die weg moesten uit het kustgebied van Walcheren, en hier in onze gemeente een gastvrij onderdak vinden.

De steunregeling wordt gewijzigd. De loonnorm wordt van 13 tot 17 gulden per week verhoogd.

31 oktober: Op feestelijke wijze wordt de vernieuwde zaak van H. van der Heyden, Markt 1 heropend.

Groeten uit O. N. Gastel

November

Er is weer een gouden bruiloft in Gastel. Op de Markt viert het echtpaar C. Corsmit-van Dongen hun gouden huwelijksfeest (zie ook het interview met G. Corsmit, het betreft hier zijn ouders).

De Markt verliest weer een van zijn 'meubelstukken'. Nu moet de verkeerszuil, die op het kruispunt tegenover Markt 1 staat eraan geloven. Hij wordt omvergereden en alsof dat nog niet genoeg is. Ook de tweede pomp legt het loodje nadat een Duitse legerwagen er op kerstavond tegenaan rijdt.

Oud- en Nieuw Gastel

Operette „Hans en Grietje“ — De jongens van het St. Laurensknapen-koor gaan, met medewerking van Gastel's Tooneelsensamble, de prachtige kinderoperette „Hans en Grietje“ opvoeren.

Niet minder dan 80 medewerkers treden in deze operette op, een operette-orkest verleent zijn medewerking terwijl bovendien een serie prachtige costuums uit Schipper's costuumhuis te Rotterdam te bewonderen valt. Voorts niet te vergeten de prachtige decor, ontworpen en uitgevoerd door onze plaatsgenoot den heer P. Akkermans terwijl de heer Fr. Reichardt uit Roosendaal het geheel met zijn bekende lichtinstallatie zal komen verfransen. Kosten noch moeite zijn gespaard om alles zoo luisterrijk mogelijk te maken.

De dagen der opvoeringen zijn: **Zaterdag 18 April** om 3 uur **mor & schooljongens**; **Zondag 19 April** om 7 uur de **premiere**; **Dinsdag 21 April** 7.40 uur; **Dinsdag 28 April** 3 uur; **Zaterdag 2 Mei** om 3 uur voor de **schoolmeisjes**; **Maaandag 4 Mei** om 7.30 uur; **Zaterdag 9 Mei** om 3 uur voor de **Stampergatsche schoolkinderen**; **Zondag 10 Mei** om 7 uur.

Omroep schietbanen. — Tweede Paaschdag hebben de Gastelsche handboogschutters op de gebruikelijke wijze de buitenbanen geopend. Op de diverse doelen heerschte een gezellige drukte terwijl reeds menige roos kon worden genoteerd.

Waterschap „Heerjansland“. — De vergadering van Stengerechtigde ingelanden van het nieuw opgerichte Waterschap „Heerjansland“ zal worden gehouden in de Harmoniezaal op **Dinsdag 21 April a.s.** des voormiddags om 10 uur.

Pastoor Mouwen te Oud-Gastel overleden

STOERE WERKER EN OPRICHTER VAN VERSCHILLENDE BONDEN

In den nacht van **Vrijdag** op **Zaterdag** is te Oud-Gastel overleden den **Zeer Eerw. heer Pastoor A. Mouwen**.

De overledene werd geboren te Woude den 6n Januari 1870, deed zijn humaniora of Latijnsche studies te Herenthals, trad in de Abdij te Bornhem in October 1889, werd gekleed 14 November 1889, geprotest 18 November 1890, priester gewijd 22 December 1894, alsistent te Kerniel (België Limburg) 30 Januari 1900, kapelaan te Oud-Gastel 16 November 1901, pastoor 31 Augustus 1935.

Hij was oprichter van de Dorrenbond, de Vrouwenbond, het Patronaat m bouwde de nieuw opgerichte Oud-Gastel en t St. Ludgardisjeugdhuis. Maar bovenal zal pastoor Mouwen bij de Gastelaren in herinnering blijven als een vroom en heilig priester. Een ernstige, stoere werker in de wijngaard des Heeren; naar hri uiterlijk misleiden het wat slug, maar met een hart van goud.

Hij was dr. achterlaten een ruiker van Gastels Patronaat, dat nog sedert een daze de volle bloeit m waarvan honderden mannen zich nog zullen herinneren de goedheid ris directeur

Oud- en Nieuw Gastel

Wie van ons gingen en tot een km —

— **Vertrokken:** J. Brouwers naar Standaardluiten H 35. — Cr. Schouw naar Duiteloord D 37. — Ja. C. Veraart naar Roosendaal, Molenstr 12. — Ca. J. Huybrechts naar Roosendaal, Enmastraat 35. — Ar. M. Dierks naar Eynaart U 177. — Ar. M. Houpten naar Roosendaal, Voorstraat 144. — L. Munsteurs naar Rucphen, H 28. — J. A. de Herder naar Woude 3 n.l.

Gevestigd: Aa. C. Hagenaars van Roosendaal. — A. P. M. van Opdorp van Roosendaal. — J. M. Danen van Roosendaal. — Louis. Munsteurs van Haeven. — A. L. de Herder van Roosendaal. — Ha. A. de Nij van Bergen op Zoom. — A. van Nijntzen van Oudenbosch. — Chr. Tik inn Roosendaal. — Ma. C. Enck van Roosendaal.

De bosschen verdwijnen. — Zoals we reeds bericht hebben is het eenige bosch dat eigendom van de gemeente was gekapt terwijl men thans bezig is met het kappen van de bosschen van Kuipers maas op den Langenberg, waarmede het laatste bosch in onze gemeente gaat verdwijnen.

Het is te hopen dat het gemeentebestuur spoedig overgaat tot aanplanting van bosschen langs de diverse wegen en tot aanlegging van enkele plantsoenen, aangerien onze plaats in vergelijking met andere wel heel arm is aan boomte.

Afscheid doelman den Ouden. — Zondag heeft bij bekende doelverdediger van Gastels Sportclub, C. J. d.m. Ouden afscheid genomen vnn rijn voetballoopbaan, door het spelen vnn den wedstrijd RBC Z—Caaleli Sportclub. Dm Ouden heeft U competitie het doelverdedigd en steeds tot genoegen vnn bestuur en spelers. De voorzitter van Gastels Sportclub de heer Vrolijk heeft den afscheidenden doelman dan ook na den wedstrijd hartelijk bedankt voor al hetgeen hij in die jaren in het belang van de Sportclub heeft gedaan en wenste hem als toekomstig schiedsrechter een goed succes toe.

Oud- en Nieuw Gastel

Burgerlijke Stand. — Geboren Adrianus Johannes zn. van J. Danen—van Lisdonk; Johanna Maria dr. van J. Vervaart—Tak; Helena Maria, dr. van J. Schijvenaar—Tak.

Overleden: Adriana van Kaam, oud 83 jaar, wed. van A. Havermans; Johannes van Hooijdonk, oud 82 jaren.

Gehuwd: Cornelis Huybrechts 26 jaar, en Catharina Petronella Coremans 26 jaar; Martinus Johannes Mulders, 62 j. en Maria Catharina Mulders 38 jaar.

Difteritis. — In deze gemeente is een geval van alpheritis geconstateerd. De betrokken patiënt is naar de bakak voor besmettelijke ziekten te Oudenbosch overgebracht.

Oud- en Nieuw Gastel

Gastels Harmonie. — Gastels Harmonie houdt heden, Donderdagavond om half acht uur een algemeene ledenvergadering in de Harmoniezaal.

la de sloot. — Tengevolge n a de gladheid geraakte in d.m. Rijpersweg een vrachtauto in een diepe sloot. De materiele schade bleef beperkt tot

Oud- en Nieuw Gastel

EXTRA MELK VOOR GIJTIGEN ARBEID.

De Leider tra den distributiedienst te OUD- EN NIEUW GASTEL maakt bekend, dat op **Dinsdag 14 April a.s.** de vm moeten worden afgehaald de aanvraagformulieren voor extra melk-rantsoenen ten behoeve van arbeiders **17** voortdurend met gittige stoffen moeten omgaan.

Deze formulieren zijn uitsluitend verkrijgbaar voor werkgevers die zodanige arbeiders in hun dienst hebben, dan wel zelf zodanige arbeid verrichten.

De aanvraagformulieren moeten geheel ingevuld en ondertekend wederom zijn ingeleverd, uiterlijk op **Donderdagmiddag 16 April a.s.** om 4 uur.

OUD-GASTEL, 11 April 1942

DE Leider vnn den Distributiedienst voornemd,

EXTRA RANTSOENEN VOOR ZWAREN ARBEID.

De Leider van den Distributiedienst te OUD- EN NIEUW GASTEL maakt bekend, dat op onderstaande tijdstippen voor de daarachter vermelde categorieën arbeiders die zwaren m of zeer zwaren arbeid verrichten gelegenheid gegeven zal worden om de extra rantsoenen voor de 3e periode in ontvangst te komen nemen.

Dinsdag 14 April a.s. des v.m. arbeiders werkzaam in de bouw- m aanverwante bedrijven, in de chemische industrie, grondwerkers, wegwerkers m arbeiders in de werkverschaffing; des a.m. houtbewerkers en hout-hakkers, arbeiders in steenfabrieken enz. m arbeiders in de land- m tuinbouw.

Donderdag 16 April a.s. des a.m. smeden, hakkers in handbedrijven, brandstoffenhandelaren en arbeiders van de melkfabriek Vacca.

Vrijdag 17 April a.s. dei o.m. overige arbeiders.

Arbeiders, die thans nog denzelfden arbeid, bij den zelfden werkgever verrichten kunnen hun bonkaarten konn m afhalen tegen overlegging van hun stamkaart.

De aandacht wordt er op gevestigd diil zoowel wanneer dnn aard van het werk verandert, als wanneer gewerkt wordt bij een anderen werkgever een nieuwe aanvraag moet worden ingediend.

OUD-GASTEL, 11 April 1942

DE Leider vnn dnn Distributiedienst OUD EN NIEUW GASTEL.

Oud- en Nieuw Gastel DISTRIBUTIEDIENST OUD- EN NIEUW GASTEL

Uitbreiding bonkaarten voor zwaren en zeer zwaren arbeid

De Leider van den distributiedienst Oud- en Nieuw Gastel maakt bekend, dat in het tijdvak van **Vrijdag 20 Februari** tot en met **Dinsdag 24 Februari a.s.** de bonkaarten voor zwaren en zeer zwaren arbeid voor de 3e periode kunnen worden uitgereikt.

Om voor deze kaarten in aanmerking te komen moeten alle belanghebbenden een aanvraagformulier MD 47 indienen. Deze aanvraagformulieren, welke vanaf heden verkrijgbaar zijn moeten nauwkeurig worden ingevuld en tege-

December

Bij landbouwer J.v.d.V. worden zes koeien door electriciteit gedood. En in Concordia wordt het stuk 'Aurora' opgevoerd door Jan Nooi uit Antwerpen.

Enige jaren geleden kreeg de Heemkundekring een telefoonboek van 1942, waarin de abonnees van Oud Gastel en Stampersgat waren opgenomen. Een vergelijking met het telefoonboek van heden (1992) laat heel duidelijk zien, hoezeer een telefoonaansluiting (nu gemeengoed) toen iets exclusiefs was.

Het aantal telefoonnummers was destijds 85, waarbij de telefoonaansluitingen van Stampersgat waren inbegrepen. In de uitgave van 1992 zijn bijna 1900 aansluitingen in Oud Gastel vermeld en dan hebben we het nog niet over de geheime nummers, een fenomeen, dat toen hier niet officieel bestond.

Het aantal namen met A en B is nu al meer dan 300!

In 1942 waren het voornamelijk bedrijven die een aansluiting hadden. Daarnaast ook ambtenaren zoals de heer H. Waalwijk, chef van het gemeentelijk electriciteitsbedrijf en de beide gemeentelijke veldwachters, J. Jobse en G. Roebroeks.

Ook valt de straatnaamgeving op. Zo had de huidige Dorpsstraat maar tot P. Bus HN 16 de naam Dorpsstraat en het verdere gedeelte heette Hoofdstraat. En de huidige Kerstraat heette ook Dorpsstraat tot en met HN 29 en verder ook Hoofdstraat. Voorts zien we Markt, Koelestraat, Stoof, Meir, Veerkensweg, Gastelsche Veer, Neerstraat, Rijpersweg en Krelingsweg.

De huisnummering was nog gebaseerd op wijkindeling. In het centrum met A, verder B, C, D, E en in Stampersgat F.

Er was toen nog een eigen gemeentelijk electriciteitsbedrijf, aan Rijpersweg A 59d, en het distributiekantoor was gelegen aan Koelestraat A 185 (de voormalige school nu HN 34). Het ziekenhuis/liefdesgesticht St. Joseph was op Veerkensweg A 284 (nu HN 13). Het St. Bernardusgesticht was op Dorpsstraat A 400 (nu Kerkstraat 3).

P, PEETERS.

Bronnen:

Brabants Nieuwsblad Jaargang 1942.

Archief van de parochie St. Laurentius Oud Gastel inv. no. 494 en 478.

Archief van de Gemeente Oud en Nieuw Gastel:

Bekendmakingen.

Raadsverslagen.

Verslagen van B en U.

Telefoongids PTT uitgave 1942 en deel 22 uitgave 1992.

J. Dankers en J. Verheul: Bezet gebied, Prisma 2524. Uitgeverij Het Spectrum 1985.

J. Laros: Bezetting en Bevrijding Oud Gastel en Stampersgat. Stampersgat 1990.

P.F.A. Akkermans: Van Hanze tot Gastelse Ondernemers Vereniging.

Jaarboek Heemkundekring Het Land van Gastel, 1986..

T E L E F O O N N E T

OUD GASTEL

NETNUMMER K 1651

BIJGEWERKT TOT 28 APRIL 1942

DAG- EN NACHTDIENST

LIJST VAN AANGESLOTENEN

A

- 232 Aalst, B. A. J. v., Koperslager, Markt A 261.
- 386 Aken, Gebr. v., Aannemers, *Stampersgat*.
- 392 Akkeren, Chr. R. v., Landb., F 2, *Stampersgat*.
- 337 Akkermans, C. A., Rijw.- en radiöh., Meir A 52.
- 274 Akkermans, F., Schilder en drogist, Markt A 415.
- 265 Akkermans, H., Landb. en bietenagent, Gastelscheveer E 7.
- 293 Akkermans-Hack, A. C., Carrosseriebouw, A 285.

B

- 231 Backx, P., Brandst., Meir B 248.
- 336 Bartelen, L., Brandstoffenh., Steenstr. B 10.
- 366 Beaumontpolder, H. P. Perdaems, D 26, *Dinteloord*.
- 394 Belastingen, Dienstgeleider invoerr. en accijnzen, *Stampersgat*.
- 234 Bernaerts, M. J., Varkensh., Hoofdstr. A 148.
- 263 Bernardusgesticht, St., Dorpsstr. A 400.
- 316 Bie, J. A. M. de, Dorpsstr. A 253.
- 318 Boerenbond, R.K., Steenstr. B 1.
- 291 Boom, P. C. v. d., Autogar. en rijw.h., Hoofdstr. A 356.
- 310 Brabantsche Buurtspoorwegen en Autodiensten B.B.A., N.V., Garage, Achterdijk.
- 324 Brand Hzn., H. A. v. d., Houth., Neerstr. D 144.
- 293 Brandweer (Commdt. A. C. Akkermans) A 285.
- 223 Bruyninecx, J. J., Café, Rijpersweg A 72.
- 206 Burgemeester (Woonhuis), Hoofdstr. A 17.
- 367 Bus, A. M., Hotel, *Stampersgat*.
- 259 Bus, P. C., Dorpsstr. 2.
- 323 Bus, W. H., Rund-, kalfs- en varkensslagerij, Hoofdstr. A 167.

OUD, DE DUVEL IS OUD!

Door het overlijden op 13 februari jl. van Jan van Kaam enkele maanden voor zijn 100^e verjaardag is nu de lijst ten opzichte van 1991 gewijzigd:

GASTEELS OUDSTE ELFTAL

1. Maria Melsen-Melsen	21-09-1895
2. Geert Corsmit	15-05-1896
3. Arjaan van de Muuren	03-03-1897
4. Dingeman van Wortel	06-09-1898
5. Anna van Kalmthout-Mulders	05-06-1899
6. Pieta van Nijnatten-Hermus	25-10-1900
7. A. Danen van Lisdonk	04-11-1900
8. Elisabeth Mulders-Uit de Willigen	05-11-1900
9. Mevrouw Buys-Roozen	27-06-1901
10. Mevrouw Verstraten-Franken	29-08-1901
11. Mevrouw Vergouwen-Anthonissen	04-04-1902

Adr. van Rijsbergen en Elisabeth van Zundert zijn in de loop van 1991/1992 verhuisd en intussen ook overleden.

Tot gedachtenis aan

JOHANNIS VAN CAAM

weduwnaar van

PAULINA JOSINA CORNELIA
VAN MERRIENBOER

Geboren in Oud Gastel op 9 april 1892.
Gestorven in Oud Gastel op 15 februari 1992.

Het is jammer dat hij zijn honderdste verjaardag niet heeft mogen vieren, maar loch zijn we dankbaar dat het **niet** gaat gebeuren, want de laatste tijd werd het wel erg stil rond hem. Heel langzaam, **bijna** ongemerkt, **ging** het leven uit hem weg, tot de dag van zaterdag: heel stil doofde het vlammetje van het leven.

Ondanks zo'n heel lang leven en met alle wederwaardigheden bleef hij tot het laatst een opgeruimd mens, die misschien **niet meer** kon lachen, maar zijn **glimlach** was de uitstraling van z'n geloof en **vertrouwen** in God.

Wij waren allen in spannende afwachting op **zijn** honderdste verjaardag. Het is jammer dat hij dat **niet** meer heeft beleefd, want het zijn er maar **weinig**, die nog zo vitaal **zijn**. Tot voor twee jaar - hij was toen 97 - ging hij nog in alle vroegte met de schoffel het land op. Tot voor enkele jaren **ging hij** in de namiddag gezelschap zoeken en gezelligheid brengen bij leeftijdgenoten in de omgeving. Na het sterven van zijn vrouw woonde hij in en met het gezin van zijn zoon, waar **zij** in harmonie 3 generaties verenigden en **hij** voor de **nieuwe generatie** het oude **oplatje** is.

Voor uw belangstelling en medeleven betoond na het overlijden **en bij** de **begravenis** van onze zorgzame vader, schoonvader, opa en **oud-opa'tje**, betuigen wij u onze oprechte dank.

A.J. van Caam
A.C. van Caam - Eisten
Klein- en achterkleinkinderen
Familie van Caam

p 7 oktober jl. gingen F. van Merrienboer en P. Peeters op bezoek bij de oudste Gastelaar op een na, bij Geert Corsmit. Geert woont nog steeds op Pietceweg 21, de plek waar hij op 15 mei 1896 geboren werd.

Daar stond destijds een oude boerderij met een houten schuur. Op de schuur stond als spreuk: Wacht U voor de voetangels, de wolvenklemmen en schietgeweren. Dat was om de mensen af te schrikken. Op de boerderij woonde Piet Huybregts.

De ouders van Geert, Cornelis Corsmit en Anna van Dongen kwamen daar te wonen een paar dagen voor de geboorte van Geert. Van tevoren woonde de familie op de Meir, ongeveer op HN 75. Toen kon vader Corsmit grond en boerderij huren van de familie Van Loon uit Roosendaal. Vader Corsmit had ongeveer 20 hectare en aan huis ook nog grond. Hij had vier koeien en een gemengd bedrijf.

Waakt en woot bereid, want op een uur,
dat gij het niet ineent, zal de Zoon des
menschen komen.

Bid voor de Ziel van Zaliger
Cornelis Johannes Corsmit
echtgenoot van

Anna Maria van Dongen
geborente Oud-Gastel den 21 Januari 1866
en overleden den 21 April 1944.
Voorzien van de laatste H. Sacramenten.

Mijne krachten zijn mij ontweken, ik
heb mijne loopbaan afgelgd. Geef mij
bid ik U, o Heer de kroon die Gij mij
voorbereid en neem mij op in uwe eeuwige
woning.

Hij was een vader waardig van in het
geheugen der rechtvaardigen te leven hij
waakte op zijn huisgezin en heeft zijn
brood in ledigheid niet geeten.

Zijn rechtschapen gemoed, zijn blij-
gezind karakter en zijn goede inborst
maakten hem van iedereen bejijnd en
verwierven hem de algemeenste achting.

Dierbare echtgenoot waarwel! Verdroog
de beproeving van God, steun op hem en
hij zal U opbureu.

Mijne geliefde kinderen, wat gij en ge-
seerd en gehoord en gezien hebt van mij;
doet dat ook en de God des vredes zal
met U zijn; eert uwe moeder al de dagen
van haar leven, bciiiiil elkander en bidt
voor mij.

Barmhartige Jezus, geef hem de eeuwige
rust.

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.

De vader van
Geert, Cornelis,
was ook van ge-
boorte Gastelaar.
Hij werd geboren
op 21 januari
1866 op de Meir.
Het geboortehuis
is afgebrand in
de jaren twintig
tegelijk met nog
twee woningen en
de schuur van de
familie Mies aan
de overkant.

Nu rust ik uit van het zwoegen en zorgen,
ik rust aan het hart van God.

Bid voor de Ziel van Zaliger

ANNA MARIA VAN DONGEN

Weduwe van

Cornelis Johannes Corsmit

geborente Oud-Gastel, den 21 Mei 1864
en aldaar godvruchtig overleden, den
31 Mei 1946. Voorzien van de
H.H. Sacramenten der Sterfenden.

laten, berustend, ja opgewekt heeft zij
de smarten van het zlek zijn gedragen en
dat mogen wij een heldendaad noemen
die de goede God in zijnen hemel rijkelijk
zal belonen.

En wat nog schooner is onder al haar
lijden bleef zij moeder, aldoor bezorgd
voor haar kinderen. Met recht zijn da-
om allen bedroefd omdat met haar zoo-
veel uit hun leven is heengegaan.

O zoo graag was zij gebleven bij haar
dochter, die haar zoo lang verwrde, en
met aandrang heeft zij er om gebeden...
maar niet mijn wil. Vader, Uw Wil alleen
geschiede... In volkomen onderwerping
bracht zij aan God het offer van haar
laatste levensjaren.

Nooit zal een kind de wrgen en de
zuchten van zulk een moeder vergeten:
Kinderen, bidt voor haar zieleerust en volgt
haar voorbeeld na - dan zal de Heer u
zegenen.

Zoet Hart van Jezus. wees mijne liefde.
Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.

D. Hennekam Koster Oud-Gastel

Cornelis (Kees) werkte in de Beaumontpolder tussen Stampersgat en Dinteloord.

Hij trouwde op 9 november 1892 met Anna van Dongen. Zij werd geboren op Kuivezand in Gastel op 21 mei 1864.

Ze kregen vijf kinderen:

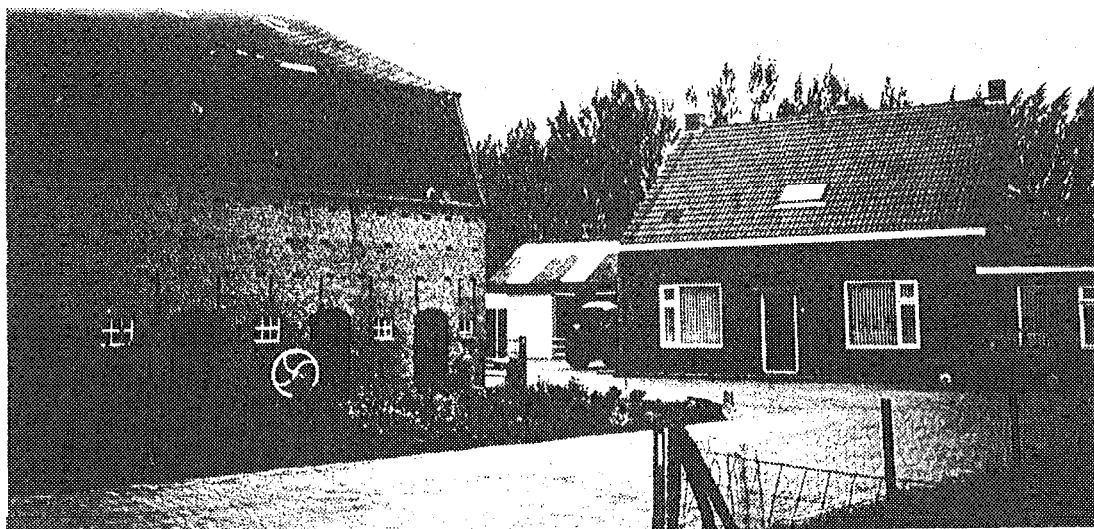
Catharina	geb. op 24 januari	1895,
Gerardus	geb. op 15 mei	1896,
Anna	geb. op 14 november	1899,
Johanna	geb. op 11 juni	1901,
en Maria	geb. op 15 november	1904.

Catharina lag drie maanden ziek in Den Haag, daarna nog thuis. Ze is begraven in augustus 1923.

Anna heeft drie weken in Breda in verpleging gelegen bij een dokter. Zij werd in maart 1929 begraven. Johanna trouwde met Jan van Merrienboer op de Stoof. Zij overleed in april 1979.

Marie, oud onderwijzeres leeft nog, maar haar gezondheid is slecht. Zij zit in een tehuis te Zevenbergen.

Geert was de enige zoon. Na de sterfgevallen van zijn zusters werd gezegd dat hij het ook niet zo lang meer zou maken maar dat is zoals wij konden constateren wel heel anders uitgekomen.

HET GEBOORTEHUIS VAN GEERT CORSMIT

GEERT CORSMIT

GEERT IN DE TUIN

OVER DE SCHOOLJAREN EN ZIJN JEUGD

Zoals veel kinderen ging Geert naar de bewaarschool aan de Kerkstraat. Met zijn vijf jaar kwam hij bij de zusters. Hij kwam de eerste dag met een natte broek thuis. Zo was hij onder de indruk van de nonnen. Die had hij nog nooit gezien. Op de bewaarschool moest je eerst leren bidden. De nonnen vertelden veel over God.

Na de bewaarschool ging hij naar de school in de Koelestraat. Hij ging altijd te voet op klompen naar school onder andere met Jan Mies en Boord Buckens. De school in de Koelestraat was voor de kinderen, voor wie schoolgeld betaald werd. Willem van Peer liep zover ook mee, maar die ging naar de school in de Steenstraat want zijn ouders konden geen schoolgeld betalen.

Op school stonden als leerkracht onder andere Van Helvert, juffrouw Stenten en meneer Sengers.

Meester Vermeulen was het hoofd. Die had twee klassen.

Ook de meisjes gingen naar die school.

Op die school zaten er in de klas niet zoveel kinderen. Ze zaten al wel in banken twee aan twee.

In de Steenstraat stonden meester Brocatus en meester Wittenaar, het hoofd.

Over het geloof vertelde Geert: 'Voor de communie kreeg je onderricht bij soeur Antoon. Dat was geen gemakkelijke! Die heeft de hel verdiend met al de klappen die ze heeft uitgedeeld. Ge kreeg er van langs als je het een en ander had uitgehaald. Als ze het niet goed naar haar zin had, zocht ze een varken om op te slaan.'

'We deden ons communie op ons elfde jaar. Dat was gelijk de meisjes en de jongens.'

'Na school moest je naar de katechismusles tot half zes. Soms moest je dan thuis de katechismus (een boekje met vragen over het katholieke geloof) leren. Als we daar mee klaar waren konden we spelen. We knikkerden met bommeketten en ook soms gingen we voetballen. Ook gingen we joppen. Dat was een spelletje waarbij je centen op een paaltje moest leggen. Als je dan van een afstand de centen eraf kon gooien waren die voor jou. De meisjes speelden met bikkels.'

Maar er was niet altijd kans om te spelen. Geert moest ook dikwijls thuis meehelpen. Hij moest hout opscharrelen voor de kachel onder andere in het paadje bij Jan van Oosterhout in het Bremswegje. Daar lag een stukje bos: 'het Jong Katoen¹. Maar ook verderop waren bosjes onder andere bij de Hollestraat en ook daar werd hout opgescharreld.

'Toen ik van school af was ging ik in de winter 's avonds naar de landbouwschool van meester Vermeulen aan de Koelestraat. Van heinde en verre kwamen ze daar omdat meester Vermeulen zo goed les gaf. De meisjes moesten thuis helpen. Dat was wel niet goed maar het moest toch.'

MILITAIRE DIENST

Geert was in dienst tijdens de mobilisatie 1914-1918. Hij kwam op in Bergen op Zoom om daar in een week of zes afgericht te worden. Daarna ging hij naar Souburg bij Middelburg bij het legeronderdeel de artillerie.

Daarna weer naar Roosendaal op het inkwartieringsadres. Hij kwam op de Kaai en heeft er jaren gewoond. Hij was bij Van Mansfeld de 'slachter ingekwartierd'. De paarden die de kanonnen moesten trekken stonden bij Leo Wouters (later cafe Boonen). Hij was daar bekend en kwam daar ook in het cafe. Daar liep hij langs om naar de paarden te gaan. Die stonden daar in de stal. Hij kwam ook bij smid Baaijens om de paarden te laten beslaan. Die had een hoefstal op de stoep. Bij Van Mansfeld was een Belgische slachter (die was net als zovele Belgen uit zijn land gevlucht voor de Duitsers). Hij heette Albert. Die slachtte met een bijl. Geert mocht helpen. Hij moest dan de koe vasthouden aan een touw. De slachter sloeg met de bijl het beest de 'harsens' in. Snel hing het beest in de touwen.

Als militair reed hij dikwijls met zijn sectie uit. De rit ging dan bijvoorbeeld naar Kijk in de Pot in Bergen op Zoom met een span van zes paarden voor een stuk geschut.

'Op zekere dag brak de dissel. Met een paal en verschillende touwen repareerden we de dissel. Die touwen hadden we altijd bij ons, dat hoorde bij de uitrusting. De kapitein die erbij was zei niets en liet ons maar begaan. Toen het werk klaar was liet hij aanspannen en we konden weer verder. Een week of drie erna stonden we met een man of zes onder andere Cees van Eekelen (de slotboer uit Gastel) op een binnenplaats het kanon op te poetsen. We probeerden het stuk op te hijsen. Cees zette zijn rug ertegen, toen liet hij ineens het stuk vallen. Dat ging met veel lawaai. De wachtmeester die erop af kwam maakte wel veel kabaal, terwijl de kapitein van de kapotte dissel niks gezegd had. Maar ja door een snotneus word je uitgekafferd, dat doen de jonge wachtmeesters zo.'

In 1918 ging Geert naar huis. Hij moest nog wel blijven, maar de mobilisatie was voorbij, dus iedereen wilde weg. Er heerste toen de Engelse griep. Achteraf was hij te vroeg naar huis gegaan. Als hij langer op zijn strozak was blijven liggen was het misschien wel overgegaan. Naderhand heeft hij nog dikwijls de griep gehad en dat hield hij misschien over van de griep aan het eind van zijn dienstitijd.

In de vrije tijd in zijn dienstjaren ging Geert niet veel uit. Dat ging moeilijk van twee gulden 15 per week die je bij de artillerie kreeg, en dat was nog veel vergeleken bij de infanterie want daar kreeg je maar 1 gulden.

Vroeger ging Geert alle kermissen af. Hij was ook lid van de Jonge Boeren Stand. Hij had naar de reünie (van 70 jaar KPJ in oktober 1992) willen gaan met zijn kleinzoon Gerard, maar dat vond hij teveel dol.

HET LEVEN IN DE BUURT

In de buurt waren er verschillende cafés. Tegenover hun woonde Meeuwissen en wat verder naar de Stoof 'In de Vriendschap' van Klaas Houtepen. Daar was een handboogschutterij, 'Virtus in Medio'. Er was daar ook een kegelbaan. Bij Meeuwissen was er alleen een handboogclub. De leden waren vooral boeren. Maar de oudste club, Eendracht Maakt Macht, was bij Place de Meir.

In de buurt woonden Karel Paantjes, de weduwe Vissenberg moeder van Jef Vissenberg en Janus Takx. Op de hoek van het Bremswegje had je Jan van Iersel met zijn cafe. Verderop ook Dictus uit Zundert, Wout Jansen en Ko Rijsdijk. In het Bremswegje Ariaan Jansen, zoon van Wout Jansen en Ariaan Laros. Ook Flip Schoonen en Bart Rous. Deze woonde in het 'Rousstraatje'.

Er was veel armoe maar de mensen hadden toch wel een of twee varkens. De kinderen gingen droge bladeren en droog gras verzamelen om te strooien bij de varkens. Die twee varkens had, slachtte er zelf een en de andere werd verkocht.

De varkens werden thuis geslacht. Ze wogen soms 200 kilo. Dat ging in de buurt tegen elkaar op, wie het zwaarste slachtvarken had.

Er was vroeger veel handwerk op het land maar Geert vond dat niet zo zwaar. Het is maar hoe je het aanpakt.

En inderdaad tot mei 1991 spitte Geert nog steeds de tuin bij de boerderij om.

In juni 1991 stond hij nog te werken in de tuin en daar werd een foto van genomen. (zie blz. 82)

Voor het vele handwerk moest je volk zoeken. Dat was niet zo moeilijk. Het volk ging van de ene naar de andere en was blij wat te kunnen verdienen.

Ook gingen er mensen in Steenberghe in een 'krooi' werken.

Het was zes dagen werken. 's Zondags werd er niet gewerkt, naar het gezegde: zes dagen zult gij werken en de zevende dag zult gij rusten.

In de winter werd er gedorst. Dat ging vroeger met de vlegel, maar al een tijd voor de oorlog had Geert een dorsmachine.

Het dorsen met de hand was een leutig werk als je dat met zijn drieën opeenvolgend kon.

's Zondags ging de familie naar de kerk. Dikwijls in het verschil want er was soms maar een paar schoenen en daar moesten ze het dan mee doen. Hij ging wel naar de missie, die de paters van Roosendaal in de kerk gaven.

Hij maakte ook de opening van de kerk mee op de veertiende mei in 1907.

Hij herinnerde zich ook wel de molen van Rie Peeters. Rie had er goed de 'ju' in als hij niet kon malen omdat er geen wind was. Soms was er teveel wind en op een keer ging de molen op de loop.

In het Bremswegje woonde ook Cees Mies en (Lucy) Baay-Kempenaars. Lucy ging 's maandags te voet naar Roosendaal om bij de bakkers oud brood te halen. Dat aten ze zelf op.

Toen Cees overleden was, werd hij op een oude boerenwagen naar het kerkhof gebracht. Onder die kist lagen drie bosjes stro. Geert heeft die wagen zelf nog gereden. Op de wagen zaten twee vrouwen met grote sluiers, die zaten te schreeuwen maar misschien ook wel te lachen. Het stro werd na de begrafenis bij Rinus van As aan de Meirstraat in de doodssloot weggegooid.

Er waren vroeger grote huishoudens met veel kinderen. Maar dat viel eigenlijk niet zo op omdat het zo gewoon was.

's Avonds was er weinig te doen. In de zomer zaten veel mensen 's avonds buiten om te buurten maar in de winter gingen de meesten vroeg naar bed. Niet alleen omdat er niet zoveel te doen was, maar omdat de meesten vroeg op moesten, om half vier, om op tijd op het werk te zijn. Als je dan tot 's avonds zes uur moest werken had je wel een lange dag gehad.

Zelf stond Geert ook om half vier op om het vee te voeren.

De eerste auto die hij zag was van Piet Mastboom. Zo'n voertuig werd geen auto genoemd maar stoomkoets.

Wielerrondes; De eerste wielerronde was in de Pietseweg. Daar zaten Piet Wierickx en Piet Frik aan de kassa. Dat was in de jaren dertig. Er was ook een wielerbaan op de Stoof. Die lag op de wei van Jan van Merrienboer. Maar dat hield niet zolang stand. Daarna werd de baan in een andere wei op de Stoof aangelegd. Ook had de Stoof zijn eigen kermis op het driehoekje bij Mies (HN 38). Daar stond onder andere een Kop van Jut. Op de Stoof werd vroeger weleens gevochten. Maar Roebroeks (de politie-agent) greep snel in en dan was het zo gebeurd.

VERKERING EN HUWELIJK

Hij kende zijn toekomstige vrouw al van opzicht. Toen Geert een nieuwe schuur bouwde in 1926 vroeg de metselaar of hij naar Bosschenhoofd wilde rijden om stenen te halen bij steenbakker Maatjens. De baas zei: 'De steentjes die je zoekt zijn er niet wel wat grotere¹. Die werden meegenomen. Er waren daar twee meiden. Een van de twee, Anna, viel hem wel op. Hij zag ze op Oudenbossche kermis weer. Hij heeft geen twee keer hoeven te vragen, of ze met hem mee wilde.

Op 22 november 1931 trouwde Geert met Anna Maatjes uit Bosschenhoofd. Zij werd daar geboren op 11 maart 1900.

Het trouwfeest was in Bosschenhoofd bij de bruid aan huis. Het bruidspaar moest eerst naar het gemeentehuis in Hoeven en daarna in Bosschenhoofd naar de kerk. Janus Meeuwissen reed met de auto. Het was een ouderwets leutig feest, zonder muziek, maar Geert Voorbraak droeg voor.

Bruid en bruidegom woonden nog een dag of vier bij zijn ouders in. Die verhuisden toen naar de Dorpsstraat in een huis van Van Domburg. Daarna woonden ze nog in het huis met de trapevel op Markt 11. Daar vierden ze nog hun gouden bruiloft. Zijn vader is daar gestorven op 21 april 1944. Zijn moeder woonde nog in bij haar dochter tot haar overlijden op 31 mei 1946.

Er kwamen zes kinderen: Anna, geb. op 30 januari 1934,
Adrianus geb. op 22 juni 1935,
Cornelis geb. op 31 juli 1936,
Rumoldus geb. op 13 juni 1938,
Johanna geb. op 27 juli 1939,
en Adriana geb. op 28 december 1940.

Anna en Ad studeerden op de opleidingsschool voor lerares op de huishoudschool te Posterholt (Limburg). Janus bleef thuis op de boerderij. Cees werd aardappelkeurmeester en ging later de handel in. Rom bouwde wat verderop in de Pietseweg een agrarisch bedrijf en Jo bleef tot haar trouwen thuis in de huishouding helpen.

Geert heeft 18 kleinkinderen.

Een apart voorval herinnert hij zich nog heel goed. Toen zijn jongste dochter, Ad pas vier dagen oud was, riep baker Marie Bruinickx hem uit de stal. Het kindje was niet goed. Dokter van Susante werd erbij gehaald. Die kwam tot drie keer per dag erbij, maar zei niet wat de dochter mankeerde. Na enkele dagen feliciteerde hij Geert. Toen kwam pas uit hoe ernstig het geweest was.

DE OORLOGSJAREN

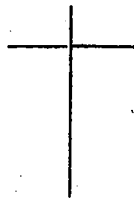
Tijdens de oorlog gebeurde er op de Stoof niet zoveel. Maar rond de bevrijding werd het gevaarlijk. Er werd vanuit Roosendaal door de Engelsen geschoten naar de Stoof. De granaten vlogen rond het huis. Eentje viel in de tuin, de kolen vlogen in het rond. In het huis hielden de Duitsers en de Engelsen kantoor. In de schuur stonden de tuigwagens. Bij de beschietingen op de Stoof op 30 oktober 1944 vielen er drie slachtoffers in de buurt; mevrouw Mies Kempenaars (Lucy Baay), mevrouw Schoonen-de Vugt en een evacuee uit Zeeland.

Na de oorlog vond Geert boven in de schuur een revolver en een zak met 25 kilo suiker.

NA DE OORLOG

Al spoedig na de oorlog kocht Geert een trekker voor zijn bedrijf. In de jaren 60 werden de kinderen zo oud, dat ze van lieverlee trouwden en het huis verlieten. Zijn zoon Janus nam in 1966 het bedrijf over en Geert ging met zijn vrouw in een aangebouwd gedeelte wonen. Zijn echtgenote stierf op 13

augustus 1978. Hijzelf woont er nog steeds en van daaruit heb je een mooi uitzicht op Gastel met zijn kerk.

Dankbare herinnering een

ANNA ADRIANA MAATIENS

echtgenota van

Gerardus Laurentius Corsmit

Zij werd op 11 maart 1900 te Bosechenhoofd geboren. Gesterkt door de genade van het H. Sacrament der Zieken, overleed zij op 13 augustus 1978 te Oud-Gestel en werd aldaar op 17 augustus begraven.

Dierbare echtgenoot. laten wij God dankbaar zijn, omdat wij samen onze levensidealen hebben mogen verwezelijken in de zorg voor onze kinderen.

Toen zij hun weg in het leven hadden gevonden, hebben wij samen nog zoveel gelukkige jaren gekend door met hen te mogen meelevén en hun dankbaarheid te ondervinden.

Op dit afscheid wae ik voorbereid, want in ons geloof bezitten wij de zekerheid, dat deze scheiding slechts tijdelijk zal zijn en wij elkaar in het eeuwig geluk zullen weerzien om daar ons gezin te mogen herstiten.

Mijn kinderen, onze dagelijkse zorg voor jullie hebben wij ale oudere gezien als onze levensopdracht. Daarom konden wij deze met zoveel liefde en volledige toewijding elke dag opnieuw vervullen. Zowel in jullie persoonlijk leven elsook in jullie Jonge gezinnen hebben wij het welslagen daarvan mogen zien en weren wij gelukkig.

Voor veder zal het door jullie zorg en kinderlijke liefde mogelijk zijn om ook nu het leven nog te kunnen eenveerden els een gave met de troostvolle herinnering een de tijd, waarin wij nog bij elkaar weren.

Lieve kleinkinderen, ook van jullie heb ik altijd zoveel gehouden.

Mogen jullie door de liefdevolle dagelijkse zorgen ven jullie oudere altijd gelukkig zijn en een mooie toekomst tegemoet gaan.

Daar hebben zij allee voor over. Blijft hen daarvoor altijd denkkeer, want juist daardoor kunnen ook zij gelukkig zijn.

Voor uw belangenstelling en medeleven betoond na het overlijden van mijn Innig geliefde vrouw, onze goede zorgzame moeder. Schoonmoeder en ome. betulgen wij U onze oprechte denke.

G. L. Corsmit
Kinderen en kleinkinderen.

Oud-Gestel, 17 augustus 1978.

Geert was nog nieuwsgierig naar de oudste inwoonster van Gastel. Hijzelf heeft het op zijn adem. Maar hij rookt nog steeds zijn sigaartje. In zijn gehele leven heeft hij twee sigaretten gerookt. De eerste kreeg hij van dokter Dautzenberg bij een jachtpartij. De tweede kreeg hij van een Engelse militair toen deze bij hun in huis zat. Van een andere militair kreeg hij een goede sigaar en dat beviel hem het beste.

Op zijn leven terugkijkend vindt Geert, dat het wel goed gegaan is. Geert wil zijn best doen om de honderd te halen. Hij krijgt het wel eens benauwd en dat is wel lastig. Hij hoopt dat dit niet meer zoveel voorkomt.

Wij, van Heemkundekring 'Het Land van Gastel,' hopen dat zijn moeite beloond zal worden en wensen hem daarbij veel sterkte. Vanaf deze plaats danken we Geert dat hij mee heeft willen werken om een beeld te krijgen van hoe het vroeger in Gastel en in het bijzonder op de Stoof was.

F. VAN MERRIËNBOER, en
P. PEETERS.

Bronnen:

Interview met G. Corsmit op 7 oktober 1992.

Aanvullingen door: Anna en Adriana Corsmit.

Archief Gemeente Oud en Nieuw Gastel: Bevolkingsregisters inv. no. 1447.

OVERSTE M.P.A. DEN OUDEN (1909-1951), een bekende Gastelaar.

1. INLEIDING

Vele inwoners weten wellicht, dat wij in ons dorp een Kolonel den Oudenstraat hebben. Maar wie was deze man eigenlijk, waar deze straatnaam naar genoemd is? Wij zullen in dit artikel proberen u wat meer informatie over deze bekende Gastelaar te geven.

Overste M.P.A. den Ouden.

20 september 1939
M.P.A. den Ouden trouwt met E.C. van der Waag.

Marinus Petrus Antonius den Ouden werd geboren in Oud Gastel in de Koelestraat, op 21 augustus 1909, als zoon van Antonius den Ouden (1878-1957) en Hendrika van As (1878-1929). Het gezin bestond uit drie zoons en twee dochters. Naast Marinus waren dat Elisabeth Johanna (1908), Cornelis Jacobus (1911), Petrus Aloysius (1913) en Catharina Maria (1918). Vader Den Ouden werkte, zoals zovele Gastelaars op de suikerfabriek te Stampersgat. Daarnaast baatte hij later een cafe uit op de Rijpersweg. De naam was cafe 'Sport', waaruit bleek, dat de familie sportieve belangstelling had, vooral de mannen. Gastels oudste voetbal- club 'Wilhelmina' was er namelijk gevestigd.

In het jaar negentien honderd en negen, den die en dertigsten
Augustus, is voor ons Ambtenaar van den Burgerlijken Stand, der Gemeente
OUD- en NIEUW-GASTEL, provincie Noord-Brabant, verschenen:

Antonijs den Ouden
oud dertig jaren,
van beroep arbeider, wonende alhier
die ons heeft aangegeven, dat op den een en dertigsten
negentien honderd en negen, ten een ure des na middags te Oud- en
Nieuw-Gastel, wijk A nummer achten dertig is geboren een kind van
het mannelijk geslacht uit Mendrika van der Aalst
genote, zonder beroep wonende alhier

N° 115
Marinus
Petrius
Antonius
de Ouden

aan welk kind hij heeft verklaard
de voorna me, te geven van Marinus Petrius Antonius
Deze verklaring is geschied in tegenwoordigheid van Briggenella

oud veertig jaren, van
beroep dimmerman wonende alhier en van
Willelm Tak oud een en dertig
jaren, van beroep boer en werker wonende alhier

Waaraan door ons deze akte is opgemaakt, welke wij, na gelane voorlezing aan de aangewe
en de getuigen, hebben geteekent met Roz
W. Tak

De Ambtenaar van den Burgerlijken Stand,

Briggenella
W. Tak

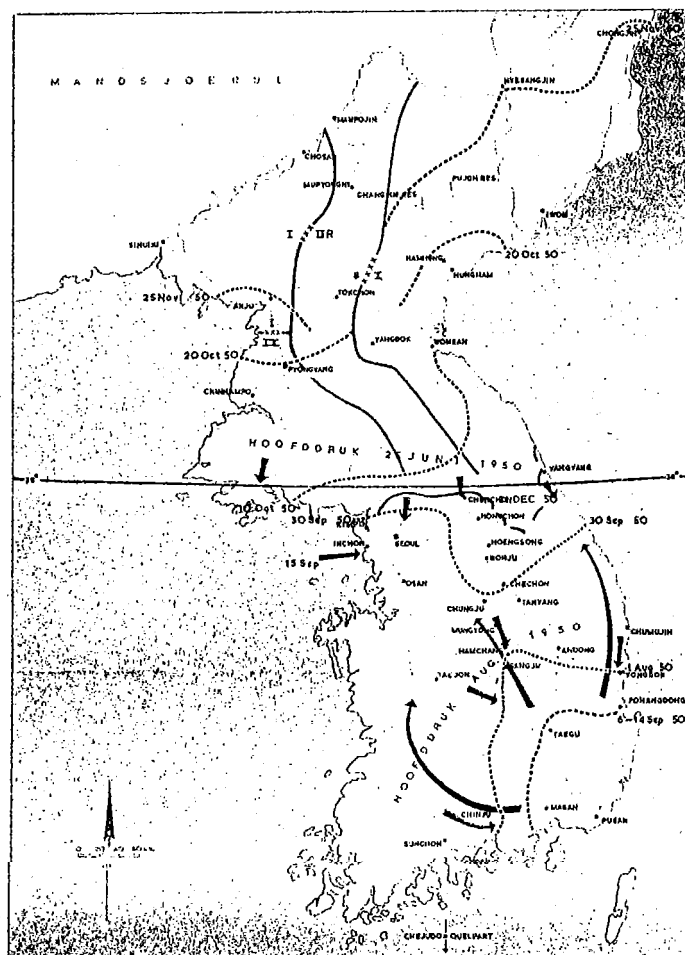
Marinus

GEBOORTE-AKTE

Voor al Kees den Ouden was in Gastel de legendarische keeper van het eerste elftal. Maar ook Marinus (Marijn of Rijn, zoals hij in Gastel genoemd werd) trainde mee met het elftal en wel in een trainingspak, wat toen zeker een bijzonderheid was. Na de lagere school in de Koelestraat bij mijnheer Vermeulen, volgde Marinus de HBS op het Norbertuslyceum te Roosendaal, waarna hij op de KMA te Breda de officiersopleiding volgde. Hiermee is aangegeven, dat er vandege pit in deze jongen zat. In die tijd was voor een 'gewone' jongen zo'n opleiding niet te doen gebruikelijk! Na zijn studie als cadet sloot Marinus zich aan bij het KNIL (Koninklijk Nederlands Indische Legerkorps). Op 31 juli 1932 werd hij benoemd tot tweede luitenant der Infanterie bij het Indische Leger en op 19 oktober 1932 vertrok hij naar Indie op het ms. 'Indrapoera'. Op 31 juli 1935 werd hij bevorderd tot eerste luitenant der infanterie. Op 23 november 1938 kwam hij op verlof naar Nederland terug met het ms. 'Dempke'. Dit verlof werd verlengd, vanwege zijn huwelijk te Oud en Nieuw Gastel op 20 september 1939 met zijn Haagse verloofde mevrouw E.C. van der Waag. Daarna vertrok hij weer met de 'Johan van Oldebarnevelt' naar Indie. Hij kwam in Bandoeng terecht, waar hij leraar werd aan een opleidingsschool voor militairen. Op 8 maart 1942 geraakte hij in Japanse krijgsgevangenschap in Bandoeng. Op 15 augustus

1945 werd hij in Batavia uit Japans krijgsgevangenschap bevrijd. Op 10 november 1945 vertrok hij naar Malakka. Toen werd hij op 27 februari 1946 commandant van een oorlogsvrijwilligerseenheid (OW), namelijk het 1ste bataljon Jagers. Op 13 maart 1946 vertrok hij hiermee naar Batavia terug. Op 31 juli 1946 ging hij over naar de Staf 'U' Brigade te Batavia. Inmiddels was in Indonesie de onafhankelijkheidstrijd uitgebroken onder leiding van onder andere Soekarno, de latere president. Hieruit vloeide de bekende Nederlandse politionele acties voort. Hierin stond Nederland vrijwel alleen, zonder buitenlandse steun. Het was en werd een strijd voor een verloren zaak, is achteraf gebleken. Op 4 mei 1948 ging commandant Den Ouden met het ms. 'de Groote Beer' op Nederland aan. Op 10 oktober 1948 vertrok hij weer met het vliegtuig naar Indonesie. Hij werd te werk gesteld bij het Directoraat Centrale Opleidingen te Bandoeng. Kort daarna ging hij over naar het Infanterie Depot te Buitenzorg, waar hij het commando over kreeg. Op 1 januari 1949 werd hij op expeditie gezonden naar de Lampongse Districten als troepencommandant. Op 31 maart 1949 werd hij bevorderd tot Majoor der Infanterie. Op 26 februari 1950 werd hij naar Nederland teruggezonden met bestemming, dienststopdracht. Op 25 juli 1950 werd hij op eigen verzoek overgeplaatst bij het regiment Gardegrenadiers en Jagers bij de Koninklijke Landmaakt.

KOREA. 25 JUNI - 31 DECEMBER 1950

W 2. HET UITBREKEN VAN DE KOREAANSE OORLOG (1950-1954)

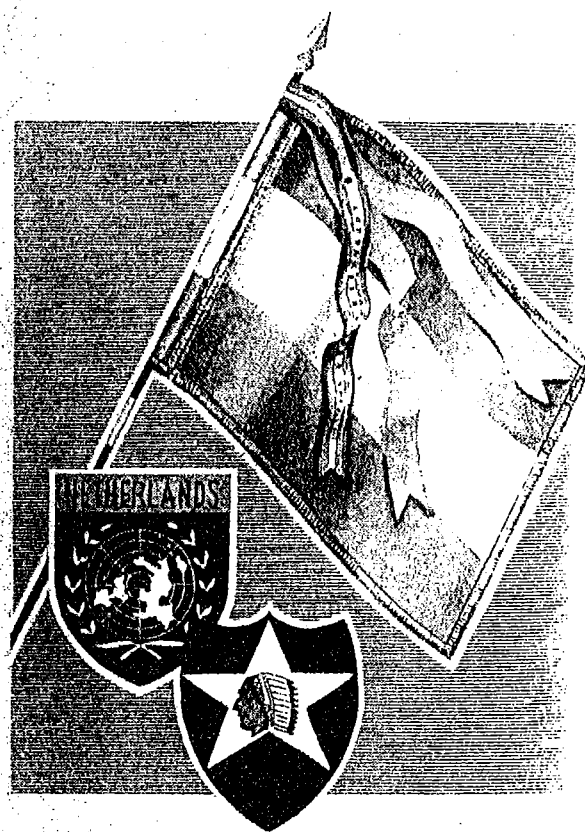
De leefden in het begin van de jaren vijftig in de zo geheten 'koude' oorlog tussen Amerika en Rusland, het vrije Westen en het communistische Oosten. Nadat Japan in de Tweede Wereldoorlog Korea had bezet kwam er de bevrijding na de terugtrekking van Japan. Op 10 augustus 1945 werden er in Potsdam door Churchill, Roosevelt en Stalin afspraken gemaakt over onder andere een onafhankelijke staat Korea. De feitelijke situatie was, dat in het noorden, boven de zo geheten 38ste breedtegraad, Rusland de baas was en in het zuiden Amerika. Er werd een commissie benoemd om een voorlopig bestuur te vormen voor heel het land. Maar er ontstond een 'communistisch' Noord en een 'democratisch' Zuid-Korea. In Noord-Korea, het grootste stuk land woonden 10 miljoen mensen en in Zuid Korea 20 miljoen.

Uiteindelijk voelde de Noord-Koreaanse communistische Volksrepubliek zich sterk genoeg om het Zuiden, nadat al veel infiltraties en grensincidenten hadden plaatsgevonden, binnen te vallen. Dit gebeurde op 25 juni 1950, om 4 uur 's naahts. Zuid-Korea stelde onmiddellijk de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties op de hoogte. De toenmalige secretaris generaal Trygve Lie riep dezelfde dag de raad bijeen. Deze nam op 27 juni een resolutie aan om bijstand aan de republiek Zuid-Korea te geven. Ook Amerika kon deze overval niet toestaan en op 28 juni 1950 gaf president Truman generaal Mac Arthur toestemming om met het onder zijn bevel staande Amerikaanse Achtste Leger de Noord-Koreanen tegen te houden. Ook andere landen boden hulp aan, waaronder Nederland. En daarom werden de troepen verder aangeduid onder de vlag van de Verenigde Naties, al waren en bleven het nationale strijdkrachten.

S 3. HET NEDERLANDS DETACHEMENT VERENIGDE NATIES

Sinds 7 augustus 1948 regeerde in Nederland het kabinet Drees-van Schaik (KVP/PvdA/CHU/VVD). Nu het geldverslindende conflict met Indonesië eindelijk voorbij was stond en de regering en het Nederlandse volk niet te springen om een nieuwe oorlog in te gaan. De Nederlandse krijgsmacht was in 1950 in een moeilijke opbouw- en reorganisatie-fase. Pas in 1951 was de repatriëring uit Indië voltooid. Kortom, de Nederlandse defensie was niet op peil! Dat kostte de toenmalige minister van defensie en marine de kop op 14 september 1950 en zijn opvolger Jacob moest het veld ruimen bij de kabinetscrisis van januari 1951! De nieuwe minister van Oorlog ir. Staf was een krachtiger bestuurder, maar kreeg dan ook dubbel zoveel geld ter beschikking! voor de opbouw van het leger en de Navo. Maar de resolutie van de Veiligheidsraad maakte toch ook wel indruk in Nederland. Minister-president

Drees legde 29 juni 1950 een regeringsverklaring af, waarin overwogen werd zeestrijdkrachten vrij te maken, welke zullen kunnen deelnemen aan de noodzakelijke maatregelen in genoemd gebied. Alleen de CPN (communistische partij) was tegen de inzet. Op 3 juli 1950 werd de torpedobootjager Hr. ms. Evertsen met aan boord 240 officieren en manschappen naar de Koreaanse wateren gestuurd. In de eerste kamer kreeg het kabinet echter meer kritiek op de deelname aan de Koreaanse oorlog te horen. 'Waarom moest Nederland weer de kastanjes uit het vuur halen?' Er waren nog maar zes landen, die tot deelname hadden besloten. (Uiteindelijk zouden er vijftien landen strijdkrachten naar Korea zenden.) Er zouden in totaal zes Nederlandse schepen aan de strijd in Korea deelnemen. De moeilijkste beslissing moest echter nog komen. Zouden er ook Nederlandse Landstrijdkrachten kunnen worden ingezet? Deze vraag was op 14 juli vanuit de Verenigde Naties bij de regering binnengekomen. Eerst besloot de regering geen troepen te zenden 'daar Nederland onvoldoende strijdkrachten bezat'! Korte tijd later werd besloten wel troepen in te zetten in Korea, echter alleen vrijwilligers. En op 8 september 1950 werd een Nederlands Detachement Verenigde Naties ((NDVN) aangeboden aan de secretaris-generaal van de Verenigde Naties. Het bataljon was niet compleet op sterkte en bestond uiteindelijk uit 636 man met twee tirailleurscompagnieën, een ondersteuningscompagnie en een bijbehorende stafcompagnie. Er was een advertentie geplaatst voor aanmelding. Volgens het ANP hadden zich op de eerste dag van de melding (12 augustus 1950) reeds 90 vrijwilligers aangemeld. Op 25 augustus 1950 hadden er zich 1670 aangemeld. Hiervan vielen er velen af, die niet aan de gestelde voorwaarden voldeden, zodat er 799 overbleven, ongeacht de keuringsuitslag. Het werden er dus tenslotte 636.

In de pers was ruzie ontstaan, omdat er ook oud-NSBers en Oostfrontstrijders bij zouden zijn! Er hadden zich ook enkele comités opgericht tot steun aan Zuid-Korea en om vrijwilligers te werven. Bekend was in Roosendaal het comite van de heren A.A.J.M. Rademakers en J.J.J. Hertoghs. Een Nipo-enquête eind

juli 1950 liet zien, dat het Nederlandse publiek niet onverdeeld achter de uitzending naar Korea stond van Nederlandse troepen. De antwoorden waren: deelname juist, 30%; onjuist, 49%; geen mening 21%.

Op 23 augustus 1950 werd de Gastelaar majoor M.P.A. den Ouden met de organisatie van de eerst gedachte compagnie van 200 man belast. Later, op 9 september 1950 kwam zijn aanstelling tot commandant van het officiële Nederlandse Detachement Verenigde Naties (NDVN). Hierbij werd hij tevens bevorderd tot luitenant-kolonel. Het detachement werd ondergebracht in de nieuwe Alexanderkazerne in 's Gravenhage.

Bij deze vrijwilligers voor Korea was overigens nog een andere Gastelaar betrokken, namelijk de heer J. (Ko) de Rond, die destijds als soldaat behouden is weergekeerd. Ook een bekende Korea-ganger was de aalmoezenier der Commando's, de Eerwaarde Heer Van der Vrande. Hij kwam later in Oud Gastel regelmatig op bezoek als Schippersaalmoezenier op het St. Jozef internaat. Bij ministeriele beschikking van 25 september 1950 werd officieel tot oprichting van het Nederlands Detachement besloten en wel per 15 oktober 1950.

MINISTERIELE BESCHIKKING
van 25 September 1950, Hoofdkwartier van de Generale Staf
Sectie G I, Nr 6134

OPRICHTING DETACHEMENT VERENIGDE NATIES

De Minister van Oorlog,
gelet op het gestelde in het Koninklijk Besluit van 27 September 1946, no. 27;
overwegende de wenselijkheid verdere uitvoering te geven aan het besluit van de Nederlandse Regering, gehoor te geven aan het beroep, hetwelk de Veiligheidsraad in haar resolutie van 27 Juni 1950 heeft gedaan op de leden van de Verenigde Naties, om bijstand aan de Republiek Korea te verlenen met liet doel aan de gewapende aanval door de strijdkrachten van Noord Korea het hoofd te bieden en bij te dragen tot herstel van orde en veiligheid in het betrokken gebied.

bepaalt:

1. Met ingang van 15 October 1950 wordt opgericht het „Nederlandse detachement Verenigde Naties“.
2. De samenstelling van het „Nederlandse detachement Verenigde Naties“ zal nader worden bepaald.
3. Het „Nederlandse detachement Verenigde Naties“ zal ter beschikking worden gesteld van de Commandant van de strijdkrachten der Verenigde Naties in Korea.
4. De commandant van het „Nederlandse detachement Verenigde Naties“ staat, zolang hij nog niet onder de bevelen is gesteld van de Commandant van de strijdkrachten der Verenigde Naties in Korea, onder de bevelen van de Minister van oorlog, of van een nader door of namens deze aan te wijzen autoriteit.

Het werd ter beschikking gesteld van de Commandant van de strijdkrachten der Verenigde Naties. Luitenant kolonel Den Ouden had het zeer druk met het gereedmaken van zijn troepen. Uitrusting, instructie, samenwerking en een grote papierwinkel slokten al zijn kostbare tijd op. En een kantoorman was hij zeker niet! Het detachement moest op korte tijd tot een hechte eenheid gesmeed worden. Ook in naam werd het een eenheid,

namelijk het 'van Heutz' bataljon en het korpsblad heette de 'van Heutz Gazette'. Op 14 oktober 1950 werd de opbouw van het detachement besloten met een inspectie en een defilé voor de chef Generale Staf. Op maandag 23 oktober 1950, het vijfjarig bestaan van de Verenigde Naties, vond in de Ridderzaal in Den Haag de overhandiging plaats van de vlag van het NDVN aan commandant Den Ouden. Op 24 oktober had het afscheid plaats met een parade op het Binnenhof en een toespraak van minister-president W. Drees. Op 26 oktober werd het bataljon met vrachtauto's naar Rotterdam vervoerd, waar het zich inscheepte op de 'Zuiderkruis' en naar Korea vertrok.

Er waren een maand van te voren al twee officieren naar Japan en Korea vertrokken als kwartiermakers. De reis verliep voorspoedig. En op donderdag 23 november 1950 meerde de 'Zuiderkruis' af op de kade van Pusan in Zuid Korea. De soldaten werden ontvangen door een vertegenwoordiger van het Achtste Amerikaanse legerkorps, een deputatie van Zuid-Korea, enkele muziekkorpsen en bovengenoemde kwartiermakers. De eerste kennismaking met de Koreaanse winter, het was behoorlijk koud!, vond plaats. De tijd aan boord had men goed gebruikt voor instructie met Amerikaanse wapens, cursussen en taallessen. Er was echter een zaak, waarop de soldaten niet gerust waren, namelijk of de oorlog niet zou zijn afgelopen, voordat het detachement Korea had bereikt! Zo leek het tenminste toen ze aankwamen, maar twee dagen later zag de toestand er heel anders uit! China had zich toen in de strijd gemengd. Dit Chinese offensief brak los op 25 november 1950 te middernacht. Noord Korea moest door de Amerikanen worden prijsgegeven. (De slag aan de rivier de Jaloë kostte duizenden mensenlevens.) Het Amerikaanse leger moest zich met grote verliezen terugtrekken op 100 km achter de 38ste breedtegraad. Daar stond het op 31 december 1950 aan de vooravond van het Chinese Nieuwjaarsoffensief tegenover een half miljoen Noord Koreanen en Chinezen en 1 miljoen Chinese soldaten in reserve!

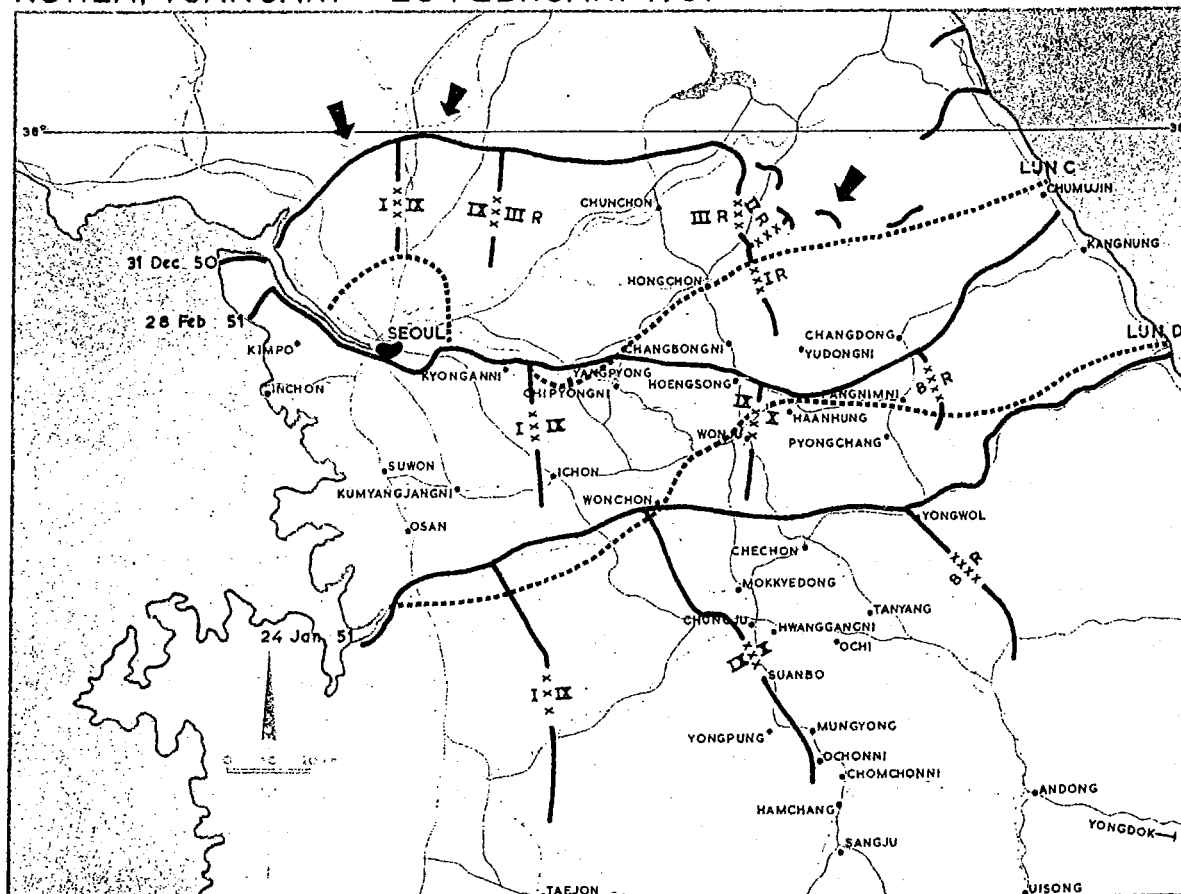
4. DE INZET VAN HET NEDERLANDS DETACHEMENT IN KOREA

(december 1950, begin 1951)

Da aankomst werd het NDVN officieel ingedeeld bij het 38ste Regiment van de 2de Infanterie-divisie van het 8ste Amerikaanse leger. Het bataljon werd op organieke sterkte gebracht door toevoeging van een honderdtal Zuid-Koreaanse soldaten de zogenaamde 'Roks', waardoor het als een volwaardige eenheid kon functioneren. Van 24 november tot 4 december verbleef het Nederlandse Bataljon in barakken in Taegu op ongeveer 100 km van Pusan. Men had 7 uur over de reis gedaan in kou en wind, wat slechts een voorproefje was van het barre klimaat, wat de winter in Korea te zien zou geven! De legering was primitief

en iedereen liep in en uit, wat problemen gaf. Er werd veel geoefend en de ene instructie volgde op de andere. Maar de tijd was te kort om alles af te werken. De strijd was in volle gang met de Amerikanen op de terugtocht, zoals we reeds zagen.

KOREA, 1 JANUARI — 28 FEBRUARI 1951

Er was al bericht ontvangen het Nederlandse Detachement met spoed naar Suwon te sturen (ten zuiden van de Zuid-Koreaanse hoofdstad Seoel) om wegverkenningen uit te voeren.

Op 4 december werd de reis naar Suwon gestart. Ruim 20 uren duurde de tocht in barre kou en open treinwagons zonder ruiten en halve daken! Op 5 december om 8 uur 's morgens bereikte men Suwon, waar de ellende van de oorlog duidelijk zichtbaar was, door de vele oorlogsvluchtelingen. De legering was er nog primitiever, geen licht, verwarming, waterleiding of veldbedden, alleen de kou was nog erger. Door de indeling bij het Amerikaanse 38RI verliep de verzorging beter. Er kwamen overjassen enz. Mutsen en winterslaapzakken waren er echter niet. Wel had men gelukkig nog de Hollandse dekens. Er werd verder **geoefend** en verkend in afwachting van nadere opdrachten. Deze kwamen snel.

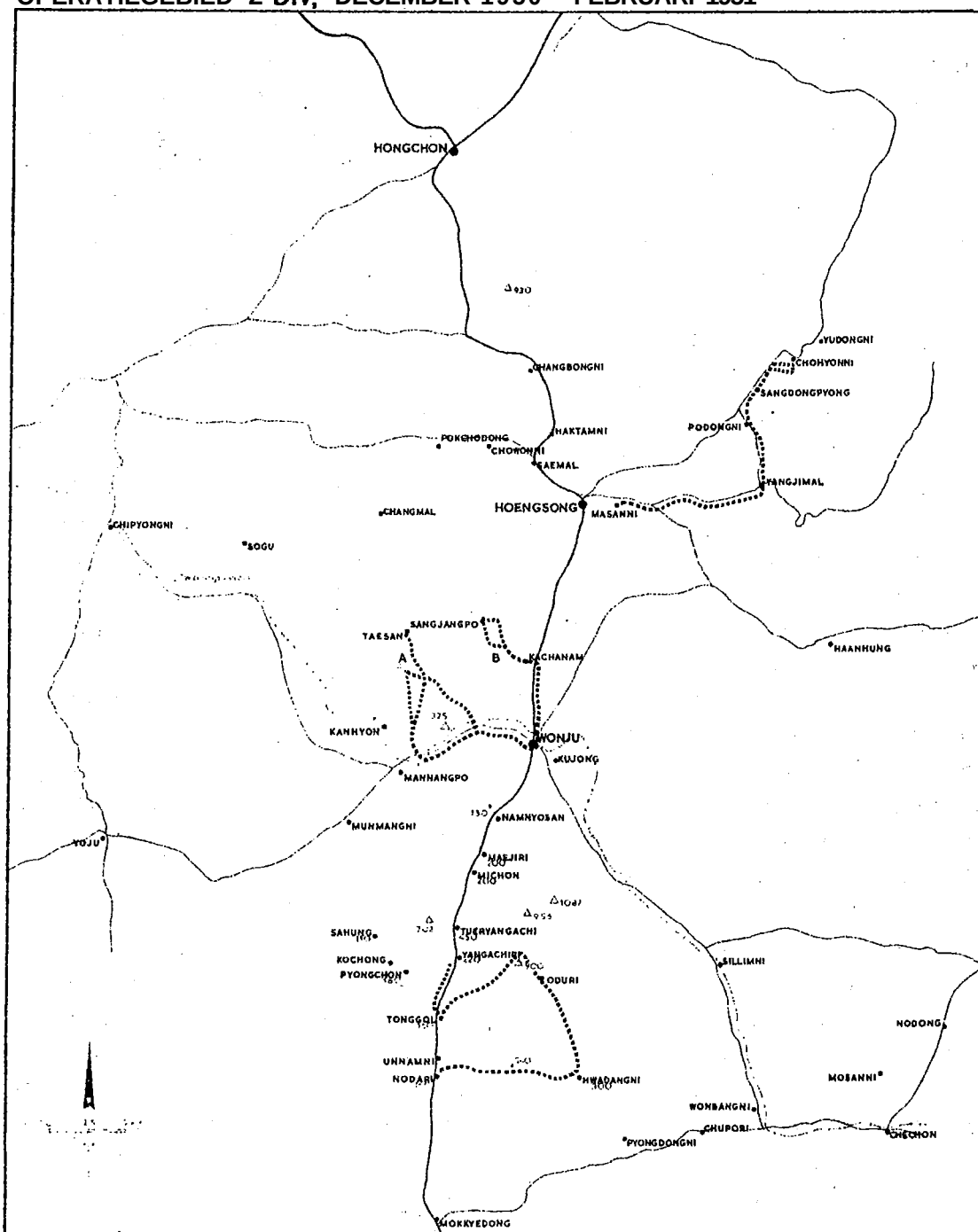
Men moest naar de omgeving van chungju om een te verplaatsen divisie te dekken. Op 22 december om 11 uur 's avonds werd

Suwon verlaten. Bitter koud was het. Tussen besneeuwde bergen kronkelde de weg kilometer na kilometer en het was spiegelglad. Zonder ongelukken bereikte commandant Den Ouden met zijn bataljon de andere morgen het doel. Er was echter geen gebouw of onderkomen voor de soldaten te vinden. Er moest in schuttersputten geleefd worden! Deze werden met stro bekleed, het was -25°C. Het liep tegen Kerstmis, dus kwamen er kerstbomen bij de schuttersputten te staan. Het pakpapier van de Japanse kerstpakketten werd als kerstboomversiering gebruikt. Aalmoezenier en dominee hielden kerkdiensten. Er was een kerstmaaltijd met kalkoen. De post was niet gekomen. Tot 2 januari 1951 bleef mep te Chungju met de wegbeveiliging belast. Er werden patrouilles uitgezonden naar omliggende dorpen om guerilla-activiteiten tegen te gaan. Op Oudejaarsavond was bericht binnengekomen van verplaatsing naar de stad Hoengsong. Deze vond plaats op 2 januari 1951. In Hoengsong groeven de soldaten zich in schuttersputten door een dikke laag sneeuw heen bij -10°C en een snerpande koude wind. Op 3 januari 1951 kwam de vuurdoop voor het bataljon bij het gevecht bij Chokyonni, een dorpje in de buurt. Met 100 man ging een deel van het detachement, de A-compagnie te voet op patrouille uit in de omgeving van Hoengsong, richting Chokyonni. Het was helder weer en het vroom -15°C. Er lag een dikke laag sneeuw. De opdracht was een hinderlaag te leggen en proberen krijgsgevangenen te maken. Er werden drie peletons gevormd en opgerukt langs een riviervlucht, de Som. Om 12 uur 's middags ontdekte men bij een bocht in de rivier, dat een 15-tal vijandelijke soldaten bezig was mijnen te leggen in de weg. Er werd mitrailleurvuur op afgeschoten en de mijnenleggers stoven verast uit elkaar. De drie peletons achtervolgden de vluchtelingen. Een deel van het eerste peleton was overhaast het dorp ingesneeld, waar heftig geschoten werd en drie gewonden vielen. Het tweede peleton arriveerde op de plaats des onheils, men stuurde een soldaat in camouflage-pak het dorp in. Deze werd echter dodelijk getroffen. Ook het derde peleton probeerde de gewonden op te halen in het dorp, hetgeen mislukte. De nietgewonden werden achter enkele houtstapels in veiligheid gebracht. Er volgde bevel zich terug te trekken. Maar de soldaten wilden niet terug, voordat de doden en gewonden in veiligheid waren. Luchtsteun werd gevraagd, maar niet verkregen. Het duurde tot 's avonds elf uur, voordat de patrouille van het detachement veilig terug was in een dorpje vlak bij Hoengsong. Er waren bij deze eerste vuurdoop tussentijdse 2 doden en 15 gewonden te betreuren. Allen begonnen nu de ernst van de toestand in te zien. Daarom beval overste Den Ouden, dat de kleding 's nachts moest worden aangehouden. Want 's nachts vooral kwam de vijand vanuit de heuvels (de Tjotten) naar beneden, om onverwacht toe te slaan. Veel VN-soldaten werden in hun slaapzakken gedood! Het Nederlands Detachement

werd verplaatst naar Wonju, ten zuiden van Hoengsong, om het vliegveld te bewaken. Kort daarop kwam er weer een andere opdracht. De troep ging spreken van een jojo-oorlog. De vijand was ongeziens Wonju binnengetrokken en had brand gesticht. Gelukkig werd dit gevaar bezworen. Daarna kwam de opdracht ten zuiden van de stad een patrouillebasis in te richten, wat gebeurde door de B-compagnie. De A-compagnie werd bij de commandopost van Overste Den Ouden in reserve gehouden.

Er werd veel verkenning uitgevoerd en dat bij -25°C en in grote sneeuwstormen. Soms waren vergissingen niet uitgesloten. Ook de vijand liep soms in dezelfde camouflagepakken rond! Op 15 januari 1951 werd de groep weer verplaatst naar Pyogdogni.

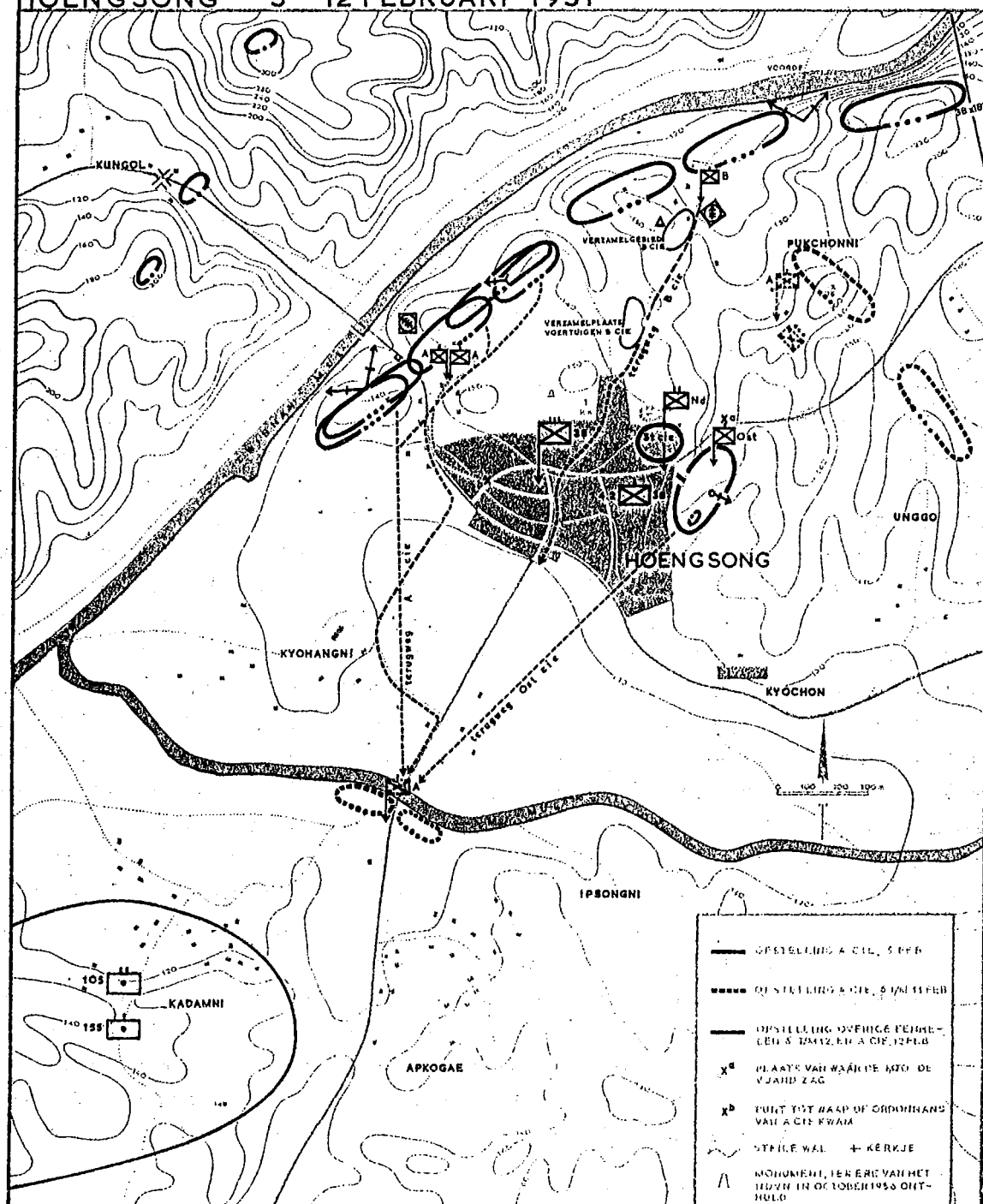
OPERATIEGEBIED 2 DIV, DECEMBER 1950 – FEBRUARI 1951

Daar bleef het detachement tot 30 januari. Het was er betrekkelijk rustig en minder koud (maar -10°C !). Het bataljon kon wat op verhaal komen. De belevenissen waren er naar. Overste Den Ouden meldde in een rapport van 15 januari 1951 aan zijn chef generale staf: 'Korea is bitter tegengevallen, niet de vijand maar het te verduren klimaat en de te verduren ontberingen werken slopend en uitputtend. Slechts de bezieling, die van de officieren uitgaat en het besef, dat men als vrijwilliger deze consequenties te aanvaarden heeft, houdt de soldaten op hun plaats'. Ook het verblijf in schuttersputten, de karige en eenzijdige maaltijden, het gebrek aan schrijfbehoeften enz. werkten mee aan de neerslachtigheid bij de troepen. Zwaar drukten nog meer de verliezen aan gesneuvelden, gewonden en zieken. Er kwam eindelijk ook bezoek vanuit de militaire missie in Tokio (Japan). Voorts bepleitte commandant Den Ouden bij zijn administratieve chef in Nederland een ontberingstoelage, een toelage die de Amerikanen al lang hadden in Korea. Deze toelage werd begin maart 1951 toegestaan met terugwerkende kracht! Op 29 januari 1951 kwam de nieuwe opdracht voor het Nederlands Detachement VN: 'Morgen naar Nadari, in verdedigende opstelling ter afsluiting van de hoofdaanvoerweg'. Korte tijd later weer een ander bevel: 'Op 1 februari naar Mannangpo, 15 km west van Wonju; daar in patrouillebasis voor agressieve patrouillegang tot de Som; verkenningsgroep zo spoedig mogelijk uit'. Daarna weer een tegenbevel: 'Er moet een patrouille gezonden worden naar de brug over de Som bij Sanjanpo'. De commandant van de B-compagnie ging er met zijn mannen op af. Het eerste peloton bereikte veilig de rivier. Maar het tweede werd beschoten, wat twee doden en een zwaar gewonde kostte. Ook de compagniescommandant werd gewond aan zijn been, alsook de drager van de radio, die de radio de rivier inwierp. Daarmee was wel de verbinding met anderen onmogelijk geworden! De doden werden voorlopig ter plaatse begraven en men trok terug naar Mannangpo. Vandaar moest het detachement zich begeven naar de zuidwestrand van Hoengsong.

T 5. HOENGSONG, HET LAATSTE GEVECHT VAN OVERSTE DEN OUDEN
Toen het Nederlandse Detachement in de avond van 4 februari 1951 in Hoengsong arriveerde, was het plaatsje vol troepen en vluchtelingen. Er stonden maar weinig huizen meer. De soldaten moesten dus buiten bivakkeren! Het was gelukkig droog, er lag sneeuw en de temperatuur was -15°C . De opdracht luidde er stellingen te bezetten ter beveiliging van wegen en bruggen. (zie kaartje blz. 94)

HOENGSONG 5-12 FEBRUARI 1951

Het Nederlands Detachement VN had echter reeds 5 gesneuvelden, 9 gewonden en 5 zieken, waardoor de sterkte met 12% was verminderd. Dit werd aangevuld met Koreaanse soldaten (de Roks). De posities werden ingenomen. De vooruitzichten waren slecht te noemen. De operatie 'Roundup' van het Amerikaanse 10de en het Zuid-Koreaanse 3de leger verliep niet naar wens. Twee Chinese legerkorpsen en een Noord-Koreaans zetten op 11 februari de tegenaanval in. De week ervoor van 5 tot en met 10 februari heerste er betrekkelijke rust met droog en helder weer. Er was zelfs een bad-inrichting en een veld-bioscoop verschenen! Het Nederlands Detachement VN was echter slecht

geinformeerd, waardoor de plaatsvervangend commandant op 11 februari zelf polshoogte ging nemen in het noordwesten. Het bovengenoemde ingezette Chinese tegenoffensief wijzigde de toestand volkomen. De A-compagnie werd teruggeplaatst bij de brug over de rivier de Twinnam Mul. Overal werd er gevochten, doch de ware situatie was het Nederlands Detachement VN niet bekend! De Nederlanders stelden bij de Amerikanen, zowel in de staf als bij de nog aanwezige eenheden, een gespannen gedrukte stemming vast, die hoe langer hoe meer op hen oversloeg; zij voelden het gevaar naderen, maar wisten niet vanwaar en in welke vorm het zou komen.

Op 12 februari om 14.00 uur kwam er een eind aan de rust in Hoengsong. Er werd teruggetrokken in gedemoraliseerde groepen van 10 of 20 man, door de Amerikanen en de Zuid-Koreanen over de brug, die bewaakt werd door het Nederlands Detachement ter dekking. Om 15.05 uur moest een groep van het Nederlands Detachement VN een verkenning uitvoeren voor een nieuwe stelling 4 km ten westen van Wonju. Inmiddels had commandant Den Ouden zich naar de A-Compagnie bij de brug over de rivier begeven. De commando-post kreeg een voltreffer, waarbij twee Nederlanders en twee Roks sneuvelen en zeven Nederlanders en een Rok gewond werden. De terugtocht hield aan en de vijand volgde met vuur tot bij de brug ten zuiden van Hoengsong over de rivier de Am Mul. Langs alle kanten vielen terugtrekkende troepen met gewonden en wapentuig terug op Hoengsong en trokken verder richting Wonju. Om 19.00 uur viel de duisternis in. Alles tezamen leek de toestand voor het Nederlands Detachement VN toch niet al te ongunstig. Commandant Den Ouden merkte tegen een andere commandant op: 'Als wij het tot middernacht houden, is de zaak gefikst'. Te 20.44 uur vertrok de commando-post van het Amerikaanse 38RI richting Wonju. Zou er dan toch een evacuatie van het Nederlands Detachement VN plaats vinden? Ieder bij de staf verkeert in spanning, wanneer de opdracht voor de afmars zal komen. Alle voertuigen staan beladen gereed. Om 21.10 uur gaat de transport-officier kijken, om alles te controleren. Een wacht opent vlak daarop het vuur. Commandant Den Ouden neemt het slechts kort durende schieten laconiek op, zegt nog iets over zenuwachtige lieden. Maar dan snelt de transport-officier binnen en meldt ontgaan dat hij een man of 60 heeft gezien. De commandant zendt nu de sergeant voor inlichtingen uit, om met een tolk te onderzoeken wat er precies aan de hand is. De tolk roept de vreemde soldaten aan. Deze praten onder elkaar, waarop de tolk roept: 'sergeant, het zijn Chinezen'. Deze schreeuwt naar de commandopost: 'Dit is fout, mensen alarm'. Daarop opent de colonne Chinezen het vuur en stormt vooruit. Er ontstaat een wild gevecht. Commandant Den Ouden neemt onmiddellijk de leiding, snelt van plaats tot plaats om zijn mannen uit hun

benarde posities te ontzetten en draagt hen op terug te vallen op de omgeving van het kerkje. Er zijn echter reeds doden en gewonden. Bovendien loopt de weg terug over een steile wal, die onder gericht vuur ligt, waardoor verschillende soldaten gewond raken of sneuvelen. Commandant Den Ouden weet van geen wijken, steekt daardoor helder af tegen de ontstane vuurgloed en wordt zo het doelwit van de vijand; een van nabij geworpen handgranaat doodt hem. Enige soldaten trachten hem weg te voeren, maar dit mislukt door het zware vijandelijke vuur. Bij de overige compagnieën heeft niemand het flauwste idee, wat er gaande is bij de stafgroep. Als het gevecht is afgelopen, komt een lichtgewonde schrijver van de staf bij de commandant van de andere compagnie zijn verhaal doen. Die besluit, het is dan 21.30 uur, de leiding op zich te nemen. Achtereenvolgens trekken de A en de B-compagnie zich terug over de brug van de Am Mul richting Wonju. Het is een chaotische terugtocht. Door en over alles heen rijden zij, puin, doden, gewonden en voertuigen. Hoengsong brandde nog steeds als een fakkel. Tussen drie en vier uur 's nachts is alles volbracht en is de laatste eenheid van het Nederlands Detachement VN in Wonju gearriveerd. De strijd in Hoengsong kostte het Nederlands Detachement VN, naast de 2 doden en 7 gewonden van 12 februari 's middags, 7 doden, 29 gewonden en 9 vermisten. Een der gewonden overleed op 13 februari, terwijl van de vermisten er 7 gesneuveld waren, 1 gewond door de Amerikanen was afgevoerd en de negende op 2 maart in Hoengsong werd teruggevonden! Uiteindelijk bedroegen de verliezen van het Nederlands Detachement VN dus 17 doden en 37 gewonden. Het sneuvelen van commandant Den Ouden was het grootste verlies, wat het Nederlands Detachement VN leed. Daarnaast waren veel soldaten al hun persoonlijke bezittingen kwijt geraakt. Majoor W.D.H. Eekhout werd de nieuwe commandant van het Nederlands Bataljon.

6. BESLUIT

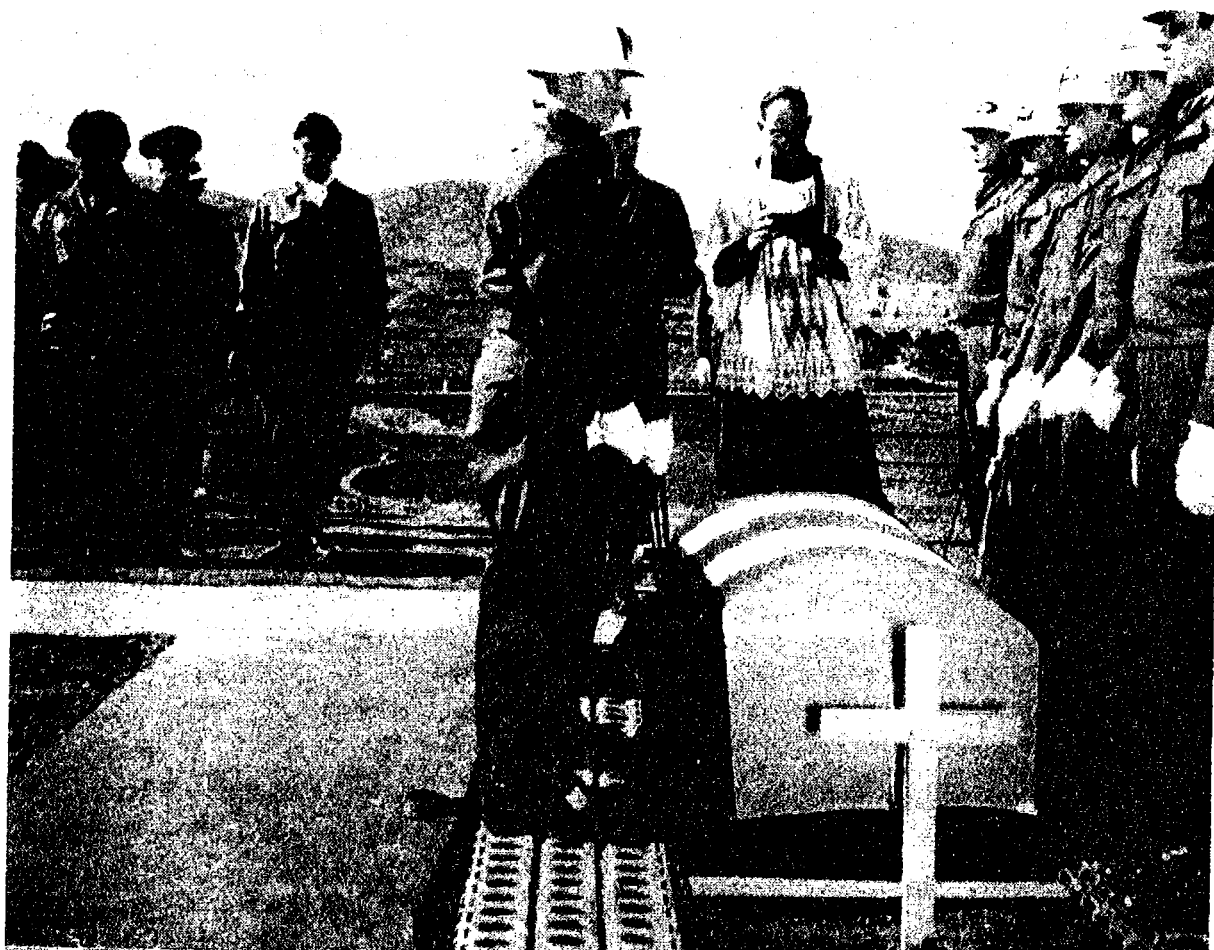
Het Nederlands Detachement bleef tot november 1954 in Korea, waar reeds op 27 juli 1953 tot een wapenstilstand was besloten. De posities waren bevroren rond de 38ste breedtegraad en de twee staten Noord- en Zuid-Korea waren een feit geworden en zijn dat tot op heden (1992).

De publiciteit over het Nederlands Detachement VN was vooral in het begin erg groot. Na de verliezen in Hoengsong kwam er een opleving in de publiciteit. Van het eerste uitgezonden detachement waren de verliezen vrij hoog namelijk 52 doden en tientallen gewonden. De doden en gewonden vielen na Hoengsong op 12 februari 1951 vooral bij de verdediging en aanval van Heuvel 325 op 15 februari 1951 en bij het plaatsje Inje op 31 mei 1951.

NEDERLANDS COMMANDANT IN KOREA GESNEUVELD

Steeds grimmiger eri uitzichtlozer werd de strijd in Korea. De Noordkoreanen en Chinezen, die eind 1950 een krachtig offensief hadden ingezet, overschreden in januari opnieuw de achtendertigste breedtegraad en drongen de V.N.-troepen tot voorbij Seoel terug. Half maart zou de zuidelijke hoofdstad weer in geallieerde handen komen, maar niet voordat er op verschillende fronten zware slag geleverd was. Bij Hoengsong sneuvelde op 12 februari luitenant-kolonel M.P.A. den Ouden (41), commandant van het detachement Nederlandse vrijwilligers in Korea. Hij werd op 8 maart op het ereveld van Poesan begraven (la-to onder); voor zijn moedig gedrag ontving hij postuum de Militaire Willemsorde en de Amerikaanse Silver Star.

In totaal zijn er 119 soldaten gesneuveld in Korea en zijn er drie vermist gebleven. Ze zijn begraven op het militaire ereveld Tanggok nabij Pusan. In Hoengsong werd er in 1956 een monument opgericht voor overste Den Ouden en het Nederlands Detachement VN. Het is een zuil met een plaat met Nederlandse, Engelse en Koreaanse tekst die luidt:

In Memoriam.

Opgericht in dankbare herinnering aan luitenant Kolonel Marinus P.A. den Ouden en de soldaten van het Nederlandse Detachement in Korea, die dapper stierven voor de zaak van vrede en recht bij Hoengsong op 12 en 13 februari 1951.
1956.10.12.

Bij koninklijk besluit van 14 april 1951 werd overste Den Ouden postuum benoemd tot Ridder der 4e klasse van de militaire Willems Orde. Op 28 februari 1951 had hij postuum van de president van de Verenigde Staten van Noord Amerika de onderscheiding 'The Silver Star' ontvangen. Van de Koreaanse regering ontving hij postuum de onderscheiding 'het kruis voor Recht en Vrijheid met de gesp, Korea 1950'.

Verder zijn er in enkele gemeenten in Nederland straatnamen naar overste Den Ouden genoemd, naast in onze gemeente onder andere in Utrecht, Aerdenhout en Roosendaal. In onze gemeente zijn er jumelage-contacten geweest met Korea en Hoengsong. Er werd een comitee voor opgericht. De activiteiten staan op een laag pitje, vanwege de grote geografische afstand tussen beide landen en plaatsen. Alleen op bestuurlijk gemeentelijk niveau zijn er contacten bij herdenkingen en kranslegging. Burgemeester J. Berkhout bracht destijds een bezoek aan Korea en Hoengsong. Ook was er in het verleden een optreden van enkele dansgroepen in Koreaanse klederdracht en enkele jaren geleden een schilderijtentoonstelling van Koreaanse kunstenaars in het Veerhuis. Ook zijn er nog steeds contacten mogelijk voor oud-strijders en familieleden van gesneuvelden via de Koreaanse Ambassade. In Roosendaal en 's Hertogenbosch worden jaarlijkse herdenkingen gehouden, waar de burgemeester een krans legt namens de gemeente.

Inmiddels hebt u wellicht begrepen, dat het naambordje in onze gemeente foutief is. Het moet zijn Overste Den Oudenstraat of Luitenant Kolonel Den Oudenstraat! Bij het vertrek van het Nederlands Detachement naar Korea in 1950 werd de volgende boodschap van Koningin Juliana voorgelezen: 'Zorgt, dat gij uw taak met ernst en toewijding uitvoert; bevestigt de goede naam, die de Nederlandse soldaat heeft; bedenkt steeds, dat daar in den vreemde uw optreden de naam van uw land hoog moet houden. Toont de beste eigenschappen van ons volk: arbeidzaam, kalmte en geloof, ook in de moeilijkste omstandigheden'.

Getuige zijn verrichtingen heeft onze plaatsgenoot overste Den Ouden aan deze opdracht voldaan. Hij is een inwoner van onze gemeente geweest en een Gastelaar, die we niet mogen vergeten.

F. VAN MERRIËNBOER,
29 september 1992.

Geraadpleegde literatuur

1. Het Nederlandse Detachement Verenigde Naties in Korea 1950-1954.
Luitenant-Kolonel MD. **Schaafsma**. 's Gravenhage Staatsdrukkerij en Uitgeversbedrijf. 1960.
2. Utrechtse Historische Cahiers. Nederlanders in de Korea-oorlog.
A.R.J. ten Vel&. jaargang 4-1983 no. 1.
3. Stukken uit het Museum 'Regiment van Heutz'.
J.U. Scholten. VOKS-archivaris, Koning Willem 1 Kazerne te 's Hertogenbosch.
4. Kranten en tijdschriften over dit onderwerp.
5. Ik wil Leven. Roman van **Wim Hornman**. De onmenselijke strijd in Korea. Ruitenbergboek 1990.

Luitenant-Kolonel M. P. A. DEN OUDEN

Ridder M.W.O. 4e klasse

✱

Hij bezielde zijn troep tot de grootste krachtsinspanning

Voorbeeld van moed en vastberadenheid

✱

Bij Koninklijk Besluit van 14 April 1951 is posthuum benoemd tot Ridder der 4e klasse der Militaire Willemsorde, de in Korea gesneuvelde commandant van het Nederlands Detachement Verenigde Naties, de Luitenant-Kolonel M. P. A. den Ouden, van het Garde Regiment Grenadiers en Jagers.

Deze hoge onderscheiding werd hem toegekend wegens: „Het zich in de strijd onderscheiden hebben door uitstekende daden van moed, beleid en trouw d.w.r.:

1. als commandant van het Nederlandse Detachement hetwelk een onderdeel vormt van de strijdkracht der Verenigde Naties in KOREA, voor welk commando hij zich vrijwillig beschikbaar had gesteld, zijn functie die mede inhield het hoofd te zijn van een vertegenwoordigend lichaam van de Nederlandse Natie in midden van andere buitenlandse vertegenwoordigingen, met zeer veel beleid volbracht, waar, door de Nederlandse naam in het buitenland op uitstekende wijze werd hooggehouden;
2. nadat op 28 November 1950 met de training van het detachement een aanvang kon worden gemaakt en voor de verdere training een tijdperk van 9 dagen was berekend en toegestaan, reeds op 2 December 1950 in opdracht van de Commandant van het 8e Amerikaanse Leger van TAEGU het trainingscentrum, naar SUWON (40 km Zuid van SEOUL) vertrokken, in verband met het ongunstige verloop der militaire situatie en opdracht ontvangen reeds dadelijk

kleine verliezingen te verrichten, waarbij, de mindere ~~getraindheid~~ door de Amerikaanse legerleiding niet werd geteld, verniet het Nederlandse Detachement de indruk maakte van een uitstekend gedisciplineerde en geharde eenheid, hetgeen toe te schrijven is aan de uitstekende voorbereiding en leiding door de commandant van het detachement aan zijn personeel gegeven reeds vóór het vertrek uit Nederland en nadien aan boord gedurende de reis naar KOREA;

3. steunende op de voor hem en velen zijner soldaten in Indonesië opgedane ervaring ten aanzien van de bestrijding van guerrilla's deze methode van bestrijding op de meest juiste en beleidvolle wijze aangepast aan en toegepast in het oorlogsterrein in KOREA, waardoor het detachement zich bijzondere roem en waardering van de zijde van de Amerikaanse legerleiding heeft mogen verwerven en deze roeigepaste gevechtsmethode spoedig werd nagevolgd, hetgeen aan de gevechtresultaten zeer ten goede is gekomen;

4. bij alle gevoerde acties ondanks de dikwijls zeer moeilijke omstandigheden als gevolg van de klimatologische gesteldheid der oorlogszone en de te grote te beveiligen afstanden in verband met de sterkte van het detachement, door zijn doorlopende aanwezigheid in de voorste lijn van actie of bij het meest bedriegde onderdeel van zijn detachement en aldaar met zijn troepen alle gevaren en ontberingen delend, door zijn persoonlijk voorbeeld van moed en voortvarendheid zijn troepen weten te bezielen tot de grootste krachtsinspanning, welke bijzonder bleek in de 3-daagse strijd van 13 t/m 15 Februari 1951 om de door de vijand hardnekkig verdedigde heuvel 325 nabij WONJU, toen de mannen van het Nederlandse Detachement, ge-

Luit.-Kolonel Den Ouden tijdens een beëdiging op de Zuiderkruis

schokt door de wetenschap van het sneuvelen van hun commandant er toch in slaagden na zeer hevige gevechten de heuvel op de vijand te heroveren;

5. met het Nederlandse Detachement de opdracht ontvangen hebbende een deel der verdedigingslinie van HOENGSONG te houden, kort na het invallen van de duisternis op de avond van 12 Februari 1951 door Cliencse communisten in groten getale aangevallen, waardoor zij één van de twee Nederlandse achterhoede-compagnieën terugdreven. Hij leidde de verdediging van zijn commandopost uit, toen een groep van ongeveer 60 Chinezen in het gebied doordrong achter terugtrekkende Zuidkoreaanse soldaten aan. Door de Nederlandse soldaten aangevallen, begonnen de vijandelijke soldaten met handgranaten te verpen en met lichte wapens te vuren. Hij nam onmiddellijk liet bevel van de hoofdkwartiergroep op zich en betrok met zijn mannen een verdedigingsstelling. Hij trooseerde onbevreesd liet vijandelijk vuur en snelde van plaats naar plaats om zijn mannen uit benarde posities te bevrijden en hun vuur te leiden. Op dit ogenblik sloeg een vijandelijke mortiergranaat in en zette een vrachtauto bij de commandopost in brand, waardoor de figuur van de commandant Nederlands detachement, die toen scherp tegen de omgeving afstak, het doelwit van samengebondeld vuur werd. Terwijl hij dit vuur dapper beantwoordde werd hij dodelijk gewond door een vijandelijke handgranaat, die van dichtbij werd geworpen. Door het onbevreesd, heldhaftig en opofferend gedrag van hun commandant aangevuurd, vochten zijn mannen moedig en sloegen de vijand uitken".

Maajor Den Ouden op de soldatenkamer in de Nieuwe Alexanderkazerne. Naast hem de luitenant Clumpkens

GASTELSE KRONIEK VAN 1991

De jaarwisseling 1990-1991 werd door Radio Loos ingezet met een marathonuitzending van 30 uur.

Januari

In deze maand begint de discussie over een nieuw overstapstation voor de BBA-bussen.

De toneelvereniging 'De Nieuwe Comedie' geeft verschillende uitvoeringen van het toneelstuk: 'Drie klepels in een hoenderhok'. Aan het einde hebben zo'n 1000 personen het stuk met veel plezier gezien.

In het museum is nog een hele maand de tentoonstelling Gastel in de Winter te bezichtigen. Ook de leerlingen van de verschillende scholen brengen een bezoek aan de tentoonstelling. In februari zullen we geconfronteerd worden met een echte winter.

- 6 januari: Adrianus van Merrienboer overlijdt. Hij is vooral bekend omdat hij van 1970 tot en met 1982 als prins Arjaan 2 de Gastelse carnaval heeft geleid. Daarnaast was hij actief lid van de Kajotters en later KAB. Verder zag je hem vaak in een bepaalde vermomming begin december.
- 7 januari: Snertloop georganiseerd door 'Sportclub Gastel' met 130 deelnemers.
- 12 januari: De heer M, van Merrienboer wordt geridderd in de orde van Oranje Nassau vanwege de activiteiten in zijn werkring en zijn inzet voor voetbalvereniging 'SC Gastel'.
- 13 januari: Toeterotatie in zaal Vogelaars.
- 26 januari: Evenementenavond in 'Het Veerhuis':
het zesde elftal van 'SC Gastel', triathlete Ria Verstraten en zitvolleyballer Harry Oomen krijgen de sportprijzen.
Marcel van Oosterhout, Ingvild Snoeys en 'SC Gastel D1' ontvangen de jeugdprijzen.
Cultuurprijzen zijn er voor Anouk van den Bergh, 'The Rainbows', de 'Dreamgirls', 'Vox Populi' en René van de Riet.
De sociaal culturele prijs is voor Stichting Zwembad Blankershove.
- 26 januari: Vertrek van Jimmy Brinkman met het marine-schip 'Zierikzee' naar het oostelijke gedeelte van de Middellandse Zee. Dit als bijdrage aan de geallieerde strijdkrachten

bij operatie 'Desert Storm', de Golfoorlog, die op de 17e uitbreekt.

- 30 januari: Lezing over Standdaarbuiten en de vlasteelt door de heer Harry Broos uit Standdaarbuiten.
- 31 januari: P. Vergouwen en R. van Wees worden in de gemeenteraad afgelost door M. de Klerk-de Jong en A. Vet.

In deze maand uitvoerige berichtgeving over de TGV plannen, de hoge snelheidstrein van Parijs naar Amsterdam.

Februari

Er wordt begonnen met de reconstructie van het voorste gedeelte van de Veerkensweg.

- 2 februari: Tonpraatavond met als winnaar Den Teun uit Ossendrecht.
- 11 februari: Tijdens de Golfoorlog toch carnaval in Gastel.
- 12 februari: Dancing/disco 'Place de Meir' mag muziek blijven maken.
- 12 februari: Begin van een winterse sneeuwperiode.
- 17 februari: Korfbalvereniging 'Juliana' wordt kampioen zaalkorfbal in de eerste klasse van de afdeling.
- 20 februari: Op 71-jarige leeftijd overlijdt Nicolaas van Uiter. Hij was bijna tien jaar raadslid van de WD. Vanwege zijn aandeel in het verzet tijdens de Bezetting kreeg hij in 1982 het Verzetskruis. Daarnaast werd hij ook onderscheiden met de Eremedaille in Zilver met de zwaarden. Bovendien speelde hij een actieve rol in de bond van Ouderen en de vereniging van minder-validen.
- 26 februari: Saskia van Beek wordt bij haar geboorte de 8000ste inwonster van de gemeente Oud en Nieuw Gastel.

Regisseur J. Martens is volop bezig met de voorbereidingen voor het 'Gastels Spektakel', dat een hoogtepunt wordt bij de viering van 75 jaar Rabobank in Gastel.

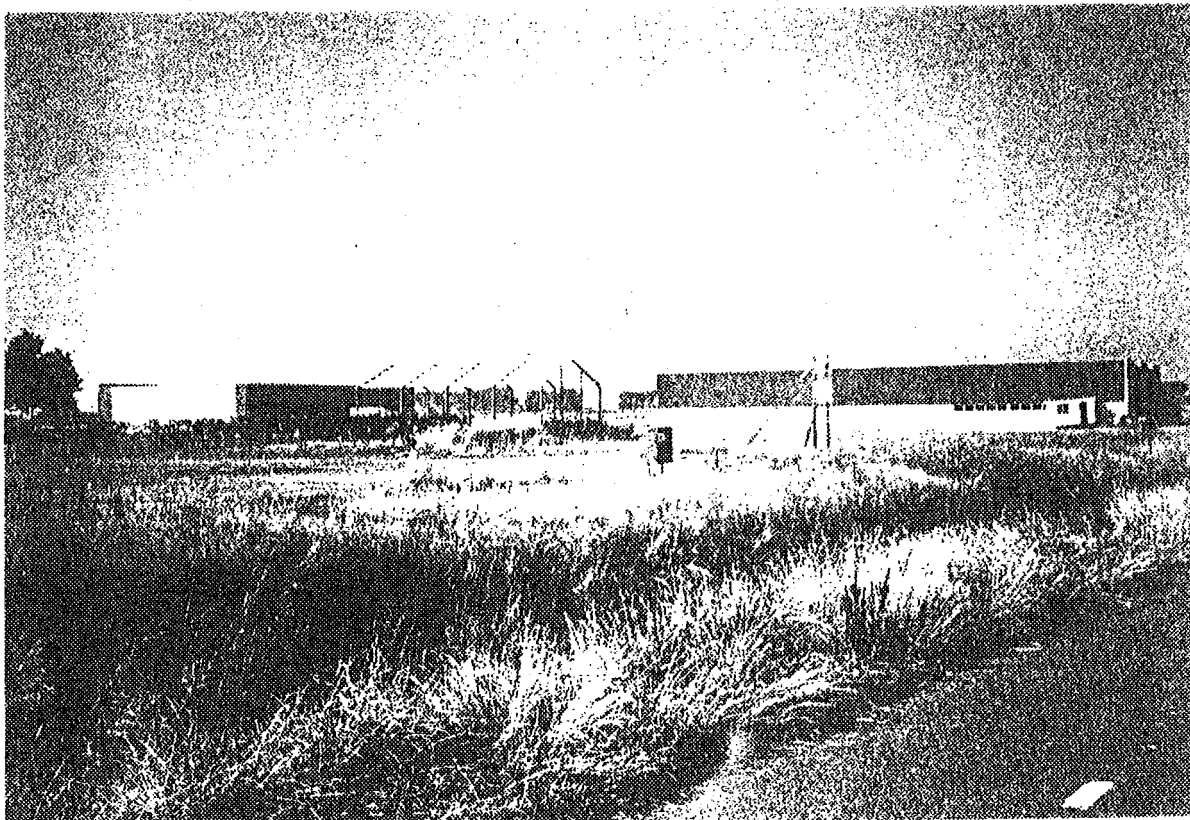
Maart

Er verschijnt een nota over de gemeentelijke herindeling, waarin het gemeentebestuur van Oud en Nieuw Gastel aangeeft een plattelandsgemeente te willen blijven.

- 6 maart: De heer F. van Merrienboer wordt gehuldigd als 12½ jaar wethouder.
- 20 maart: Ledenvergadering van Heemkundekring 'Het Land van Gastel' met aftreden van F. van Merriënboer als voorzitter. Broeder Cornelius wordt zijn opvolger.

April

- 6 en 7 april: Wielertweedaagse en Vlaamse kermis in Gastel.
18 april: J. Sep raadslid als opvolger van N. van Uitert.
20 en 21 april: Tentoonstelling Gastelse wielrenners in het museum.
24 april: Officiële opening van het eerste gedeelte van industrieterrein 'Korenweide'.

- 29 april: De heer W. Rommens wordt onderscheiden met een eremedaille in zilver.
30 april: John van de Wansen wint de 'Vlietloop'.

Mei

- 26 mei: Excursie van Heemkundekring naar Maastricht. Anton Tak wint 'Olympia's Tour' door Nederland.
Voetbalelftal 'SC Gastel 1' promoveert naar de derde klasse KNVB.
29 mei: Het clubgebouw 'Het Veerke' aan de Hellestraat wordt gesloten en afgebroken.

Juni

Gedurende de eerste helft van juni viert de Rabobank dat ze 75 jaar in Gastel gevestigd is, met onder andere twee opvoeringen van het Gastels Spektakel, een festijn met vele deelnemers en veel publiek. Ook optreden van Lois Lane en VOF de Kunst voor de jeugd.

- 2 juni: Korfbalvereniging 'Juliana' promoveert naar de derde klasse van het district.
- 4 juni: 'Juliana' wint de afdelingsbeker.
- 7 juni: Uitreiking van de eerste milieubox in de gemeente.
- 15 en 16 juni: Marterei met onder andere veiling van Trabantjes en tentoonstelling van Gastelse amateurschilders in het museum.
- 15 juni: Onthulling van kunstwerk 'Saamhorigheid' aan de Veerkensweg. Dit kunstwerk werd gemaakt door Joost Keyzer uit Wouw.

VEERKENSMEG

- 20 juni: Een delegatie van de Gastelse Brandweer en de gemeentesecretaris vertrekken met een oude brandweerwagen naar Szamotuly, het begin van een vriendschapsband tussen de beide gemeenten.

Juli

Volleybalvereniging 'Gavok' viert 30 jarig bestaan.

- 16 juli: In plan 'Vorstinnehof' wordt het hoogste punt bereikt bij de nieuwbouw van een serie woningen.
- 24 juli: Annemarie Huysmans neemt deel aan de Europese kampioenschappen voor ponies in Wierden.

Augustus

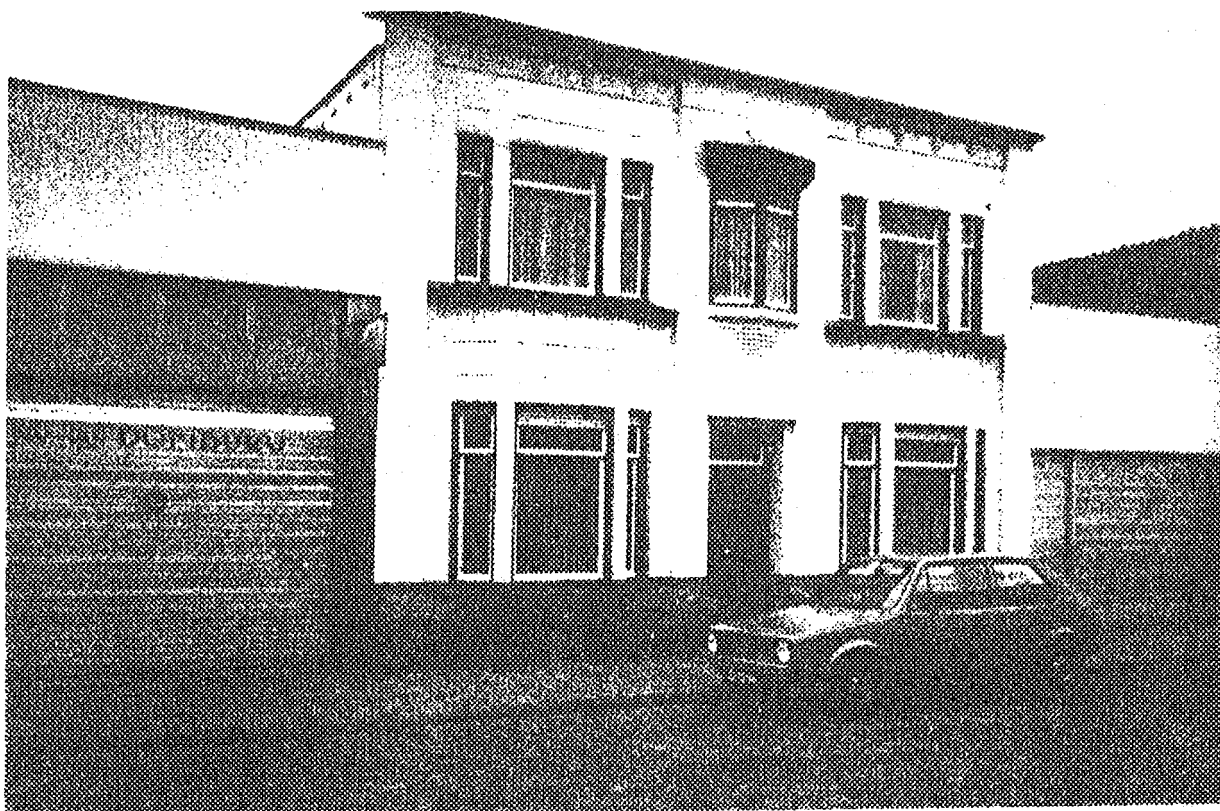
- 3 t/m 5 aug. : Kermis op de Markt.
22 augustus: Bezoek van een Poolse delegatie aan de gemeente als vervolg op de schenking van de brandweerauto.
30 augustus: 'Place de Meir' voor onbepaalde tijd dicht.

September

- 2 september: Opening van Kinderdagverblijf 'Dikkertje Dap' aan de Kerkstraat.
7 september: Zilveren jubileumfeest TV 'Het Kèperke'.
Nic Marijnissen wint de 7e 'West Brabant Triathlon'.
14 september: Monumentendag met openstelling museum en andere monumenten.
22 september: Excursie van Heemkundekring naar Gent.

Oktober

- 15 oktober: Begin met afbraak van 'Van Domburgrolluiken-fabriek' ten behoeve van winkelcentrum.

- 23 oktober: De stichting 'Zwembad Blankershove' krijgt bestaansmogelijkheid van de gemeenteraad.
26 oktober: Vogelvereniging 'Vogelvrienden' viert 40 jaar jubileum.

November

- 3 november: Accordeonvereniging 'Con Brio' viert 20-jarig bestaan.
- 16 november: Gemeentelijke boomplantdag.
- 21 november: Gemeenteraad wijst Veerkensweg aan als toekomstige overstapplaats voor BBA.
- 25 november: Huldiging van diverse koorleden voor 40, 25 en 12% jaar lidmaatschap.
- 30 november: Excursie naar Bergen op Zoom.

December

- 11 december: Een Gastelse delegatie vertrekt naar Szamotuly (Polen).
- 14 december: Tijdens een eucharistieviering wordt de heer F. Vermeulen aangesteld tot pastor in parochie 'St. Laurentius'.
- 22 december: Kerstconcert en kerstloop in Gastel.

P. PEETERS.

Bronnen:

- Parochieblad St. Laurentiusklok, jaargang 1991.
Brabants Nieuwsblad, jaargang 1991.
Dagblad de Stem, jaargang 1991.

Gebrek aan belangstelling en versleten onderkomen in Oud Gaste

Jeugdcentrum 't Veerke dicht

BEKENDMAKING
WOONWAGENZAKEN

Raadsfracties Oud Gastei.

Akkoord verhoging belasting

Wandel- en zwemvierdaagse
in Oud Gastel vallen samen

Van onze correspondent *Nem 3-6-91*

'Parkeer-
probleem
valt mee'

College kiest Veerkensweg

Busstation

Gastel naar korfbalveld

Oud Gastel
KVO REIS - De jaarlijkse terugkerende reis van de KVO gaat dit keer op dinsdag 25 juni naar de omgeving Nijmegen-Arnhem. Het vertrek is om 9.30 uur en de terugkomst rond 21.00 uur. Op het programma staat een bezoek aan de Oud Gastelse badplaats Blankershoof in Oud Gastel.

Goede opkomst
bij zwemdagen
in Oud Gastel

(Van onze correspondent)
OUD GASTEL - Het badpersoneel van zwembad Blankershoof in Oud Gastel.

Oud Gastel
werkt niet
mee aan
boomplantdag

van Uitert overleden

Van onze verslaggever *23-2-91*

Gastelaar Frans van Geel in
halve finale soundmixshow

Dagverblijf
in voormalig
parochiehuis

(Van onze verslaggever)
OUD GASTEL - De stichting peuterspeelzalen Het Hummeltje in Oud Gastel heeft na een zoektocht van meer dan een jaar een onderkomen gevonden voor een kinderdagverblijf. Ze wil zo snel mogelijk aan de slag in het oude parochiehuis aan de Kerkstraat. Daar is ruimte voor zowel de peuterspeelzaal als het

Gastelse
verjaagt
overvaller

Con Brio uit Oud-Gastel! bestaat 20 jaar Aug. 20-26-91

Kunst van Keyzer

De kunst van Keyzer is een schilderij dat is gemaakt door de kunstenaar Keyzer. Het schilderij is een portret van een man met een baard en een hoed. Het schilderij is gemaakt in de stijl van de 19e eeuw. Het schilderij is een portret van een man met een baard en een hoed. Het schilderij is gemaakt in de stijl van de 19e eeuw.

Ondanks EK in Genève op een-vierde afstand Topbezetting triathlon Oud Gastel

(Van onze correspondent)
OUD GASTEL - Vorig jaar leek het erop dat Nick Marjthuis voor de laatste keer als deelnemer van de partij was op de West-Brabant Triathlon. Het zou goud toe zijn. Immers, niet op deze afstaple wedstrijd in en rondom Oud-Gastel. Bovendien gaf de kalender al aan dat op zondag 6 september de Europese kampioenschappen triathlon in Genève werden gehouden.

Leerdorpse Boys moet het in de verlenging afleggen SC Gastel viert feest na promotie

Leerdorpse Boys moet het in de verlenging afleggen. SC Gastel viert feest na promotie. De wedstrijd was spannend tot de laatste minuut. SC Gastel heeft de wedstrijd gewonnen en promoveert naar de volgende divisie.

Bonificatiesprints beslissen Olympia Anton Tak: tien voor rekenen

door Govert van Veen
SCHINVEL - Anton Tak moet nu heel snel professioneel worden. Het vindt zijn plekje bij Frits Pirard. Dat vindt ook Tak zelf, nadat hij gisteren Olympia's Tour dankzij bonificatiesconden won. „Ik ben er klaar voor“, aldus de Westbrabander.

Jarig Smidje houdt festival

De Korenweide ingewijd

Poolse delegatie in Oud Gastel

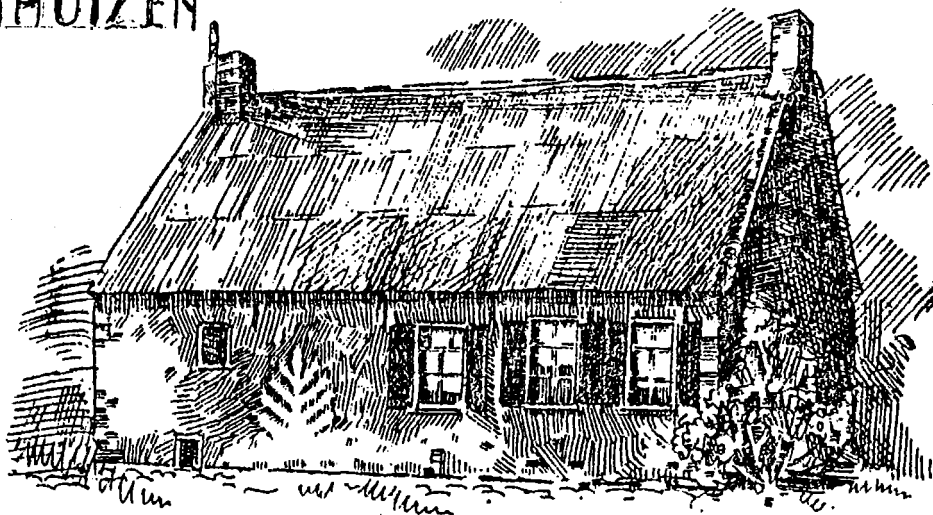

Gastelse verenigingen in één spektakelstuk

Breda-Oud Gastel. De verenigingen van Oud-Gastel zullen samen optreden in een spektakelstuk. Het spektakelstuk zal worden gehouden op zaterdag 20 augustus.

SYMBOLISCHE TEKENINGEN

OP WOONHUIZEN

Gevaren hebben de mensen altijd bedreigd en ook vroeger zocht men zekerheid en vrijwaring tegen rampspoed en tegenslagen, die zowel vanuit de natuur als vanaf de medemens konden opdagen.

Brand, storm, inbraak, diefstal, ongedierte waren ook toen voorkomende euvels, die moeilijk konden worden opgevangen, laat staan voorkomen. En verzekeringen, waarbij het risico kon worden overgedragen, zijn pas de laatste eeuwen algemeen gebruikt. Hoewel het verzekerings-idee al in de oudheid werd gebruikt, is het pas in het begin van de 14^e eeuw dat het in Florence -in 1318- een vorm kreeg zoals we die nu kennen. Het betrof toen een zee-verzekering. Brandverzekeringen ontstonden vooral na de grote Londense brand van 1666. In Oud Gastel werd in 1863 de Gastelse 'Brandwaarborgmaatschappij Zekerheid geeft rust' opgericht. Ze heeft meer dan 100 jaar bestaan en is nadien als NV verkocht.

Voorzichtigheid, waakzaamheid of extra voorzieningen konden niet altijd voorkómen dat die altijd plotseling opkomende tegenslagen of rampen toch konden toeslaan.

Dan zocht men die gewenste veiligheid in hoger sferen, om de 'hogere machten' in te schakelen en die broodnodige gewenste veiligheid te waarborgen. Dat gebeurde dan in eerste instantie door te bidden. Het geloof daarin was nog volop aanwezig, maar ook de uiterlijke symbolen van de godsdienst werden toegepast, alsook meer wereldse aanduidingen.

Dit veiligheidsverlangen is er natuurlijk altijd geweest en zeker in voorhistorische tijden toen de mens dichter bij de natuur leefde en daar veel sterker afhankelijk van was. Die

hogere machten konden dan worden ingeschakeld door hun symbolen te gebruiken en af te beelden. Is een Christoffel-medaille op het dashboard niet eenzelfde idee en de vroegere palmtakjes op de hoeken van de schoorsteen niet een soortgelijk verschijnsel?

Deze 'afweer-symbolen' wijzen er zelfs op dat reeds in zeer oude, zelfs voor christelijke tijden dit middel werd toegepast. Het werd van ouder op kind, meestal van moeder op dochter overgedragen omdat deze laatsten het huis onderhielden.

Die bedoelde afbeeldingen werden dan met kalk of teer op de buitenmuren aangebracht en elke schoonmaak werden ze hernieuwd. Deze gewoonte was hoogstwaarschijnlijk algemeen verbreid, maar niet van alle plaatsen is het nog bekend. Plaatsen waar het wel bestond waren onder andere Sprundel, Uden, Land van Ravestein en Gastel. Alleen oude plaatsen dus met een oude traditie.

Het is de verdienste geweest van Frans Akkermans (1881-1974), dat hij tijdig -in 1941- de hier in Oud Gastel betreffende huizen heeft opgezocht en bekeken waar dergelijke figuren nog op de gevel prijken. Hij noteerde ze, tekende ze na en maakte er als het ware een verzameling van. Een elftal originele tekeningen zijn nog aanwezig. Hij gaf er lezingen over voor de toenmalige Heemkundige Kring en een artikel erover verscheen in het Jaarboek van de Ghulden Roos nr. 2 in 1942.

Het gebruik bestond dus in het aanbrengen van eenvoudige symbolieke tekens (of schilderijen als U wilt) op de buitenmuren van de meestal eenvoudige woonhuisjes, die meestal 'buitenaf' lagen in het buitengebied dus. Daar had men het meest last van natuurrampen of insluipers en dikwijls gebrek aan water voor de brandweer, als die er al was.

De symbolen, die dan afgebeeld werden, waren meestal: een kruis, een boom, een haan, een kat, een wiel en soms een raam.

De buitenmuren van deze eenvoudige huisjes waren dan opgetrokken uit een gewone metselsteen, soms ijsselsteentjes en gemetseld met kalk en zand met soms een handvol cement erdoor. Cement was duur! De buitenkant werd na gereedkomen bestreken met een verdunde laag kalk met een kleurtje, wat dan om de zoveel jaar vernieuwd moest worden, omdat het gemakkelijk afregende.

Die huizen waren dus niet zo erg degelijk. Bouw en Woningtoezicht bestond nog niet. Pas in 1901 kwam de eerste

woningwet tot stand. Na een eenvoudige aanvraag kreeg men al gauw een vergunning. Dit gemak en gebrek aan voldoende geld leidde al gauw tot eenvoudige bouwconstructies. Dus weinig of geen fundamente en de balken werden gemaakt uit hout 'uit grootvaders bosch' zoals dat werd genoemd, dat wil zeggen: boomstammetjes die ietwat vierkant werden gehakt of kapebint. Het mocht niet veel kosten in deze armoedige tijden met lage verdiensten. In 1870 werd in Tilburg door een gezin zeven gulden en acht en negentig cent verdiend, schrijft dr. L. Verberne in zijn boekje: Noord Brabant in de 19^e eeuw (1947). Dit zal dan later wel wat opgetrokken zijn, maar het bleef een armoedeloon en het huis werd navenant opgezet.

Die tekeningen dus, die op de gevels werden aangebracht hadden een bedoeling en een diepere betekenis. Zoals vroeger de schedel van een paard aan de schuur de sterfte uit de stallen moest houden en een hoefijzer aan de deurpost werd gespijkerd om het geluk uit te nodigen (en nog gebeurt dit) zo moesten deze afbeeldingen ook gezien worden als het afweermiddel tegen een of ander kwaad. Die tekeningen hielden dus verband met de doelstelling ervan en ze waren erop geïnspireerd.

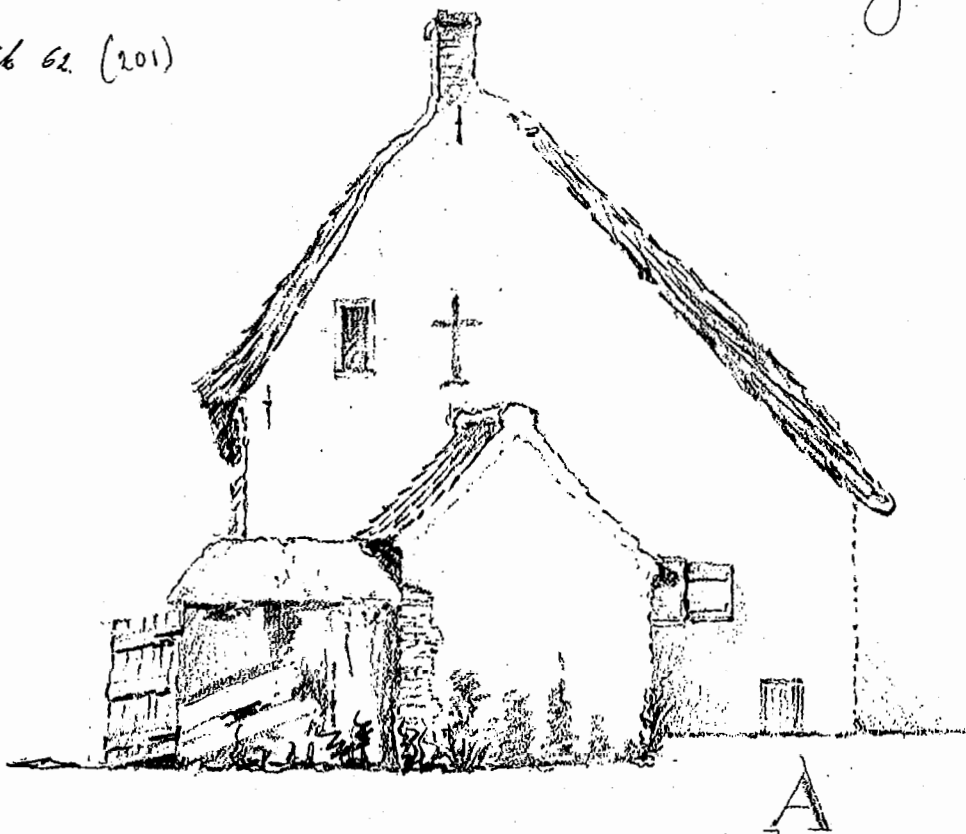
Een van de grootste rampen, die de huiseigenaar kon overkomen was een brand. En dat was echt geen denkbeeldig gevaar. Denk maar eens aan de rieten daken, de open schoorstenen, de bakoven, die tegen de dunne muur was gemetseld en gestookt werd met vonkenspetterende rijshout ('musterd'). Allemaal extra risico's die brand konden veroorzaken. En die werkelijke brand, met hoog-opslaande laaiende vlammen werd vergeleken met de hoog-uitwaaijende vleugels van de bonte kraaiende haan, 'de rode haan'¹. Nog gebruikt men deze uitdrukking.

En daarom werd de geschilderde witte haan het afweermiddel, het beschermende teken tegen deze ramp, de brand. Hij werd zo natuurgetrouw mogelijk op de buitenmuur geschilderd. Meestal met kalk, soms met teer. Want dit waren de verfstoffen waarmee het conterfeitsel werd aangebracht. Deze produkten lagen voor de hand: de witte kalk werd in huis elk jaar gebruikt om 'den uis', het woonvertrek bij de schoonmaak weer eens een fris aanzien te geven en de teer was het produkt om de schuur of het schuurtje aan de buitenzijde te beschermen tegen weersinvloeden. Die teer werd later ook wel vervangen door een moderner produkt, dat in Gastel 'kwarrel' werd genoemd. Een weldrogend fabrikaat, mogelijk traanderivaat of een verbeterd teerprodukt. Aan de tekeningen van die witte haan, waarvan tot mijn spijt geen afbeelding bestaat, maar wel vermeld wordt, kon men de handvaardigheid van de huisvrouw herkennen. Hij was dus het veiligheidssymbool tegen de brand en moest deze voorkomen.

Oudheidg 201 C v Aken
Kruis op Bakoven Oost hals

St Jan '41

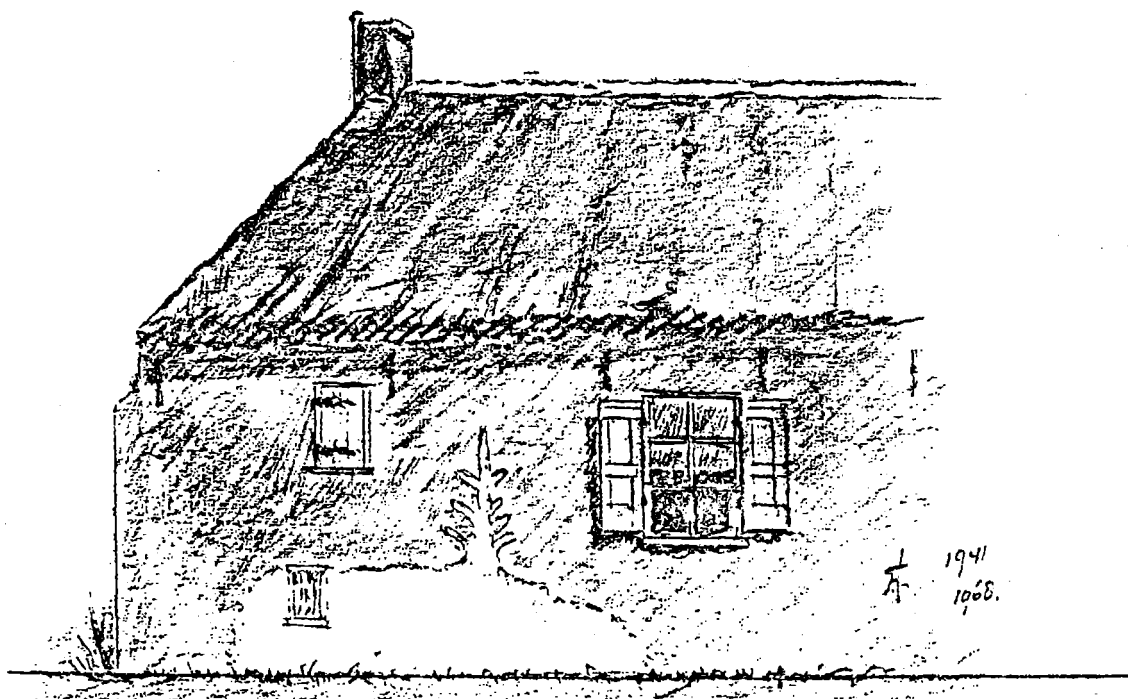
oudheidg 62 (201)

In latere jaren werd dit symbool, onder invloed van de Kerk vervangen door het kruis en dat stond soms heel sierlijk bij de top van de bakoven op de muur. (Zie hierboven) Een niet onfraaie bekroning. Het afweersymbool kwam daarmee wel op een godsdienstig en hoger niveau.

Een ander probleem voor de huisbewoner was de storm. Zoals reeds is gezegd, de huizen waren niet zo stevig en vooral de vele alleenstaande huisjes buitenaf waren zeer kwetsbaar bij storm, die in najaar of winter over de vlakte gierde. Het eerste beschermmiddel was een hoge heg of een rijtje bomen, meestal geplant aan de windzijde, dus het westen. Die konden dan de eerste vlagen opvangen. Aan de zuidzijde van het huis, dikwijls de voorgevel, hadden een rijtje lei-linden een andere taak namelijk: de felle zomerzon buitenhouden.

Maar die rij bomen aan de windzijde werd nog niet veilig genoeg geacht, door de bewoner, om de stormwind te breken! Het teken van de boom werd dan een afweersymbool. Ze werd dus heel ijverig op de muur geschilderd. (Zie volgende pagina) Het was soms nog mooi ook.

Kuivezand 9 Boom op Westmuur (Het Weegstedeke)

B.

Ongedierte, zoals ratten, muizen, katten en soms ook vossen hadden eveneens belangstelling voor het woonhuis, dat wil zeggen het voedsel dat erin lag opgeslagen. Ook de stal en het kippenhok hadden uiteraard hun belangstelling. Dieven of insluipers waren toen ook al een gekend verschijnsel.

Het voorradige voedsel lag opgeslagen in een eenvoudig keldertje. Dit was dan een uitgediept deel onder de beide bedsteden in het woonvertrek. Daar tussenin was dan een kastruimte ingepast, de zogenaamde 'spin'. De deur van die kast was tevens de ingang tot de kelder. Die bedsteden, tamelijk kort, waren van het woonvertrek soms afgescheiden door een gordijntje of ook wel door een paar deurtjes, waarop ter verfraaiing door de huisvrouw zelf of soms door de ambachtsman middels lijnen en kleuren paneeltjes op werden geschilderd. Die twee maal twee bedsteedeurtjes plus de kastdeur vormden dan gezamenlijk 'het beschot'. Met soms nog bovendeurtjes: de zogenaamde appelzoldertjes.

De bedsteden waren van de eronder liggende kelder afgescheiden door wat ruwe planken, waarop stro of een stromatras werd gelegd ('verhuizen kost bedstrooi').

In die kelder werd het voornaamste voedsel bewaard: aardappelen, met uitlopers en al, en vooral het voorname vlees, meestal varkensvlees van eigen stal. In de kuip, onder de pekel 'werd het bewaard. Zo ook de grote inmaakpotten met

groene en witte bonen, en de zuurkool. Deze werden afgedekt met twee halfronde plankjes, waarop een grote straatsteen werd gelegd.

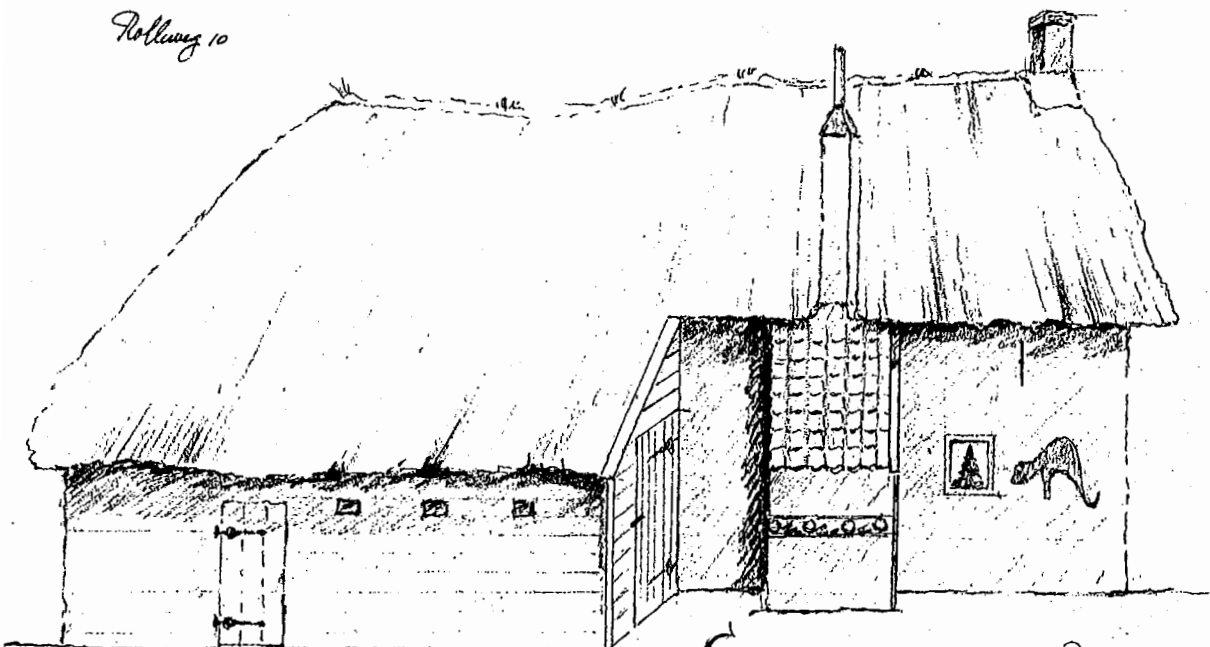
Het was een zeer belangrijke voedselvoorraad waarmee de lange winter moest worden doorgekomen en het was niet alleen begeerlijk voor de eigenaar. Ook het ongedierte was er tuk op en zelfs voor hen ook bereikbaar. Want om die kelder fris te houden (hij lag als het kon aan de noordzij van de woning) was er een raampje gemetseld en dat kwam buiten uit juist boven de begane grond. Het was een eenvoudig kozijntje van ongeveer 80 bij 60 centimeter met een dorpeltje. Om de dieven buiten te houden waren er 4 tot 6 staande staven in gemaakt, vierkante, overhoeks gezet, omtrent 10 cm van elkaar. Geen mens kon erdoor of het hout moest verrot zijn (niet zelden) maar wel kat of muis. Soms was er een draaibaar raampje aan de binnenkant, maar dat moest meestal openstaan voor de broodnodige frisse lucht. Aan de buitenzijde werd nog wel eens een blindje getimmerd.

Maar ondanks alle voorzorgsmaatregelen was er toch nog een beschermend teken nodig, daar bij dat raampje en dat werd dan een kat of ook weer een kruis.

Holleweg H. v. Steen 181 Noord.

Dierworm in Kalk

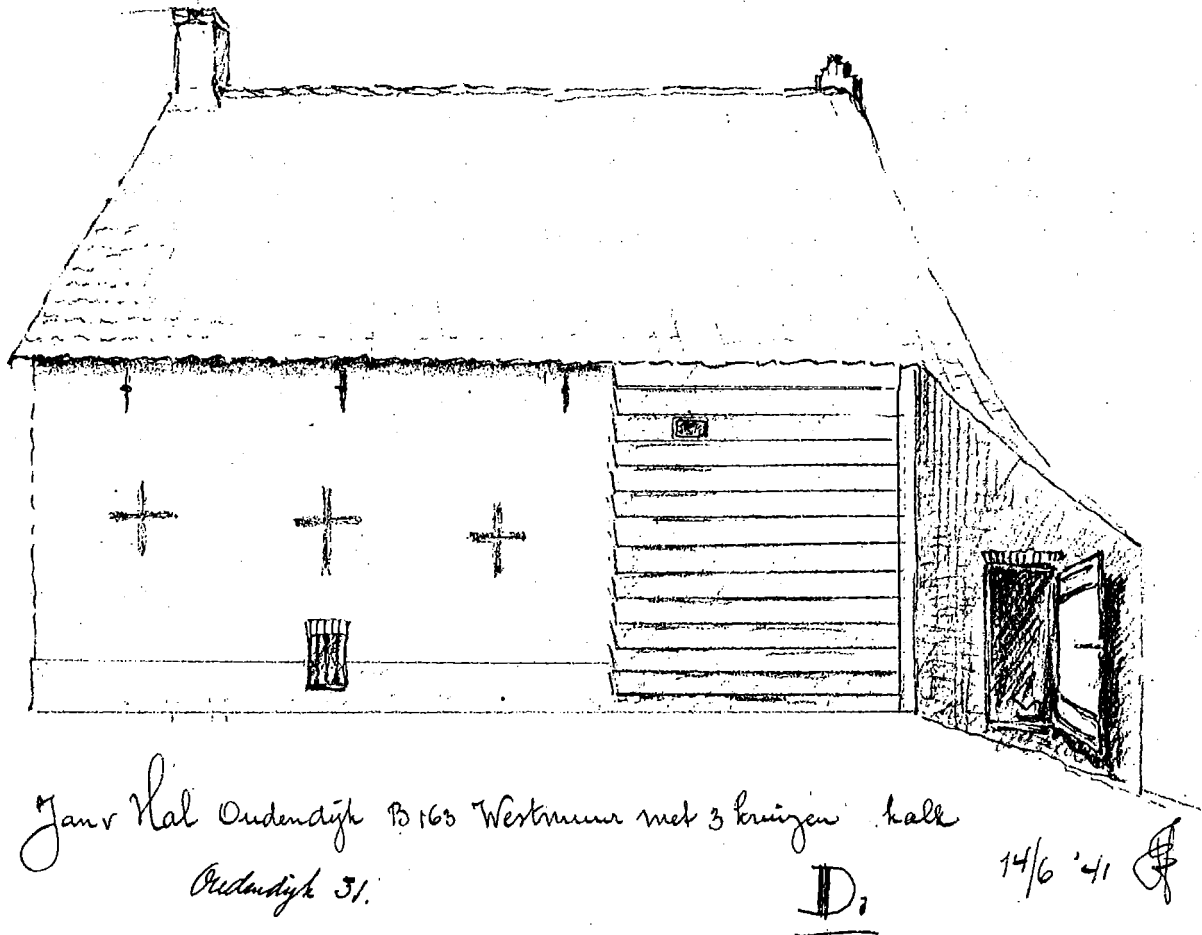
Holleweg 10

C. 1^e Paaschdag '41

Die kat of dit kruis werd dan op of bij dat kelderraam geschilderd in kalk of teer. En de veiligheidsverzekering was daarmee geregeld. Het ongedierte en de dieven werden erdoor afgeschrikt dacht en hoopte de huisvrouw.

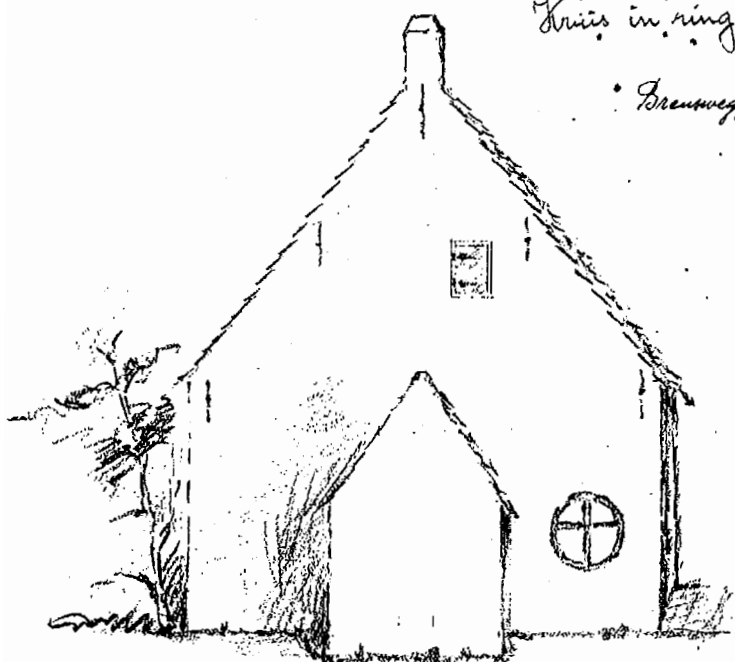
In hoeverre die oorspronkelijke figuren nog gebaseerd zijn op het aloude bijgeloof is niet te achterhalen, maar het is niet ondenkbaar dat ze van oorsprong dit uitgangspunt hadden. Zoals gezegd, het Christendom bracht het kruis als allesbeschermend symbool en dat was dan ook het meest aanwezig. Soms meerdere op een gevel. (Zie hieronder)

Dit kruis verscheen ook wel eens geplaatst in een cirkel, dan werd dit figuur een wiel, een rad. Dit rad, dit 'zonnerad', was als oorspronkelijk idee al vele eeuwen oud. Het werd in voor-christelijke tijden gebruikt als religieus symbool voor de zon. Het werd in die tijden ook wel toegepast als attractief voorwerp bij de zonnewendeviering op 21 december, de langste nacht. In Scandinavie liet men dan een brandend wiel van de berg af rollen. Omdat het rad bij de Germanen bij de dondergod Thor voorkomt, werd het in Duitsland, waar het als huiskerk algemeen bekend is, het afweermiddel voor brand en blikseminslag. (Zie volgende pagina)

Of het hier gesignaleerde rad als zodanig is bedoeld is niet zeker, alleen te veronderstellen. Dit idee versterkt wel dit verschijnsel. Het zou wel sterk zijn als dit zonnerad-teken als heidens symbool nog in 1941 als zodanig was bedoeld. Verscheidene Twentse boerderijen hebben soms een zonnerad als nokversiering.

Bremshaatje B 76 Joh Jansen rd Kasteels
 Kruis in ring op Westmuur Kalk
 • Bremweg 6 (76)

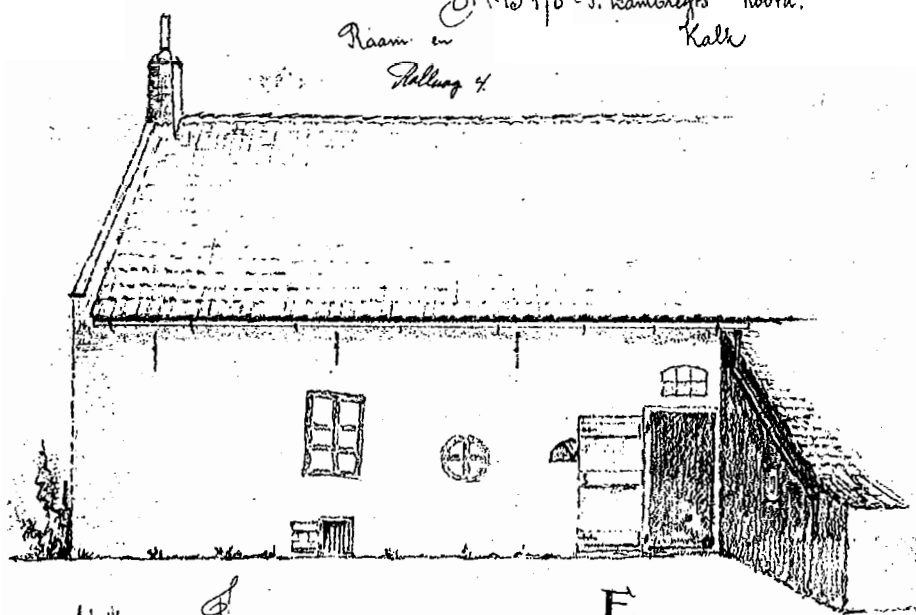

2e Paaschdag 1941

E.

Een afbeelding zonder of niet te verklaren betekenis is een langwerpige staande raam, geschilderd op een gevel. We veronderstellen dat het de bedoeling van de ijverige huisvrouw was om een lange en saaie gevel wat op te fleuren. Een aardig idee natuurlijk.

Hollweg B 178 P. Lambrechts noord.
 Raam in Kalk
 Hollweg 4

St. Jan 1941

F.

Hier volgt het totaal overzicht van de in 1941 vastgelegde lokaties. De nummers C en G alsmede de nummers E en J betreffen telkens dezelfde panden, die dus op gevels verschillende tekens vertonen. In het totaal zijn er dus 9 panden met 11 afbeeldingen vastgelegd.

- A. Oudendijk C 201, later nr. 62.
Kruis boven bakoven, oostmuur. Bewoner C. van Aken.
- B. Kuivezand 9, 'Het weezenstedeke'
Boom op westmuur. Bewoner van Gastel.
- C. Rolleweg B 181, later nr. 10.
Kat op noordgevel. Bewoner W. van Steen.
- D. Oudendijk B 163, later 31.
Drie kruizen op westmuur. Bewoner J. van Hal.
- E. Bremswegje B 76, later nr. 6.
Rad op westmuur. Bewoner J. Jansen-v.d. Kasteele.
- F. Rolleweg B 178, later nr. 4.
Raam en Rad noordgevel. Bewoner P. Lambregts.
- G. Rolleweg B 181, later nr. 10.
Kruis op kelderraam, zuidgevel. Bewoner W. van Steen.
- H. Wildertstraat 8.
Kruis boven kelderraam.
- I. Standdaarbuitenswegje C 108, later nr. 3.
Zwart kruis boven kelderraam. Bewoner A. v.d. Muuren.
- J. Bremswegje B 76, later nr. 6.
Kruis op kelderraam. Bewoner J. Jansen-v.d. Kasteele.
- K. Kromstraatje C 22, later nr. 4.
Kruis op kelderraam, oostzijde. Bewoner J. Jongenelen.

Dit waren dan de in 1941 nog bestaande huismerken. In 1968 is het nog eens gecontroleerd, de huisnummers waren toen veranderd, maar verschillende specimina waren toen al verdwenen. Nu staat er bij enkele tekeningen twee huisnummers. De nummers met een letter ervoor waren in 1941 nog geldig en liepen volgens een ingewikkelde wijkindeling, die moeilijk te volgen was. Nadien is dus de straatindeling ingevoerd. Maar ook daarna zijn de nummers dikwijls veranderd wegens opvulling of aanvulling met nieuwe panden.

Dat de genoemde panden allemaal afgebroken of rigoureuus verbouwd zijn, is niet zo verwonderlijk. Als woonhuis waren ze vroeger wel acceptabel, maar met het stijgen van de levensstandaard en de hogere eisen die gesteld werden door zowel de eigenaar als de gemeenschap werden ze aangepast aan de 'eisen van de tijd' zoals dat zo mooi gezegd wordt. En daarbij verdween dan stevast het afweersymbool, temeer daar ook het geloof erin verdween. De laicisering van de maatschappij heeft dat ongetwijfeld mee in de hand gewerkt. Daarmee is een zeer oud verschijnsel uit onze echte volkscultuur voorgoed verdwenen. Of durft het nog iemand aan om het toch nog eens te herhalen?

P.F.A. AKKERMANS,
Oud Gastel, augustus 1992.

AKTIVITEITENKALENDER 1992

van Heemkundekring Het Land van Gastel

December 1991 - Januari 1992

Kersttentoonstelling van Bidprentjas en aanbidding van
jaarboek 1991. aantal bezoekers: 510.

30 Januari

Lezing door dhr. Knippenberg 'Devotie en Bidprentjes door de
eeuwen heen'.

22 Februari

Excursie naar het Markiezenhof in Bergen op Zoom met als thema
'Rijke oogst van schrale grond'.

19 Maart

Ledenvergadering in het Veerhuis; tevens benoeming nieuw
bestuurslid, dhr. J. Blommerde, voor opvolging van de
overleden heer J. Aanraad.

22 Maart

Enkele bestuursleden hebben meegedaan aan de 'Wie-Weet-Wat-Er-
Loos-Is-Kwis'. Einduitslag: vierde plaats. Er namen 20
verenigingen aan deel.

25 April

Nationale Museumdag. aantal bezoekers: 53.

27 April

Dhr. J. Bonnerman voorgedragen als bestuurslid Brabants Heem.

13 Mei

Dhr. J. Bonnerman in het bestuur van Brabants Heem gekozen.

31 Mei

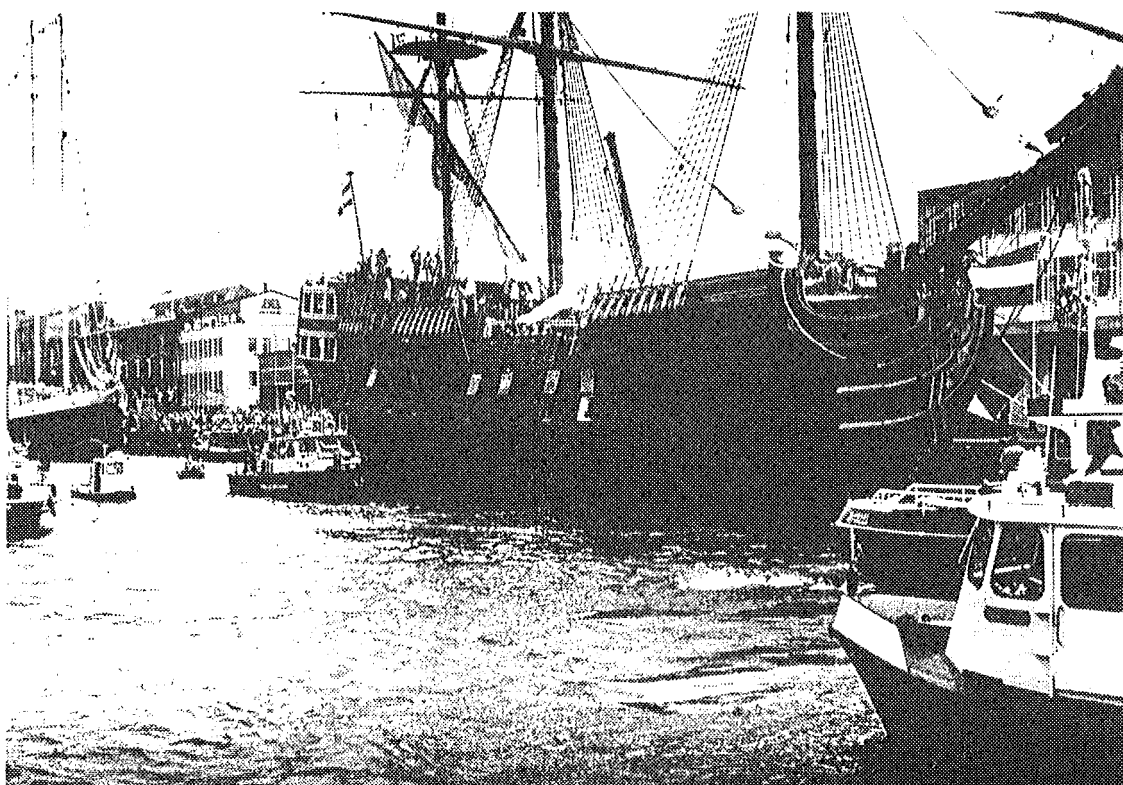
Excursie naar Amsterdam met rondvaart door de grachten van
Amsterdam, een bezoek aan het Amsterdams Historisch Museum, en
een rondrit door de Jordaan. (zie foto volgende pagina)

20 - 21 Juni

Marterei met een tentoonstelling van Gastelse amateursschil-
ders en eigen nieuwe aanwinsten. aantal bezoekers: 500.

12 September

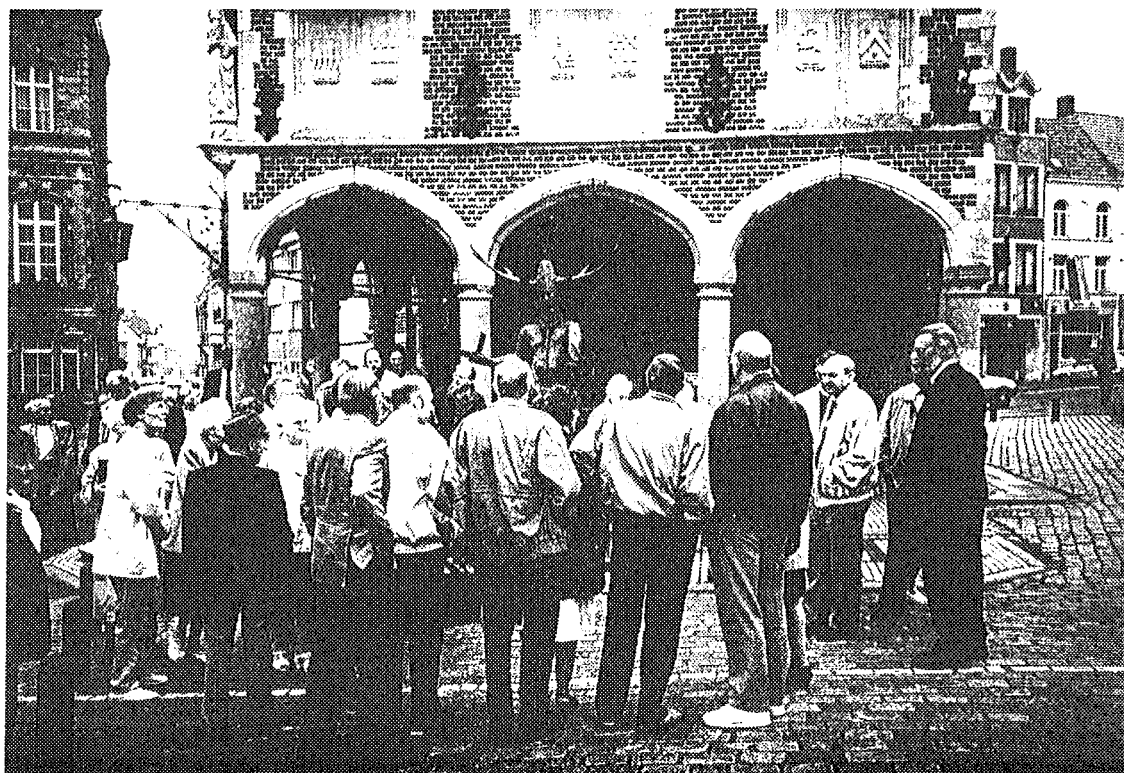
Openmuseumdag met medewerking van R.K. kerkbestuur en N.H.
kerkbestuur en openstelling van Dorpsmuseum 'In de drie Snoe-
ken'. aantal bezoekers: 180.

Excursie naar Amsterdam

20 September

Najaarsexcursie naar Tiel in België met ontvangst op stadhuis door de schepen; tevens bezichtiging van de omgeving en een stadswandeling.

EXCURSIE NAAR TIELT

26 September

Studiedag in Bergen op Zoom.

Onderwerp: Documentatie over musea. Deelnemers waren de heren: C. Bus, J. Blommerde en J. Bonnerman.

07 Oktober

Bijeenkomst Brabants Heem te Halsteren.

Er werd aan deelgenomen door de heren C. Bus en J. Blommerde.

10 Oktober

Studiedag m.b.t. Volksmuziek in Oirschot door Brabants Heem.

Deelnemers: de heren C. Bus en J. Blommerde.

19 Oktober

Twee bestuursleden, de heren C. Bus en J. Blommerde, volgen te Tilburg een cursus 'Documentatie en Registratie van artikelen en voorwerpen in het museum'. De cursus bestaat uit 5 lessen.

20 Oktober

De heren J. Blommerde en P.C. Rijsdijk gaan naar een bijeenkomst i.v.m. de Stedenband Oud en Nieuw Gastel - Szamotuly.

05 November

Ledenvergadering in het Veerhuis met een vertoning van video van de mooiste plekjes van Brabant.

10 December

Een team van de heemkundekring nam deel aan de regionale kwis van Brabants Heem in Baarle-Nassau. Daarbij heeft het team de eerste prijs, een wisselbeker, behaald.

26 - 30 December

Kersttentoonstelling met 'Kerstpostzegels en Kerstkaarten uit de gehele wereld.

Tevens presentatie jaarboek 1992.

EVALUATIE VAN HET JAAR 1992

Het totaal aantal bezoekers aan de tentoonstellingen en op donderdagavonden en zaterdagochtenden van januari t/m oktober 1992 bedraagt: 1254 personen.

secr. Heemkundekring,

P.C.Rijsdijk.

Uit Jaarboeken 1945 en 1960 'De Ghulden Roos'. Overgenomen met toestemming van de auteur en oudheidkundige kring 'De Ghulden Roos'.

HET HOF VAN OUD GASTEL

TWEE STUDIËN VAN MR. H.P.A.M. MASTBOOM

TTEN GELEIDEussen de Beneden Mark en de Beneden Lede of Vliet, twee rivieren, die toen een heel andere loop en uitmonding hadden, lagen in de Middeleeuwen uitgestrekte, alluviale schorren, die, samen met een kleinere en meer Zuidelijk gelegen zandstrook, tijdelijk één groot rechtsgebied gevormd hebben. Naar de oudste van de daarin bekende nederzettingen, is men dit kustgebied, dat nu verdeeld is in zes gemeenten¹, in onze eeuw 'het Land van Gastel' gaan noemen.

Het dorp Oud Gastel, eertijds het centrum van heel dit zoomgebied, ontstond, -agrarisch zeer gunstig en tevens veilig, -midden op de Westrand van een vrij groot, enigszins oorvormig, diluviaal schiereiland, dat aan bijna alle kanten door gorzen omgeven was en slechts in het Zuidoosten door een tamelijk smalle hals of landengte verbinding had met de andere zandgronden,

Bij een aandachtige bestudering van de dorpsaanleg rijst het vermoeden, dat Oud Gastel, in de vroege Middeleeuwen, op die gunstige plaats, in het kader van het toen alom geldende hofstelsel, gesticht is als een vroenhof of herenhof. Indien men het huidige Hof mag zien als de voortzetting daarvan, kan men ook de tegenwoordige Markt verklaren als het oude voorplein, buitenhof of neerhof en de parochiekerk als de verre opvolger van de oorspronkelijke hofkapel, de eigen kerk van de hofheer. Er zijn trouwens nog meer plaatselijke gegevens, die wonderwel in deze hypothese passen.

Het is zeer merkwaardig, dat dit toch voor een groot deel van West-Noord-Brabant belangrijke en bovendien tamelijk goed bewaarde hofcomplex van Oud Gastel tot nu toe vrijwel onopgemerkt moest blijven. Het doel van deze twee voorlopige studien is de aandacht van alle belangstellenden op dat oude, waardevolle bestanddeel van ons heem te vestigen en tevens vast te leggen, wat er over het Hof van Oud Gastel nu reeds bekend is.

Moge dit geschrift bij velen meer liefde kweken tot onze streek en voor enkelen een prikkel worden tot verdere bestudering van Oud Gastels rijke verleden.

Advent 1960.

H.M.

- 1 Deze gemeenten zijn: Oud- en Nieuw Gastel; Oudenbosch; Hoeven; Standdaarbuiten; Fijnaart en Heijningen; en Willemstad.

HET HOF VAN GASTEL

EEN EERSTE KENNISMAKING

 onder de getrouwen van 'De Ghulden Roos' zullen er wel niet veel zijn, voor wie de Markt van Oud Gastel een onbekende is. Als dorpsmiddelpunt trekt zij gemakkelijk de aandacht van burger en vreemdeling. Als knooppunt van verkeer wordt zij jaarlijks door duizenden gepasseerd, vooral sinds de gewestelijke bussen daar een van hun voornaamste halten hebben gevestigd.

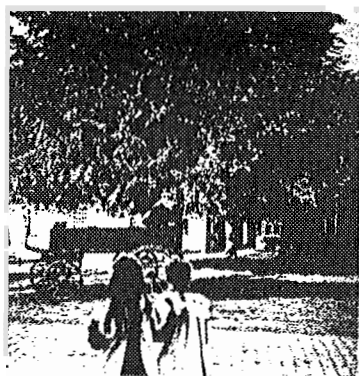
Tot weinigen echter dringt het door, dat deze Markt, behalve dorpscentrum, ook nog het vóórplein is van een oud landgoed, een hof, dat, hoewel achter enig geboomte verscholen, nog heden ten dage de voorname Oostzijde van het Marktveld domineert.

Sinds lang vragen de te zeldzame Gastelaren, wier belangstelling uitgaat naar het verleden van hun dorp, zich vrij vruchteloos af, welke toch wel de oorsprong zou zijn en hoe de historie zou luiden van dit Hof, het buiten zijn standplaats nauwelijks bekende Hof van Oud Gastel.

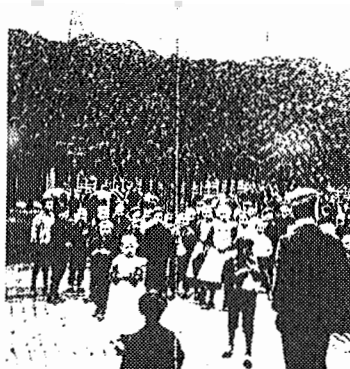
Zij hebben in hun jeugd vaak gespeeld onder de linden, die vooral 's zomers op het Marktplaats de hofgevel grotendeels aan het gezicht onttrekken. Daar maakten zij dan kennis met Sier of Paschier van Gaans, de gevreesde bewaker, die van kinderen zo weinig kon verdragen en als een strenge portier aan haast iedereen de toegang tot zijn heiligdom bleek te ontszeggen. Aan het uithalen van vogelnestjes in de prachtige hagen en talrijke heesters van het hof-terrein kon onder zulk een bewind natuurlijk niet worden gedacht. Daarvoor waren de vijvers te breed en was Sier-Cerberus te onverbiddelijk.

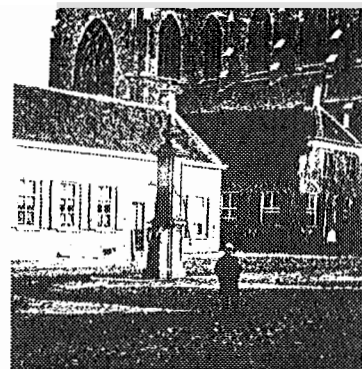
Oud-Gastel, Markt

28-VI-1908: Het Noordelijk gedeelte achter doorgang

6-VI-1907: Het Hof, Seldren met paarden en kinderen

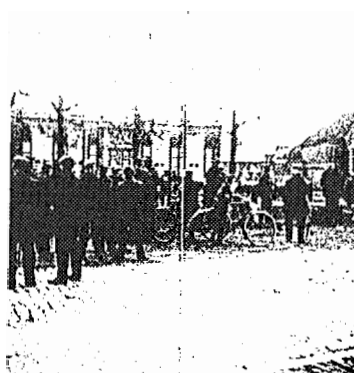

28-III-1907: Het Zuidelijk gedeelte

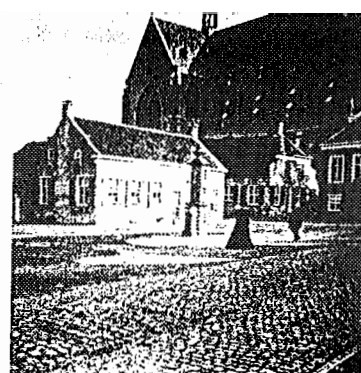
DE OOSTZIJDE DEK MARKT VAN OUD-GASTEL

31-I-1909: Het Noordelijk gedeelte

16-IV-1907: Het Hof tijdens beestenmarkt

28-III-1907: Het Zuidelijk gedeelte

Slechts eens in het jaar werd op de algemene ontoegankelijkheid van het hof een meestal korte inbreuk gemaakt zonder dat dit bedreigingen of straffen uitlokte. Dat was in de winter, als het ijs hield op de vijvers. Volgens een ongeschreven wet mocht dan iedereen uit het dorp, jong en oud, naar hartelust schaatsenrijden, slidden en sleeën, niet alleen op de buitenvijvers, maar zelfs op de binnenvijver. Zo leerde men het fraaie sterrebos en later de boomgaard in hun wintergewaad enigszins kennen, maar de gebouwen met hun naaste omgeving bleven voor veruit de meesten terra incognita.

Het hof was in die periode een schoon lijk, waar echter geen plaatselijke **Ledeganck** zijn kunst ooit heeft **beproefd**.² De oudere bewoners van **Gastel** herinneren zich nog, hoe aan het tijdvak van Sier van Gaans een eveneens langdurig **bewarerschap** van Dries Luyken, die wegens zijn functie 'de Hond van 't Hof' genoemd werd, is voorafgegaan. Ongeveer een halve eeuw heeft het tijdperk van feitelijk leegstaan der **hofgebouwen** geduurd en alleen de heel oude dorpsbewoners, onze patriarchen, herinneren zich nog vaag, dat het hof werkelijk als herenwoning werd gebruikt.

Nog geheimzinniger dan hun tot de verkoop in 1928/29 het hof - heden toescheen, leek voor de belangstellende Gastelaren steeds het verleden van dit merkwaardige dorpscentrum. Men begreep uit aanleg, omvang en ligging, dat dit landgoed een interessant verleden moest hebben, maar er was nagenoeg niets van bekend.

Het volk wist er weinig meer van te vertellen dan dat gedurende de **xix**e eeuw het hof heel lang bewoond was door meneer Eeman, een Vlaming en volgens **sommigen** een deserteur, die op vrij jeugdige leeftijd naar **Gastel** kwam en daar trouwde met de weduwe van **Reijsingen**, geboren van Sprangh.

De heer Eeman, die in 1880 op ongeveer 90-jarige leeftijd overleed, had drie stiefkinderen zonder nageslacht, die **natuurlijk** van **Reijsingen** heetten, en **Qen** eigen dochter, welke in het huwelijk trad met de Roosendaalse brouwer P.C. van Loon.

Op deze wijze ging het hof, na de dood van meneer Eeman en zijn huisgenoten, over op de Roosendaalse familie van Loon-Eeman, welke in de volgende twee generaties telkens slechts uit **één** lid bestond en derhalve weinig behoefte had aan een tweede verblijf buiten haar woonplaats.

De laatste uit het geslacht van Loon-Eeman, Maria **Isabella Lucia** (1878-1943), sinds 1902 de kinderloze echtgenote van de

bankier Vincent A.C.M. van Gilse (1872-1930), ging in 1928/29 eindelijk over tot verkoop van haar Gastels familiegoed, dat toen, voor wat zijn kern betreft, in handen kwam van de tegenwoordige hofeigenaar, die in of naast de gebouwen een winkel en zadelmakerij vestigde.

Bovenstaande bijzonderheden, welke voor het merendeel aan de plaatselijke tradities ontleend werden, stellen ons in staat een vluchtige schets te ontwerpen van de hofgeschiedenis der laatste eeuw, maar verder komen wij er niet mee.

De heer V. van Gilse placht weleer te vertellen, dat hij meende in het Gastelse hof een oud jachtslot der Prinsen van Oranje te moeten zien, maar waarop deze opinie steunde heb ik van hem nooit te weten kunnen komen. Zonder nader bewijs lijkt deze gissing onwaarschijnlijk, omdat Gastel geen deel uitmaakte van de Baronie.

Waar de mondelinge overlevering zwijgt, dienen wij ons allereerst te wenden tot de schriftelijke traditie: de litteratuur en de archieven.

Van deze twee stelt de eerstgenoemde ons al dadelijk volkomen teleur. Het Hof van Oud Gastel blijkt een stiefkind, ja een Assepoester, van de Brabantse geschiedschrijving te zijn. De auteurs zwijgen er over in alle talen. Zij schijnen er zelfs het bestaan niet van te kennen.

Het begint al met J.B. Kruger, die in zijn 'Kerkelijke geschiedenis van het bisdom van Breda'³ wel hoog opgeeft van het slot Grimhuizen en deszelfs adellijke bewoners, maar het waarschijnlijk veel belangrijker hof in het geheel niet vermeldt.

De 'Voorlopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst: deel X: de provincie Noord-Brabant'⁴ bewijst haar provisoir karakter door onder Oud Gastel van geen hof te reppen. Ook de halve eeuw 'Taxandria', waarover Noord-Brabant thans beschikt, verrijkt onze kennis van het Gastelse hof niet rechtstreeks. Wel indirect, doordat n.l. enkele jaargangen bijzonderheden bevatten over familien, die op dat hof hebben geresideerd. Dit verblijf wordt bij de bespreking van die geslachten in het tijdschrift echter nimmer gereleveerd, zodat ook voor de lezers van 'Taxandria' Oud Gastel's hof een onbekende grootheid is gebleven.

Deze schrale oogst bij een rondgang door de litteratuur toont ons weer eens te meer, hoe fragmentair de geschiedschrijving van Brabant tot op heden is gebleven. Sommige plaatsen zijn

vrij goed en volledig, andere in het geheel niet beschreven. De toevallige aanwezigheid van een historicus of belangstellende was daarbij beslissend. Als het algemeen register op 'Taxandria', waarvan de publicatie mij door de drukker reeds anderhalf jaar geleden in het vooruitzicht werd gesteld, eenmaal verschenen is, zal blijken, dat ook in die hoofdbron voor onze historici de verschillende gemeenten van Noord-Brabant zeer ongelijkmatig zijn behandeld.

Een gevolg van dit feit is, dat er voor personen met enige speurzin in ons gewest nog belangrijke ontdekkingen te doen zijn. Het hof van Oud Gastel, wellicht de sleutel voor de geschiedenis van dat dorp, is daar een sprekend voorbeeld van.

In dit verband lijkt het mij nuttig nog op een ander tekort te wijzen, een leemte ditmaal in onze algemeen Nederlands historiografie.

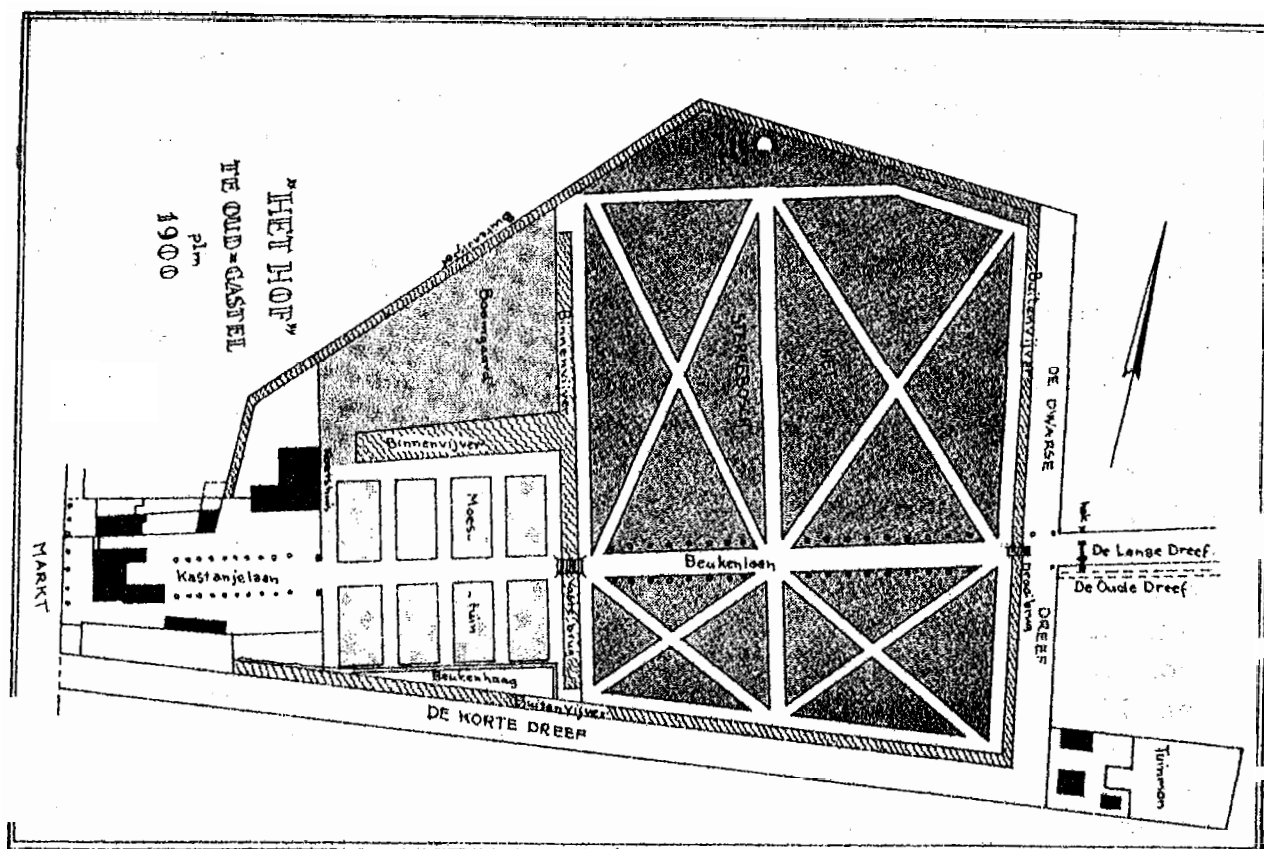
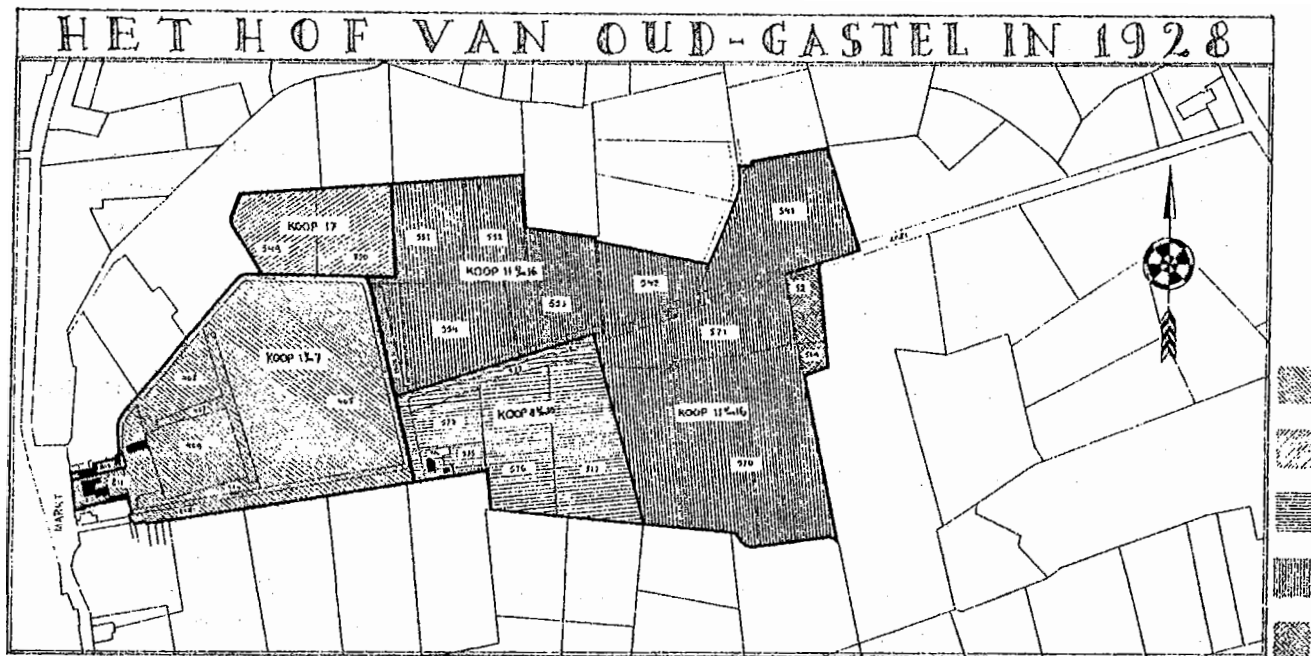
Het is mij n.l. opgevallen, dat onze vaderlandse geschiedschrijvers naar verhouding te veel hebben geschreven over het kasteel en te weinig over het hof en het hofwezen. Men mag hier gerust spreken van een verkeerd gerichte aandacht en een eenzijdige belangstelling in de eerste plaats bij de schrijvers en als gevolg daarvan ook bij het grote publiek. Terwijl het aantal gedrukte geschriften, wetenschappelijke en populaire, over de Nederlandse kastelen aanzienlijk is, zijn de publicaties over onze hoven zeldzaam en haast onbekend.

Moeten wij hier soms een tot heden onopgemerkt relict in zien van de geschiedschrijving der humanisten, die vaak het Latijn tot voertaal had en zich steeds kenmerkte door een overschatting van al wat afkomstig was van Romeinen en Grieken? Het 'castellum' zal hun belangrijker hebben toegeschenen dan het hof, in welks naam de herkomst uit het Middellandse zeegebied niet hoorbaar besloten ligt.

Maar, zal men opmerken, wat is dan wel het verschil tussen een hof en een kasteel? Duidt men met beide termen niet het verblijf aan van een heer, een aanzienlijk persoon?

Inderdaad, maar het schijnt mij toe, dat er tussen deze woorden niettemin een belangrijk verschil in nuance bestaat. Een kasteel is doorgaans een herenverblijf met een militair karakter en een hof heeft dit karakter in de regel niet.

Men kan natuurlijk de term hof ook ruimer opvatten en hem eenvoudig gelijkstellen met herenwoning. De kastelen worden dan een species van het genus hof. Het lijkt mij echter beter en meer overeenkomstig 'le bon usage' het woord hof te reserveren voor herenverblijven zonder uitgesproken krijgskundig karakter.

Dat de kastelen dit karakter wel en steeds bezitten volgt uit hun naam, die afgeleid is van het Latijnse soldatenwoord *castellum* en reeds in het Middelnederlands voorkomt als ontlening, waarschijnlijk uit het Noordfrans of *Picardisch*. Vanzelfsprekend wordt bij uitbreiding en door mensen, die weinig op hun woorden letten, de term kasteel vaak genoeg op gebouwen toegepast, waarvan ieder militair cachet ontbreekt, maar dit doet niets af aan het feit, dat de gewone betekenis van kasteel een engere is. In Westelijk Noord-Brabant heeft men dit ook van ouds blijkbaar zo gevoeld, want de versterkte herenverblijven te Breda en nabij Wouw noemde men kastelen, terwijl de voor het oorlogsbedrijf waardeloze adellijke woningen te Bergen op Zoom en Oud Gastel respectievelijk als markiezen-hof en hof zonder meer werden aangeduid.

Het is een vaak geuite grief tegen onze traditionele Nederlandse geschiedschrijving, dat deze veel te veel was een relaas van vechterijen en nog eens vechterijen en te weinig een verhaal over het godsdienstig, cultureel, juridisch en sociaal-economisch verleden van ons volk. De rechtmatigheid van deze grief vindt in de bovenstaande beschouwing over hoven en kastelen een treffend bewijs. In zijn kasteel zien wij de heer van het '*ancien régime*' optreden als militair leider van zijn gebied. Maar hij was in werkelijkheid veel meer dan dat. Hij vervulde bovendien de functie van economisch leider, oefende doorgaans de rechtspraak uit en had ook dikwijls veel invloed op de godsdienstzaken in zijn territoire. *Cujus regio, illius et religio*, zei men nog algemeen in de *xvii*e eeuw. Welnu, op de hoven, waaraan immers meestal het militaire karakter vreemd is, zien wij de heren bezig als economische, culturele en juridische leiders van hun land.

Verschillende sporen van deze oude toestanden zijn in onze omgangstaal overgebleven. Wij noemen zekere leidende organen van onze rechtspraak gerechts-hoven en wanneer iemand ons zeer voorkomend bejegt, prijzen of danken wij hem voor zijn hoofds of heus optreden.

Dat zelfs het kerkgebouw door onze voorvaders als het middelpunt van een hof gezien werd, blijkt uit het woord kerkhof, als men daarbij bedenkt, dat in hun tijd de begraafplaatsen rondom de kerken gelegen waren. Ook in de steden was dit vaak het geval, zoals heden ten dage nog duidelijk is uit vele pleinnamen, b.v. het Janskerkhof te Utrecht en St. Pauls Church-yard te Londen.

Door voortaan de kijker van hun belangstelling minder uitsluitend te richten op het kasteel en ook het hof in hun gezichtsveld te betrekken, zullen onze geschiedschrijvers

tegemoet kunnen komen aan het rechtmatig verlangen naar een meer alzijdig georiënteerd historie-onderwijs. Wie de Middeleeuwse edelman uitsluitend voorstelt als een vechtjas, die zich in een kasteel verschanste, maakte van hem een karikatuur en vervalst de geschiedenis door grove onvolledigheid. Het hofwezen, hoezeer ook nauw met het kasteelwezen verbonden, was belangrijker dan dat en verdient daarom een grotere plaats in de uiteenzettingen.

Als de door mij bepleite accent-verschuiving plaatsvindt, zullen de oude hoven van Nederland vanzelf meer tot studie-object gekozen worden en zal geleidelijk de armoede, welke ik boven in onze historische litteratuur op dit punt constateerde, verminderen. Er zijn trouwens al belangrijke studien op dit terrein verschenen, maar het grote publiek is er nog niet genoeg mee in aanraking gebracht. Een boek b.v. als dat van Jhr. Mr. A.H. Martens van Sevenhoven over de 'Marken in Gelderland'⁵, bevat een schat van gegevens over de oude hoven in dat gewest.⁶

Deze uitweiding leek mij nuttig, niet alleen om haar algemeen belang, maar ook, omdat zij de waarde van een studie over een onderwerp als het onderhavige scherp naar voren brengt. Ook in Brabant bestaat behoefte aan een inventarisatie der oude hoven en iedere bijdrage daartoe, al is het maar een simpele toponym, is welkom.

Voor een goed begrip van de Gastelse hofgeschiedenis is, naast dat tussen hof en kasteel, nog een ander onderscheid bepaald onmisbaar. Ik bedoel de distinctie tussen hof als gebouw en hof als maatschappelijke instelling.

De daarmee vrijwel analoge onderscheiding tussen kerk als gebouw en Kerk als instituut is de meeste van mijn lezers waarschijnlijk meer gemeenzaam. Men brengt deze laatste in de schrijftaal vaak tot uitdrukking door de ene kerk met een kleine en de andere met een grote beginletter weer te geven.

Hof als gebouw en hof als instelling verhouden zich ongeveer als lichaam en ziel, als stof en geest. Het Gastelse hof van de eerste decennia onzer eeuw noemde ik boven een lijk, omdat het toen niet meer bezielde werd door de maatschappelijke instelling, waarvan het zo lang het zichtbare hulsel was geweest.

Het staat vast, dat het tegenwoordige Gastelse kerkgebouw minstens het derde Godshuis is, hetwelk op die gewijde plaats werd opgetrokken. Misschien wel het vierde of vijfde. Onder al die gedaanteverwisselingen, al die afbraken of branden, her-

bouwingen of vergrotingen, bleef de Kerk van Gastel zonder onderbreking voortbestaan als de Geest, die telkens nieuw leven wekte of het gewekte leven onderhield.

Met het hof van Oud Gastel is het vermoedelijk niet anders gegaan. Ook daar zijn de huidige, op het eerste gezicht weinig belangrijke gebouwen waarschijnlijk niet de oorspronkelijke. M.a.w. het hof als instelling is, volgens deze hypothese, te Gastel aanmerkelijk ouder en voor Gastel's verleden heel wat gewichtiger dan de tegenwoordige gebouwen, geheel op zichzelf beschouwd, zouden doen denken. Die gebouwen zijn thans, om met Floris Prims te spreken, het litteken van een verdwenen maatschappelijke instelling, waardoor zij eertijds tot aanzijn kwamen, maar die door hen later lang werd overleefd.

Ik zou in dit verband een lans willen breken voor een meer spirituele instelling bij de waardering van onze monumenten.

Te zeer heeft men zich m.i. tot nu toe blindgestaard op de materiele zijde onzer gedenktekenen van geschiedenis en kunst. Te weinig heeft men beseft, dat achter zulk een monument meestal een instituut of een idee schuil gaat, hetwelk als geestelijk element nog wel zo belangrijk is als het stoffelijk gewaad, waarmede het zich toevallig bekleedde.

Een voornaam persoon behoeft zich niet altijd voornaam te kleden. Vorsten gaan wel eens incognito op reis en wandelen ook thuis niet altijd rond in hermelijnen mantels.

Zo kan het eveneens gebeuren, dat een hoogst belangrijke maatschappelijke instelling of een historisch personage van de eerste rang hebben gehuisd in een onaanzienlijk verblijf, dat als gebouw misschien weinig kunstwaarde bezit. Zulke bouwwerken moeten dan onder bepaalde omstandigheden toch als monumenten worden beschouwd en gerespecteerd uit eerbied voor de geest of de idee, welke zij hebben geherbergd.

In christelijke kring is men met deze opvatting wel vertrouwd. Daar heeft men immer pieteit getoond jegens het stalletje van Bethlehem en het huisje van Nazareth, maar onze monumentenhoeders hebben zich, als echte kinderen van een bij uitstek materialistische tijd, niet geheel vrij weten te houden van een overschatting der zuiver stoffelijke zijden van onze gedenktekenen. Onze hele Westerse beschaving lijdt trouwens sinds de Renaissance aan veruiterlijking. Zij bezit te weinig innigheid en dreigt uiteindelijk in de materie, waarin zij zich te zeer heeft vastgeheid, te verstikken.

Maar wij moeten terugkeren naar ons hof. Deze instelling

leerden wij kennen als het verblijf van een heer. Hof en heer zijn derhalve in oorsprong onafscheidelijk met elkaar verbonden.

Zij verhouden zich onderling als voetstuk en standbeeld. Gelijk het voetstuk een standbeeld van de begane grond opheft en aldus beter laat uitkomen, zo was in de middeleeuwse maatschappij het hof nodig om aan de heer het gewenste relief te verlenen. Beide, het hof en heer, zijn exponenten van een collectivistische maatschappij, waarin de kwaliteitsgedachte is opgenomen en op ruime schaal vervlochten zit. Als zodanig passen zij niet of kwalijk in de sociëteit, welke door de mannen der XVIIIe en XIXe eeuw in het leven werd geroepen. Deze draagt immers een uitgesproken egalitair en atomistisch karakter. Daardoor zijn liberalisme en hofwezen feitelijk doodsvijanden.

Het is dan ook geen wonder, dat het met de adel, kastelen en hoven in de landen, waar de denkbeelden der Franse revolutie ingang vonden en zegevierden, niet goed meer wilde gaan. Deze omwenteling schiep een sfeer, een rechtsorde, een maatschappij, waarin die kwaliteitsdingen niet langer welig konden kweken, maar hoogstens, als merkwaardige antiquiteiten, nog een poos mochten voortkweken om ten slotte aan de toepassing van het individualistische erfrecht of een andere eigenaardigheid van die nieuwe orde te bezwijken. In het relaas der lotgevallen van het Gastelse hof zullen wij van dit alles de weerspiegeling vinden. Het is met dat landgoed gedurende de laatste eeuwen steeds bergaf gegaan en men moet er zich eigenlijk over verwonderen, dat de kern er van, zij dat gehavend, tot in onze dagen haast onverdeeld in stand is kunnen blijven.

Na deze inleidende beschouwingen wordt het tijd, dat wij onze aandacht richten op hetgeen de archieven ons aangaande het verleden van Gastel's hof weten te melden.

Mijn onderzoekingen der beschikbare archivalia zijn thans zover gevorderd, dat ik een tamelijk volledige hofgeschiedenis kan geven voor de periode na 1700. Betreffende de eeuwen die aan de XVIIIe voorafgingen, beschik ik over een aantal losse gegevens, welke, aangevuld met enige min of meer plausibele hypothesen, een uitgangspunt en tevens een prikkel kunnen vormen voor verder onderzoek. Nu over dit hof praktisch niets gepubliceerd is, lijkt het mij best, na deze eerste algemene kennismaking, te beginnen met een uiteenzetting van zijn historie gedurende het meest recente tijdvak, dat der laatste twee eeuwen.

Het is mijn bedoeling, bij een volgende gelegenheid, aan die uiteenzetting een tweede hof-artikel te wijden.

Oud Gastel, zomer 1945.

MR. H. MASTBOOM.

- 1 Slidderen is een Gestelse vorm voor slibberen, na een aanloop snel over het ijs glijden.
- 2 Wel werden siertuin en sterrebos in die dagen herhaaldelijk gefotografeerd door de toenmalige notaris A.M.B. Smulders. Vele van deze foto's zijn in mijn bezit.
- 3 Deel III, 372.
- 4 Deel X, 1931: blz. 290-292.
- 5 Verschenen als onderdeel van de Geschiedkundige Atlas van Nederland.
- 6 Dit werk is, gelijk de schrijver erkent, mogelijk gemaakt door de vóórarbeid van de baronnen Sloet, vader en zoon.

HET HOF VAN OUD GASTEL

DE LAATSTE EEUWEN

'Per varios casus, per tot discrimina rerum'.¹

INLEIDING

Het platteland van Westelijk Noord-Brabant heeft vreselijk geleden onder de krijgsbedrijven van de laatste twintig jaren der XVIe eeuw.

In deze beslissende periode van de tachtig-jarige oorlog werd de bittere strijd voor een groot deel in of vlak bij ons woongebied uitgevochten. Terwijl de nog betrekkelijk veilige versterkte plaatsen, met uitzondering van Bergen op Zoom, herhaaldelijk van machthebber wisselden, bleef het platteland bij voortduring weerloos overgeleverd aan de gewelddaden, opeisingen en inundaties van beide partijen en aan de afpersingen en plunderingen van vrijbuitende moeskoppers en kaasjagers. Hele dorpen raakten tijdelijk, -of, gelijk Nieuw Gastel, zelfs blijvend- onbewoond, doordat de bevolking omkwam of vluchtte naar veiliger oorden, en, toen het ergste voorbij was, moest heel veel, vaak door andere personen, weer van de grond af opgebouwd worden.

Deze rampzalige gebeurtenissen leggen een diepe **caesuur** in de geschiedenis van elk West-Brabants dorp en van menige West-Brabantse familie. In het begin der XVIIe eeuw moest men op vele plaatsen weer van voren af aan beginnen, voor een goed doel met andere mensen. Kort voor en tijdens de rust van het Twaalfjarig Bestand zien wij dan ook alom in deze streek nieuwe geslachten optreden, die een werkzaam aandeel nemen in het moeilijke en moeizame herstel.

HET GESLACHT PROOST

Te Oud Gastel is dit de tijd, waarin onder meer de Midden-Brabantse Proosten (uit Zandvliet-Stabroek) en de Gelders-Kleefse van Steenhuyzen ten tonele verschijnen, vooral in de personen van Pieter Proost (†1663) en diens echtgenote (sinds 1606) Jkvr. Henrica van Steenhuys (†1652).

Uit hun huwelijk werden in de jaren 1607 tot 1623 te Gastel zeven kinderen geboren en gedoopt.

Pieter Proost was lange jaren secretaris en ontvanger der tienden, doch moest, als katholiek, na de vrede van Munster, zijn ambt prijsgeven.

In 1652 verhief koning Filips IV van Spanje hem, met zijn drie toen nog levende zonen (Rutger, Jan Baptist en Anthonie), in de adelstand. Een soortgelijke onderscheiding was aan Pieters broeder, raadsheer Jan Proost (†1659), reeds tien jaar eerder te beurt gevallen.

Van Pieters drie adellijke zonen zette de jongste, Jonker Anthonie Proost (1617-1663), gehuwd met de Roosendaalse Anna Brouwers (†1689), de familie te Oud Gastel voort.

Dit echtpaar had twee zoons, n.l. Guillian en Hendrik Proost.

Mogen wij, behoudens tegenbewijs, veronderstellen, dat de twee reeds genoemde Proosten-generaties het Hof van Oud Gastel bewoond en in eigendom bezeten hebben, van de derde generatie, die der Jonkers Guillian (1648-1736) en Hendrik (1653-1731), staat dit volkomen vast.

Deze twee broers bekleedden tijdelijk enige ambten in de Zuidelijke Nederlanden, n.l. te Diest, Zichem en Scherpenheuvel, waardoor duidelijk blijkt, dat zij in relatie stonden met de Prinsen van Oranje. Het is evenwel niet aan twijfel onderhevig, dat zij een aanzienlijk gedeelte van hun leven te Gastel doorbrachten en aldaar gezamenlijk eigenaars waren van het Hof, in hun dagen nog het middelpunt van een uitgestrekt landgoed. De twee gebroeders hielden hun Hof in onverdeeldheid, vermoedelijk omdat slechts een van hen, Hendrik, getrouwd was, terwijl Guillian zijn hele lange leven ongehuwd bleef.

Het schotboek van Oud Gastel, tussen 1729 en 1733 opgesteld door de landmeter Willem van Diepenbeek en Johan van Vlimmeren, licht ons nauwkeurig in omtrent alle eigendommen, die toen aldaar aan de Jonkers Proost en hun nazaten toebehoorden. Op kaart I, die ik aan de hand van dit schotboek

ontwierp, blijkt duidelijk, welk een dominerende positie het Proostenhof toentertijd in het hart van Oud Gastel innam.

Naast de herenwoning (nr. 138), met boomgaard en buitenhof (nrs. 108 t/m 110), vallen, als onderdelen van het Hof, vooral op: de hoveniersstede (nr. 111; boerderij of neerhof) en de boswachters-woning (nr. 27; jachtvermaak), beide nog heden ten dage, zij het ontluisterd, bewaard gebleven. De Korte en de Dwarsdreef waren in 1733 met notebomen beplant en heetten daarom 'De Noote Dreeve' en de 'Dwarse Noote Dreeve'. De Lange Dreef heette toen 'De Nieuwe Dreeve', in tegenstelling tot 'De Oude Dreeve', welke men, vlak ten Zuiden der Lange Dreef, nog tot omstreeks 1925 in het terrein heeft kunnen opmerken.

Jonker Hendrik Proost (1653-1731), die enkele jaren vóór zijn ouderen, ongetrouwen broeder Guiliam (1648-1736) overleed, was in 1675 te Breda in het huwelijk getreden met Antonia 's Grauwen, dochter van Gerard en Margaretha Schellekens.

Hun echtverbintenis werd zeer rijk met kinderen gezegend. Ongeveer zeventien of achttien, waarvan echter veruit de meesten jong stierven. Minstens elf zijn er in Oud Gastel gedoopt. Vermoedelijk bereikten slechts vier kinderen, allen meisjes, de leeftijd der volwassenen.

Van deze vier bleven er twee, Anna Margareta (1686-1764) en Clara Dymphna of Dina Clara (1691? tot na 1753) ongehuwd.

De andere twee, Anna Maria (1676 of 1686 tot na 1722) en Julia Magdalena (1687-1722) traden wel in het huwelijk, doch stierven beiden op vrij jeugdige leeftijd en vóór hun vader.

Anna Maria of Maria Anna Proost (geboren 1676 of 1686 te Oud Gastel) trouwde in 1714 met haar achterneef, Jhr. Arnoldus Josephus Proost van Lichtaard, een kleinzoon van Jan Baptist. Zij schonk haar man minstens vijf kinderen, waarvan er drie (twee zonen en een dochter) volwassen werden, en stierf vervolgens tamelijk jong (na 1722). Haar weduwnaar hertrouwde.

Julia Magdalena Proost (1687-1722) huwde in 1711 te Diest met Mathias Victor van Cannaart van Hamale (1688-1735), die namens de Prins van Oranje hoofddrost of hoofdmeijer was te Zichem en Scherpenheuvel. Ook hij hertrouwde, doch eerst in 1733. Van Julia Magdalena Proost zijn twee dochters bekend: Maria en Julia van Cannaart van Hamale.

De twee ongehuwde zusters, Dina Clara en Anna Margareta Proost (1686-1764) leefden veel langer dan de twee getrouwde. Dit blijkt onder meer uit een gezamenlijk testament, hetwelk zij

op 29 juli 1749 maakten voor de Roosendaalse notaris Jacob van Sinnen.² Anna Margareta was toen al blind.

In het algemeen vermaakten de beide testatrices hun nalatenschap 'klufts- of staexgewijse' aan de twee kinderen van Julia Magdalena en aan de drie kinderen van Arnoldus Proost van Lichtaard.

Hun aandeel in het Hof van Oud Gastel, te weten de helft, praelegateerden zij echter aan de kinderen van Maria Alexandrina van Cannaart de Hamale en Baron van Wassenaar. Uit de uiterste-wilsbeschikking blijkt duidelijk, dat dit echtpaar in die dagen het Gastelse Hof metterdaad bewoonde.

Bij de omschrijving van het legaat werd het Hof nader aangeduid als volgt: 'eene huijsinge, schuure, hoven en boomgaard, en verdere bepotinge en beplantinge, misgaders landerijen, en verdere ap- en depentien van dien, soo als, in zijn afgravinge en omwateringe, is staande en leggende binnen de Heerlijkheijd Oud Gastel, als mede de soo genaamde Nieuwe Dreve en de eijke boomen daar op staande'.

De genoemde kinderen zouden van dit legaat den bloten eigendom verkrijgen, terwijl het vruchtgebruik daarvan levenslang zou toekomen aan hun ouders.

Uit de verwarring der vierde generatie zijn wij hiermee al beland bij het vijfde en zesde geslacht der Oud Gastelse Proosten-familie.

Het vijfde geslacht bestond, gelijk wij al zagen, uit twee groepen n.l. de drie kinderen van Jonker Arnoldus Proost van Lichtaard en anderzijds de twee dochters van Julia Magdalena Proost (1687-1722) en Mathias Victor van Cannaart van Hamale (1688-1735).

Voor de Hof-geschiedenis is alleen de tweede groep van belang. De kinderen van Arnoldus Proost hadden wel eigendommen in Oud Gastel, maar niet in het eigenlijke Hof-gebied. Zij kunnen daarom in dit verband verder buiten beschouwing blijven.

De twee dochters van Julia Magdalena Proost heetten Maria Alexandrina Jacoba (gedoopt te Diest in 1712) en Julia van Cannaart van Hamale.

Maria, de oudste, huwde in 1741 met Jacob Albert baron van Wassenaar-Warmond (1709-1774), uit het beroemde Hollandse geslacht.

In 1749 was hij ritmeester in het regiment dragonders van de generaal Trips, ten dienste der Verenigde Nederlanden. Het echtpaar bewoonde toen, zoals gezegd, het Hof van Oud Gastel. Aldaar werd ook in 1755 hun dochter Margareta Jacoba geboren, op wie later het Hof zou overgaan.

Julia van Cannaart van Hamale, de jongere zuster, trad, waarschijnlijk in 1748 te Turnhout, in de echt met de Fransman Paul Guyot de St. Quentin uit Bellac(?). Wellicht was hij in het kader van de Oostenrijkse successie-oorlog naar onze streken gekomen.

Na hun huwelijk woonden zij enige jaren te Oud Gastel, waarschijnlijk naast het Hof, in het pand Markt 17-18, dat het gemeente-bestuur in november 1959 volledig heeft laten slopen. Twee van hun kinderen, Mattheus Alexander (14 december 1752) en Paulus Jacobus (3 april 1754), zijn te Oud Gastel gedoopt en later te Essen, resp. op 28 september 1753 en 1 oktober 1754, nog eens met meer plechtigheid 'overgedoopt' ('suppletæ sunt ceremoniæ').³ Later verhuisde dit gezin vermoedelijk naar Frankrijk.⁴

Met het oog op het verdere verloop der Hof-historie, verdienen in de zesde en laatste generatie hoofdzakelijk de kinderen van Maria en Jacob Albert van Wassenaar-Warmond onze aandacht.

Deze echtelieden hadden minstens twee zoons, Hendrik Matthias Jacobus en Thomas Jacobus, en twee dochters, Elisabeth Jacoba Julia (1744-1799) en Margareta Jacoba (1755-1787), waarvan de jongste te Oud Gastel geboren was.

De oudste dochter huwde in 1763 te Gastel met Florentius Justus Franciscus Cousebant (1735-1799), heer van Waspik, wonende nabij Leiden. Margareta Jacoba van Wassenaar (1755-1787) trouwde in 1779, eveneens te Oud Gastel, met Mr. Theodoor Jan baron Roest van Alkemade (1754-1829), sedert omstreeks 1788 (door aankoop) heer van Werkendam en De Werken. Deze Roest van Alkemade was ook een Hollander, geboren te Dordrecht, later woonachtig te Leiden en ten slotte, als kamerheer van koning Willem I, overleden in Den Haag.

Waarschijnlijk door uitkoop van hun mede-erfgenamen, wisten baron Roest van Alkemade en zijn vrouw zich, gedurende de tachtiger jaren, in het bezit te stellen van het hele Gastelse Hof. Het was echter blijkbaar niet hun bedoeling dit oude familiegoed hun leven lang te behouden.

Aanvankelijk verhuurden zij hun landgoed te Oud Gastel, in totaal groot 70 gemeten en 121 roeden of bijna dertig

hectaren, aan drie verschillende personen.

De Hofkern binnen de vijvers, benevens waarschijnlijk de 'boschlanden' of schaarbossen daarbuiten, werden sinds 14 oktober 1785 gehuurd door 'Johan Christoffel van Vos'.

De 'boere steede' aan het Oosteinde der Lange Dreef, met 39 gemeten 152 roeden 'zaaij- en weiland', werden tot 'Sinte Maarten 1792' gepacht door 'Jan van Kinderen' voor acht gulden per gemet of Fl. 316-1-0 per jaar 'op den hoop'.

Het 'arbeijders huijsje en erve', gelegen aan het einde der Korte Dreef, was tot mei 1790 voor Fl. 40,- per jaar verhuurd aan 'Marijn van Gils'.

Deze toestand bevredigde de eigenaars klaarblijkelijk niet, want reeds in november 1786 gingen zij over tot onderhandse verkoop van hun hele Gastelse bezitting, groot bijna dertig hectaren, aan de huurder Johan Christoffel van Vos.

Als koopprijs werd bedongen twintig duizend gulden, te betalen als volgt: f 10.000,- 'op het doen der veste', hetgeen zou geschieden 11 februari 1787; f 5.000,- op 11 februari 1788; en f 5.000,- op 11 februari 1789. Van de laatste twee termijnen was bovendien 3% interest per jaar verschuldigd.

Met deze aankoop op afbetaling heeft van Vos nog al wat moeite gehad. In feite heeft hij f 10.000,- voldaan op 16 december 1786; f 2.000,- op 13 maart 1788; en de resterende f 8.000,- pas op 31 augustus 1792.

De vesting, voor schepenen van Oud Gastel heeft ook veel vertraging ondervonden en geschiedde eerst de 4de mei 1791. Timmerman 'Pieter Bruijnincx' trad daarbij op als gevolmachtigde van baron Roest van Alkernade, die toen te Leiden woonde. De koper was persoonlijk aanwezig.

Het voorwerp van deze verkoop uit de hand bestond uit de nummers 21 (oosthelft), 23, 24, 25, 27, 75, 79, 83 t/m 87, 104 t/m 110, 112 en 138; alle gelegen in de Elfde Hoek van Oud Gastel. Op kaart I is dit hele gebied duidelijk aangegevendoor een zware omlijning.

In het onderhandse 'Coop Contract' van 23/25 november 1786 wordt het Hof van Oud Gastel als volgt nader beschreven: 'Eene Heere Huijsinge, schuure, stalling, boven, boomgaard, starbos en erve, daar toe en aan gehoorende; groot in erve, volgens schotboek, tien gemeten 252 roeden; staande en gelegen onder Oud Gastel, in den 11n Hoek, n. 108, 109, 110 en n. 138; met

den geheelen vijver en dreeve, mitsgaders halven sloot daar buijten op de Oost- en Zuijdzijde, hier aan; met alle de boomen en plantagie, daar op staande; als ook de tuijnbanken, tuijnwagen, losse planken, etc.

'Item eene steede lands, bestaande in huijsinge, schuure, wagenhuijs, bakkeet, boomgaart, hof ende erve, cun anexis; met nog een arbeijders huijsje, hof ende erve; en volgende parceelen zaaij-, weij en boschlanden; alle gelegen onder Oud Gastel voornt., op wederzijden de Lange en Korte Dreeve, agter en bezijden gesegde Heere Huijzinge; met deselve Dreeve en plantagie, daar op staande; als in den lln Hoek (hier volgt de opsomming der nummers); zijnde alsoo te zamen 70 gemeten 121 roeden'.⁵

Met deze overdracht eindigde een lang hoofdstuk uit de historie van Oud Gastels Hof. Naar aanleiding daarvan, moge ik, alvorens mijn kroniek voort te zetten, nog enkele opmerkingen maken van algemene aard.

Het is voor de geschiedenis van Oud Gastel zonder twijfel van grote betekenis geweest, dat tijdens de protestantse overheersing het herenhof van dit dorp steeds in handen gebleven is van een aanzienlijke en invloedrijke, katholieke familie. Daardoor immers beschikte de overwegend katholieke dorpsgemeenschap over een belangrijk tegenwicht tegen de zware druk van de calvinistische ambtenaren, die de macht der Generaliteit in Den Haag altijd achter zich wisten.

Opvallend is verder, dat de aanwezigheid van deze katholieke, adellijke familie vrij plotseling ophoudt, ongeveer gelijktijdig met het einde van de generaliteits-periode en van het hele oude bestel.

Er is grond voor de veronderstelling, dat enkele thans in Gastel levende familiën zich aldaar indertijd, als pachters of ambachtslui, onder invloed van de Proosten gevestigd hebben. Op die manier werkt de vroegere macht van dit geslacht tot in het heden na.

Aan de Proosten is ook in de Gastelse streektaal tot het begin dezer eeuw nog een herinnering blijven voortleven. Een man van klein postuur werd wel eens 'een proos(t)je' genoemd. Nu hoort men dat niet meer. Misschien mogen wij hieruit opmaken, dat de leden der familie Proost over het algemeen klein van gestalte geweest zijn.

De adellijke Proosten van Oud Gastel moeten wij ten slotte zien als een enkele tak van een zeer uitgebreide familie Proost, waarvan de meeste andere takken nooit in de adelstand verheven zijn. Van deze andere takken bestaan er enkele nog in onze tijd voort, te Turnhout en omgeving vooral, maar ook elders.

HET GESLACHT VAN VOS(S)⁶

Johan Christoffel van Vos(s) (1757-1825), die het Hof in de jaren 1786-92 door aankoop verkreeg, stamde uit een familie van Staatse beroepsofficieren, oorspronkelijk afkomstig uit Laar in het graafschap Bentheim. Zelf was hij in zijn jonge jaren (tot 1784) ritmeester in het regiment Oranje-Vriesland.

De veronderstelling ligt voor de hand, dat van Vos(s) in het leger kennisgemaakt zal hebben met één of meer leden van de vorige eigenaarsfamilie (van Wassenaar of Roest van Alkemade), die immers ook beroeps-officieren telde, en dat zo, eerst de huur en later de koop, op gang gekomen kan zijn. Het gemeenschappelijke militaire bedrijf vormde vrijwel het enige raakvlak tussen de geslachten van verkoper en koper, die in al het overige eerder tegeover elkaar stonden. Van Vos(s) was niet van adel, uitheems en protestant.

In oktober 1785 woonde Jan Christoffel, die te Leeuwarden geboren was, al in Oud Gastel op het Hof als huurder. Hij was in november 1783 te Hoorn gehuwd met Johanna Vogel (1765-1838). Omdat ook zijn vader, Willem Hendrik (1719-1800), aldaar als rustend kolonel zijn latere levensjaren sleet en zijn moeder, Agatha Zeeridder (1731-1780), een Hoornse was, had Jan Christoffel te Hoorn zijn thuisfront, zijn laatste bastion, waarop hij zich in tijden van gevaar kon terugtrekken. Dit zou hem weldra van pas komen.

Omstreeks 1791 werd de nieuwe Hofheer benoemd tot drossaard van het Oostkwartier van het Bergse Markiezaat. Meestal hielden deze drossaards hun verblijf te Oudenbosch, maar de laatste resideerde op het Hof van Oud Gastel.

Van Vos(s) kreeg in zijn nieuwe ambt al spoedig met grote moeilijkheden te kampen tengevolge van den inval der Fransen onder Dumouriez (en H.W. Daendels) in februari 1793. Na het bevel gegeven te hebben tot inundatie van Heer Jansland of Nieuw Gastel, onttrok van Vos(s) zich door de vlucht aan de macht der Franse invallers.

Enige Gastelse schepenen wisten in die kritieke dagen de onderwaterzetting van hun polder te beletten. Zij werden om hun moedig gedrag uitbundig geprezen door luitenant-kolonel H.W. Daendels, die tevens opdracht gaf de goederen van den 'traître' van Voss in beslag te nemen en zijn persoon op te sporen. Er kwamen bezettingstroepen in het dorp, vermoedelijk ook op het Hof.

Na de nederlaag der Fransen, keerde van Vos(s), begin april 1793, weer naar Oud Gastel terug.

Het was echter niet voor lang, want het volgend jaar kwamen de Fransen, ditmaal onder Pichegru (en Daendels), opnieuw opzetten en nu met meer en blijvend succes. Van Voss verliet zijn Hof veiligheidshalve ten tweeden male begin september 1794. Zijn absentie zou dit keer heel wat langer duren.

Wel keerde hij vanuit Hoorn, waarheen hij met zijn gezin gevlucht was, in maart 1795 even naar Oud Gastel en het Oostkwartier terug, maar daar werd hij, vrijwel onmiddellijk, uit zijn ambt ontzet, terwijl zijn Hofhuis, door zware inkwartiering en later door gebruik als hospitaal, voor zijn familie onbewoonbaar bleef. Slechts een vaste knecht van den eigenaar kon voortdurend in een deel der Hofgebouwen blijven wonen en van daaruit enig toezicht uitoefenen op de gevorderde gedeelten.

Het is mij niet bekend, in welk jaar na 1796 het gezin van Voss vanuit Hoorn naar Oud Gastel teruggekeerd is. In juli 1800 werd te Hoorn nog een dochter geboren. Anderzijds zien wij Johan Christoffel te Oud Gastel optreden in september 1798, misschien tijdens een bezoek van korten duur.

In 1807 vertoefde hij stellig weer sinds enigen tijd op zijn Hof, want in november van dat jaar vinden wij hem vermeld als 'officier der jagt van Zijne Majesteit den Koning van Holland, 5de jagt-district, Departement Braband'.

Hij maakte toen, niettegenstaande deze weids klinkende functie, in economisch opzicht slechte tijden mee. Dit blijkt duidelijk uit het feit, dat hij in hetzelfde jaar een groot gedeelte van zijn landerijen, waaronder de boerderij aan het Oosteinde der Lange Dreef, uit de hand moest verkopen aan 'Jan van Kinderen, bouman', te Oud Gastel, die genoemd hoeve al geruime tijd als pachter bewoond had.⁷

Vast staat wel, dat van Voss, gedurende het eerste gedeelte van de Fransen tijd, als un ci-devant, buiten de Noord-Brabantse ambten gesloten bleef. Onder Lodewijk Napoleon trad hij echter, gelijk wij reeds zagen, weer enigermate op den voorgrond. Tijdens de inlijving, in 1811, werd hij vrede-rechter van het kanton Oudenbosch.

De restauratie van 1813/14 bracht hem ten slotte, na een kleine twintig jaar, het volledige herstel van zijn vroegere, leidende positie. Dit bleek reeds heel spoedig, doordat de Souvereine Vorst hem op 14 februari 1814 aanwees als een van de zes honderd notabelen, aan wie het ontwerp voor een Grondwet ter goedkeuring voorgelegd zou worden. Den 29sten maart 1814 kwamen 474 van deze notabelen te Amsterdam in de

Nieuwe kerk in grote vergadering bijeen. Slechts 26 notabelen stemden tegen het aangeboden ontwerp. Johan Christoffel was aanwezig en stemde voor.

Onder koning Willem I stand hij weer aan het hoofd der gemeente Oud en Nieuw Gastel, nadat maire Thomas Franciscus de Bie (1760-1847) het veld had moeten ruimen. Voorts was hij, de eigenaar van het Starrebosch, in die periode houtvester in het eerste district van Noord-Brabant.

Bij zijn overlijden, in juli 1825 te Oud Gastel, liet Jan Christoffel, behalve een weduwe, vijf volwassen kinderen na, te weten een zoon, Willem Hendrik (1788-1835), marine-officier, die pas in oktober 1834 trouwde, en vier dochters, die alle ongehuwd zijn gebleven. Zes andere kinderen waren allen jong gestorven.

Vrouwe Johanna van Voss-Vogel (1765-1838) besloot, na den dood van haar man, niet op het Gastelse Hof te blijven, doch zich met haar dochters in Roosendaal te vestigen. Voor het zover kwam, stierf echter nog één van de vier dochters, Lucia Sophia (1795-1827), te Oud Gastel.

De burgerlijke, protestantse, Prinsgezinde officiers-familie van Voss heeft zich derhalve, in veelal moeilijke omstandigheden, slechts een generatie lang op het Oud Gastelse Hof weten te handhaven. Geruime tijd van die periode moest zij zich nog terugtrekken op haar West-Friese redoute in Hoorn. De algemene verarming in en na de Franse bezetting heeft er wellicht veel toe bijgedragen, dat zij na 1825 haar, reeds van 30 tot 18% bunderen ingekrompen, weelde-bezit te Oud Gastel spoedig moest afstoten.

Het geslacht van Voss bleef echter, thans onder den verlengden naam Heerma van Voss, in Gastel buiten het Hof nog voortbestaan tot omstreeks 1871. Dit kwam doordat een neef en oomzegger van Johan Christoffel, genaamd Ulbo Jetze Heerma van Voss (1792-1871), geboren te Leeuwarden, zich omstreeks 1825 in Oud Gastel kwam vestigen en aldaar zijn oom als vrede-rechter, later kantonrechter, van Oudenbosch opvolgde. Hij was ook geruime tijd secretaris en ontvanger der gemeente Oud en Nieuw Gastel, maar woonde niet op het Hof. Van hem en zijn Roosendaalse echtgenote (sinds 1829), Jacoba Johanna Fercken (1805-1891), stammen onder meer af de Roosendaalse en de Leurse tak der familie Heerma van Voss.

Sybrand C.J. (1841-1934), de stichter van de Leurse tak en later (in juni 1909) pionier der Nederlandse luchtvaart, was de jongste zoon van den Gastelsen kantonrechter.

HET GESLACHT EEMAN

In de maanden juli en augustus 1826 had te Oud Gastel, in de herberg Antony Horsten, ten overstaan van notaris Thomas Franciscus de Bie (1760-1847), in drie zitdagen⁸, de publieke verkoping plaats van het toenmalige Hofgoed, dat bij deze gelegenheid verdeeld werd in veertien kopen.

Verkopers waren vrouwe Johanna van Voss, geboren Vogel, en haar vijf kinderen, allen wonende te Gastel. De enige zoon, Willem Hendrik, was toen luitenant ter zee 1ste klasse in dienst van Z.M. Als gemachtigde voor de verkopers trad op Jacobus Bernardus Grevers, griffier te Oudenbosch.

Het voorwerp van dezen verkoop, geheel gelegen in den Elfden Hoek van Oud Gastel en, met uitzondering van de Lange Dreef, in totaal groot 18.49.77 bunderen of h.a., staat volledig aangegeven op kaart II. Op de navolgende manier was het verdeeld in 14 kopen.

Kopen	Hoek	Nummers	Bestemming	Grootten: in bunderen
1	XI	108; 109; 110 en 138	Hofgebouwen, met boomgaard en starbosch, en heele Korte Dreve.	4.49.20
2	XI	ongenummerd	De Lange Dreve, met beplantingsrecht der Vierschaarstraat.	onvermeld
3	XI	27	Tuinmanswoning: huis, schuur, hof, werf en schaarbosch.	0.42.57
4	XI	112	Weide.	1.10.27
5	XI	113	Weide.	1.13.25
6	XI	23	Weide. (thans: RK kerkhof)	1.17.93
7	XI	24	Zaailand.	1.27.58
8	XI	26	Zaailand.	1.21.62
9	XI	25	Zaailand.	1.30.00
10	XI	21: Oosthelft	Weide.	1.23.47
11	XI	31; 32	Schaarbosch.	1.36.38
12	XI	30; 33	Schaarbosch.	1.27.30
13	XI	105	Schaarbosch.	1.30.00
14	XI	85	Schaarbosch.	1.20.20

Totale oppervlakte (zonder koop 2):

18.49.77

De kern van het Hof (koop 1) wordt, in notariële akte van 1826, als volgt nader omschreven:

'Eene groote Heere huizinge, bevattende onderscheidene groote en kleine beneden- en bovenkamers, mangelkamer, keuke, twee zolders, twee kelders, regenbak en putpomp; groote schuur, wasch- en koetshuis, stallinge voor zes paarden; ruime werf, hof en boomgaard, beplant met allerbeste, fijne vruchtboomen; vischrijke vijvers; starbosch en dreve, alle beplant met weeldrig groeiende eike, bueke, en andere opgaande boomen; leggende rondom in zijne gragten; groot omtrent vier bunderen vier duizend negen honderd twintig ellen; gelegen in den Elfdon Hoek, (enz.)!.

Het eindresultaat van deze drieledige verkoping luidde aldus:

Kopen	Grootten: in bunderen	Kopers	Koopsommen
1 en 2	4.49.20 (zonder k.2)	Niet gegund. Later aan: P.F. Eeman, koopman.	
3	0.42.57	Gerrit Bunck, veldwachter.	400,--
4	1.10.27	U.J. Heerma van Voss, vrederechter.	519,--
5	1.13.25	P.F. Eeman, koopman.	413,--
6 t/m 12	8.84.28	Mattijs van Steen, koopman	3.500,--
14	1.20.20	Mattijs van Steen, koopman	466,--
13	1.30.00	Willem van Keulen, koopman	504,--
3 t/m 14	14.0057		5.802,--

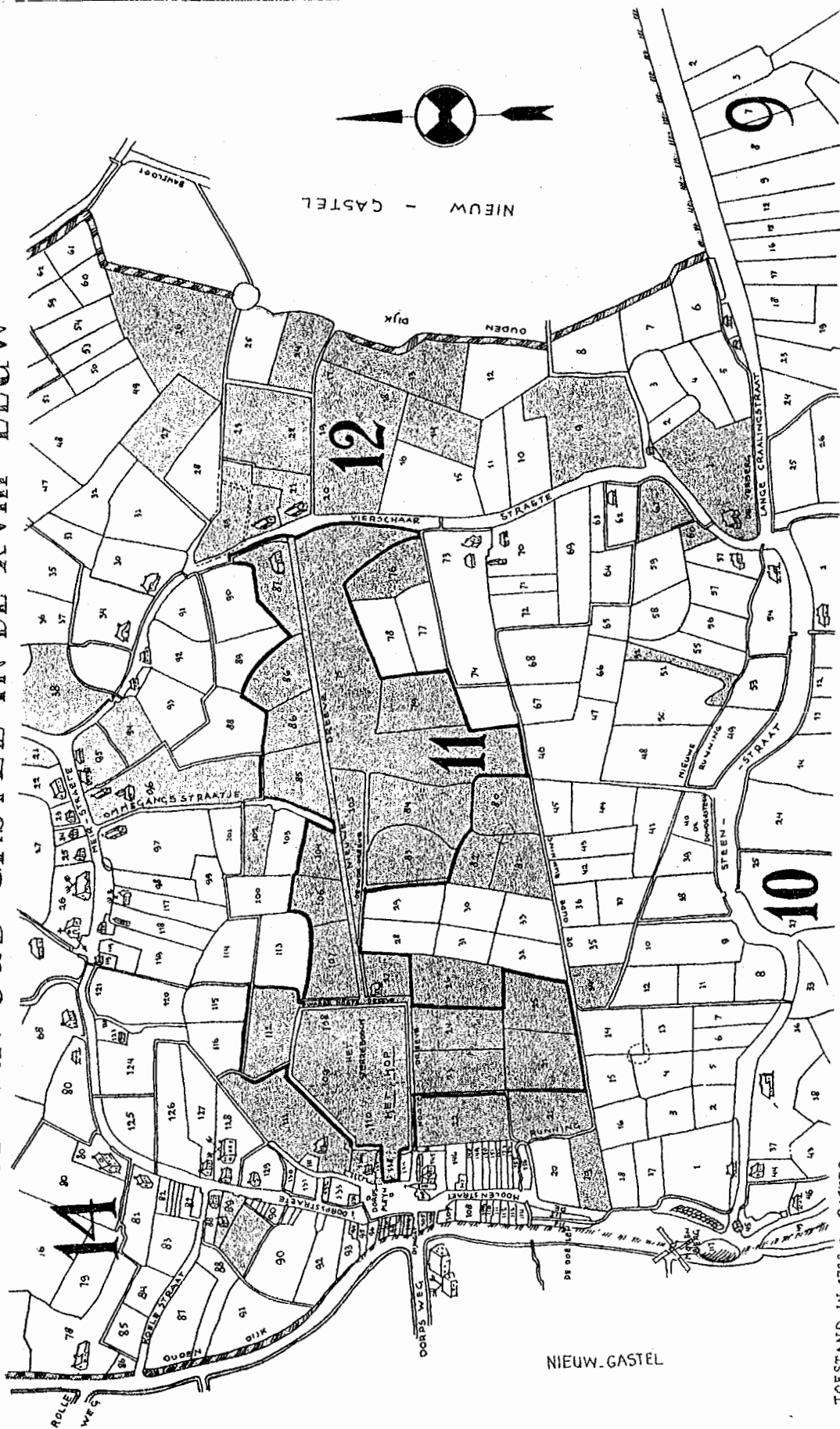
De Hofkern, groot 4.49.20 ha., werd op den eersten zitdag ingezet door Mattijs van Steen voor f 3.800,-, op den tweeden zitdag door Pierre François Eeman voor f 3.860,- en uiteindelijk niet gegund. Ook koop 2, door Eeman ingezet voor f 195,-, liet men niet afgaan.

Onder den indruk van deze verrassend lage opbrengst, gaf de familie van Voss er de voorkeur aan, het centrale gedeelte van haar Hofgoederen nog enige tijd te behouden. In hoeverre dit uitstel de verkopers voordeel of nadeel opleverde, is mij niet bekend.

Ten slotte gingen zij toch, vermoedelijk omstreeks 1828 en bij onderhandse akte, over tot verkoop aan de hoogste bieder van 1826, de Gastelse koopman P.F. Eeman.

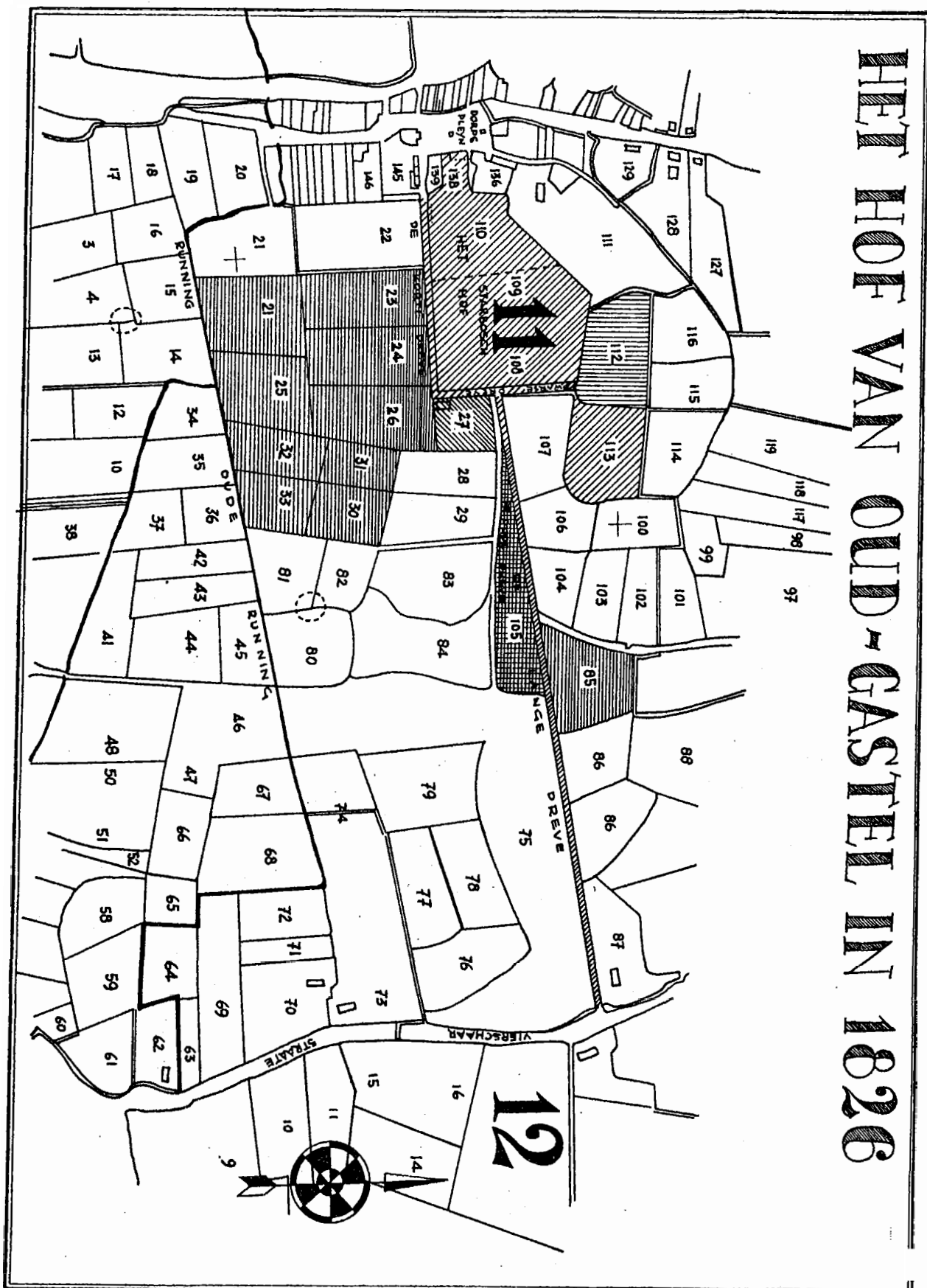
Bij mondelinge overlevering is in Oud Gastel, de hele XIXe eeuw door, het verhaal blijven voortleven, dat in de twintiger jaren twee zeer ongelijke panden, n.l. het Hof endeherberg 'Duijsent Vreese', later genaamd 'Het Tramstation' (thans: Kerkstraat 2), beide verkocht zijn voor ongeveer dezelfde prijs.

HET HOF VAN OUD-CASTEL IN DE XVIIIe EEUW

TOESTAND IN 1733 : RASTER
TOESTAND IN 1786 : VETTE ZWARTE LIJN

HET HOF VAN OUD-CASTEL IN 1826

Een ander verhaal heeft het feit vastgelegd, dat het gezin Eeman, kort nadat het zijn grote herenhuis betrokken had, reeds geplaagd werd door een langdurige inkwartiering. De Belgische opstand en de daarop volgende status quo tijd, in Gastel 'de vreetoorlog' genoemd, waren daar de oorzaak van.

Eén der officieren, die toen op het Hof gelegerd waren, had over de buitenvijver een houten vonder laten leggen, om vanuit de Korte Dreef gemakkelijker de gebouwen te kunnen bereiken. Omdat deze krijgsman zeer gehaat was bij zijn minderen, had iemand de vonder in het midden aan de onderzijde bijna geheel doorgezaagd. Na een oefening huiswaarts kerende, tuimelde de officier toen, met vonder en al, in de brede vijver. Talrijke strafexercities moeten op dit gebeuren gevolgd zijn.

Met koopman Pierre Francois of Petrus Franciscus Eeman (1790-1880) deed een nieuwe burgerlijk, doch ditmaal katholieke familie haar intrede op het Gastelse Hof.

Over de herkomst van deze nieuwe eigenaar, die zijn bezit later nog aanzienlijk uitbreidde, is bekend, dat hij in juni 1790, als zoon van Jean Laurent Eeman en Jeanne van Hoorde, geboren werd te Sint Martens Lierde (kanton Nederbrakel), een dorpje in het Zuiden van Oost-Vlaanderen.

Volgens de plaatselijke overlevering, zou hij, om zich aan de Franse conscriptie te onttrekken, als jong schrijver (écrivain) of onderwijzer (?), vanuit Gent of Sint Amandsberg naar het Noorden uitgeweken zijn. Op een of andere manies kwam hij tijdens die vlucht in Oud Gastel terecht en kreeg daar een gelegenheid om in een kelder onder te duiken, volgens sommigen ergens op den Oudendijk, volgens anderen in het gezin van koopman Jan van Reijnsingen-van Sprangh.

Het echtpaar Jan van Reijnsingen (ong. 1737(?)-1810) uit Geldrop en Joanna Catharina van Sprangh (1769-1847) uit Standdaarbuiten woonde reeds geruimen tijd in Oud Gastel, alwaar in de jaren 1796 tot 1804 vier kinderen van hen gedoopt werden. Drie daarvan bleven in leven, met name Thomas Josephus (1796-1876); Bernardus Adrianus (1799-1879) en Josepha Elisabeth (1801-1886) van Reijnsingen. Hun familienaam, die misschien ontleend is aan de plaatsnaam 'Risingen', een oud leengoed onder Sint Oedenrode, werd door de Gastelaren vaak verbasterd tot 'van Rijzegem'.

Nadat Jan van Reijnsingen eind februari 1810 overleden was, is zijn weduwe op 30 maart 1811 (burgerlijk) hertrouwd met P.F. Eeman. Tegen dit huwelijk met een onbekende, veel jongere, knappe vreemdeling rees, van de zijde der familiën van Sprangh en van Reijnsingen (?), een fel verzet. Toch ging het door en

reeds spoedig, n.l. in oktober 1811, werd uit deze nieuwe echtverbintenis een enig kind geboren, Johanna Catharina Eeman (1811-1890).

Het nieuwe Hofgezin bestond dus uit een echtpaar, waarvan de vrouw ruim twintig jaar ouder was dan haar tweede man. De drie voorkinderen waren bij de aankoop van het Hof al volwassen, het enige nakind nog niet.

De oudste voorzoon, Mr. Thomas Joseph van Reijnsingen (1796-1876), had in Leuven rechten gestudeerd en was later advocaat te Roosendaal geworden. Van 1840 tot 1851 stond hij als burgemeester aan het hoofd van deze gemeente. Hij is gehuwd geweest met Alberdina Clara Joanna van Vught, doch liet geen kinderen na. 'De advocaat' ging geregeld zijn Gastelse familie opzoeken en deed dat vaak te voet, onderweg een lange pijp rokend, die hij bij de ingang van het dorp neerplante.

De andere voorzoon, Bernardus Adrianus (1799-1879), te Oud Gastel bekend als 'meneer Bernaor', bleef als vrijgezel in zijn geboorteplaats wonen, maar niet op het Hof. Hij had een nu nog bestaande herenwoning (thans: Dorpsstraat 85 en 87), wellicht afkomstig van zijn vader, dicht bij de toenmalige R.K. pastorie. Over zijn zonderlinge persoonlijkheid zijn bij de oudste ingezetenen nog enkele, soms lachwekkende verhalen in de omloop.

De voordochter, Josepha of Josephina Elisabeth (1801-1886), bekend als 'juffrouw Jefke', woonde wel op het Hof, eerst met haar ouders, later met haar stiefvader en ten slotte, nog ongeveer zeven jaar, alleen. Ook zij bleef ongehuwd. Tijdens de latere jaren van haar leven was zij gebrekkig. In een wagentje, voortgeduwd door tuinman-boswachter van den Enden (einde Korte Dreef), reed zij toen bij goed weer, onder een klein parasolletje, door de boomgaard en het prachtige Sterrebosch.

Hofheer P.F. Eeman (1790-1880), ter plaatse gewoonlijk 'meneer Eeman' geheten, de stiefvader van deze drie van Reijnsingens, was een schrander persoon. Dit blijkt onder meer uit de verschillende ambten, die hij, hoewel in deze streek vreemdeling, op latere leeftijd heeft kunnen vervullen. Hij was b.v. enige tijd burgemeester, dijkgraaf van Heer Jansland en van Mark en Dintel. In zijn jongere jaren werkte hij als koopman. Vooral in de meekrap-handel schijnt hij toen actief geweest te zijn en goed verdiend te hebben. Regelmatig bezocht hij in die periode de Rotterdamse markt. Wellicht heeft dit hem in staat gesteld het Hof aan te kopen en langdurig te blijven bewonen.

Eeman, die in zijn ouderdom een verschoten rossige pruik droeg, heeft inderdaad meer dan een halve eeuw op het Gastelse Hof gewoond.

In deze periode werd, naar de mondelinge overlevering wil, de voorgevel van het hoge huis aan de Markt herbouwd en gemoderniseerd. In plaats van de oude ramen met kleine ruitjes, kwamen aan die kant toen nieuwe ramen met veel grotere ruiten volgens de smaak der XIXe eeuw.

Steeds volgens de overlevering, is in hetzelfde tijdvak door Eeman tot in hoogste instantie een proces gevoerd over de vraag, of de Lange Dreef, toen onderdeel van het Hofbezit, al dan niet een voor ieder toegankelijke weg was. Met de uitslag van deze procedure hielden verband de twee afsluitbare, houten draaihekken, met daarnaast een vrijen doorgang voor voetgangers, die, tot in de twintiger jaren van deze eeuw, aan beide uiteinden van de Lange Dreef, door de opeenvolgende Hofeigenaars in stand gehouden en somtijds afgesloten werden.

Het enige eigen kind van Eeman, Johanna Catharina (1811-1890), huwde met de Roosendaalse bierbrouwer Petrus C. van Loon (1815-1860) en woonde sindsdien in Roosendaal op de Vlasmarkt. Een afbeelding van haar is opgenomen in het boek 'Tussen windvaan en koepel' van broeder Christoffor.⁹

Deze enige erfgenaam van het Gastelse Hof had zelf ook maar één kind, Emile P.A. van Loon (1841-1906), onder meer wethouder van Roosendaal en Nispen, gehuwd met Maria I.A. Van Weel (1839-1929). Naar hem is genoemd het tegenwoordige Emile van Loon-park, achter het Roosendaalse gemeentehuis.

Het echtpaar Emile van Loon-van Weel heeft vier zoons gehad, die echter allen jong stierven, en een dochter, de kinderloze Maria Isabella Lucia van Loon (1878-1943), sinds 1902 buiten gemeenschap van goederen gehuwd met de Roosendaalse bankier Vincent A.C.M. van Gilse (1872-1930).

Het zeer merkwaardige feit deed zich derhalve voor, dat de drie generaties van Hof-verkrijgers, volgende op meneer Eeman, alle uit Ben enkel persoon bestonden, die telkens te Roosendaal woonde en aldaar zeer behoorlijk gehuisvest was. Dit leidde er toe, dat, na de dood van 'juffrouw Jefke' in 1886, het Hof ruim veertig jaren lang leeg bleef staan. Dat was het tijdperk van de huisbewaarders Andries of Dries Luijken, bijgenaamd 'de Hond van 't Hof', die samenwoonde met zijn zuster Pieta, en later Paschier of Sier van Gaans, gehuwd en afkomstig uit het Kwartier onder Fijnaart. Zij bewoonden met hun kleine, kinderloze gezinnen slechts een gedeelte van

de achterbouw, terwijl het grote huis ongebruikt bleef. In een vertrek op de boven-verdieping stond onbenut de mooie, voornamelijk juridische boekerij van advocaat van Reijnsingen. De eigenaars kwamen af en toe per rijtuig (later auto) uit Roosendaal over, om hun bezitting eens te bekijken, toezicht te houden, fruit te halen of het een en ander te regelen.

Toen het Hof pas leeg stond, zijn er tussen de familie van Loon en het Gastelse R.K. Kerkbestuur onderhandelingen gevoerd over een mogelijke aankoop door genoemd bestuur, dat dan van het Hof een nieuwe pastorie wilde maken. Deze besprekingen hebben evenwel geen resultaat opgeleverd en in 1890 verrees een nieuw pastorie-gebouw vooraan in de Veerkensweg.

Met het beheer van Vincent van Gilse begon, na 1906, de geleidelijke ontluistering van het eertijds schitterende landgoed.

Eerst werden de prachtige eiken van de Korte Dreef en de minder zware van de Lange Dreef verkocht, gerooid en door een gebrekkige beplanting vervangen. Omstreeks 1913 ging men over tot verkoop van de talloze eiken en beuken, die samen het zeldzaam mooie Sterrebosch vormden.

Deze plantage, die waarschijnlijk tussen 1749 en 1784 onder Baron van Wassenaar aangelegd was op de plaats van een vroegere boomgaard, en die in 1786 al uitdrukkelijk vermeld werd als 'starbos', bestond allereerst uit een misschien oudere, brede middenlaan, bezet met zware beuken, gelegen in het verlengde van de Lange Dreef en door een houten draaibrug daarmee verbonden. Verder waren er tal van smalle paden, aangelegd in stervorm en beplant met eiken. Deze bomen domineerden in het bos en waren overal langs de oevers van buiten- en binnenvijver dik en groot. Talrijke reigers huisden in de hoogste bomen en het was een fraai gezicht deze statige vogels te zien uitvliegen of terugkeren naar hun nesten. In het verlengde van de middendreef stonden nog vier grote beuken over de buitenvijver. Zij vormden als het ware het begin van de Lange Dreef, die verderop met eiken beplant was. Kaart IV tracht een beeld te geven van de hele Hofkern naar de toestand bij het begin der XXe eeuw.

Door de zware najaarsstorm van 1911 had het Sterrebosch, vooral aan de buitenkant, nogal geleden, doch deze schade was herstelbaar. Niettemin werd het hele complex, betrekkelijk kort daarop, vermoedelijk voor f 24.000,-, aan de Belgische houtkoper Vermeulen uit Gent verkocht. Door het uitbreken van de eerste wereldoorlog en het overlijden van de koper (?), ondervond het rooien en wegvoeren der talrijke bomen een aanzienlijke vertraging.

Op de vrijgekomen gronden liet van Gilse een boomgaard aanleggen, omringd door een dennenhaag. Dit kostte meer dan de hele opbrengst der bomen van het Sterrebosch. De Konijnenberg, gelegen aan de Noordzijde tegen de buitenvijver, werd gedeeltelijk afgegraven, maar bleef in die gewijzigde vorm behouden.

Oud Gastels mooiste stuk natuurschoon, gelegen in het hart van het dorp, ging met dit alles, zonder dat iemand het kon beletten, door onverstand jammerlijk verloren.

De kastanjelaan achter het hoofdgebouw en de mooie tuinaanleg, met de hoge kunstig ineengevlochten beukenhaag aan de Zuidzijde en de karakteristieke rieten schuttingen, bleven voorlopig nog in stand. Zij zouden pas in de dertiger en veertiger jaren geleidelijk verdwijnen.

Gedurende de eerste wereldoorlog deden de leegstaande Hofgebouwen tijdelijk weer eens dienst als verblijf voor enkele officieren van de militaire groepen, die toen achtereenvolgens in het dorp gelegerd waren.

Het Hofterrein bleef in de lange periode der huisbewaarders, in het bijzonder tijdens van Gaans, voor het publiek gesloten.

Een enkeling, zoals notaris A.M.B. Smulders (1867-1923), kreeg soms de toestemming er met zijn kleine gezin in te wandelen. Gelukkig heeft deze notaris daar een goed gebruik van gemaakt door, van april 1907 tot januari 1908, in verschillende jaargetijden en vanuit diverse standplaatsen, een hele reeks foto's te vervaardigen van Hoftuin en Sterrebosch. Door deze documentatie kunnen wij ons thans nog een goed beeld vormen van dit nu al bijna een halve eeuw verdwenen natuur-monument.

De eerste rijwiel-handelaar van het dorp, Jan Horsten, had omstreeks 1900 de toelating om zijn schaarse klanten in de grote beukendreef het fietsen te leren. Bij de aankoop van een rijwiel waren toen enkele kosteloze rijlessen inbegrepen. Meerdere mannelijke Gastelaren, -vrouwen mochten nog niet fietsen, - hebben in die tijd onzacht kennisgemaakt met de harde doorwortelde bodem van de stille, oude beukendreef.

Tegen het einde der twintiger jaren besloot het echtpaar van Gilse-van Loon het Gastelse familie-goed der van Loons te verkopen.

Naar hun beweegredenen hiervoor kan men slechts gissen. De resultaten der fruitkwekerij vielen blijkbaar niet erg mee. Had men weldra geld nodig voor het betalen van successie-

rechten (in 1929) of wierp het grote faillissement van 1935, waarin de weduwe V. van Gilse-van Loon meegesleept zou worden, zijn schaduwen reeds vooruit? Op deze vragen kan ik geen antwoord geven.

Een feit is, dat in de loop van 1928 de Gastelse notaris P.G.W. Mol (1883-1953) opdracht kreeg voor een publieke verkoping. In december 1928 had deze verkoping plaats op twee zitdagen, in twee verschillende herbergen op de Markt.¹⁰ De koper van de hele massa noemde op 29 december, ten kantore van de notaris, zijn vijf lastgevers of meesters.

Uit deze verkoping blijkt, dat het hele Hof-complex in 1928, zonder het Oostelijk gedeelte der Lange Dreef, een oppervlakte besloeg van 16.28.36 ha of 38 gemeten 76 roeden Gastelse maat. Voor nadere gegevens raadplege men kaart III, welke de verkoping van 1928 in beeld brengt.

Tegelijk hiermee werden nog 2.84.65 ha of 6 gemeten 205 roeden bouwland en bouwterrein verkocht, gelegen in de Westakkeren, aan de Westzijde van de Rijpersweg. Deze gronden waren afkomstig van Jan van Reijsingen en stonden feitelijk geheel los van het Hofbezit.

Het Hof-complex was door de notaris, op een minder gelukkige manier, verdeeld in zeventien kopen, doch alles ging op de tweede zitdag in een massa naar de combinatie C.F.M. Melsen (1880-1960) voor de ronde som van vijf en vijftig duizend gulden.

De 29ste december 1928 bleek, dat deze combinatie bestond uit vijf personen, met name L.F. Melsen (kopen 1 t/m 7: Hofkern met Korte Dreef); Adr. Hector (kopen 8 t/m 10: boerderijtje einde Korte Dreef); Corn. Rademakers (kopen 11 t/m 16, behalve een gedeelte van koop 12: bouw- en weilanden aan weerszijden der Lange Dreef); A.G.J. Mastboom (koop 17: weiland); en Dr. J.G.M. Mastboom (koop 12: gedeeltelijk: bouwland).

Kopen	Grootten: in ha:	Kopers	Koopsommen
1 t/m 7	4.30.93	L.F. Melsen zadelmaker	f 24.745,03
8 t/m 10	2.42.10	Adr. Hector landbouwer	f 6.344,21
11 t/m 16 min 12 ged.	8.25.13	Corn. Rademakers herbergier-landbouwer	f 20.608,22
17	1.05.20	A.G.J. Mastboom burgemeester	f 2.692,29
12 ged.	0.25.00	Dr. J.G.M. Mastboom arts	f 610,25
1 t/m 17	16.28.36	C.F.M. Melsen	f 55.000,00

De kern van het Hof, te weten: de gebouwen, het erf, met moes- en siertuin, boomgaard (voormalige Sterrebosch), alle vijvers en de aangrenzende Korte Dreef, viel aldus, voor ongeveer f 25.000,-, toe aan Leonardus Franciscus Melsen-Kerstens (1879-1945), zadelmaker en voortaan ook fruitkweker.

Het Oostelijk deel der Lange Dreef en het recht van beplanting der Vierschaarstraat werden, als vrijwel waardeloos, in 1928 niet verkocht, doch omstreeks 1936 door de curatoren in het faillissement van Gilse-van Loon, voor een geringe som, overgedragen aan de gemeente.

Ook de Korte Dreef werd in de dertiger jaren door L.F. Melsen onderhands aan de gemeente verkocht.

Einde 1928 werd in het Hof ook een openbare verkoping gehouden van de ter plaatse nog aanwezige roerende goederen. Men zag daar, tussen veel andere zaken, de koperen kokertjes, waarin meneer Eeman zijn meekrap-monsters meenam, als hij naar de Rotterdamse markt reisde.

De bibliotheek van Mr. van Reijnsingen werd echter, met enige andere waardevolle voorwerpen, voor deze verkoping naar Roosendaal weggevoerd.

SLOT

Met de verkoop van 1928 meen ik mijn beschrijving der lotgevallen van het Gastelse Hof gedurende de laatste eeuwen te moeten afsluiten.

De situatie, welke toen in het leven geroepen is, bestaat op heden in grote lijnen nog voort. Alleen zijn de Hofgebouwen, zonder het koetshuis, omstreeks 1949 eigendom geworden van de gemeente. De verdere grote en kleine gebeurtenissen van de laatste dertig jaren liggen m.i. nog te vers in ons geheugen om nu reeds het onderwerp van een historisch artikel te kunnen uitmaken.

De veranderingen van 1928/29 hebben aan het Gastelse Hof zijn eeuwenoud karakter van herengood, hetwelk tot dan toe altijd bewaard gebleven was, grotendeels ontnomen. Een vertrek aan de Marktzijde werd tot winkel ingericht en daarnaast verrees aan de Zuidkant een zadelmakers-werkplaats.

In deze ontwikkeling weerspiegelt zich treffend op plaatselijk plan een tendentie, die wij sinds 1795, 1848 en 1917, in telkens versneld tempo, alom in den lande kunnen waarnemen, de neergang der oude herengoederen.

Aan het einde van dit relaas, waarin wij het lot van Gastels Hof, 'per varios casus, per tot discrimina rerum', (1) enkele eeuwen lang gevolgd hebben, doemen in onzen geest twee grote vragen op.

In de eerste plaats het probleem van de oorsprong en de verdere ontwikkeling tot in de XVIIe eeuw.

Hierover is nog maar heel weinig met zekerheid bekend en het zal wellicht veel tijd en moeite kosten om de sluier, die het vroegere verleden van dit Hof thans bedekt, geheel of ten dele weg te nemen.

Wel zijn er sterke aanwijzingen, dat het Hof heel veel te maken moet hebben met het ontstaan van Oud Gastel zelf, dat weer het moederdorp is van zes tegenwoordige West-Brabantse gemeenten en mede daarom zijn naamsdeel Oud terecht draagt. Het Hof-probleem is, in verband hiermede, van veel meer dan plaatselijk belang.

Verder stelt zich de vraag, wat er nu met dit historische Hof, onafscheidelijk met de geschiedenis van Oud Gastel verbonden en thans eigendom van de gemeente, zal moeten gebeuren.

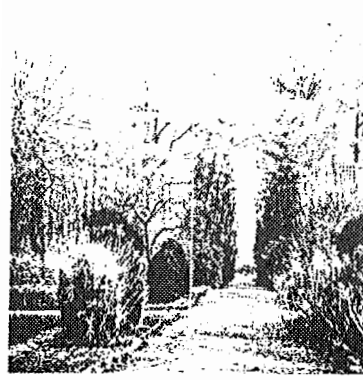
Het is hier de stellig niet de plaats om dit actuele vraagstuk uitvoerig te behandelen. Wel mag hier de aandacht van alle belangstellenden op het bestaan van dit belangrijke streek-probleem gevestigd worden en tegelijk de vurige wens worden uitgesproken, dat aan de historische Hofgebouwen van Oud Gastel weldra een bestemming gegeven zal worden, passend bij hun eerbiedwaardig verleden.

Na kundig herstel, ingericht tot streekmuseum en cultureel centrum, zouden zij zeker, in een totaal veranderde maatschappij, opnieuw een belangrijke rol kunnen vervullen ten voordele van de hele Gastelse gemeenschap. Caveant consules, ne quid detrimenti respublica capiat!

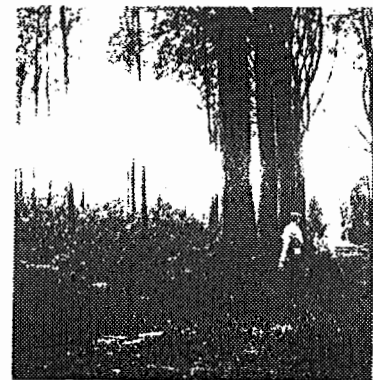
Oud Gastel, september 1960.
MR. H. MASTBOOM.

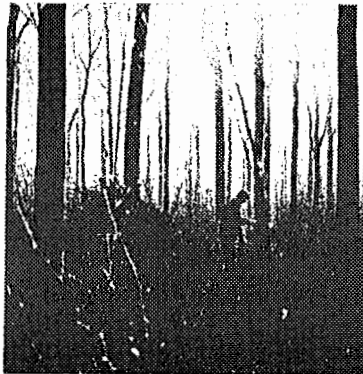
12-VII-1907: Het Hol: De Katanjelsan met Pietu Luijken.

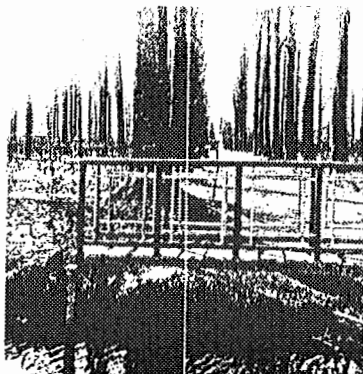
23-I-1908: Sterrebos: Ingang der Grote Beukendreef

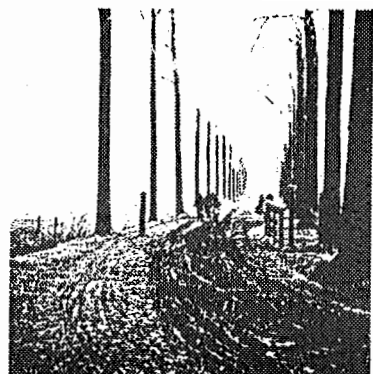
12-VII-1907: Sterrebos: Z. W. gedeelte

22-I-1908: Sterrebos: Ossenblok aan het werk

14-IV-1907: Sterrebos: De Grote Beukendreef met draaibrug

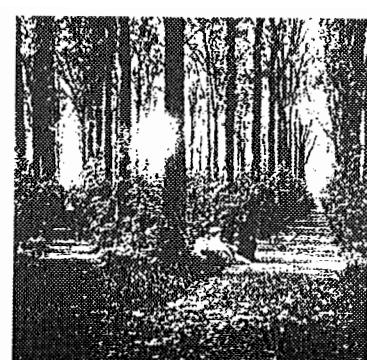
23-I-1908: Ingang der Lange Dreef met draaibrug

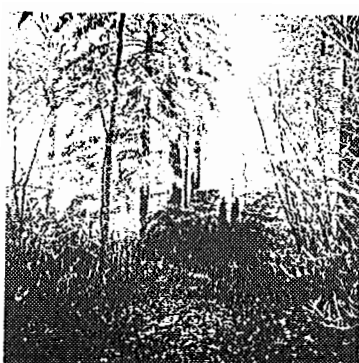
12-VII-1907: Sterrebos: Ingang der Grote Beukendreef

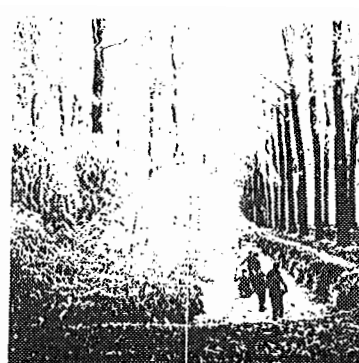
12-VII-1907: Sterrebos: Brug over de Binnenvijver.

12-VII-1907: Sterrebos: Twee zijlanen.

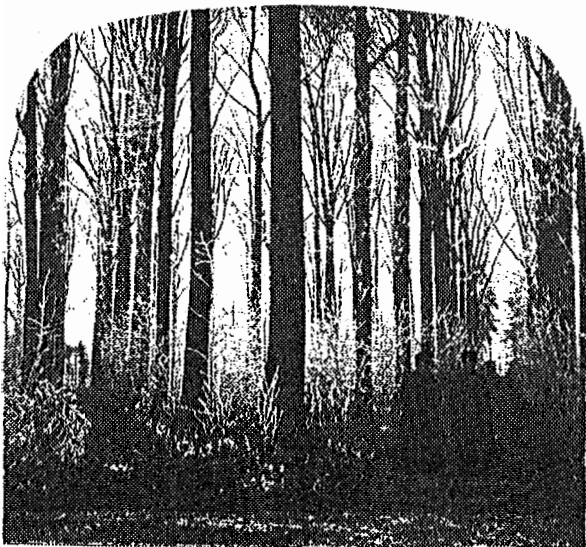
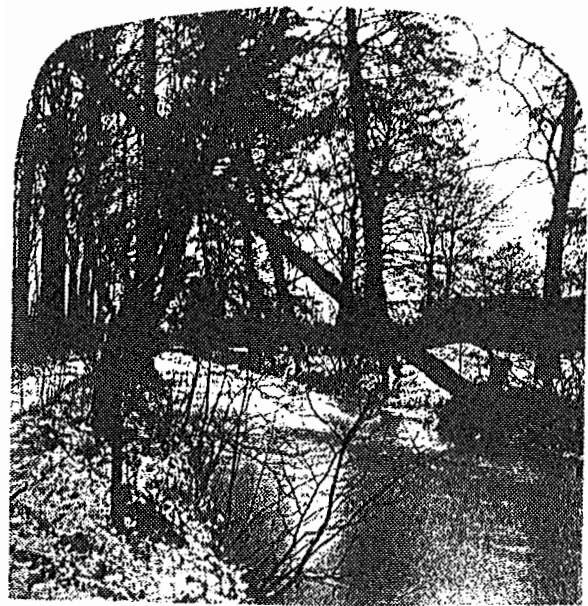
23-I-1908: Sterrebos: Konijnenberg.

23-I-1908: Sterrebos: Z.O. hoek IJvermaak.

14-IV-1907: Sterrebos: N.O. Hoek met draaibrug.

AANTEKENINGEN

I ALGEMEEN

1. Deze studie is een, wel wat late, voortzetting van een inleidende beschouwing, verschenen in Jaarboek no. 5 (van **1945**).
2. Een hartelijk woord van dank richt ik gaarne tot alle personen, die mij gegevens of inlichtingen verschaft hebben, van belang voor dit artikel.
3. Niemand is meer dan ondergetekende overtuigd van de **onvolledigheid** van bovenstaande uiteenzetting. Voor aanvullingen en verbeteringen houd ik mij dan ook gaarne aanbevolen.
4. **Over de** verschillende geslachten, die het Gastelse Hof bewoond hebben, bestaan enkele publicaties. **Daaruit** is door mij, **voorzoveel** nodig, geput. Ik kan echter geen verantwoordelijkheid aanvaarden voor de gegevens, welke ik aan deze geschriften ontleend heb. Het betreft hier **voornamelijk** de volgende twee artikelen:
 - a. Taxandria (Bergen op Zoom): **XII (1905)**: blz. 52; 142; 216: **'Het geslacht Proost'**, door W.J.F. Juten (met een wapenplaat op blz. **55**); en
 - b. Nederland's Patriciaat (**'s** Gravenhage): XLIV (1958): blz. **323-341**: **'Van Voss (Heerma van Voss)'**, door Dr. **A.L. Heerma** van Voss (met wapenafbeeldingen en drie portretten).

II KAARTEN

1. De kaarten bedoelen een beeld te geven van het ganse Hofbezit op vier verschillende tijdstippen in de laatste drie eeuwen, te weten: 1733; 1786; 1826 en 1928.
Kaart **I**: is gebaseerd op het schotboek van **1729/1733** en geeft de toestanden weer van 1733 en 1786.
Kaart **II**: eveneens gebaseerd op genoemd schotboek, geeft de situatie van 1826.
Kaart **III**: heeft het kadaster als grondslag en betreft de toestand van 1928.
Kaart **IV**: ten slotte, is ook op het kadaster gebaseerd en biedt een beeld van de **Hofkern omstreeks** 1900.
2. De kaarten **I** en **IV** zijn, volgens mijn aanwijzingen, met grote toewijding getekend door de heer P.A. Akkermans te Oud Gastel.

III NOTEN

- 1 P. Vergilius Maro **Aeneis I**. 204.
- 2 Ik raadpleegde een afschrift van dit testament, vervaardigd door Barth. van Lis op 27 december 1771 (R.K. Pastorie te Oud Gastel).
- 3 Gemeente-archief Essen: **Doopboek** der parochie Nispen-Essen: **1-10-1754**.
- 4 Taxandria (Bergen op Zoom): **I (1894)**: blz. 20.
- 5 RAH Oud en Nieuw Gastel: R. 58: **Vestboek 1773-1807: 128vo-131vo**: drie akten.
- 6 De **familienaam** werd te Oud Gastel aanvankelijk gespeld **'van Vos'**, doch al spoedig kreeg de vorm **'van Voss'** de overhand.
- 7 RAH: Oud en Nieuw Gastel: R. 58: **Vestboek 1773-1807**: november 1807.
- 8 De drie zittingen waren 25 juli, 8 augustus en 22 augustus.
- 9 'Tussen windvaan en koepel', 2e druk, 1940: blz. 147.
- 10 De twee zittingen vonden plaats op 13 december in het **Tramstation** en op 27 december bij Cornelis Rademakers.

H.M.

ARCHIEVEN NIEUWS

Voor het uitzoeken van de onderwerpen voor het jaarboek wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de archieven, die de gegevens herbergen van onze woonplaats. Ook worden de archieven steeds meer geraadpleegd voor stamboomonderzoek.

De gegevens van onze woonplaats zijn op diverse plaatsen opgeborgen en liggen daar ter inzage. Diverse archieven zijn dit jaar naar een andere plaats overgebracht. Daarom volgt hieronder een overzicht van de voornaamste vindplaatsen.

* Streekarchivaat Nassau-Brabant: Prins Hendrikstraat 4
Zevenbergen
01680 - 27930

- ▶ Het gemeente-archief tot f 1942.
 - ▶ Copieën van de doop-trouw-begraafboeken tot 1821.
 - ▶ Bevolkingsregisters e.d. van 1821-1940.
 - ▶ Het parochie-archief van St. Laurentiusparochie.
 - ▶ Notarieel archief tot f 1920.
 - ▶ Gerechtelijk archief tot 1820.
- Het archiefoverzicht is aanwezig in de Bibliotheek te Oud Gastel en in museum In de Drie Snoeken.

OPENINGSTIJDEN'

Maandag tot en met donderdag van 9.00 uur tot 16.30 uur; en
vrijdag van 9.00 uur tot 12.00 uur.

* Gemeente-archief Roosendaal en Nispen: Markt 33
Roosendaal
01650 - 55111

- ▶ Archief van waterschap Heerjansland.
- ▶ Dagbladen De Grondwet en Brabants Nieuwsblad
van 1863 - heden

OPENINGSTIJDEN'

Dinsdag tot en met donderdag van 9.30 uur tot 16.30 uur; en
vrijdag van 9.30 uur tot 12.15 uur.

* Gemeente-archief Bergen op Zoom:

Blokstallen 2
Bergen op Zoom
01640 - 41930

► Archief van het Markiezaat tot 1795.

OPENINGSTIJDEN'

Maandag tot en met donderdag van 9.00 uur tot 12.30 uur;
en van 13.30 uur tot 17.00 uur.

Vrijdag van 9.00 tot 12.30 uur.

* Gemeentehuis Oud en Nieuw Gastel:

Veerkenweg 2
01651 - 1951

► Hier zijn de gegevens van na 1940 terug te vinden.
Maar ook geboorte-, huwelijks-, en overlijdensakten vanaf
ca. de eeuwwisseling zijn nog op het gemeentehuis
aanwezig.

1. OPENINGSTIJDEN

De openingstijden van de archieven kunnen zich wijzigen,
zodat telefonisch contact vooraf aan te raden is.
Zo heeft Bergen op Zoom een avondopenstelling en het
archief te Roosendaal is gedurende de winterperiode tevens
op zaterdagmorgen te bezoeken.

Het is ook mogelijk, dat niet alle gegevens openbaar zijn.
Om teleurstellingen te voorkomen is contact vooraf aan te
bevelen.

Op deze bovengenoemde archieven zijn uiteraard wel meer gege-
vens te vinden, dan die hier aangegeven zijn, zodat een bezoek
aan een of meer van deze instellingen beslist de moeite zal
lonen.

REDAKTIE JAARBOEK.

LEDENLIJST HET LAND VAN GASTEL 1992

Mevr.	M. van Aalst-van Nispen	Oudenbosch	Fm.	P. van der Heyden	Oud Gastel
Dhr.	A. Aanraad	Oud Gastel	Fm.	J. Heynen-van Aalst	Essen(België)
Fm.	A. Aanraad	Oud Gastel	Dhr.	M. van Hooydonk	Oud Gastel
Dhr.	G. Aanraad	Oud Gastel	Fm.	D. de Hoon	Oud Gastel
Fm.	G. Aanraad	Oud Gastel	Dhr.	M. van der Horst	Oud Gastel
Fm.	H. van Achterberg	Oud Gastel	Fam.	J. van der Horst-Bus	Oud Gastel
Fam.	P. Akkermans	Oud Gastel	Fm.	J. v.d.Horst-Zandbergen	Oud Gestel
Fm.	M. Akkermans-Timmermans	Oud Gastel	Mevr.	C. Jacobs-Akkermans	Oud Gastel
Mevr.	M. Akkermans-Verstraten	Oud Gastel	Dhr.	C. Jansen	Oud Gastel
Mevr.	M. Akkermans-Zandvliet	Oud Gastel	Dhr.	C. Janssens	Leiden
Dhr.	P. Anthonissen	Roosendaal	Fm.	J. de Jongh	Oud Gastel
Fm.	P. van As	Oud Gastel	Mevr.	A. de Jong-v.d. Zee	Oud Gastel
Fm.	W. van As	Oud Gastel	Fm.	J. Jongenelen	Oud Gastel
Fam.	L. Bartelen	Oud Gastel	Fm.	J. de Jongh	Oud Gastel
Fam.	A. van Bavel	Oud Gastel	Fm.	C. ven Kalmthout	Oud Gastel
Dhr.	J. van den Berg	Oud Gastel	Fm.	E. van Keep	Oud Gastel
Dhr.	A. v.d. Bergh	Stampersgat	Dhr.	B. Kempenaars	Oud Gestel
Fm.	D. den Biggelaar	Oud Gastel	Fam.	A. Kerstens	Oud Gastel
Fam.	J. Blommerde	Oud Gastel	Dhr.	C. Koenraadt	Oudenbosch
Dhr.	J. Bogaerts (gem. archief)	Breda	Dhr.	A. Koevoets	Oud Gastel
Fm.	J. Bonnerman	Oud Gastel	Dhr.	Q. Koevoets	Oud Gastel
Fm.	A. de Bont	Oud Gastel	Mevr.	E. Koevoets-van Nispen	Oud Gastel
Fam.	P. van den Bos	Oud Gastel	Dhr.	J. Kokke	Oud Gastel
Fam.	H. v.d. Bosch	Oud Gastel	Dhr.	M. de Koning	Wouwse Plantage
Dhr.	J. van de Bosch	Oud Gastel	Fam.	A. Kop-Mies	Standdaarbuiten
Dhr.	Q. Bové	Oud Gastel	Fam.	W. Kop-Speek	Oud Gastel
Fam.	J. Brocatus	Oud Gastel	Fm.	A. Lambregts	Oud Gastel
Dhr.	W. van den Broek	Stampersgat	Fam.	H. Lambregts	Oud Gestel
Fam.	M. Broeren	Hoeven	Dhr.	J. Laros	Stampersgat
Fm.	M. Broos	Oud Gastel	Mevr.	M. Lauuen-van Loenhout	Roosendaal
Mevr.	C. de Bruyn	Oud Gastel	Fm.	J. Lauuerijssen	Oud Gastel
Dhr.	W. de Bruyn	Oud Gastel	Mevr.	J. van Limbergen	Oud Gastel
Fam.	A. Bus-van de Vorst	Oud Gastel	Fam.	P. v.d. Lint	Roosendaal
Fam.	C. Bus-Rombouts	Oud Gastel	Mevr.	J. Luyten	Oud Gastel
Dhr.	W. Bus	Oud Gastel	Fm.	A. Luyckx	Oud Gastel
Fm.	J. Buursteet	Oud Gastel	Fam.	A. Maas	Oud Gestel
Fam.	W. Buursteet-Jaspers	Oud Gastel	Fm.	C. Magielse	Oud Gastel
Dhr.	C. van Caulil	Hoeven	Dhr.	D. Marcelissen	Oud Gastel
Fm.	C. van Caulil-Franken	Oud Gastel	Dhr.	H. Mastboom	Oud Gastel
Fam.	AG. Cloin	Oud Gastel	Mevr.	M. van Mechelen	Oud Gastel
Fm.	A. Damen	Oud Gastel	Fm.	R. Meeuwissen	Roosendaal
Fm.	C. Damen	Oud Gastel	Fam.	P. Melsen	Oud Gastel
Fm.	M. Danen	Oud Gastel	Fam.	C. van Merriënboer	Oud Gastel
Br.	Cornelius Deckers	Oud Gastel	Fam.	F. van Merriënboer	Oud Gastel
Dhr.	J. Deijkers	Oud Gastel	Fm.	H. van Merriënboer	Oud Gastel
Mevr.	J. Dekkers	Roosendaal	Fm.	P. van Merriënboer	Oud Gastel
Mevr.	J. Dorst-Van Loenhout	Oudenbosch	Dhr.	W. van Merriënboer	Brasschaat (B)
Fam.	A. Engelen	Oud Gastel	Dhr.	J. Moerings	Oud Gastel
Fam.	M. Ernest	Oud Gastel	Dhr.	J. Mol	Oud Gastel
Fam.	F. van Etten	Oud Gastel	Mevr.	E. Mulders-Uit de Willigen	Oud Gastel
Mevr.	M. Feddes	Oud Gastel	Dhr.	P. Nagelkerke	Oud Gastel
Fm.	F. Geers	Dinteloord	Fm.	A. van Nes	Oud Gestel
Fam.	C. van Ginneken	Zegge	Fm.	M. van Nispen	Hoeven
Fam.	T. Goorden	Oud Gastel	Dhr.	P. ven Onzenoort	Oud Gastel
Fm.	A. Haasnoot	Oud Gastel	Fam.	J. Oomen	Oud Gastel
Fm.	L. van Hassel	Oud Gestel	Dhr.	H. van Oosterhout	Oud Gastel
Dhr.	H. van Hassel	Oud Gastel	Fam.	J. van Oosterhout	Oud Gastel
Fm.	A. Heshof	Oud Gastel	Mevr.	G. van Opdorp-Voogden	Oud Gastel
Mevr.	W. Heshof-Dingenouts	Oud Gastel	Fam.	J. Paantjens-van Eekelen	Oud Gastel

Mevr.	L. Paantjens-Laanen	Oud Gestel	Dhr.	J. Theunissen	Oud Gestel
Dhr.	H. Pecters	Oud Gastel	Dhr.	J. van Tiggelen	Oud Gastel
Dhr.	L. Peeters	Oosterhout	Dhr.	A. Timmermans	Oud Gastel
Fm.	P. Peeters	Oud Gastel	Mevr.	M. Timmermans	Oud Gastel
Fam.	A. van Poeyer	Oud Gastel	Dhr.	A. Traets	Roosendaal
Fam.	M. Raasveldt	Oud Gastel	Fam.	J. Traets	Uijchem
Fm.	W. de Reyer	Oud Gastel	Mevr.	P. Trimbos	Stampersgat
Dhr.	P. Ribbens	Bunde	Mevr.	A. van Unen	Oud Gestel
Fam.	J. Rockx	Oud Gastel	Fm.	W. Veraart	Oud Gastel
Fm.	M. Rockx	Oud Gastel	Fam.	P. Vergouwen	Oud Gastel
Fam.	M. de Rooy	Oud Gastel	Fm.	C. Vermeulen	Oud Gastel
Fm.	P. Roozen-Antes	Oud Gastel	Fm.	C. Vermunt-Duckens	Oud Gastel
Fm.	P. Rossou	Oud Gastel	Fam.	C. Verstraten	Oud Gastel
Dhr.	W. van Rijsbergen	Oud Gastel	Fam.	A. Veth	Oud Gastel
Dhr.	J. van Rijsbergen	Roosendaal	Mevr.	C. de Veth-Somers	Oud Gastel
Dhr.	H. van Rijsbergen	Apeldoorn	Fm.	F. Vogelaars	Oud Gestel
Fm.	P. Rijsdijk	Oud Gastel	Fm.	B. Voorbraak-Goossen	Oud Gastel
Fam.	M. Rijsdijk	Oud Gastel	Fm.	C. van der Vorst	Oud Gestel
Fam.	F. Schellekens	Oud Gastel	Fam.	J. van der Vorst	Oud Gastel
Fm.	A. Schepers	Oud Gastel	Fm.	L. van der Vorst	Oud Gastel
Fam.	H. Schouw	Oud Gastel	Mevr.	C. Vromans-Speak	Oud Gestel
Mevr.	E. Schouw-Akkermans	Oud Gastel	Fm.	A. de Vugt-Balemans	Oud Gestel
Fm.	C. Schrauwen	Oud Gastel	Fam.	P. Vugts	Oud Gastel
Fm.	A. Schijvenaars	Oud Gastel	Fam.	J. Uagemakers	Oud Gastel
Fam.	J. Sep	Oud Gastel	Fm.	R. van Uees	Oud Gestel
Fam.	R. Sloekers	Fijnaart	Fam.	J. Wezenbeek	Oud Gastel
Dhr.	M. Speak	Coesfeld (BRD)	Fam.	C. Willemse	Oud Gestel
Mevr.	E. V. Sprundel-Perdaems	Oud Gestel	Fam.	U. Willemse-van Nispen	Oud Gastel
Dhr.	C. Stange	Oud Gastel	Fm.	C. de Uit	Oud Gastel
Dhr.	A. Sweere	Oud Gastel	Dhr.	J. Witvoet	Oud Gastel
Fam.	F. Tak	Stampersgat	Dhr.	H. Zandbergen	Oud Gestel
Fm.	J. Tak	Oud Gastel	Fam.	D. van Zuylichem	Oud Gastel

Door overlijden zijn in 1992 ons helaas de volgende leden ontvallen:

Mevr. C. Jansen-Van Unen;
Mevr. P. Akkermans;
Dhr. F. van Limbergen; en
Dhr. W. van Hassel.

INFORMATIE HEEMKUNDEKRING HET LAND VAN GASTEL

De vereniging, de Heemkundekring 'Het Land van Gastel', stelt zich ten doel:

- a. Het dorp Oud Gastel en haar inwoners op elk gebied dat onder heemkunde valt, te bestuderen en te onderzoeken.
- b. In brede kring belangstelling te wekken voor de geschiedenis van Oud Gastel en de bevolking.
- c. Te ijveren voor het behoud van het eigen karakter en de schoonheid van Gastel en omgeving.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door:

- A. Het houden van vergaderingen, lezingen en excursies.
- B. Het benaderen van en samenwerken met instanties en personen, die kunnen helpen het gestelde doel te bereiken.
- C. Het verzamelen van voorwerpen en geschriften, die betrekking hebben op heemkunde in de ruimste zin.

(Statuten der Heemkundekring artikel 2)

'In de Drie Snoeken'

De Heemkundekring, opgericht 25 november 1980, beschikt over een eigen werklokaal, archief en tentoonstellingsruimte in het pand 'In de Drie Snoeken', Dorpsstraat 50 te Oud Gastel.

Hier komt elke donderdagavond een vaste kern van leden bijeen om voorkomende werkzaamheden te verrichten.

Het museum is dan tevens geopend voor belangstellenden van 19.00 tot 21.00 uur. Op andere tijden na telefonische afspraak.

Jaarkontributie

De jaarkontributie bedraagt:

- f 27,50 per persoon
- f 40,00 per gezin
- f 15,00 jeugdleden (tot 18 jaar)

Bankrelatie

Bankrekening Rabo : 14 11 37 126

U kunt bellen of schrijven:

1. Als u zich op wilt geven als lid.
2. Als u informatie wilt hebben.
3. Voor het ophalen van materialen onder andere boeken, foto's, bidprentjes, gereedschap, enzovoort.

Bestuur:

- Broeder Cornelius Deckers, voorzitter
Veerkensweg 67A, telefoon 1776.
- P. Rijsdijk, secretaris
De Biestraat 4, telefoon 1731.
- P, Peeters, penningmeester
Van Glymesstraat 16, telefoon 1730.

AANVULLING OP JAARBOEK 1991

Na de uitgave van jaarboek 1991 kwamen er enige aanvullingen en reacties op de artikelen en de teksten bij foto's:

Aanvullins bij foto operette: blz. 53.

Derde van links vooraan:

Piet Broos.

Aanvullins bij foto DVO 1953: pag. 71.

Derde van rechts bovenaan:

Kees Roelen, en

rechts:

Piet van As.

Derde van rechts middelste rij:

Piet Broos, en

rechts:

De Weert.

In het artikel over mevrouw Melsen werd de vader van haar echtgenoot, C. Melsen, aangeduid als bakker. Hij was echter zadelmaker.

In het 'In memoriam Jan Aanraad' werd zijn geboortedatum aangegeven als 5 april 1949. Dit moet zijn 6 april 1949.

De redactie biedt hierbij verontschuldiging aan voor de gemaakte fouten. Mocht uitgave 1992 voor u reden geven voor aanvullingen of correcties gelieve dit te melden bij de redactie, per adres Dorpsstraat 50, Oud Gastel.

We kunnen dan als redactie hierop terugkomen in een volgende uitgave. Misschien heeft u ook een bijdrage voor het jaarboek. De redactie houdt zich aanbevolen voor bijdragen, die te maken hebben met Gastel.

REDAKTIE JAARBOEK HEEMKUNDEKRING.

